AL. MACEDONSKI

O P E R E

II

P O E Z I I

Studiu introductiv,
ediție îngrijită,
note și variante,
cronologie și bibliografie
de
ADRIAN MARINO

I

S C R I I T O R I R O M Â N I

EDITURA PENTRU LITERATURĂ
București, 1966

DIN VOLUME

DIN VOLUME

EXCELSIOR

GUZLÂ

Do-mi •—sol-lâ,
Vesel cîntați din guzlâ.

Trăsura la scară s-oprește..
Do-mi —sol-lâ,
A zilei regină sosește,
Vesel cîntați din guzlâ.

Do-mi —sol-lâ,
Apusul e roz și lilâ.

Așterneți-i patul degrabă,
Re-do —do-mi,
Mireasa se simte cam slabă
Voiește puțin a dormi...

Re-do —do-mi,
Voiește, dar nu va dormi.

Frumosul flăcău e puternic
Sol-lâ —sol-lâ,
E rîndul acestui cucernic>
Vesel cîntați din guzlâ...

Sol-lâ —sol-lâ
Tot cerul e roz și lilâ.

CELE TREI NĂLUCI

Cînd se-ntinde-a nopţei haină,
Dintr-o flacăre de taină
Se arată-n preajma mea
Trei năluci îmbrobodite
Ce au feţele cernite
Ca o zi de iarnă grea.

Le privesc fără-ngrozire
Şi ascult a lor vorbire
Crudă ca un cuget rău;
Cea mai jalnică din toate,
Searbădă pe cît se poate,
Zice: „Sunt trecutul tău".

Cea de-a doua, tot noroasă,
Dar c-o pace mincinoasă
Scrisă pe obrazul său,
Deşirînd în a ei cale
Ghemul zilelor fatale,
Zice: „Sunt prezentul tău".

Cea de-a treia, sub o glugă
Bombăneşte şi îndrugă
Fel de vorbe-n graiul său,
Ş-un coşciug ducînd în cîrcă,
De sub glugă geme-o hîrcă:
„Eu sunt viitorul tău".

VALȚUL ROZELOR

Pe verdea margine de șanț
Creştea măceşul singuratic,
Dar vîntul serii nebunatic
Pofti-ntr-o zi pe flori la danț.
întîi pătrunse printre foi,
Şi le vorbi cu voce lină,
De dorul lui le spuse-apoi.
Şi suspină —cum se suspină...

Şi suspină —cum se suspină...

Albeața lor de trandafiri,
Zîmbind prin roua primăverei,
La mîngîierile-adierei
A tresărit cu dulci simțiri.
Păreau năluci de carnaval
Cum se mişcau catifelate,
Gătite toate-n rochi de bal,
De vîntul serii sărutate,

De vîntul serii sărutate.

Scăldate-n razele de sus,
Muiate în argintul lunei,
S-au dat în brațele minciunei,
Şi rînd pe rînd în vînt s-au dus.

Iar vîntul dulce le şoptea,
Luîndu-le pe fiecare,
S-un valț nebun se învîrtea,
Un valț '—din ce în ce mai tare,.

Un valț —din ce în ce mai tare»

V

EXCELSIOR

Sub luna plină,
Cu farmecul ce-n jos se lasă,
Oricare coperiş de casă
E baltă de lumină.

Albastra noapte
E toată ploaie argintie,
Un vis de-naltă poezie,
De cîntec şi de şoapte.

Din lumi astrale
Magia înfăşurătoare
Coprinde în a ei splendoare
A plîngerilor vale.

Sub pulberi de aur,
Sub stele, flori schinteietoare,
Ce griji pot fi predomnitoare,
Si ce destin, balaur?

O! cer, natură,
O! Dumnezeu, mister albastru,
M-ai ridicat peste dezastru,
Peste blestem si ură.

ALEXANDRU MACEDONSKI

XsELSicm

POESÎi

fcw, -i-jgW» iifwid Iritau, !tr>'"-
p.;n*-e talpă ncrmtsA pt ww -v- ţ™ : » ^

BUCURESCI

NOUA CONCORDIA
3. 3 © S

Excelsior, 1895, coperta.

STEPA

I

în zadar, asupritoare, omenirea-naintează,
Stepa largă e şi astăzi un domen necucerit;
N-o despintecă nici pluguri, nici oraşe n-o brăzdează.

Pe sub iarba mătăsoasă, cu talaz neţărmurit,
Se revarsă, fără margini, printre locuri mlăştinoase,
Şi de ceruri se izbeşte alergînd spre răsărit.

în acea sălbăticie de pustiuri onduloase,
în picioare calc trecutul, corp şi suflet mă cufund,
Uit o viaţă amărîtă de ultragii sîngeroase,

O renaştere întreagă într-un vis tot mai profund.

II

Şi sub aripa ciudată ce mi-o simt trecînd pe frunte,
Mă revăd băiatul tînăr cu superbe-nsufleţiri,
Blond copil, care cutează preursirile să-nfrunte.

Liberat de-orăşenismul subţiatelor simţiri,
Diezată nu mai ţipă nici o voce pătimaşă,
Stepa, stepa se îmbracă cu solare răzlăţiri.

Verdea papură vuieşte pe cîmpia uriaşă:
Flori albastre şi flori roşii, libelulă şi ţînţar,
Sohinteiază ca-ntr-un cîntec de idilă drăgălaşă,

Şi întinderea sclipeşte, şi sunt singurul ei ţar.

III

Părul meu aprins de soare este tot o schinteiere...
Caldul sînge prin artere năvăleşte, înteţit...
Pentru calul strîns în pulpe sunt sălbatică durere.

De-o năprasnică putere mă resimt însufleţit...
Pe potrivnica fecioară aş turba-o sub plăcere,
Şi duşmanul, dintr-o dată, l-aş înfige sub cuţit.

Pe-armăsarul meu de stepă, ca nălucă orbitoare,
Trec, vîrtej de aur roşu, de nesip înfăşurat,
Şi cînd luna stoarce lapte peste iarba şoptitoare,

Stele clare priveghiază cortul meu nemăsurat.

IV

La minerul unei spade peruzeaua cînd zîmbeşte,
Radiază o poemă, gînd pe suflet domnitor,
Cînd joci calul în boestru sau cînd pintenu-l iuţeşte.

într-o magică splendoare zbori de lume uitător,
Nici săgeata nu te-ntrece şi te-avînţi fără-ncetare,
Sub un farmec de himeră, dupe ea urmăritor.

Din real ieşit afară nu mai eşti ca orişicare,...
Te-nzestrezi cu mîneci roşii la tunică de satin,
Chipeş, nalt, cu stemă-n frunte, pleci pe visul tău călare,

Si se uită, şi se uită mizerabilul destin.

V

înainte! este şoapta ce din toate se ridică...
Printre smîrcuri se deşiră caravana ce pîndeşti,
Ş-a mongolilor escortă e o stavilă prea mică;

Mai avută va fi prada decît singur te gîndeşti...
Melancolică te-aşteaptă fidanţata pe confine...
Că purtată fu în suflet vei putea să-i dovedeşti...

înstela-vei părul negru cu o spuză de rubine,
Strecura-vei, între sînuri, diamantul sugestiv,
Pe grumazurile albe lăcrăma-vei perle fine...

Fericirea este, poate, într-un zîmbet fugitiv.

VI

înarmat cu bărbăţia ce-nseta pe Michel-Angel,
Nimicită o vei ţine sub triumful masculin,
Vis în care te va crede o-ntrupare de arhangel.

Nentocmind decît un suflet, căci a ta va fi deplin
într-o noapte o vei smulge şi de mamă şi de ţară,
Alba lună, dupe dealuri, cînd alunecă-n declin.

Fericită, o vei duce sub un cer de primăvară,
Iar pe ierburile stepei, un palat miraculos,
îl vei face, ca prin farmec, dintr-o dată să răsară

întinzîndu-şi umbra-n veacuri enigmaticul colos.

VII

Dar un crivăţ năpusteşte viscolirea lui brutală...
Inspirarea exalează un suspin automnal,
Şi pustia îngheţată se desfăşură fatală.

Viața însă nu-ncetează cursul ei fenomenal,
Din cenuşa cea mai rece, izbucneşte înfocată,
Se va-ntoarce, se va-ntoarce, strălucitul Germinai.

Şi mi-e inima, zadarnic, de răstrişte încercată:
Pentru veci, sub deznădejde, nu se poate mormînta...
E tot raiul de-altădată, e tot cuibul de-altădată...

Ge-a-nflorit, reînfloreşte, ce-a cîntat, va mai cînta.

CU MORȚII

Cu viii nu mai am de-a face
De mult,
Şi foarte des, cînd totul tace,
Chemînd pe morți, ce dorm în pace,
I-ascult.

Din gropi ei vin şi mă-nconjoară,
Ei vin,
Cînd liliacu-n noapte zboară,
Cînd dealu-n umbră se-nfăşoară
Deplin.

Din lumea lor necunoscută,
Răsar,
Şi cînd şoptesc cu voce mută
Poema cea nepricepută
Tresar.

Ii simt pe loc ce au să vie,
Căci sunt
Ca un parfum de vecinicie
Sau ca o flacăre-albăstrie
In vînt.

Pe zidul alb de la odaie,
Urcînd,

Zăresc uşoara lor văpaie
Verzuie, oacheşă, bălaie,
Pe rînd.

Cu totul osebiţi de lume,
Uşori,
Dorinţi, nici griji n-au să-i consume,
Suavi ca nişte dulci parfume
De flori.

Sunt din atome nevăzute
Ţesuţi,
Ş-amestecaţi pe întrecute,
Resimt plăceri necunoscute,
Tăcuţi.

Iubind simţirea ce mă poartă
Spre ei,
Sunt însetat de-aceeaşi soartă,
Căci nu se află-n lumea moartă
Mişei.

O! morţi frumoşi, veniţi într-una...
Cu voi
Nu vine ura, nici minciuna
Să răscolească iar furtuna
Din noi.

VIS DE MAI

Spre munţi să merg,
In zbor alerg
Cu gîndul,
Şi trec prin văi,
Pe tainici căi,
De-a rîndul.

Prin rîpe-adînci,
Pe nalte stînci,
Prin sate,
Degrab' zidesc
Să locuiesc
Palate.

Dar tot cu zor
Le şi dobor,
Şi-n urmă,
Ca Stan ori Bran,
Mă fac cioban
De turmă.

Iar sub alun
M-apuc să sun
Din bucium,
înalţii munţi,

Din tălpi, la frunți,
îi zbucium.

îndrăgostesc
De-nnebunesc
Pe Rada,
Iar flori, panglici,
I-aduc de-aici
Cu lada.

întinerit
Mă văd, uimit,
în ciuturi:
Am păr bălai,
E zi de mai,
Sunt fluturi.

Adese iar
Un armăsar,
în pripă,
Mi-aleg pe plac,
Şi-n pulpe-l fac
De țipă.

Iar cînd pe cer
S-aprind şi pier
Rubine,
Să fugă-l las,
Fără popas,
Cu mine.

Căci să tot zbor
Un tainic dor
M-apucă,
Neîncetat,
Uitînd, uitat,
Nălucă.

PSALMI MODERNI

I OH! DOAMNE

Oh! Doamne, rău m-ai urgisit,
în soarta mea m-am împietrit:
Rămîn ca marmura de rece...
Să plîng, să sufăr, am uitat.
Am fost un cîntec care trece,
Şi sunt un cîntec încetat:
Rămîn ca marmura de rece...
Uscat e tot ce-a înflorit,
Entuziasmul a murit,
Şi a mea inimă a-nghețat...
Am fost un cîntec care trece
Si sunt un cîntec încetat.

II ŢĂRÎNĂ

Ţărînă—suntem toți țărînă,
E de prisos orice trufie...
Ce-a fost, în veci are să fie...
Din noi nimic n-o să rămînă.
Zadarnic falnice palate
Sunt în pămînt rădăcinate:
Nici o pieire nu s-amînă.
Despoți, cu frunți încoronate,
Poeți, cu harpe coronate,
Filozofi, oameni de ştiință,

Păgîni, vestiţi prin necredinţă,
Nici o pieire nu s-amînă...

Ţărînă, suntem toţi ţărînă.

III IERTARE

Iertare! Sunt ca orice om:
M-am îndoit de-a ta putere,
Am rîs de sfintele mistere
Ce sunt în fiecare-atom...
Iertare! Sunt ca orice om.
Sunt ticălosul peste care
Dacă se lasă o-ntristare
De toţi se crede prigonit,
Dar, Doamne, nu m-ai părăsit...

Sunt om ca orice om —iertare.

IV DUŞMANII

Duşmanii mei se înmulţesc
Şi nedreptatea mă-nfăşoară...
Abia mai pot să mai trăiesc
De cine n-am lăsat să moară,
Aleargă toţi şi mă-nnegresc,

Ah! Viaţa nu este uşoară.

V ZBURAM

Zburam pe aripi strălucite...
Copilul cel de altădată
Nevinovat ca şi o fată
Neveştejită de ispite,
E azi mocirla noroioasă
Cu adîncime-ntunecoasă
Şi cu miasme otrăvite.
Sunt eu de vină, sau nu sunt,

Oh! Dumnezeule preasfînt,
Auzi-mi glasul pocăinţei,
Redă-mi puterea biruinţei,
Refă-mă omul care-am fost
Sau dă-mi obştescul adăpost...

Zburam pe aripi strălucite.

VI ŞI-AU ZIS...

Şi-au zis: —e singur —e pierdut:
Asupra mea se năpustiră...
Onoarea mea o nimiciră,
Am sîngerat, dar am tăcut.
Mă înjosiră, mă loviră,
Cu mici, cu mari mă răstigniră;
Din inimă nu mi-au lăsat
Un singur colţ nesfîşiat.
Fraţi, rude, toţi mă duşmăniră,
Pe cît plîngeam, pe-atît rînjiră,
O ţară-ntreagă s-a-ntrecut
Să-mi dea venin — şi l-am băut.

Dar, Doamne, nu te biruiră.

VII CÎT AM TRUDIT...

Cît am trudit, cît am muncit,
Şi cum nimic n-am folosit,
în lume nu este răsplată...
Dreptatea este blestemată,
Şi omul bun nesocotit.
Pe fruntea mea n-am nici o pată —
Zadarnic! —sunt un osîndit,
în lume nu este răsplată.

Cît am trudit, cît am muncit.

VIII ERAM

Eram puternic împărat:
Prin sufletească poezie,
Prin tinereţe, prin mîndrie,
Prin chip de înger întrupat.
Mi se-mplinea orice dorinţă,
Era o lege-a mea voinţă;
Rîdeam de orice duşmănie...
Prin sufletească poezie,
Domneam de soartă nencercat.

Eram puternic împărat.

IX N-AM ÎN CERURI

N-am în ceruri nici o stea...
Soarta mea e soarta rea,
Am pierdut orice credinţă
înecată-n suferinţă,
Am pierdut orice putere
Nimicită de durere;
Insă viaţa nu-mi blestem
Şi nici moartea nu mi-o chem;
Fără scop trăiesc în lume:
Nu mai sunt decît un nume,
Nu mai plîng nici nu mai gem,
Iar coprins de griji amare,
Nu mai sunt decît răbdare...

N-am în ceruri nici o stea.

X DOAMNE, TOATE...

Doamne, toate sunt prin tine:
Şi averea, şi puterea,
Fericirea, mîngîierea:
Ce ne trebuie stii bine.
Dai cu dreaptă socotinţă
Mulţumiri şi suferinţă:
Lui Isus i-ai dat o cruce
Căci ştiai c-o poate duce;
Cînd dureri ne dai şi nouă,
Ne dai plînsul ca o rouă;
Cînd dai marilor putere,
Nu le dai nici o plăcere,
Cînd dai răilor cruzime,
Dai blîndeţe la victime.
Eşti puterea înţeleaptă
Şi justiţia cea dreaptă;
Fă oricînd ce vrei din mine.

Doamne, toate sunt prin tine...

XI M-AM UITAT

M-am uitat la fericiţi...
I-am văzut nemulţumiţi:
E orice zădărnicie.
Cei pe care-i vezi în slăvi
Adăpaţi sunt cu otrăvi;
Cei trăiţi în sărăcie
Plîng pe-a lor nemernicie;
Cei mai mîndri împăraţi
Sunt de chinuri zbuciumaţi:
E orice zădărnicie.
Vai, născut eşti să trăieşti,
Nencetat să pătimeşti:
Fii frumos, fii sănătos,
Eşti de-acelaşi vierme ros;
Traiul crud şi nempăcat
Te sfărîmă nencetat,
Să te soarbă are pripă,
Nu-ţi dă pace de o clipă.
Bogăţie, sărăcie,
E orice zădărnicie.
Sănătate, tinereţe,

Minte, suflet, frumusețe,
Tot ce-a fost, ce-are să fie,
E orice zădărnicie.
Fiți, trăiți, dar nu doriți...

M-am uitat la fericiți.

BUCHETUL

Era un cer umplut de soare
Cînd ți-am adus într-un buchet
Iubirea mea mistuitoare
S-al inimei adînc secret.
Buchetu-a fost a mea junie,
Şi dacă astăzi s-a uscat,
Tu poate nu l-ai sărutat,
Măria mea, Mărie.

De veci ne-a despărțit destinul,
O ştii şi tu, o ştiu şi eu,
Dar cînd iubirea e ca vinul,
Să te dezbeți e greu —e greu.
în orele de reverie,
Dacă ții minte-acel buchet,
Gîndeşte-te şi la poet,
Măria mea, Mărie.

GRIJA DE MÎINE

De cîte văd, înmărmurit,
Stau ore, zile, fără gînduri,
Şi-abia mă-ntreb de n-am murit,
De nu sunt între patru scînduri?

Dar viaţa dimprejurul meu
Mă face iar cu conştiinţă:
Ca să trăieşti cînd azi e greu,
Ah! mîine-abia va fi putinţă.

Copiii mei cei preaiubiţi,
Cu păr ca grînele din stoguri,
Cu toate-aceste, dorm tihniţi
în leagăn moale, sub pologuri.

In traiul care-abia-l încep
Apar ca nişte blonde vise.
Nenorocit sunt că-l pricep
Si că-i cunosc orice abise.

Am fost întocmai ca şi ei,
In aurita mea pruncie:
Dormiţi, dormiţi, copiii mei,
Căci inima mi se sfîşie.

NOAPTEA DE NOIEMBRIE

To die is landing on some silent shore
Where billows never beat, not tempests roar.
GARTH

Deunăzi către ziuă visasem că murisem...
Zăceam sub crini şi roze, suflare nu aveam,
Şi mumă, fraţi, prieteni, şi toţi pe cîţi iubisem,
Coprinşi de-o jale-adîncă plîngîndu-mă-i vedeam.
Intrau în curte cioclii cu faţa uscăţivă;...
Călări intrau în treapăt şi doi sau trei ostaşi;...
Veneau la urmă popii, ca buturii de graşi,
Cu pîntece rotunde umflate de colivă.
In albe sovonite sub flori de lămîiţe,
Vin fete-nchiriate să-mi ţină de panglici;
Apoi o-ntreagă ciurdă de-orbeţi şi de leliţe...
Pomană cînd se face, se află şi calici!
Dar muzica e gata şi popii s-află gata,
Şi toţi vor să mă ducă mai iute lîngă tata
Ce doarme-n uniformă, gătit ca pentru bal,
Alăturea cu spada de-ostaş şi general.
Ziarele, chiar ele! unindu-se, mă rog,
Pe pagina a treia mi-au pus un necrolog.
Discursuri, de-altă parte, turnatu-s-au mai multe,
Şi pare c-o să fie şi lume să le-asculte...
„Sărmanul Macedonski, s-a dus, ca o clipire,
Ca rază, ca schinteie, ca vis, — *et caetera* —.
O moarte nendurată a vrut a-l secera
Şi muzele vor plînge, rămase-n văduvire."
Parada, cum se vede, e bine întocmită...

Am popi, jandarmi şi fete, iar poarta e cernită,
Spre gloria-mi cea mare, de sus şi pînă jos,
Şi nu-mi lipsesc discursuri ş-anunţuri prin gazete...
Iar moartea-mi o să facă chiar cioclii să se-mbete,
Spre-a viei propăşire ş-al cîrciumii folos.
Sunt mulţi ce zic că moartea e lege foarte crudă,
Eu însă, milostivă, aş crede s-o numim:
în contul ei atîţia trăiesc fără de trudă...
Şi ce s-ar face popii de-ar fi să nu murim?
Dar doctorii?... Dar cioclii?... Dar inima duşmană?
Dar cei cîţi ne mănîncă cu poftă din pomană?...
Femeia ce ne scaldă?... Dricarul şi trocarul?...
Dar mulţi pe care-n seamă aproape că nu-i bagi?
Orfanii ce ne-mbracă jiletce şi nădragi?
Dar baba cu tămîia?... Groparul?... Colivarul?...
Dar Raiul, şi chiar Iadul, căzînd în faliment
Şi depunînd bilanţul din lipsă de-aliment?
Dar faptul că dădaca, cheamată să ne crească,
Zadarnic cu strigoii ar vrea să ne-ngrozească?
Dar cîte şi mai cîte pe care le-am uitat
Venind să ne deschidă al morţilor palat?

Coşciugul meu în fine e dat în jos pe scară...
O muzică-l primeşte cu jalnica-i fanfară;
în urmă-i se aude suspinul năbuşit
Al scumpelor fiinţe ce-n lume m-au iubit,
în negru, şi în lacrimi, prietenii-mi s-arată,
Iar mumă-mea-ntre dînşii apare leşinată,
Pe cînd porneşte dricul ş-al lui întreg convoi,
Cu doi jandarmi nainte, cu doi jandarmi napoi.
Şi ce?... E cu putinţă?... Paradă şi onoare
Pe cînd aveam speranţa să mor într-un spital?
Şi ce?... Se plînge încă acela care moare
Şi nu mai este viaţa un comic carnaval?
Şi ce?... N-au să mă ducă pe masa de disecţii?
Şi ce?... N-au să-mi împartă cadavrul meu în secţii,
Şi n-au să-mi pună oare nici creieru-n cîntar,
Luînd apoi pretextul de lacrimi şi de-afecţii,
Pe groapă au să-mi toarne pietroiul tumular?
Dar ce-am fost oare-n lume?... Ce cugete sublime
Veniră să mă-nalţe trecînd pe harpa mea?...
Cioplind mereu la versuri, cioplind mereu la rime,
Făcut-am ca să plîngă pe cine mă citea?
Umblat-am printre stele?... Urcat-am prin văzduhuri?
Chemat-am împrejuru-mi năprasnicile duhuri?...
Şi fost-am prins, vreodată, furînd —precum se fură —
Din perlele ce vecinie se cer pentru dantură?...
Sau premii academici căzură-asupra mea
Cu gloria lor falsă şi suma lor mai grea?
Cîntat-am, la ocazii, aşa precum se cîntă,
Măriri de contrabandă sub masca lui Caton,
Şi-n cele două taberi ce zilnic se frămîntă
Jertfit-am vreodată la glorii de carton?
Fundat-am oare-n ţară Republici dintre-acele
Prin care-ajung, atîţia! dinastice proptele;
Făcut-am oare-n lume ceva — ca să fiu demn
De astă-ngropăciune, cu muzici triumfale?...
Sau poate am prieteni la Bănci naţionale,
Şi popii-nfăţişează al dragostelor semn?
Nimic din toate aceste... Nimic, — din fericire!
Prietenii ce lasă ai soartei'prigoniţi
Avuţi dacă se află sunt numai prin simţire,
Şi mor deopotrivă de plînşi şi de iubiţi.

Parada însă trece pe Podul Mogoşoaie
Şi-ncepe ca să pice o burniţă de ploaie...
Dau fuga trecătorii... efectul e stricat
Şi mumă-mea scontase al pensiei mandat
Jertfind o lună-ntreagă din zilnica ei hrană,
Nevrînd ca să mă-ngroape oraşul de pomană.
Dar iată că prin geamuri, privind din cafenele,
Pe cînd îşi beau în tihnă ştiutele cafele,
Samsarii se întreabă să afle de-a murit
Vrun negustor de bursă or vrun lipscan falit?...
Pe loc ce li se spune de mine, — îşi urmează
Vorbirea ce-ntr-un singur cuvînt se însumează:
Cîştigul!... — Epopee de-atîtea mii de ani,
Divină Comedie avînd ca titlu: Bani!
Poemă ce coprinde amor, dureri, plăcere,
Cu Raiul în urcare, cu Iadul în cădere;
Cîştigul, — ce se-nalţă pe-acelaşi piedestal,
Moral întotdeauna şi vecinie imoral;

Cîştigul, ce-n picioare călcînd virtute, lege,
Trufaş înaintează spre tronul său de rege,
Şi-n templul Bogăţiei intrînd, triumfător,
în hohotul monedei sub boite se aşează,
Iar galben ca metalul din care se formează
Apasă-asupra lumei ş-o ţine sub picior.
Mulţimea, fermecată de falşa maiestate,
Se-nchină umilită l-această zeitate,
Iar sufletul în care pătrunde — ars, — şi trist,
Din cerurile nalte, trăsnit e prin noroaie,
Căci aripa-i semeaţă deodată se-ncovoaie...
Se face grea ca plumbul purtînd pe Antichrist.

Parada ajunsese în Strada Franţuzească...
O doamnă din caretă văzînd-o-n drumul său,
Uitînd că e supusă la legea cea obştească,
A pus a-ntoarce caii, zicînd că e semn rău,
Iar alţii, în credinţa că ortu l-am dat popei
Din oftică sau tifos, batistele scoteau
Şi, dîndu-se într-o parte, la nas şi le puneau,
Crezînd că-i molipseşte mirosurile gropei.
Cînd însă Bucureştii, în care-am suferit,
Rămase-n urma noastră în ceaţă învelit,
Cu turnuri de biserici, cu teatre şi palate,
Cu-ntreaga lui satiră de lux şi de păcate,
Cu oameni ce declamă strigînd: Patriotism,
împinşi de-aceleaşi patimi ş-acelaşi egoism,
Cu corpuri fără inimi şi ţeste fără creieri,
Sub care cîntă-atîţia stigleţi, ş-atîţia greieri;
Oraş în care zilnic, Dreptatea, în genunchi,
De corbii sugrumării e roasă la rărunchi;
Prăpastie în care virtutea este-o crimă,
Şi crima cea mai neagră, virtute mai sublimă,
Gomoră renăscută, ce poartă-n al ei sîn
Pe lîngă-a ei pieire pe-a neamului român;
Cînd el rămase-n urmă, zăcînd în jos pe vale
Cu falşa-i bucurie mai tristă ca o jale,
Şi cînd, încet, urcarăm costişul înverzit —
Lăsînd pe mîna dreaptă clădirea afumată
Din care-n lumea largă pornisem altădată
Atit de tînăr încă şi-atît de fericit, —
Pe marginea şoselei doi oameni s-arătară,
Era un copilandru, era un biet moşneag:
Copilul plin de vieaţă —bătrînul în toiag,
Şi dricul ajungîndu-i căciulile-şi luară.
Ţăranii nu ştiu carte, dar dînşii-n drumul meu
Din inimă şoptiră: „Să-l ierte Dumnezeu!"

Era-n apusul zilei şi „Stîlpii" se citise...
Deschisă şedea groapa, coşciugul sta deschis,
Şi soarele o rază de-adio îmi trimise,
Spărgînd o clipă norii din naltul său abis;
O rază înmuiată în cerurile albastre,
Ce-n cale adunase tot focul de prin astre,
Şi care-n cimitirul, coprins încet de seară,
Căzuse luminoasă pe chipul meu de ceară.
Dar plînsetul răsună: — Momentul e solemn;
Pe braţe se ridică coşciugul meu de lemn,
Şi-n raza ce apune, şi-n vîntul ce şopteşte,
Şi-n jalea ce pe feţe adînc se-ntipăreşte,
La marginile groapei mă poartă—mă depun...
Pe ţărmii veciniciei cu braţe-ncrucişate
Aştept ca să m-arunce prăpastiei căscate
Din care, cine ştie? voi naşte mult mai bun.
Un popă, ce uitase pe piept a-mi pune cruce,
Se uită împrejuru-i, o cere, şi s-aduce...
Aş vrea să-i pot a-i spune că nu voiesc s-o port,
Că-n viaţă am purtat-o pe umerii-mi legată,
Ducîndu-mi tinereţea sub dînsa-ncovoiată—
Dar crucea te urmează oriunde —viu sau mort.
Alături cu coşciugul zăcea un sac de oase...
Era un Babei groaznic de craniuri hidoase
Pe care stau şuviţe de păr înţărînat;
Iar unul dintre ele, zdrobit de-al vremei dinte,
în lume îmi zîmbise cu faţa-i de părinte,
Lăsînd deschisă uşa l-al inimei palat.
Deşertăciune-a lumei!...—O mumă ce-l născuse,
O soră ce pe braţe-i în cîntece crescuse,
Cu cerul şi cu raiul în ochii ei de-azur,—
Alăturaţi prin moarte,—femur lîngă femur,
Şi ţeastă lîngă ţeastă, —un sac îi încăpuse.
'Napoi Manfred şi Faust, adînci cugetători,

Fantasme ce-n veghere şedeaţi pînă la zori,
Problema urmărită lăsarăţi tot problemă,
Şi voi v-aţi pus pe frunte o falşă diademă.
Aţi invocat pe oameni, aţi invocat pe zei,
Urcatu-v-aţi prin lumea de umbre şi de vise,
Servitu-v-aţi de cuget ca punte peste-abise,
Dar groapa vă sfidează, rînjind din fundul ei.
Priviţi-o, şi răspundeţi, de-aveţi ce ne răspunde...
Pătrundeţi nepătrunsul şi spuneţi-ne, unde
Ne ducem cînd mormîntul asupra-ne s-a-nchis?
Un vis e oare moartea? sau viaţa e un vis?
Tăceţi?... Voi nu răspundeţi?... Rămaşi fără cuvînt,
Pe buze v-au scris viermii răspunsul în mormînt.

De tot se înnoptase şi lumea cu grăbire
Pe-acasă se-ntorsese — pătrunsă de uimire...
Uimire trecătoare că iată-mă-ngropat
Şi omul care cade e repede uitat...
Furtuna cînd pe aripi de vinturi se aduce
Ce-i pasă unei frunze de frunza ce se duce?
E oare mai puţină verdeaţă în păduri
Sau umbră mai puţină sub bolţi de frunzături?...
O floare dacă naşte şi îndată dacă moare,
Se face în grădină un gol pentru o floare?
O stea dacă luceşte stingîndu-se pe loc,
Sunt stele mai puţine în cerul plin de foc?
Natura-şi urmăreşte sorţirea nencetată,
Şi steaua ce se stinge şi frunza cea uscată,
Verdeaţă, flori, insecte, şi tot ce este viu
Se duc fără să lase o lipsă cît de mică...
Un om dacă dispare un altul se ridică,
Şi-n cartea vieţii nume se şterg sau se înscriu.

Oraşul sta pe vale culcat cu nepăsare...
Pe uliţi s-aprinsese lumini de felinare...
Trufia în trăsură, Mizeria pe jos,
Lărgea prin tot oraşul un haos zgomotos...
Şampanie la Capsa beau mulţi făcînd paradă
De golul cel din creieri, de plinul cel din ladă...
Dar uşile la teatru deschise se aflau,
Pe scenă *Muşchetarii* cu zgomot se jucau...
Ce vreţi?... Pe-atuncea vremea era înapoiată,
Cohorte fără număr n-aveam stejari şi brazi...
De scrieri, sărăcia era neasemănată...
Aveam un Odobescu —n-aveam pe cei de azi...
Directorul, în lipsă de iepuri, ca să-mpuşte,—
Din loje, cu mîndrie, făcea vînat de muşte;
Sion, Ventura, ş-alţii, alături dormitau;
Urechiă-şi da silinţe tihnit la loc să şeadă...
Vedea cu ochelarii, şi tot nu vrea să creadă...
Coriştii, şi artiştii, ca fiarele urlau...
Era un demn spectacol de teatru, pentru care
Luptaseră atîţia jertfindu-şi a lor stare,
Voind să se înalţe un templu literar
Cu piesele române cusute la dosar.
Era un demn spectacol de-a ţărei propăşire
Să vezi că galeria aplaudă-n uimire
La-ntîia detunare de puşcă sau pistol,
La-ntîiul semn de patos, la-ntîia sforăire,
înscrise sau nenscrise în fiecare rol.
Cortina cade. — Piesa e foarte-aplaudată...
Dar lojile sunt goale sau date fără plată...
Director peste teatru fiind un vînător,
Mă rog de ce n-am pune şi piese de obor?
Părerea mea desigur că este-mpărtăşită,
Schinteia de talente fiind înăbuşită,
Şi publicul urmîndu-şi să fie, tot ce-a fost:
Făptură nenţeleasă —nici om de duh, nici prost.
Privind cu nepăsare la tot ce se petrece,
Mai rece e ca mine în groapa mea cea rece,
Şi-ndată ce s-arată prin el cîte-un smintit
Ce-ar vrea ca să ridice o voce revoltată,
Povara calomniei, s-o poarte, ca răsplată,
I-o pune în spinare, şi totul s-a sfîrşit.
Mergi tristă Românie, pe calea începută,
Şi voi, iubiţi prieteni, petreceţi sau, cîntaţi,
Lăsaţi-mi însă mie odihna cea tăcută,
Lăsaţi-mi visul morţei şi nu mă deşteptaţi.
Ce-mi pasă dacă lumea a fost şi e tot lume?...
Ce-mi pasă de rămîne cum e, şi cum a fost?...
Ce-mi pasă de se-ntreabă sau nu de al meu nume?
Prin moarte cîştigat-am obştescul adăpost.

Şi iată...—O suflare ce ramurile-atinge
Se pare că închide la zgomot orice porţi,
Şi luna se ascunde, şi candela se stinge
Pe pietrele-nvechite, pe crucile de morţi.
Tăcere!... Este ceasul de negură şi taină...
Se-mbracă cimitirul în noapte ca-ntr-o haină...
O rază nu se vede în cer nici pe pămînt...
Aştept cu nerăbdare ca morţii să se scoale,
Lăsînd să le rămînă coşciugurile goale,
Dar mut îmi e mormîntul, şi mut orice mormînt.
Şi ce?... Nimica încă?... Nimica decît noapte?
Nici ciocnete de oase, nici rînjete, nici şoapte?
Dar oare ce fac morţii? — Să vină!—Voi să ştiu.

Gîndind aceste vorbe, vederile-mi senine
Zăreau din fundul gropii, tîrîndu-se spre mine,
Un şir de viermi oribili cu corpul cenuşiu;.
Cu toţii, pe coşciugu-mi, se urcă sau s-agaţă...
S-apropie minutul cu dînşii să dau faţă...
Puterea îmi lipseşte să-i calc şi să-i zdrobesc,
Şi ei, rozînd capacul coşciugului, vorbesc:
„A! iată, zice unul, e omul ş-a lui fală...,
Priviţi-i slăbiciunea sub piatra mormîntală,
Şi el a fost în lume întîiul dobitoc!
Mînca pe celelalte ca lupul într-o turmă...
Mîncat va fi acuma de cele de pe urmă;
Loc viermilor să intre!"
Şi vermii-avură loc...
Intrară cîte unul prin scîndurile roase...
Pe talpa cizmei mele urcau, urcau mereu,
Sudoarea într-o clipă m-ajunse pîn'la oase,
Voii să strig...-—Dar somnul cel vecinie este greu.
Mîrşav, deodată, unul, pe buze mi se prinse,
înfig doi alţii-n pulpe mandibulele lor,
Pleoapele la urmă de-un roi îmi sunt atinse...
în ochi îmi intră zece... — Era îngrozitor.
Simţii atunci în mine o repede schimbare...
Părea că mă duc îngeri pe-o dulce legănare...
Lăsîndu-mi învelişul la viermii din mormînt,
Pluteam prin al meu suflet, mai sus de-acest pămînt-

Eram împins de-o forţă şi tainică şi mare,
Şi aripe de vultur răpindu-mă în zbor,
Purtat pe-o rază-albastră, ca raza de uşor,
în casa părintească, muiat în foc de stele,
Intrai pe o fereastră, prin aer tremurai,
Trecui ca o suflare prin părul maicei mele,
Lucii în două lacrimi, şi calea mi-o urmai.
Era un zbor fantastic, un zbor fără de nume,
Ca zborul lui Mazeppa pe calul său legat,
Şi treieram pe vînturi, şi colindam prin lume,
Purtat pe unde corpul odată mi-a călcat.
Cîmpiile întinse păreau nişte năluce,
Şi Dunărea un şarpe dormind peste cîmpii,
Tot omul o furnică ce naşte şi se duce,
Iar munţii cei gigantici abia nişte copii;
O pată cenuşie în josul meu s-arată,
E marea care vecinie cu pînze e-ncărcată
Şi dincolo pe ţărmul ce-a fost de zei iubit i
Pe care-l încunună naramzul înflorit...

Italie iubită, —primeşte-o salutare
Cu tainica schinteie a sufletului meu...
în ceaţă piere apa şi sînul tău mi-apare: ;
Florenţa, Roma, Neapol culcat pe lîngă mare,
Molatic lazarone dormind —visînd mereu.
Vezuviul în aer împinge zi şi noapte
Coloana sa de flăcări, coloana sa de fum...
Sorento scaldă-n valuri naramzii plini de şoapte,
Pompeii lăcrămează la colţul unui drum.
Şi-n vecinică lumină mă duc fără-ncetare,
Trec mările albastre şi nu mai am hotare...
Munţi, dealuri, văi şi cîmpuri străbat neobosit
Purtat de-aceeaşi rază, uşor şi fericit.
Oraşele sub ochii-mi le văd zăcînd de-a rîndul,
Şi unul după altul, mai repede ca gîndul,
Ce zboară ca un fulger pe-o harpă de poet,
Se şterg, fără să-mi lase vreo urmă de regret.
Văzînd aceiaşi oameni, văzînd aceeaşi lume,
Urcau pînă la mine aproape-aceleaşi nume,
Şi cînd, la urma urmei, acasă m-am întors,
‚Asupră-mi~lrrcepTis« uitarea ca să treacă,—

Se uită totdauna acela care pleacă,
Şi firul amintirei se rupe, de s-a tors.
In inimă nu este nici rană, nici durere,
Ca zilnic să păstreze întîia ei putere,
Şi nimini nu rămîne a fi nemîngîiat.
Tot omul află-n viață, în vreme, sau în sine
Puterea ce e-n stare durerea să-i aline...
E lege naturală cînd mori să fii uitat.
In groapă, corpul şubred abia îmi putrezise
Şi chipul meu cu totul în inimi s-ofilise,
Iar mumă-mea —chiar dînsa!—mai rareori plîngea...
Uitare, cît mai iute, mîngîi-o şi pe ea!
Din viața pieritoare, trecînd în altă lume,.
In viața fără moarte mă duc să strălucesc,
Şi făr-a mă-nțelege, şi fără s-am vreun nume,
Mă simt cu totul altul şi-ncep ca să trăiesc.
Dar cum deschis sta cerul, atuncea, deodată,
Din visul meude-o_noapte—un_-zg.omot^m-a_.trezit..,
Eram tot om, tot formă,, .tot lucru..pipăit...
Privii către fereastră... — Era o zi-nnorată...
NăscîndeleTei raze pieziş se strecurau...
Părea că e-n zăbranic natura îmbrăcată,
Şi frunzele la vînturi, gemînd, se scuturau.

SUB STELE

În noaptea naltă
Ce s-a lăsat peste natură
Se-ntrezăresc prin frunzătură
Steiare-adincuri ce tresaltă.

Întregi sisteme
De nebuloase siderale
Răsar din lumile spectrale
Ca ofilite crizanteme.

In sus spre ele
A gîndului mitraliare
C-o uriaşă cutezare
Străbate țintă printre stele,

Dar noaptea naltă,
Ce stăpîneşte neclintită,
Se duce vecinie negrăbită
De la o lume la cealaltă.

ACŞAM DOVALAR

în Kars, sub cer cu fund de aur,
Pe cînd e soarele-n apus,
încolăcit ca un balaur
Pe dupe deal aproape dus;

S-arată-n galbenul ce scade,
Topindu-şi faţa în azur,
O minaretă cu arcade
Ce predomneşte împrejur.

O vezi cu alba-i siluetă,
Ca o fantasmă sub iaşmac,
Ce-ascunde forma ei cochetă
Şi nişte ochi ce nu mai tac.

în micul ei pridvor de scînduri
Apar doi hogi în relief,
Din care unul stă pe gînduri,
Privind în zarea de sidef.

Celalt purtînd pe cap turbanul
Ţesut din verde ibrişkn,
Psalmodiază *Alcoranul:*
„Alah abkar! Alah kerim!"

DORMI DULCE

Tu care dormi eşti fericit...
Uitînd întreaga ta fiinţă
Te-ai izolat de suferinţă...
în mut repaos adîncit
C-ai fost şi eşti n-ai conştiinţă...
Tu care dormi, eşti fericit.

Dormi dulce — nu te deştepta:
Realitatea, chiar frumoasă,
Pe lîngă vis e urîcioasă...
La bine nu te aştepta,
Căci viaţa este nemiloasă...
Dormi dulce — nu te deştepta.

IN RĂSTRIŞTE

Fireşte, sunt un biet nebun... —
Cînd lumea e ce este
Trăiesc ca în poveste
Şi la nimica nu sunt bun... —
Fireşte, sunt un biet nebun.

Zadarnic am copii şi casă...
Mă simt tot omul de-altădată,
Iubesc pe loc, urăsc îndată...
Fatalitatea mă apasă...
Zadarnic am copii şi casă.

Dar orice sunt, aşa cum sunt,
Tot am o mîngîiere:
E tainica plăcere
De-a şti că merg către mormînt,
Şi sunt acela care sunt.

ÎN ARCHANGEL

în Archangel e o fată
Cu ochi lungi, cu gene lungi,
Nu poţi chipul să-i alungi,
însă astfel de ciudată
Ca-n Archangel nu e fată.

Cu ochi lungi, cu gene lungi,
Zilnic rîde, zilnic cîntă,
Veselia ei te-ncîntă,
însă ea goleşte pungi
Cu ochi lungi, cu gene lungi.

Zilnic rîde, zilnic cîntă,
Ţi-ai da viaţa pentru ea,
însă viaţa nu ţi-o vrea,
E şi drac dar e şi sfîntă...
Zilnic rîde, zilnic cîntă.

CÎNTEC

Aş vrea să plec la drum mai mare,
Dar nici pe jos, nici de-a-n călare
Şi nici cu carul cel de foc,
Ci c-o trăsură ferecată,
De zece cai în şir purtată...
Hi-hi! Hi-hai! într-un noroc.

Cu surugii pe deşelate,
Ce trec vîrtej prin şapte sate,
Hăind, mînînd, gonind cu foc,
Şi să m-opresc la han de vale
Ca să pîndesc o fată-n cale...
Hi-hai! Hai-hi! într-un noroc.

De surugiu dau o sfănţuică
Şi bez ciocanul cel de ţuică
Cu cît m-o duce mai cu foc;
Dar pentru fata cea subţire
Păstrez colea un pumn de lire...
Hai-hi! Hi-hai! într-un noroc.

Curînct, curînd la drumiu mare
Să-mi uit de-a vieţei întristare,

Că m-a topit sub al ei foc...
Curînd la hanul cel din vale,
Curînd la fata cea din cale...
Hi-hi! Hi-hai! E la noroc.

PLECARE

întindeți pînzele, băieți,...
Un vînt subțire se ridică,
Albastra mare se despică,
Pe cer alunecă nori creți...
întindeți pînzele, băieți,
Un vînt subțire se ridică.

Urcați în vîrfuri de catarg
Şi puneți steagul de plecare:
Durerea mea dacă e mare,
Pămîntu-acesta este larg...
Urcați în vîrfuri de catarg
Şi puneți steagul de plecare.

De unde sunt şi cine sunt
Voiesc să uit pe vecinicie...
Ah! de-ar sufla o vijelie
în valuri s-aflu un mormînt...
De unde sunt şi cine sunt
Voiesc să uit pe vecinicie.

PORUNCI VERLAINIANE

Cu femeea fii bărbat,
însă nu şi-amorezat:
Cine inima-şi păstrează
Nu oftează.

Cupa umpleți-o cu vin
Şi îmbată-te deplin:
Numai cine aiurează
Nu oftează.

Facă lumea orice vrea,
Nu zvoni că este rea:
Cine gîndul nu-şi trădează
Nu oftează.

LA BESTII

Aveam o pasăre sărmană
Si-ndată ce-i duceam de hrană
Să cînte începea:
Părea
Că pasărea-mi vorbea,
Părea
Atunci că-mi mulțumea.

Aveam în curte un biet cîine,
Il îngrijisem şi-i dam pîine,
Şi el, cum mă vedea,
Părea
Cu ochii că-mi vorbea,
Părea
Duios că-mi mulțumea.

Aveam în casă o pisică,
Era sălbatecă de mică,
Dar uneori, şi ea,
Părea
Cu ochii că-mi vorbea,
Părea
Că nu mai este rea.

Iubite bestii ce-am avut,
Vă prețuiesc cînd v-am pierdut,
Şi-nduioşarea mă uimeşte
Căci în natură — nencetat —
Din tot ce moare şi trăieşte
E numai omul un ingrat.

COPIII

Am cinci copii: — Speranța mi-am pus-o în ei toată,
Şi cînd se năpusteşte a cugetelor gloată,
Bătînd din aripi negre precum peste cîmpii
Aleargă corbi de iarnă prin vifore şi zloată,
îmi zic: Am cinci copii.

Am cinci copii, —şi astăzi, cumplita nedreptate
Cînd iar mă încovoaie sub vechea-i răutate
Şi voi să intru-n luptă cu clasici miopii,
înving ale mîniei simțiri întărîtate
Şi-mi zic: Am cinci copii.

Coprinde-mă, răstrişte, în umbra ta fatală...
Mi-a fost întreaga viață injurie mortală...
Zdrobiți-mă, puternici călăi de satrapii,
Mi-e mîna dezarmată... Dați ultima năvală,
Sunt laş: Am cinci copii.

NAIADA

Printre verdeața zmălțuită
De flori cu vesele colori
Se scurge apa încrețită
De-ai zorilor fiori.

Iar lîngă țărmul cu răchite
Răsare goală pînă-n brîu,
Cu sînuri albe şi-mpietrite,
Naiada limpedelui rîu.

Şi pe cînd vîntul o sărută
Cu şiretlic de vagabond,
Ea zîmbitoare şi tăcută
îşi stoarce părul blond.

APOLOG

Semănătorul printre brazde lăsa sămînța lui să cadă,
Ş-o parte i-o lua furtuna şi paserilor o da-n pradă,
O parte s-aşternea pe stîncă şi să rodească nu putea.
Şi altă parte pe sub iarba ce repede o-năbuşea,
Dar partea ce s-oprea-ntre brazde, c-o însutită rodnicie
îl răsplătea puțin la urmă...
—A semăna e datorie.

NOAPTEA DE MAI

Astfel: fiindcă apogeul la care sufletul atinge
Cînd poartă cîntece-ntre aripi dă naştere la răzvrătiri,.
Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge
Şi muzele că vor rămîne amăgitoare năluciri?
Vestalelor, cînd în picioare altarul vostru s-aflã încă,.
Şi primăvara cînd se-ntoarce şi astăzi ca şi alte dați,
Şi preschimbat cînd nu se află pămîntul falnic într-o stîncă,
De ce v-ați reurca în sfera abstractelor seninătăți?
închisă dacă vă e lumea, recoborîți-vă-ntre roze.
Parfumele din mai înalță reînnoite-apoteoze,
Şi-n noaptea blondă ce se culcă pe cîmpeneşti virginități
Este fioru-mpreunării dintre natura renăscută
Ş-atotputerea Veciniciei de om abia întrevăzută.
Veniți: privighietoarea cîntă, şi liliacul e-nflorit;
Cîntați: nimic din ce e nobil, suav şi dulce n-amurit.
Simțirea, ca şi bunătatea, deopotrivă pot să piară
Din inima îmbătrînită, din omul reajuns o fiară,
Dar dintre flori şi dintre stele nimica nu va fi clintit,
Veniți: privighietoarea cîntă şi liliacul e-nflorit.

Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge,—
Cînd frunza ca şi mai nainte şopteşte frunzei ce atinge?
Cînd stea cu stea vorbeşte-n culmea diamantatului abis,

Izvorul cînd s-argintuieşte de alba lună care-l ninge,
Cînd zboară freamete de aripi în fundul cerului deschis?...
Vestalelor, dacă-ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
E cerul încă plin de stele, şi cîmpul încă plin de roze,
Şi pînă astăzi din natură nimica n-a îmbătrînit...
Iubirea, şi prietenia, dacă-au ajuns zădărnicie,
Şi dacă ura şi trădarea vor predomni în vecinicie...
Veniţi: privighietoarea cîntă, şi liliacul e-nflorit.

Vestalelor, dacă-ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
Pămînt şi spaţiu îşi urmează sublimele metamorfoze,
Răsare cîte-o nouă floare, apare cîte-un astru nou,
Se face mai albastru-adîncuî, şi codrul mai adînc se face,
Mai dulce sunetul de fluier, mai leneşă a nopţeipace,
Mai răcoroasă adierea, mai viu al stîncilor ecou;
Mucigăitul smîrc al văii cu poezie se vestmîntă,
Pe prefiratele lui ape pluteşte albul nenufar...
O mică stea e licuriciul, şi steaua este un mic far,
în aer e parfum de roze.—Veniţi: privighietoarea cîntă.

Posomorîrea fără margini a nopţilor de altădată,
Cînd sufletul pentru sarcasme sau deznădejde sta deschis,
Cu focul stins, cu soba rece, rămase-n urmă ca un vis.
E mai şi încă mă simt tînăr sub înălţimea înstelată.
Trecu talazul duşmăniei cu groaza lui de nedescris,
La fund se duse iar gunoiul ce înălţase o secundă
Şi stînca tot rămase stîncă, şi unda tot rămase undă...
Se lumină întinsa noapte cu poleieli mîngîietoare,
Şi astăzi e parfum de roze şi cîntec de privighietoare.

Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer.
Pe jgheabul verde al cişmelei un faun rustic c-o naiadă
S-au prins de vorbe şi de glume sub licăririle din cer;
Columbe albe bat din aripi şi visurile vin grămadă,
Iar picăturile urmează pe piatra lucie să cadă...

Băsmesc de vremi le batrîne, cînd zînele se coborau
Din limpezimile albastre, şi-n apa clară se scăldau...
Reînviază ca prin farmec idilele patriarcale
Cu feţi-frumoşi culcaţi pe iarbă izbindu-se cu portocale;
Pe dealuri clasice s-arată fecioare în cămăşi de in,
Ce-n mîini cu amforele goale îşi umplu ochii de senin,
Şi printre-a serii lăcrămare de ametiste şi opale,
Anacreon re-nalţă vocea, dialoghează Theocrit...
Veniţi: privighietoarea cîntă în aerul îmbălsămit.

E mai şi încă mă simt tînăr sub înălţimea înstelată...
Halucinat cînd este-auzul, vederea este fermecată;
Aud ce spune firul ierbei, şi văd un cer de aripi plin,
M-aşez privind în clarul lunei sub transparenţa atmosferei
Şi-n aeru-mbătat de roze sfidez atingerea durerei
Cu cîntece nălucitoare cum sunt candorile de crin.
OS feerie a naturei, desfăşură-te în splendoare,
Regret suprem al fiecărui în tainicul minut cînd moare,
Fiindcă tu eşti pentru suflet repaos dulce şi suprem.
O! feerie a naturei, vindecătoare de nevroze,
Ce ne-mbuneşti fără ştiinţă şi ne mîngîi fără să vrem,
Regret suprem al fiecărui, desfăşură-te în splendoare
în aer cu parfum de roze şi cîntec de privighietoare.
Veniţi, privighietoarea cîntă în aeru-mbătat de roze.

Voind să uit că sunt din lume, voiesc să cred că sunt din cer...
Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer,
Şi-această noapte fericită la gîtul ei cu sălbi de astre
S-a coborît pe flori roz-albe şi pe pădurile albastre,
A-ntins subţirile-i zăbranic şi peste cîmp şi peste văi,
A-nseilat nemărginirea cu raze de argint şi aur
Şi o cusu cu mii de fluturi şi o brazdă cu mii de căi;
Â revărsat peste tot locul dumnezeiescul ei tezaur,
în atmosfera străvezie împăciuirea şi-a întins,
Făcu să sune glas de bucium la focul stînelor aprins,
Făcu izvorul să-l îngîne, pădurea să se-nveselească,
Orice durere să-nceteze, şi poezia să vorbească.

Pe om în leagănul ei magic îl adormi —şi el uită —
Cu clarobscur mască urîtul şi şterse formele prea
bruşte,
Făcu să tacă zbîrnîirea adunăturilor de muşte,
Şi zise dealului să cînte, şi dealul nu mai pregetă,
Si zise văilor să cînte, si văile se ridicară,
Cu voci de frunze şi de ape, cu şoapte ce s-armonizară,
Şi zise paserei să cînte, şi la porunca uimitoare,
Se înălţă parfum de roze şi cîntec de privighietoare...
Iar cînd şi mie-mi zise: „Cîntă!", c-un singur semn
mă deşteptă,
Spre înălţimi neturburate mă reurcă pe-o scară sfîntă...
In aeru-mbătat de roze ,veniţi:—privighietoarea cîntă.

CASTELE-N SPANIA

De-ar vrea norocul să-mi zîmbească
Şi să cîştig la loterie,
Aş duce-o viaţă-mpărătească,
Ascuns să nu mai mă găsească
In timpi de ani, fiinţă vie.

N-aş vrea să am măriri deşerte,
N-am nici-o sete de renume,
Aş înălţa mereu concerte
La adăpost de griji şi certe,
La adăpost de om şi lume.

In colţ tăcut de vreo Sahară,
Castel aş pune să-mi zidească,
Şi scuturat de-orice povară,
Aş ridica spre ceruri scară,
De-ar vrea norocul să-mi zîmbească,

Ca-n basme masa mi s-ar pune
Şi s-ar deşterne tot ca-n basme,
Bucatele cele mai bune
Ar apărea ca prin minune
Pe tăvi aduse de fantasme.

Prin vase de-aur şi prin cupe
De cornalină şi agată,

De silfi uşori, gentile trupe,
Ar tot turna zburînd în grupe
0 ambrozie delicată.

De pe-o terasă înflorită
Privirea mea s-ar pierde-n cale
Sub frunzătura-nchipuită
De soare vesel strălucită
Şi schinteind de portocale.

Fîntîni de ape săritoare,
Ar răcori-o-n orice clipă
Cu picături nălucitoare
Ce-n urmă-n limpede izvoare
S-ar scurge leneş sau in pripa.

Iar împrejur de-acea grădină
Nimic, nimic decît pustie...
Pustia de nesipuri plină
Precum e cerul de lumina, —
De-aş cîştiga la loterie.

Dar viaţa în singurătate
Mi s-ar urî şi ea la vreme
Şi mi-aş clădi atunci palate
Pe lîngă ţărmuri populate
De-ale amorului poeme.

Pe lîngă Neapol am de ştire,
Că e un cuib între verdeaţă,
Eu l-am văzut in părăsire
Ş-am fost coprins î-acea privire
De melancolica-i dulceaţă.

Acolo corpul mi l-aş duce,...
Ruina trage la ruină...—
Aş vrea ca moartea să m-apuce
Purtîndu-mi viaţa ca o cruce
Pe-un ţărm frumos de mare lină.

Dar cîştigînd la loterie,
M-aş face ca şi alţii poate,
Şi preschimbat prin avuţie
N-aş mai căta o vizunie,
Ci aş voi să gust din toate.

Atuncea poate-n gînd mi-ar trece
Să ţin în lume tren şi casă,
Să am bufoni cu tivge sece
In contul căror se petrece
Şi paraziţi să am la masă.

Să treier podul în trăsură,
Să-mi rîd de suferinţe grele,
lubindu-mi singura făptură,
Pentru stomac şi pentru gură
Să fie ţinta vieţei mele.

Oh! simt, oh! simt că avuţia
Pe om îl face rău să fie,
De-mi cintă-n suflet poezia,
Să cînte-o face sărăcia...—
N-am cîştigat la loterie.

ORCHESTRARE

Superbe note din pian
Ca o fanfară se revarsă...
Ah! arsă, inima mi-e arsă
De soare etiopian.

De pe viori fiori încet
Prin aer torc mătase fină...
Ah! plină, inima mi-e plină
De-o suferință de poet.

Dar cobza sună înfocat;
Divini țigani cu ochii galbeni,
Cîntați, căci încă mai am galbeni
Să uit ce încă n-am uitat.

DUM'NIGA i_2 MARTIE 189

REVISTĂ SEPT AMÂNĂ

20"BĂNi' BROŞURA

UE 64 PAGI nil

mm ?OT!W1h

R O M A N A;;

v V y* f v L +i J * J-. i 1 »w A—

AfJ-X MACEiJON

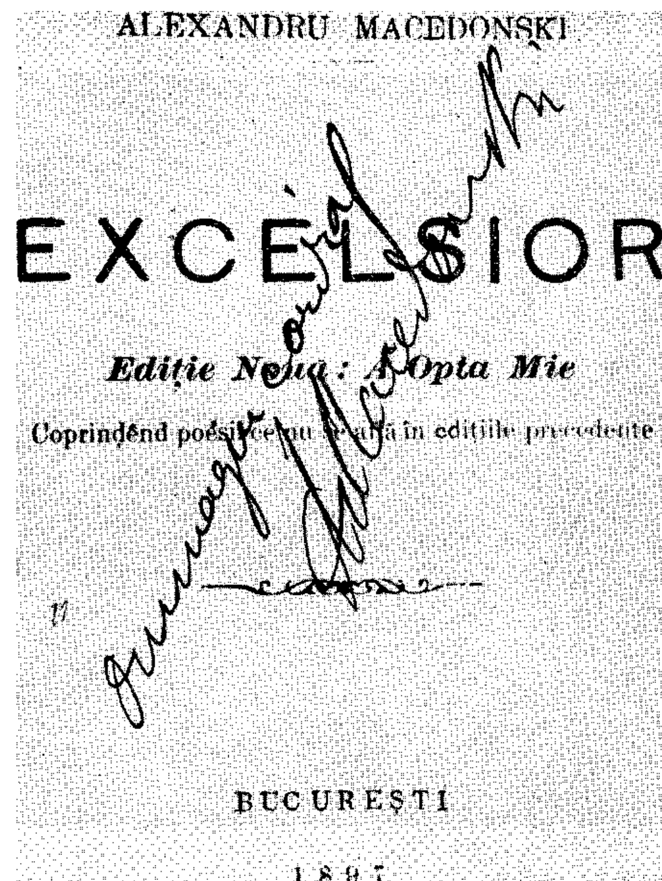
d' Zrî pe *irimtsiru*

ADHIKiSfRAŢIUNEA: Str. ACAOEVil-U 1« CASA I

TlTi'i:.:;' de Li;x Str

1 S S =

Biblioteca română, 1895, foaia de titlu

ALEXANDRU MACEDONSKI

EXCELSIOR

Ediție Nouă : A Opta Mie

Coprindênd poesii ce nu se află în edițiile precedente

BUCUREȘTI

1897

Excelsior, 1897, coperta.

NOAPTEA DE MARTIE

Trebuia într-acea noapte ca să sufle vîntul rece,
Ca să viscolească-afară, ca şi azi, neapărat,
Iar copacii printre crivăţ la pămînt să se aplece
Cînd mă-mpinse-n astă lume pîntecul ce m-a purtat.
Maica-mea, de-a lungu-ntinsă, de-abia scăpă cu zile...
Moartea groaznică, ce-n umbră mulţumirea şi-o rînjea,
îngheţată sărutare-şi-aplecase peste ea
Şi pe-obraz îi scuturase flori de vinete zambile.
Doctorul, care-o scăpase, în acea învălmăşeală,
Vrînd să şeadă pe un scaun, doborît de osteneală,
Ca pe-o minge de nimica mă turtea nemijlocit,
Dacă doica ce, prin leafă, se afla interesată,
Nu sărea ca o leoaică să-l oprească deodată
    Printr-un ţipăt ascuţit.

Toţi îmi fură împotrivă, numai doctorul, săracu'!
Se-ncercase, făr' să ştie, să mă scape de nevoi, —
Doctore, primi-te-ar sfîntul, şi pe tine, doică, dracu',
Că mă nasc fără de voie nu puteaţi ghici şi voi?
Voi puteaţi băga de seamă, cînd coprinşi de turburare,
Că de voie nu se iese încleştat de două fiare,—
Şi-mi făcusem datoria de-a voi să nu mă nasc...
Poate că trăisem încă într-această lume mare
Ce mă face ca să sufăr, ca să rîd sau ca să casc.
Poate-mi aduceam aminte chiar de vieţile-mi trecute,

Care, bune ca şi rele, nu-mi fuseseră plăcute.
Poate cunoşteam ce este a trăi şi a muri,
Poate nu mai vream să intru şi să ies pe-aceeaşi poartă,
Poate că fugeam de viaţă, poate că-mi fugeam de soartă,
Poate vream în nefiinţă, o problemă-a urmări,
Poate n-adunasem încă de pe cîmpul veciniciei
Toată iarba-nţelepciunei, toată floarea poeziei,
Poate nu-mi sosise timpul pe pămînt să reapar,
Poate vream să nasc vreun rege, poate vreun bandit vulgar,
Poate vream tîrînd în urmă o armată numeroasă
Ca să trag peste popoare brazda mea cea sîngeroasă
Şi să renvieze-n mine Alexandru sau Cezar.
Poate vream să fiu vreun Neron peste-o altă Romă nouă,
Ca s-apar posterităţei cum şi el ne-apare nouă
Şi să-i las ca o enigmă caracterul meu bizar.
Poate vream să fiu, din contra, un cioban-nnegrit de soare,
Cu cămaşa desfăcută peste pieptu-i de atlet,
Şi să stau, cîntînd din bucium, într-a codrului răcoare
Pe cînd apele la vale, vorba lor şi-o spun încet.
Poate vream ca să fiu umbră, poate vream să fiu lumină,
Trăsnet care mistuieşte, aer, apă, fum, schintei,
Sau o floare ce pe ţărmuri de pîraie se înclină
Şi dă vîntului, ce-i este amorez, parfumul ei.
Poate vream să fiu de toate sau nimica să fiu poate,
Poate chiar că niciodată să fiu om nu m-am gîndit,
Să m-adun de pe tot locul, să fiu *unul* strîns din toate
Şi să-mi las nemărginirea ca să intru-n mărginit.
Şi ce luptă trebuieşte din ce sunt să fiu iar visul,
Şi ce crude suferinţe pînă ce să trec abisul
Ce desparte vecinicia de un trai şi lung şi mic;
Pînă ce uitînd de lupta ce-o dusei cu nenorocul,
Să-ncetez să mai fiu timpul şi să nu mai fiu nici locul,
Şi să pot să fiu din toate fără ca să fiu nimic.
Părul meu de aşteptare o s-albească sau să cadă,
Ochii mei au să privească cîte n-ar voi să vadă,
Pieptul meu are să geamă sub atingeri de dureri,
Corpul meu o să se plece cu încetul în ruine,
Mintea mea n-o să mai pună graniţi între rău şi bine,
Şi veninu-amărăciunei îl voi bea chiar din plăceri.

Cel puţin de-am şti ursita ce îndeplinim în lume,
De-am şti golul care-l umplem c-o făptură şi c-un nume,
Sau de-âm şti de ce ne ducem, sau de-am şti de ce venim
Naştem oare pentru-a naşte, şi trăim ca să trăim?^
Sau tot scopul nostru este să lăsăm mereu în urmă,
Prin copiii care-i naştem, alte umbre ca şi noi
Ce-n pustiurile vieţei, însemnează cîte-o urmă
Ştearsă de furtuna Vremei sau de alte urme noi?

3

Toţi îmi fură împotrivă într-acea fatală noapte,
Şi 'zdrobit de-mpotrivire m-am născut şi am trăit;
Dar nici Muzele pe-atuncea, legănîndu-mă in şoapte,
Nu puteau ca să prevadă c-am să fiu un urgisit.
Muzicele răsunară la botezul meu cu fală,
Şi părea că intru-n viaţă pe o poartă triumfală
îar purtat între dantele, de-ofiţeri muiaţi în fir
Mă plimbam din braţe-n braţe, fraged ca un trandafir.
Pare că fusese-o lume destinată să m-aştepte,
Şi că am de moştenire tronuri pe-ale căror trepte
Pun coroane seculare toţi feciorii de-mpăraţi.
A! batjocură amară!... Eu eram din condamnaţi,
Făceam parte din ocnaşii ce pe şubrede picioare
îşi tîrăsc ale lor zile ca ghiulele-obositoare,
Ş'i de-aveam să urc, cu timpul, pe vreo culme radioasă
Ga şi eu să-mi aflu tronul, era tocmai pe Calvar,
Noapte, blestemată noapte, clipă rea şi nemiloasă,
înfiereze-te azi plînsul ca şi rîsul meu amar.

ZORI ROZE

(Imitaţie)

Pe sub migdali şi pe sub roze
S-au dus în umbră zîmbitori;
Curgeau lumini din ceruri roze,
Vocalizau privighetori.

Curgeau lumini din ceruri roze,
Erau copii fermecători,
Şi coronaţi de-apoteoze
Se socoteau nemuritori.

Şi coronaţi de-apoteoze
Treceau-nainte şoptitori;
Pe sub migdali şi pe sub roze
S-au dus în umbră zîmbitori.

BANCHET LA CURTE

(Poezie coreeană)

Vesel fumegă din cupe vinul roşu, generos,
Beau curtenii şi s-aude cîte-un hohot fioros,
Dar poporul e afară ce se văietă şi plînge...
Vinul fumegă din cupe, vesel, roşu —dar e sînge.

Piramidele de cărnuri mii de pofte răzvrătesc,
Şi monarhul le priveşte cu un zîmbet părintesc,
Dar cetatea este plină şi de groază, şi de jale...
Piramidele de cărnuri sunt victimele regale.

Ard în sfeşnice de aur parfumate luminări,
Insă ceara li se scurge cu-nnegrite lăcrămări,
Şi serbarea se urmează c-o grozavă-nverşunare
toţi se-nalţă şi închină...—E a ţărei-mormîntare.

PRIETENIE APUSĂ

I

Moara ta zăcea-ntr-o vale liniştită —printre ulmi —
Pitorescă o zărirăm printre plante urcătoare,
Şi era prietenie între noi, şi zi cu soare,
Zi de vară-apunătoare spre poeticele culmi.

într-o vale liniştită moara ta dormea în pace
Şi pîrîul fără zgomot o scălda şi se ducea,
Nici o şoaptă omenească adierea n-aducea,
Ci abia ieşea un freamăt de sub frunzele opace.

Moara ta zăcea-ntr-o vale liniştită —printre ulmi, —
Şi era pîrîul neted ca un luciu de oglindă;
însă soarele de vară îşi sfîrşise-a lui colindă...
Se-nnopta prietenia şi poeticele culmi.

Moara ta zăcea-ntr-o vale liniştită —printre ulmi.—

II

Casa ta privea-ntr-o stradă luminoasă şi voioasă...
Avea dafini la intrare şi năuntrul ei cînta
Visul clar al poeziei, voce-n veci armonioasă,
Cînd e-n taină-nsufleţită de-o simţire ca a ta.

Luminoasă şi voioasă ţi-era casa părintească...
La intrare verzii dafini o-nfloreau fermecători,
Avea aer împrejuru-i, soare cald s-o poleiască
Casa ta ce-adăpostise anii tăi surîzători.

Casa ta privea-ntr-o stradă luminoasă şi voioasă,
Şi puteai să dormi năuntru de restrişte neatins;
însă, —soarta e pe bunuri pămînteşti invidioasă...
Cînd un vis ne năluceşte, străluceşte, şi s-a stins:

Casa ta privea-ntr-o stradă luminoasă şi voioasă.

III

Inspirarea te-aripase să atingi înalte culmi,
M-ai chemat să-ţi fiu prieten—fraţi de cruce ne legasem,
O simţire şi un cuget să ne turbure jurasem;
Moara ta zăcea devale, liniştită —printre ulmi.—

Către culmile înalte inspirarea te-aripase:
Pentru mine erai zeul unui vis olimpian,
Visătoarea armonie ce răsare pe pian
Si de care al meu suflet iubitor, s-amorezase.

Te-aripase inspirarea să atingi înalte culmi,
Şi pornisem, mînă-n mînă printre-a vieţei mişelie,
învrăjbiţi ne ducem astăzi în fatala vijelie...
Moara ta zăcea devale, liniştită — printre ulmi —

Te-aripase inspirarea să atingi înalte culmi.

VAPORUL MORȚEI

între nori şi între apă se ducea fără-ncetare
Rătăcit din orice cale sub trăsnitul lui catart;
Valuri-valuri dînd năvală şi smucindu-1 tot mai tare
îl făceau să şovăiască peste pîntecul cel spart.

Vîntu-n funii şuierîndu-şi uriaşa simfonie
Alerga săpînd prăpăstii în adîncul guraliv,
Răspîndind în largul mărei o-ndîrjită ironie
Printre urlete grozave de duşman nemilostiv.

Noaptea neagră de pe valuri îl vedea ca o nălucă
Punct mai negru pe cerneala orizonului rotund,
Fără om ca să-i dea suflet, fără minte să-1 conducă
Peste unda lătrătoare de la creştet pîn-la fund.

Călătorii şi matrozii putrezeau pe puntea rece,
Frunți albastre,buze vineți, pumni închişi şi ochi sticliți,
Toți muriseră de-a rîndul: cinci şi şase, opt şi zece,
Şi zăceau, mormane-nalte, galben-verde muceziți.

Repezi fulgere prin noapte albăstreau de răutate,
Spintecînd în larg văzduhul sub tăiuşul lor de foc,
Şi-n zigzaguri ce iau văzul prin colori amestecate
Se stingeau şuierătoare într-al valurilor joc.

Gîte-un chip ieşea deodată pentr-o clipă în^lumină
Cînd de om trăit pe mare sub un vînt argăsitor,
Cînd de tînăr cu păr galben şi cu buze de vergină
înghețate înainte de-a-şi şopti poema lor.

Şi prin iadul de-ntuneric se ducea vaporul morței,
Pe un pîntec sau pe altul aplecînd al lui schelet,
Dimineața-ncremenită sta în cer pe pragul porței
Şi muia cu lacrimi negre nuanțatul ei buchet.

PRIMĂVARA

Sub flori de măr
Ce mi se scutură în păr
Se umple sufletul de soare;
Pe orice frunți suferitoare,
Oh! ningeți albe flori de măr.

Sub liliac
Sunt paseri dulci ce nu mai tac,
Concert de voci mîngîietoare:
Sărmani cu inimi gemătoare,
Uitați, dormiți sub liliac.

Pe sub cais
Din aripi bate albul vis
De-o inocență răpitoare:
Amanți cu inimi arzătoare,
E fericirea sub cais.

Sub nucul lat
Te afli însă izolat
Şi-n umbra lui îmbătătoare
Trecutul naşte ca o floare:
Ah! de-aş muri sub nucul lat.

BUCOLICA UNDĂ

Bucolica undă adoarme în tihna de sălcii pletoase
Ici-colo trăsnite cu aur de-a soarelui apoteoză,
Cînd, fragezi păstori, în penumbră, albesc ca idile frumoase,
Şi goi izbucnesc dintre sălcii —eglogă lactee şi roză.

Bucolica undă-i primeşte molatică şi-nfiorată,
Sub blonzii cu plastice forme se simte schimbată-n femeie,
Prelinsă pe nudele corpuri ea tremură, şi purpurată
O scutură cinic dar dulce mişcări onduloase de-almeie.

PE BALTA CLARĂ

Pe balta clară barca molatică plutea...
Albeţi neprihănite curgeau din cer;—voioase
Zîmbeau în fundul apei răsfrîngeri argintoase;
Oh! alba dimineaţă, şi visul ce şoptea,
Şi norii albi —şi crinii suavi —şi balta clară,
Şi sufletul —curatul argint de-odinioară—

Oh! sufletul!—curatul argint de-odinioară.

MĂ UIT LA CER

Mă uit la cer şi la pămînt:
Frumos e cerul şi pămîntul,
Dar port în suflet un mormînt,
Si-ntr-însul, mort, avîntul.

Ah! doarmă dus acel mormînt
Cu imne pline de misteruri...
Prea bun am fost pentru pămînt,
Prea rău sunt încă pentru ceruri.

ASUPRA PRIMULUI MEU VOLUM

Privind la bietul meu volum
Legat frumos cînd stă pe masă.
Melancolia mă apasă:
El e bagajul meu de drum.

La soartă însă mă supun...
Şi dacă moartea mă va cere,
Incai îmi zic ca mîngîiere
G-am fost în lume rău si bun.

NOAPTEA DE FEBRUARIE

Mi s-a părut întotdeauna un ce scîrbos şi crud
Ca dupe-o noapte de orgie, pe buze încă de vin ud
Să te cobori în acea ocnă la care s-află condamnate
Nenorocitele fiinţe ce se numesc: prostituate.
Mi s-a părut întotdeauna că este-o crudă profanare
Să uiţi că mumă ţi-e femeia şi că în pîntec te-a purtat,
Nepăsător să pui pe buze o fioroasă sărutare
Precum se pune un stigmat.

Şi cîtă osebire este între amor şi infamie,
între cădere şi cădere, sau sărutări, şi sărutări...
De-o parte, tainică plăcere ce se-nfăşoară-n poezie,
De alta, bestialitatea unei reci înflăcărări.
O ! şi cît am plins pe soarta bietelor nenorocite
Care nu pot ca să aibă nici voinţă de-un minut,
Cu blestemele pe buze de-alte buze-năbuşite,
Cu palpite pentru-oricine —cunoscut — necunoscut;
Seara este-o îngrozire pentru unele din ele,
Nededate încă bine cu mîrşavul povîrniş;
Altele, mai decăzute, mai deprinse, sau mai rele,
Rîd de cele care-au lacrimi sub al genelor umbriş...
Lacrimi?... Nu mai ştiu să plîngă de o vreme-ndelungată...
Lacrimi?... Au vărsat destule ele, care nu mai plîng...
Lacrimile nu dau pîine, şi nici jimbla cea uscată

Nu se cumpără cu ele, dacă pică sau se strîng.

A! Civilizare! Secol de progres şi industrie,
Ai maşini de aburi duse, şi cu trăsnetul te joci,
Secol plin de prevedere, secol de filantropie,
Tu ai întrecut desigur ale Romei vechi epoci,
împărat atotputernic, pe uscat ca şi pe valuri,
Iţi îndeplineşti menirea şi nu am de zis nimic,
Dai femeilor calvaruri şi poeţilor spitaluri,
Secol de filantropie, cine zice că eşti mic?

II

Viscolea cumplit afară şi era o noapte sumbră,
Se ghiceau, plutind prin colţuri, bestiale năzuinţi,
Ş-arătînd ale lui clape, un clavir zîmbea din umbră
Ca o tînără femeie ce-şi arată albii dinţi.
Scaune şi canapele avînd droturi sfărîmate
Prin zgîita lor damască de un verde spălăcit,
Dau afară-n şomîldoace, dintre pînteci scufundate,
Cîlţul obosit de slujba unui loc neodihnit.
In pereţi, vreo două cadre de femei în pielea goală,
Ca în piepturi să deştepte a dorinţelor răscoală,
Iar pe scaune, trîntite, cîteva cadavre vii,
Mute între ele, însă, vorbăreţe dacă vii...
Ele toate poartă-n faţă ca pecetie cumplită
Sufleteasca prăvălire pentru veci întipărită...

O femeie mai bătrînă le dezmiardă părinteşte —
Lina este deocamdată mai frumoasă, —ş-o iubeşte
Deocamdată, dintre toate, într-un chip deosebit...
însă nu dispreţuieşte nici pe Mimi —o nebună
Ce ştiind ca să-ndrăgească, de nimica nu e bună...
Nici pe Liza, nici pe Miţa, nici pe Ana —unguroaică
Care poartă sînge roşu sub o piele de nemţoaică.
Toate fetele sunt bune, şi a cărnii exploatare
Să-nzecească capitalul într-un singur an e-n stare.

III

Zoe —fată mai brunetă — la fereastră alergase...
Ea, pesemne, c-auzise sunetul de clopoţei,
Căci o sanie în curte pe zăpadă-alunecase,
Şi intrară în odaie cîţiva tineri derbedei:
Erau patru—între care, un vlăjgan scăpat de şcoală,
Care încă nu-nsemnase pe a vieţii sale coală
Cu condeiul voluptăţei vorba magică *„Amor"*.
Mai frumos ca sfîntul Gheorghe, îşi da aere viteje...
Ele —repede ghicindu-1, se-ncercau să-1 prindă-n mreje,
El, roşind ca o cireaşă, se făcea-ntreprinzător,
Şi cu Vinul ce băuse, ca turtit să fie bine,
Şi cu ochii mari şi negri ce cătau în ochii lui,
Ii părea cum că odaia se-nvîrteşte, şi, în fine,
Lesne poţi să mergi la vale, dar cu greu la deal te sui.
Unul cîte unul, dînşii, cîte patru, dispărură
In odăile de-alături cufundate-n umbră sură,
Făr-a număra cadavrul ce-1 avea fieştecare
Ca mecanic să palpite sub a buzei sărutare.
Cîte patru, şi sunt tineri! Cîte patru, şi din ei
Ce-şi prostituie juneţea la pierdutele femei,
Cangrenîndu-şi corp şi suflet cu o minte neînţeleaptă,
Se va naşte viitorul, şi posteritatea dreaptă.

IV

Dar din trei, uitate-n jeţuri, cea mai tînără-adormise,
Insă somnu-nseninase chipul veşted şi-ncrunţat,
Scuturînd pe alba frunte umbra jalnicelor vise,
Cînd copilul dinăuntru ieşi palid, dar bărbat...
O mîndrie triumfală corona frumoasa-i faţă,
Şi din ochii lui în cearcăn care veseli dau ocol,
S-ar fi zis, de orişicine, preursirea că-1 răsfaţă
Si că este dintre-âceia care-ajung la Capitol,
Că degrabă cîştigat-a vreo victorie-nsemnată, _
Că de groaza lui duşmanii au dosit-o ca mişei...
Nu! Victoria cea mare, bătălia cîştigată
Nu este decît podoaba tinereţii, dezbrăcată
Pe un corp ce i se dase pe-o monedă de cinci lei.

Mai veni puţin la urmă un bătrîn uitat de vreme,
Rămăşiţa lui de zile ca să-şi dea mai iute-n jaf

Pătrundea, voios şi sprinten, fără s-aibă a se terne,
Căci izbînda bărbăţiei şi-o găsise într-un praf.
Mai veni şi o fiinţă cu privirile în ceaţă,
Ce intra, precum se intră în oricare cafenea,
Ca să-ţi iei cu nepăsare linguriţa de dulceaţă
Şi să pleci trîntind în tavă gologanii pentru ea.

Mai veniră...— Nesfîrşită ar putea ca să ajungă
Lista celor care intră, lista celor care ies...
Primăvara, ziua creşte, însă noaptea e tot lungă
Pentru carnea ce se vinde palpitînd sub interes.
O! şi cugetînd că, poate, înjositele fiinţe,
Dacă n-ar fi fost în lipsa ticălosului metal,
Ar fi mame, coronate cu speranţe şi credinţe,
Iar nu frunze tăvălite într-al uliţei canal.
O! şi cugetînd că, poate, dacă-ar fi avut în lume
Inimi pline de iubire să le ţină loc de mume,
Sprijinul vreunui frate, care vine cînd îl chemi,
Sau mîngîietoarea voce a prieteniei sfinte,
Cu poveţile-nţelepte din risipa-i de cuvinte,
Spuneţi-mi, e cu putinţă să te-opreşti să nu blestemi?

V

Luminările scăzute şovăiau — şi prin odaie
Focul ce murea in sobă c-o albastră vîlvătaie
Flutură, trecînd pe chipul unei searbăde femei.
Singură mai rămăsese dintre celelalte toate...
însă, din minut în altul, rîndul o să-i vie poate
Şi va trebui, atuncea, ca să-şi facă rîndul ei.
Incă-n floarea vieţei sale, ea ce este mai trecută,
Este însă osîndită ca să fie mai pierdută,
Să se plece, mai supusă, la un semn — la un cuvînt.
O ţineau de milă, poate, sub acel coperămînt,
Şi cînd aspra sărăcie zilnic se însărcinează,
Pe tăbliţele pierzărei să înscrie nume noi,
Mila, într-o dimineaţă, te căieşte, şi oftează,
Dar te ia frumos de mînă, şi te-aruncă în noroi.
Ea ştia prea bine aceasta, şi supusă la poruncă

îşi urma osînda vieţei într-a viţiului muncă,
Iar Frineie, despletită, îşi făcea un piedestal
Dintr-a corpului osîndă, dintr-a vorbei degradare,
Şi din tot ce îngrozeşte, şi din tot ce e în stare
Ca să smulgă trandafirii dintr-un suflet virginal,
Sau să facă să tresară patimile-n amorţire
Dintr-un suflet peste care, ca un vînt de pustiire,
A trecut desfrîul rece cu instinctu-i bestial,
însăşi fetele pieirei o priveau cu îngrozire,
Sau cu scîrbă, de la dînsa, întorceau a lor privire,
Nevorbindu-i timp de ore, şi de zile, şi de luni;
Ea-nfrunta cu nepăsare revoltatele furtuni...
Trăsnetul putea să cadă, c-ar fi rîs şi-atuncea încă...
Inima i se schimbase în prăpastie adîncă,
Pe-ale cărei margini triste nu mai creşte iarbă chiar.
Şi din care nu reurcă nici răsunetul afar'.
Unde se gîndeşte, însă, stînd în jeţul ei trîntită?...
Faţa ei odată mută e acuma însufleţită...

Iat-o... Pare că vorbeşte făr-a zice un cuvînt...
Pare c-o-nfăşoară vălul unei creşteri îngrijite...
Pare-a nu mai fi femeia cu simţirile tîmpite
Şi c-a tresărit cenuşa într-al inimei mormînt.
Care vis o năluceşte?... Care înger o insuflă?...
Iat-o... Se ridică, umblă... — pe cînd vîntul care suflă
Bate-n geamuri, bate tare, şi le zguduie cumplit...
Fîlfîiesc în candelabre luminările deodată...
însă ea se îndreptează, palpitînd transfigurată,
Spre clavirul ce-i zîmbeşte printre fildeşu-nvechit.
Degetele-i deşirate calcă clapele sonore...
Armonia se deşteaptă, lenevoasă, la-nceput,
Visătoare ca fecioara cugetînd în timp de ore,
La bărbatul ce iubeşte fără ca să-1 fi văzut.
E melancolia dulce dintr-o tainică-adiere...
E murmurul plin de şoapte al pîrîului duios...
E o voce ce şopteşte, ca să-şi uite de durere,
Un refren din cîte-un cîntec simplu şi copilăros,
însă, fiecare notă, e o perlă care scapă
De sub degetele albe ce alunecă pe clapă
Ca să meargă să se spargă cu un sunet cristalin...
E o melodie sfîntă de pe-o harpă inspirată,
Este dulcea sărutare de pe buza adorată,

Este-a îngerilor voce dintr-un cer de soare plin.
Şi cu cît clavirul varsă note mai armonioase,
Cu atîta se fixează ochii ei deschişi şi mari
într-o ceață, pe sub care vede zilele-i frumoase
Strecurîndu-se întocmai ca fantasme legendari...
Vede casa-i părintească şi cu straşinile-i late
Pe sub care se agață cuiburile dărîmate...
Rîndunelele pe-alături dau ocoale neîncetat;
Mumă-sa-n pridvorul verde o priveşte cum se joacă,
Fetele vin la fîntînă, pe cînd popa-n toacă, toacă
La biserica din sat.
Soarele pe după dealuri cu încetul se ascunde
Şi aruncă o privire poleită peste unde,
Roata morii se-nvîrteşte, vîntul suflă prin zăvoi,
Turmele de la păşune trec mugind în jos pe vale...
Clopoțeii de la capre zăngănesc voios în cale...
Scumpa ei copilărie se rentoarce înapoi.
însă scena se preschimbă, pe cînd rîuri de-armonie
Se revarsă în cascade de sub degetele ei,
Şi pe coardele sonore trece-ntreaga ei junie,
Trece prima ei iubire, primul vis de poezie,
Care face să vorbească inima unei femei.
Dreaptă ca o somnambulă, ea loveşte-automatic
Fildeşul sau abanosul învechitului clavir,
Pe cînd ochii ei în zare urmăresc un chip simpatic
Rentregind cu-ncet conturul unui dulce suvenir.
Vîntul scutură fereastra! — Ea nu vede, nici n-aude!
Focul moare trist în sobă, luminările pălesc...
Ea tresare —ea renaşte —geme cu accente crude,
Căci şi clapele au limbă, căci şi clapele vorbesc.
E pierdut, pierdut trecutul! E pierdută fericirea...
în prezent, nici chiar nădejdea, viața moartă, şi-njosirea...
|n trecut, era iubire, erau raze, era trai...
în prezent, ticăloşia; în trecut, un vis de mai.

VI

începuse, făr' să ştie, pe divinul *Trovatore,*
Operă care vorbeşte cu poeții-n orice ore,
Şi pierdută-n reverie, ajunsese-n acea parte
Cînd durerea-n Mizerere printre inimi se împarte
Şi cînd Verdi împrumută note de privighetori
Ga să zboare, dus de ele, pîn-la cei nemuritori.
Ochii ei pierdeau cu-ncetul fixitatea lor grozavă,
Şi pătrunsă de-o simțire dureroasă, dar suavă,
Degetele-i descărnate de-abia mai izbutesc
Din clavir să redeştepte cîntecul dumnezeiesc...
Mizerere! Mizerere! Dînsa-n lacrimi izbucnise...
Pe octavele-amuțite mîinile-i încremenise...
Ea uitase ce e plînsul de sunt ani îndelungați...
Armonie! Limbă sfîntă, care e ş-a ta putere
Dacă faci să curgă lacrimi ca o dulce mîngîiere
Chiar din ochii ce de ele se arată mai secați?
Care e ş-a ta putere, tu ce-nsuflețeşti îndată
Chiar cadavrul unei inimi într-un piept înmormîntată,
Şi aci ne faci să plîngem şi aci, ca să zîmbim?
Nu eşti tu vreo voce dulce de prin ceruri exilată
Dacă tu ne faci cu ele ca prin farmec să vorbim?
Armonie! Limbă sfîntă, limbă plină de simțire,
Tu dai cîntecului aripi şi-l înalți de la pămînt...
între suflete şi ceruri eşti trăsura de unire,
Şi cînd nu mai cînți în suflet, omul intră în mormînt.
Ea plîngea... Era scăpată... Dar, c-o grea scîrțîietură,
Uşa se deschise-atuncea, şi-njurînd de dumnezei
Un băcan cu ceafa groasă, mirosind a băutură,
Puse-o lungă sărutare pe-ofilita ei figură...
Toți ne-avem destinu-n lume... El pe-al său, şi ea pe-al ei.

NIPONUL

Fantasmagoric de colori,
Cu coperişuri lucitoare,
Sub largă purpură de flori
Niponul magic rîde-n soare.

Idolatrat de călători
Pe marea lui străvăzătoare
Scamatorie de colori
Şi jucărie răpitoare,

Niponul magic rîde-n soare.

PE UN ALBUM

Delicată procreare, cuib de visuri feminin,
Plin de fragede iluzii ce încep sa te frammte,
Fată încă visătoare pe sub genele raslrmte,
Poartă-ţi încă scutierul în al ghidului semn,
însă nu-1 lua în braţe ca să nu te descmte.

IN NOAPTE

Albastră era noaptea şi fragedă natura,
în cer plutea răzleaţă o pulbere opal,
Dar valuri îndîrjite urca în mine ura,
Domnea Satan în mine, magnific înger pal.

Erau muiate-n aur abisurile-albastre,
Safire luminoase eliptic gravitau,
Clipeau diamantate oştirile de astre
Şi-n pace să reintre zadarnic căutau.

Şi valuri îndîrjite urca în mine ura,
Domnea Satan în mine, magnific înger pal..
Albastră era noaptea şi fragedă natura,
Şi-n cer plutea răzleaţă o pulbere opal.

LIBELULE

Libelule graţioase
Zboară-n aerul de vară...
Au corsete minuscule,
Şi pe aripi radioase
Readuc speranţă clară:

Zi de vară, libelule.

Peste tot metamorfoză,
Poezie, schinteiere,
Şi sub glorie solară,
Delta fragedă şi roză,
Iar, suavă mîngîiere:

Libelule, zi de vară.

IN ATELIER

„Voiesc, iubite pictor, o pînză cum n-a fost...
Să văd din întuneric că iese-n pielea goală
Satana care-n mine stîrneşte o răscoală
Pe cînd zadarnic caut de el un adăpost.

îl văd frumos şi searbăd, aproape o fecioară,
Avînd pe-o gingăşie de Bacchus indian
O frunte visătoare sub păr de-atenian
Şi-n buzele-i de flăcări cutremure ce-omoară.

Fă-1 dulce totdeodată ca taina unui vis
Ce-n leagănu-i de aur te-adoarme cu blîndeţe
Atunci cînd plin de viaţă şi beat de tinereţe
Te laşi pe nesimţite s-aluneci spre abis.

Sau scoate-1 dimpotrivă din negura cu şoapte,
Nălucă fără seamăn cu ochii schinteiînzi,
întocmai cum e-n clipa sălbaticei izbînzi
Cînd sufletul mi-1 soarbe în fiecare noapte."

Şi jalnica fiinţă, furată de-aiurare,
Cînd pasul şi-1 mai duse prin largu-atelier,
Isterica privire pe nişte lănci de fier
S-opri încremenită de-a lor străfulgerare.

Apoi din frămîntarea lucioasă ce zarea
Că sapă împrejuru-i o roşie viitoare
Din care e ajunsă de flăcări arzătoare,
Simţi că se aruncă Satana peste ea.

HORA

Era zîmbitoare,
Cîntînd se ducea. -
în cer era soare
Şi flori pe vîlcea.

Pe lîngă izvoare
Voioasă trecea. —
în cer era soare,
Şi flori pe vîlcea.

Sub ulmi la răcoare
Să şeadă-i plăcea. —
în cer era soare
Şi flori pe vîlcea.

Era zîmbitoare,
Cîntînd se ducea... -
în cer era soare,
Şi flori pe vîlcea.

NOAPTEA DE IANUARIE

I

Deznădejde fioroasă, strălucitu-mi-ai pe frunte,
Şi încinsu-m-ai cu flăcări care-ntreg m-au mistuit,
Nu mi-ai pus pe piept o stîncă, mi-apăsaşi pe el un munte,
Dar mi-ai dat ş-a ta putere spre a nu fi de el strivit.
îmi făcuseşi o coroană ce ca pietre nestemate
Avea lacrămile mele ce luceau Ia focul tău;
M-ai ținut în orice clipă cu simțirile-ncordate,
Mi-ai fost soră preaiubită şi mi-ai fost şi crud călău.
Ca Iacov frumos şi tînăr ce-adormise la fîntînă,
Deşteptat fără de veste de un înger lucitor,
Mă chemaşi la luptă cruntă şi ai vrut să-mi fii stăpînă
Şi să-mi pui pe beregată uriaşul tău picior...
Ca Iacov intrai în luptă ş-am ieşit ca el de-asemeni,
Şi nici tu nu eşti învinsă şi nici eu învingător,
Dar alături de-oboseală ne-am culcat ca nişte gemeni
Ş-am dormit, de este-o vreme, într-un somn îngrozitor.

Lumea care este-o mare cu talazuri furtunoase
Mi-a văzut a vieței navă ici şi colo alergînd,
Dusă-n voia întîmplărei pe-adîncimi întunecoase,
Care n-au fost măsurate nici de ochi şi nici de gînd.
Spre limanul care-l caut mă tot duce-a mea simțire,
Dar pe cînd îl cred aproape nici în suflet nu-l găsesc,
Şi pe veci aceeaşi groază port şi-n minte şi-n privire,

Către nici un ţărm ai vieţei n-am s-ajung să odihnesc.

Lemnul dacă arde-n vatră a rămas cenuşă rece,
Ce mai caut oare-n lume dac-am dat tot ce-am avut?
Sunt un soare care-apune, sunt un cîntec care trece,
Sunt o frunză care zace pe al vieţei negru lut.
M-am născut în nişte zile cînd tîmpita burghezime,
Din tejghea făcînd tribună, legiune de coţcari,
Pune-o talpă noroioasă pe popor şi boierime;...
Zile cînd se-mparte ţara în călăi şi în victime
Şi cînd steagul îibertăţei e purtat de cîrciumari.

II

Inimi reci ca vîntul iernei, psalmodii pe-acelaşi metru,
Voi, ce vecinie înfrînate de al liniştii tic-tac
Regulat orele vieţii bateţi ca un cronometru,
Ştiu că versurile mele în adîncul vostru tac.
Ele nu vă spun nimica, —sunt cuvinte fără viaţă,
Cel mult sunete deşerte pentru moartea ce vă-ngheaţă;
Dar pe harpa mea de aur poezia va zbura
Şi acum şi totdeauna; —şi puteţi rămîne mute...
Lara şi Romeo vocea vor veni să-mi împrumute,
Şi cu dînşii pe-ai mei umeri aplecaţi ca nişte îngeri
Se vor smulge de pe buze-mi armonii muiate-n plîngeri.

Credeţi oare că un cîntec cînd din suflet se revarsă
Se aşteaptă să răsune printre suflete de morţi?
Credeţi oare că o frunte cînd de foc ceresc e arsă
Şi străbate c-o schinteie l-ale raiurilor porţi,
Vrea să ştie de-omenire, cînd pe-a cerului cărare,
Coronaţi de-o strălucire de lumini dumnezeieşti,
Heruvimii se coboară într-a gîndului cîntare
Pentru-a-i da şi consfinţirea armoniei îngereşti,
Sau că roua pică, poate, pentru frunze ce zac moarte
Prada pulberei în care le ia vîntul să le poarte?

Insă voi, ce-aţi plîns cu mine pe ruinele simţirei,
Fraţii mei de cugetare, fraţii mei de suferinţi,
Voi, ce-aţi fost luaţi ca mine pe-aripa nenorocirei,

Dînd la vînturile soartei aspiraţii şi credinţi,
Voi, care-aţi trăit ca mine între cearcăne înguste,
Sfîşiaţi de-al vostru suflet ca de lacome lăcuste,
Voi puteţi a mă-nţelege, căci voi singuri aţi trăit...
Este o poemă-ntreagă de-a fi plîns şi suferit.

Voi care cunoaşteţi viaţa sub oricare formă — voi,
Frunze veştede, purtate de răstrişte prin noroi,
Voi care-aţi umblat pe uliţi fără haine, fără pîine,
Şi v-aţi dus prin ploi şi zloată cum se duce cîte-un cîine,
Ridicînd în lupta vieţei frunţi semeţe de eroi,
Voi, nesiguri nici de astăzi şi nesiguri nici de mîine,
Voi puteţi a mă-nţelege, căci voi singuri aţi trăit...
V-a fost frig şi v-a fost foame, însă nu v-aţi umilit.

Voi, care în nopţi senine aţi pîndit pe sub ferestre
Pe cînd luna-mbracă zidul cu tapetele-i măiestre,
Pe cînd vîntul pleacă fruntea teiului mirositor;
Inimi vecinie zbuciumate, sub al dragostei fior,
Tineri care, din femeie, v-aţi făcut o zeitate,
Corpuri necorupte însă, suflete electrizate,
Voi puteţi a mă-nţelege, căci voi singuri aţi trăit...
Este o poemă-ntreagă să poţi zice: „Am iubit".

Voi ce-aţi fost purtaţi pe aripi de-o cerească inspirare,
Geniuri ce-mbrăţişarăţi toată-nvăţătura mare,
Voi ce-aţi despicat natura c-o privire de vultur,
Cugete, admci prăpăstii ca al cerului azur,
Harpe tainice atinse de suflarea nemurirei,
Spirite-ale veciniciei, raze-ale dumnezeirei,
Voi puteţi a mă-nţelege căci voi singuri aţi trăit...
Sufletul e o poemă cu un cer nemărginit.

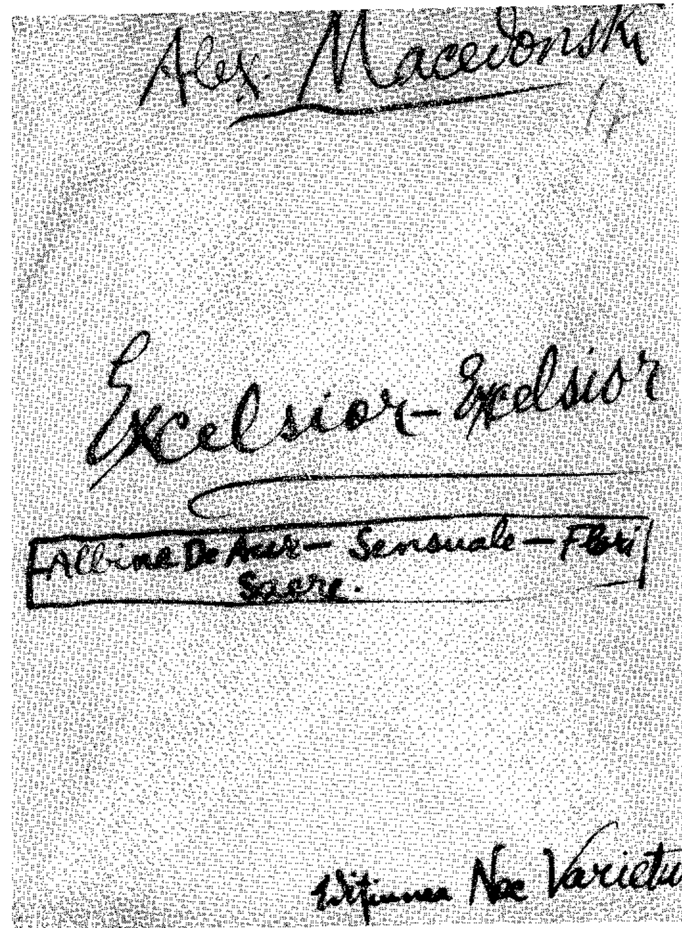
O! dar voi, care prin viaţa ce pe buni şi răi adapă,
Treceţi fără-a lăsa urme ca şi cîinele prin apă,
Graşi, pedanţi, burdufi de carte şi de-nvăţătură goi —
Bogătaşi ce cu piciorul daţi la inimi în gunoi,
/Parveniţi fără ruşine, mizerabili ce la cîrmă
| Faceţi salturi de paiaţe pe frînghie sau pe sîrmă,
L N-am cu voi niciun amestec, căci în lume de-aţi trăit,
\Este o satiră-ntreagă faptul că v-aţi zămislit.

III

Aide, soartă nempăcată, scoală-te din nou la luptă...
Sau dă-mi viaţă, sau dă-mi moarte căci din somn m-am deşteptat;
Ia pumnalul laş dar sigur, dacă sabia ţi-e ruptă
Să-l înfigi pîn' la prăsele într-un suflet revoltat,
Sapă-mi groapa cît de-adîncă, fă-mi duşmani chiar dupe moarte
Cînd topit îmi va fi corpul, voi fi cîmpul plin de flori,
Inimile simţitoare au la piepturi să le poarte —
Voi fi cer, parfum şi şoaptă, şi nu poţi să mă omori.
Poţi s-apeşi peste-ai mei umeri cu puteri nenduplecate,
Poţi să-mi storci cumplite lacrimi sau un rînjet fioros,
Voi găsi în orice timpuri cîte-o inimă de frate,
Voi găsi în orice timpuri un răsunet mîngîios.

Dar cum noaptea sta să piară, ca prin visele-adorate
M-am simţit mai viu, mai tînăr, cu durerile-alinate,
Ş-am zîmbit..., uitînd veninul care-n suflet mi s-a strîns,
Căci, fireşte, viaţa este tot ciudata comedie
Care-amestecă-mpreună şi dureri şi bucurie,
Punînd lacrimi lîngă zîmbet, punînd zîmbet lîngă plîns.

Excelsior, tirajul „a zecea mie".

Excelsior, foaia de titlu a ms. definitiv, nr. 3.406, i'.l.r.

HOMO SUM

C-o admirare prefăcută sau c-un adînc entuziasm,
Zadarnic ziceți, dulci prieteni, că-mi uit făptura trecătoare;
Zadarnic singur, cîteodată, pentru a scăpa de-al meu marasm,
încerc să cred că este astfel şi să mă pierd cu ochii-n soare,
în pacea spațiului vecinie, în lumea sfintelor extaze.

Şi tot zadarnic chem în suflet înflăcărarea unui psalm,
Făcînd din cîntec o minune prin împletirea unei fraze...
Mă redeştept curînd acelaşi, şi-n mine nu se face calm,
Ci lacrimi port sub orice vorbă pe cînd în cîntece pun raze,
Minciuni cu care caut zilnic să-nşel necazurile mele.

Poet furat pe veci zadarnic de cerul larg şi policrom,
Azvîrle harpa de alb fildeş şi uită calea către stele,
Te afli încă-n cercul vieței: Eşti încă om, eşti încă om.

FÎNTINA

Cunosc o fintînă pe valea umbrită:
Un grangur de aur cîntînd m-a-ndemnat
S-adorm între frunze de plopi şi răchită,
Să uit de oraşul în care-am oftat.

Pe valea umbrită cunosc o fîntina:
O mierlă cu care de vorbă am stat,
Aflînd că durerea o sufăr stăpînă,
A rîs cît se poate, iar eu am oftat...

Pe valea umbrită cunosc o fîntînă.

II

Prin frunze ascunsă albeşte pe vale:
In lume ce caut şi ce-am căutat?
De mine mi-e jale, de alţii mi-e jale...
Oh! grangur de aur cu viers neuitat!

Albeşte pe vale prin frunze ascunsă:
Izvorul ei curge de zori sărutat,
Dar e a mea soartă la culme ajunsă...
Oh! tainică mierlă cu rîs neuitat!

Fintîna sub frunze albeşte ascunsă.

MOISE

Cînd scăzu al său prestigiu, răzvrătiţi cînd fură toţi,
Vrînd să aibă glas profetic, suflet nalt de patrioţi,
Biblic vers pe buze moarte, zeu semeţ sub tîmple-nguste,
Moise faţa şi-o ascunse între mîinile auguste.

Preanţeleptul, de trei zile, în extazul lui de sfînt
Era stei de nemişcare şi cu ochii în pămînt...
Credincioşi îi rămăsese vreo doi — dar fiecare:
„Oare nu mai eşti tu Moise?" îi striga cu voce tare,

„Marea Roşie nainte-ţi zid de apă nu stătu?
Faraonul înăuntru nu-l făcuşi de s-abătu?
Oastea lui cea strălucită n-o tîrîşi să piară-n valuri
Cît din toată grozăvia numai oase zac pe maluri?

Nu făcuşi din piatra stearpă să ţîşnească alb izvor
Care-a curs ca rîu de lapte pe al muşchiului covor?
Şi-n pustie, pe cînd foamea ne-a fost aprigă duşmană,
Nu ne-ai dat îndestularea cînd ne-ai dat cereasca mană?

Scoală—ceasul derăstrişte numai este"... — Dar, tăcut,
Se-nălţă de jos profetul între-ai săi neîntrecut,
Si urcîndu-se în munte sub a serii străşnicie,
Cu nori groşi de ceaţă albă se-mbrăcă pe vecinicie.

BĂTRÎNA STÎNCĂ

Bătrîna stîncă uriaşă e neclintită de pe loc:
O sapă apele să scape de ea, şi-n veci o pizmuieşte
Ţăranul prost, zicînd c-ar face ogor din locul ce robeşte
C-un ceas-nainte ca s-o surpe de-ar fi să afle vreun mijloc.

Bătrîna stîncă simte gîndul ce împrejurul ei rînjeşte,
Dar tace, şi cînd suflă crivăţ ea sfarmă viforul tăios,
Şi ocrotită valea-ntreagă dă roade spornice voios,
Pe cînd chiar apa care-o sapă din sînul ei se limpezeşte.

Bătrîna stîncă e zadarnic de ani luată la mijloc...
In umbra ei pasc încă mieii ş-ajung vlăstarii brazi puternici,
Şi fie-n mare sau mic număr, neputincioşi sunt cei nemernici —
Bătrîna stîncă uriaşă e neclintită de pe loc.

COMORI DE AUR

Comori de aur dorm ascunse-n minăstire.
Călugărul murind i-a spus că sub altar
Se află cu prisos lumeasca fericire.

Neliniştea-i de-atunci e fără de hotar:
El caută prilej năuntru să pătrundă
Şi zilnic împrejur se plimbă solitar.

Ar vrea pe dupe stîlpi penumbra să-l ascundă,
Pe-averi de voievozi se vede suveran,
Sileşte pe noroc la glasu-i să răspundă;

Ajunge-aljlumii domn din fiu de poporan,
Dar cînd dupe altar rămîne-n asfinţire,
Se simte-nfiorat de-o groază de ţăran:

Comori de aur dorm ascunse-n mînăstire.

EPIGRAF

îşi dau albinele silinţă,
Muncind cu multă sîrguinţă
S-adune sucul de prin flori;
îl duc în stupi ş-apoi îndată
O miere dulce e-njghebată
Spre-a-mbogăţi pe negustori;
Avem o soartă-asemănată
Strîngînd poetice comori:
Căci orişicare ne-ar fi ciuda
Ne e sudoarea ca şi truda
Pentru librarii viitori.

OSPĂŢUL LUI PENTAUR

Templul nalt ce e din piatră cu-ngrijire prelucrată
în inscripţii hieratici răspindite cu belşug
Prin al soarelui praf de aur schinteiază şi s-arată
Uriaş prin înălţime, răpitor prin meşteşug.

Pe sfinţenia tihnită stîlpi de umbră priveghiază,
Pe cînd flăcări parcă urcă din nesipu-n zare-ntins;
Uşi de bronz întredeschise pe-adîncimi ce-nfricoşează
Întunericu-l frămîntă cu năluci de aur stins.

Sfinxi pe socluri de-alabastru aşezaţi pe două rînduri,
De la scara care duce pe platforma de porfir,
Roşi de vînturi, arşi de soare, dar senini de orice gînduri,
S-odihnesc cu moliciune printre flori de trandafir.

Dar in sala hipostilă, împrejurul unei mese,
Pentaur, poet şi preot, stă cu oaspeţi numeroşi,
Cupe de-onix se ridică, daruri scumpe, lui trimese
De Ramses şi de curtenii cei avuţi şi generoşi.

Dintr-o singură fereastră cade-o trimbă luminoasă,
Ce-nfăşoară comesenii într-un nimb strălucitor,
Fundul templului se pierde sub un strat de umbră groasă,
Ce pe zei adăposteşte de-orice gînd pîngăritor.

Robi frumoşi cu piepturi goale şi cu ochi şireţi de vulpe
Ies fantastic ici şi colo din noptosul labirint,
Au tunici cu fir cusute, calasirise pe pulpe,
Şi înalţă vase de-aur înflorite cu argint.

Un peşchir ca hiacintul masa toată o-nveleşte,
Şi pe purpura-nfocată, în lădiţe de sandal,
Floarea tainică de lotus întristat se vestejeşte
Printre poame ce se urcă pe sub bolţi piramidal.

Rînduiala domnitoare e de meşter plăsmuită:
Raci de mare ce spăimîntă, stridii cu mărgăritar!,
Avînd dreptul fiecare dintre scoica siluită
Să ia boaba încleştată în calcariile tari.

Plăsmuiţi după natură, peşti din cărnuri delicate,
Ce cu solzi de gelatină în argint se oglindesc,
Lîngă pasări de tot felul, şi întregi, şi despicate,
împreună cu vînaturi nencetat se grămădesc.

Tot ce e mai bun pe lume, strîns cu bani şi iscusinţă,
îmbrînceşte înainte lăcomiile trupeşti,
Şi pe cînd se schimbă vorbe şi se bea cu prisosinţă,
Pe metalice tripede ard parfumuri arăpeşti.

Sirieni cu forme clasici, copilandri prin etate,
Dar pişcaţi în ciuda vîrstei de-al plăcerilor tăun,
înmuiaţi în tinereţe ea-ntr-un lac de voluptate,
Peste masa largă mişcă evantalii de păun.

Şi cum robii vin să cînte din cimbal şi din chitară,
Pentaur ridică vocea, şi pe harpa lui de bard
Epopea strălucită curge falnică şi clară,
întrecîndu-se-n căldură cu privirile ce-i ard.

„Sub Ateş căzut în cursă, maiestatea-sa se luptă,
Părăsit de toţi oştenii şi aproape-nconjurat,
Braţu-i ager se înmoaie, spada sa e-n două ruptă,
Dar pe barbari să-i înfrîngă sau să moară, a jurat.

Şetasar ce-i stă-mpotrivă, de prisos i se opune,
Maiestatea-sa năvală îşi repede al său car:
Calcă, culcă,-mpunge, rupe, taie, spintecă, răpune,
C-o mînie trăsnitoare în al ochilor focar.

Zeul Month îi dă iuţeala şi Baal a lui putere,
G-o silinţă uriaşă sparge zidurile vii,
Iar în urma lui se scurge sînge roşu din artere,
Ca un must de struguri negri de sub teascul unei vii.

Şi pe cînd se luptă capii cu grozava-nvălmăşeală,
Călărimea nesupusă trăsnitoarei zăticniri,
Printre pulberea ce urcă licărind de-năbuşeală
Pe monarc îl urmăreşte cu sălbatice răcniri.

Tarekenas —1-acest nume se întoarce fiecare
Către oaspetele tînăr mai frumos ca zeul Ra —.
Vede-al regelui pericol, şi sub două mii de care
Uruind pe roţi de-aramă face cîmpu-a tremura.

Un torent ce-şi prăvăleşte cursul de-apă peste stăvili
Nu s-asvîrle printre pietre cu asalt mai mugitor,
Iar un fulger cît de aprig îndrumat de nalte praviîi
între nori cînd izbucneşte nu e-atît de-asurzitor.

De sub roţi, de sub copite, de sub spada ce se fringe
Printre coaste sfărîmate unde fierul s-a vîrît,
Izvoreşte, sare, curge, un întreg potop de sînge
Şi-un morman cumplit de leşuri umple cîmpul mohorîfc.,

Şetasar, Şirab, Patasa, peste cîmpii păduratici,
Căutîndu-şi mîntuirea, fug de panică coprinşi,
Şi Ramses, oprindu-şi caii, dintre-oştenii asiatici
Nu mai vede în picioare decît turma celor prinşi."

„Lui Ramses şi Tarekenas slavă-n veci nemărginită"
Este strigătul ce sala o străbate pînă-n fund,
Iar ecoul ce deşteaptă pe o scară nesfîrşită
Printre-abisurilo vremii se tot face mai profund.

NERON

Privire-adincă. Searbăd. Ca cioc de vultur, nasul;
'Sprîncene arcuite şi trase cu compasul;
O frunte largă; buze ca veşteji trandafiri;
Pe ochi perdea de gene din pleoapele subțiri
Ce lasă să străbată cum stau întredeschise
O lume de concepții ş-o lume de abise.

De lebădă-i e gîtul; de marmură-al său piept,
Aci, de pe-o terasă, îl vezi semeț şi drept
Privind albastrul Tibru, panglică lucitoare,
Pierdut cu mintea-n visuri, scăldat cu fruntea-n soare;
Aci, molatec, leneş, apleacă, feminin,
Grumazul său de fildeş pe toga sa de in.

Neron!... Palatul, noaptea, răsună de orgie
Precum răsună, ziua, oraşul de urgie...
Banchete, flori, Falerno şi cîntece de-amor
Ciocnindu-se, adesea, cu țipete ce mor.
Pornesc, peste tot locul, un haos fără nume—•
Dar haosu-nsemnează o epocă, ş-o lume.

Neron!...

E Roma-n flăcări, în lacrimi şi-n măcel,

Căci Cezarul o ştie mai rea şi decît^ el;
E vinu-n cupe de-aur şi sîngele pe scară;
Desfrîu de vin-năuntru, desfrîu de şînge-afară...
Dar astfel precum este: bizar şi criminal,
Neron e încercarea de-a fi original.

ZI DE IARNĂ

Se-imorează ceru-albastru,
Nici o floare, nici un astru,
Căci şi cer ca şi pămînt
Pus-au vara în mormînt.

Toate frunzele-adorate
Zboară-n vînt amestecate...
Corbi şi ciori-nnegresc pe sus...
Rîndunelele s-au dus.

Fulguieşte de ninsoare
In pustiele ogoare,
Urlă crivăţu-n copaci...
Vai de oamenii săraci.

De la munte pîn' la baltă
Numai crivăţ ce te saltă;
Numai cer posomorit
Peste cîmpul mohorît.

Bătătura e pustie
De belşug şi veselie,
Şi de-al verei cîntec viu
Orice suflet e pustiu.

Sus la stînele din munte
Pe zăpadă îşi fac punte
Lupi prădalnici şi mişei...
Vai de turmele de miei.

Peste tot numai zăpadă,
Ce s-adună în grămadă
Sau se-mparte-n fel de flori
Sub ai vîntului fiori.

Prin pădurea troienită
Nu e creacă nenflorită,
Dar în loc de ghiocei
Pretutindeni e polei.

De prin coşuri iese fumul
Ce mereu îşi trage drumul
Sub al iernii cer senin...
Vai de cei fără cămin.

Prin oraşe umblă-n sănii
Fel de feluri de jigănii
Ce-năuntru nici nu-ncap
De samur şi de sangeap.

Tot prin falnice locaşe
îşi duc frunţile trufaşe.
Dar de nas, de nu le-ajungi,
Sub mănuşi au ghiare lungi.

Viscol, crivăţ nu-i atinge,
Soba-n veci nu li se stinge...
Sunt boieri sau boieriţi...
Vai de oamenii cinstiţi.

iNJURAȚI-MĂ, PRIETENI.

înjurați-mă, prieteni,
Dați-mi cupa cu amar,
Veți avea destulă vreme
Să mă plîngeți în zadar.

Nu sunt încă, nu sunt încă
Pe al morței negru car —
înjurați-mă, prieteni,
Dați-mi cupa cu amar.

Trageți hora de urgie,
Şi rînjiți cu rîs amar —
Veți avea destulă vreme
Să mă plîngeți în zadar.

AVÎNT

Precum în largul mărei corabia s-opreşte
Cînd vîntul nu mai suflă şi pînza pe catart
Atîrnă nenstrunată sub luna ce-i zîmbeşte
Cu razele ce-asupră-i zadarnic se împart;

Precum vioara tace cînd coarda se destinde
Ş-abia auzi în suflet cîntînd ca printr-un vis
Răsunete suave, voioase sau murinde,
Ce trec prin amintire c-un farmec nedescris;

Aşa-n răstriştea vieței, poetul, şi el tace,
Cu inima rănită în pieptul sîngerat,
Nimica nu-l mai mişcă, nimica nu-i mai place
Şi-l află-orice simțire eu sufletu-nghețat.

Ca el e şi matrozul corăbiei oprite...
Avîntul şi-l legase de-al vasului înot,
Iar apa oglindeşte priviri nensuflețite,
Şi mută se întinde oglindă peste tot.

Sunt triste, oh! sunt triste momentele acele,
Căci inima rănită a bietului poet
Adoarme ca şi marea sub cerul plin de stele
Şi nu mai cîntă-ntr-însul speranță nici regret.

Precum însă deodată la-ntîia adiere
Corabia tresare pe-al undei sîn amar
Şi pînzele se umflă ş-o-mpinge cu putere,
Jucînd-o în boiestru ca falnic armăsar;

Tot astfel inspirarea deodată se ridică,
Şi aripi nevăzute îl schimbă-n semizeu,
Se-ntinde pe hîrtie a versului panglică,
Iar sufletul în urmă îşi lasă corpul greu.

Lirismul şi satira se joacă pe-a lui frunte
Ca fulgere desprinse din foc dumnezeiesc,
Nou Moise, el se urcă atunci pe vîrf de munte
Şi alte legi sădeşte in sufletu-omenesc.

Deşi în urmă-i urlă a urei aiurare,
Zîmbind, cînd să-l sfîşie cei răi se învrăjbesc,
Aşa de sus ţinteşte ş-atîta e de mare,
încît coprinde totul: ceresc şi pămîntesc!

El vede armonia din lumile eterne,
Pricepe nesfîrşitul ş-al totului mister;
Materia în faţă-i se fierbe şi se cerne,
Urmează în adîncuri cometele ce pier;

Ştiinţa grăniţată o calcă în picioare...
Atomele iau viaţă, le simte cum trăiesc...
Le-aude bucuria sau lunga lor plînsoare
în vecinica mişcare pe care-o-ndeplinesc;

Coboară printre oameni şi ştie să mîngîie,
Şi cîntecu-i se varsă ca rîuri de isop,
EI curăţă şi spală de-a patimilor rîie...
Insultele nu-l pleacă, să rîure potop;

Căieşte pe poporul ce merge la pieire,
Tiranu-ncremeneşte sub biciul lui de foc,
Dar vai! el care merge de-a drept la nemurire,
Adesea n-are-n viaţă nici pîine, nici noroc.

PE LACUL DE GARDA

(11 şi 10 silabe)

Frumoase flori, rochiţe delicate,
Voi vă urcaţi —urcaţi-vă mereu...
Zîmbiţi voios de soare colorate,
Că vă privesc cu drag prin geamul meu.

în zori de zi, spre apele albastre,
Cînd mă deştept ca să mă uit pe lac,
Văd cum se sting licăritoare astre
Şi curn s-aprind colorile ce-mi plac.

Atunci, atunci, rochiţe delicate,
De raze vii, voios cînd străluciţi,
Vă bucuraţi de soare colorate
Şi mîngîiaţi pe cei nenorociţi.

Eu nu mai am speranţă, viaţă, soare,
Şi simt de-acum ai morţii reci fiori,
Dar tot zimbesc văzînd cîte o floare,
Şi aş voi să am pe groapă flori.

Prin scorburi de copaci,
Aşa şi tu biet suflet,
Abia avînd răsuflet,
Te-ascunzi în piept şi taci.

DIN CE ÎN CE...

Din ce în ce mai multe
Amarnice insulte
întîmpin nencetat,
Cît inima-mi sărmană
întreagă e o rană,
Un hoit de sfîşiat.

Albastra boltă-mi pare
Cernită de-ntristare.
Ca sufletu-mi în dor,
Iar lacrimile mele
întunecă şi stele
Si soare-ncălzitor.

E iarnă, este gheață
întinsă pe-a mea viață,
Precum pe nişte văi
Zăpada se întinde
Şi-n giulgiu-i coprinde
Păduri, izvoare, căi.

Şi cum ascunsă tace
Privighetoarea-n pace

VÎNT DE TOAMNĂ

Mă zoresc să scriu degrabă..
Pentru ce, nu ştiu nici eu:
Mă zoreşte Dumnezeu?
Simt că viaţa mea e slabă?

Cînd apusul e mai falnic,
Norii toţi cînd strălucesc,
Melancolic ii privesc
Şi rămîn cu ochiul jalnic.

Este oare, este oare,
Semn de moarte pe curînd
Versul meu ce plînge blind
Ca susurul de izvoare?

Cu octomvrie ce vine,
Fi-voi oare frunza-n vînt
Doborîtă la pămînt
Şi uitată de oricine?

De-aud clopotul de jale,
Fără voia mea tresar,
De-ntîlnesc funebrul car,
Mă întorc din a mea cale.

TU CE EŞTI A NAŞTE

Tu ce eşti a naşte, suflet rupt din mine,
Clipă dintr-o vieaţă plină de suspine,
Poate la necazuri ai să mă blestemi
Şi vei zice, poate, c-ar fi fost mai bine
Rămînînd ce fost-ai să nu-nveţi să gemi
Tu ce eşti a naşte, suflet rupt din mine

Zi oricare vorbă la nenorocire...
Oare eu născut-am cu a mea-nvoire?...
însă niciodată nu uita că eu
M-am luptat în lume fără şovăire
Şi mi-a fost în sprijin bunul Dumnezeu.
Zi oricare vorbă la nenorocire.

Către-aceleaşi lupte poartă al meu nume
Fără-a şti ce soartă vei avea în lume
Şi la urmă trece-1 altuia şi tu...
Va veni răstriştea vrînd să vă sugrume,
Dar şi mie-mi strînse gîtul cît putu...
Către-aceleaşi lupte poartă al tău nume.

Vieaţa e o mamă pentru mulţi grozavă.
Orice zi le-aduce un pahar de-otravă...

Cerul este însă plin de străluciri,
Şi a sărutării flacăre suavă
Umple-al nostru suflet eu-ndumnezeiri,
Şi e dulce vieaţa chiar cînd e grozavă.

SE DUCE...

Se duce noru-n al său zbor
Ca gîndul meu rătăcitor,
Aci de lună poleit,
Aci de noapte înnegrit.

Se duce rîul pe costiş,
încolăcit pe sub frunziş,
Aci şoptind un cîntec blînd,
Aci umflat şi spumegînd.

Se duce vîntul printre foi,
Se duc şi lucruri vechi şi noi,
Se duce tot ce e de dus,
Pămîntul jos şi luna sus.

Dar cînd e totul călător,
Schimbat mereu sau schimbător,
Al meu destin e neîncetat
Neschimbător şi neschimbat.

CURTEA CU JURAȚI

Ați fost oare vreodată Ia Curtea eu jurați?...
Acolo sunt victime și sunt și vinovați.
Acolo poate-oricine să meargă ca să-nvețe,
Că viața e un taler ce are două fețe:
Pe-o față este Raiul și pe-alta Iadul. — Rai
E dulcea bogăție cu vecinicul ei mai,
Cu paturi, cu poloage, cu jețuri de mătase,
Cu searbede ființe în șiruri lungi de case,
C-o lume de dorințe ce-ndată se-mplinesc
Cu „pun-te, ia-te, masă" în chip împărătesc,
Cu slugi, care stau gata să-ți fie la poruncă,
Cu tot ce e plăcere și tot ce nu e muncă;
Cu toate cîte-n fire sunt Rai și nu sunt Iad.
Trecînd prin amîndouă, cunosc pe unul ș-altul:
Splendoarea și noroiul, parchetul și asfaltul,
Și fără-a-mi frînge gitul la Iad știui să cad,
Știui să-nvăț ce este cumplita sărăcie,
Cu boli sau trebuințe ce corpul ne sfișie,
Cu soba înghețată pe viforul de foc,
Cu ghete scîlciate prin bălți și prin noroaie
C-o inimă pe care restriștea o-ncovoaie,
C-o muncă fără roade ș-un trai fără noroc.
Știui să-nvăț ce este a banului valoare...
Aflai că e stăpînul pe viață și onoare...
Aflai că fără dînsul ești mort deși ești viu;

Ani lungi, văzui tot negru frumosul cer albastru,
Și fără s-am speranța de-a ști ce-am să deviu,
De-a rîndul, aruncat-am în ora de dezastru
Pe marea disperărei în care m-afundam
Cu scaune șchiopate, oglinzi sau canapele,
Și munca cea mai stearpă și cîntecile mele.
De-a rîndul cîte-o treaptă mai jos mă coboram ...
[. 1
Și toate împreună formează-o bogăție
De fiere distilată pe-o fragedă junie,
Și toate împreună făcîndu-mă bogat
îmi sunt a mea putere și-mi fac a mea mîndrie...
La douăzeci și unu de ani în pușcărie,
Alături cu tîîharii, să-i plîng am învățat.
Cunosc a vieței carte, și-acel care-o cunoaște
Citind-o-n timp de zile sub lacăte și broaște,
Cunoaște și ce este o Curte de jurați...
Mi-aduc și azi aminte de ziua achitărei,
De zgomotul din sală, de domnii avocați,
De-aprozii de la ușă, de vorbele-acuzărei,
Țipînd să mă trimită pe șase ani la gros,
De mine-n haine negre, gătit ca de paradă,
De lumea ce-alergase voind ca să mă vadă,
De stradele-mbulzite de-un public furtunos,
De-ntreaga-mi tinerețe în sala judecatei,
De muzele-mi satirici pe banca de-acuzați,
Aduse între săbii și puste de soldați...
îmi pare că simt încă palpitele etății,
Palpitele acelea sunt imnul libertăței,
Ferice de acela ce-n pieptu-i le-a simțit,
Deși, la urma urmei, rămîne păcălit.
Ai dreptul, nu e vorbă, afar' din pușcărie
în toată libertatea de foame ca să mori...
Jurații m-achitară, făcînd o nerozie,
Noroc că se arată cu minte uneori.

STUFUL DE LILIAC

Era o zi senină ca fruntea de fecioară
Ce e neturburată de-ai patimelor nori,
O zi în care şoapte de îngeri se coboară
Şi vin pe-o adiere să cînte printre flori.

Subţiri ca o dantelă urcau mereu din apă
Clădiri de nori fantastici ocoale dînd pe lac,
Şi prins de-o rece stîncă pe care vîntu-o sapă,
Gemea muşcat de vînturi un stuf de liliac.

Plăpîndele lui ramuri abia înmugurite,
Văitîndu-se pe soarta ce-acolo le-a sădit,
Nainte de-a-şi da rodul mureau învineţite
Cînd ea veni să şeadă sub stuful oropsit.

Atunci acele ramuri deodată înfloriră
Ş-o ploaie azurie vărsară peste noi...
O! Doamne, acele clipe ce repede pieiră...
Uscat e liliacul si nu mai suntem doi.

ÎN ARCANE DE PĂDURE

în arcane de pădure întuneric ce spăimîntă.
Frunza tace lîngă frunză şi copac lîngă copac;
Noapte tristă, noapte mută, noapte moartă, cer opac —
Dar privighietoarea cîntă, dar privighietoarea cîntă.

în arcane de pădure vijelie ce spăimîntă,
Trăsnet roşu ce-nfăşoară şi surpare de potop;
Pentru ce e armonia o mînie fără scop,
Dar privighietoarea cîntă, dar privighietoarea cîntă.

în arcane de pădure grozăvie ce spăimîntă,
Aurora-ntîrziată nu s-arată sub frunziş,
întunericul în cale i s-a pus în curmeziş—
Dar privighietoarea cîntă, dar privighietoarea cîntă.

PĂDUREA

Nimica n-are ca pădurea mai multe farmece s-atragă
Un suflet ce iubeşte taina frunzişelor cu umbră dragă
Şi nicăieri nu poţi mai bine de lumea-ntreagă să te pierzi
Decît pe-ngustele potece sub bolţile cu frunze verzi.

Frumos e muntele ce-nalţă spre ceruri fruntea lui semeaţă,
Frumos e cîmpul ce se-ntinde ca şi o mare de verdeaţă,
Frumoasă, marea liniştită sau cu talasul răzvrătit!
Insă nimica cu pădurea nu poate fi asemuit.

Ea n-are-n sînul ei castele, dar soarele cînd o izbeşte
O populează cu fantasme, şi cîntu-o face de vorbeşte,
Ş-aci zăreşti palate-nalte, ş-aci, cînd ele se desfac,
Ridică vocea orice frunză şi-n om se schimbă-orice copac.

Şi cîte gînduri nu deşteaptă cîte-un stejar mai vechi, ce ştie
A veacurilor dispărute povestea cea de bărbăţie,
El ce sub umbra lui bătrîna s-adăpostească a putut
Cîte-un Mihai al ţării noastre, trăit şi mort necunoscut.

Pădure, cine nu iubeşte suava ta melancolie,
Tu ce ridici spre ceruri braţe visîndu-ţi dulcea poezie,
Şi care om venind în tine nu se pricepe înălţat,
Cu rănile în piept închise cu doru-n suflet alinat?

Poetul dacă se aşează la vreo răspînte cu fîntînă
Vorbeşte cu izvoru-albastru de-a codrului frumoasă zînă,
Ce se tot face nevăzută de cînd nu sunt nici fraţi de cruci,
Nici verzişori frumoşi ca zmeii, nici poteră şi nici haiduci.

Şi cîntecele ce deşiră îi sunt adesea însoţite
De milioanele de frunze în soare-apune poleite,
Iar apa alergînd la vale, cu un murmur nedefinit
Le duce fără de-a şti unde şi nici de unde i-au venit.

Ciobanul dacă se zăreşte printre desişul tău cel verde,
De rînd de-ar fi la-nfăţişare, înfăţişarea lui şi-o pierde,
Şi ca-ntr-o cadra ce-ar coprinde pe un păstor al lui Virgil
Se-ntipăreşte o idilă pe chipu-i încă de copil.

îl vezi alăturea cu mieii, pe care blînd îi păstoreşte,
Cu pieptul gol, în vînt cu părul ce alba faţă i-o umbreşte,
Ca-n vremuri clasice de simplu, dar şi frumos şi fericit
Precum n-a fost pînă acuma de nimeni încă-nchipuit.

Voinicul dacă pe sub seară şi-adăposteşte-a lui comoară
De dragoste înflăcărată sub umbra ta ce-l înfăşoară,
Din om ce este-l faci să pară ca sîntu Gheorghe de măreţ
Şi tremură sărmana fată sub buza lui de îndrăzneţ.

Pădure, cadrul tău convine la bucurie şi durere...
Dar cîntecul ce pe-a mea buză începe azi a tresaltă

Din nou ca să răsune liber şi să reia a lui putere,
Pădure, are trebuință de cadrul şi de umbra ta.

Cu gîndurile mele singur aş vrea ca să mă pierd în tine.
Să simt o dulce voluptate sorbindu-ți aerul cel viu,
Să nu mai s-afle om să ştie nici de-al meu nume nici de mine,
Şi tot aşa să nu mai fie nici om de care eu să ştiu.

Tăcut, sub frunze ca nălucă să mă strecor fără-ncetare
Pe unde locul mai sălbatic s-ar întîmpla în drumul meu,
Iar cînd uitării lumea-ntreagă şi eu s-am parte de uitare,
Rănit de lupta unei vieţe pe care n-am cerut-o eu.

Spre soarele ce se ridică să cînt cu frunzele ce cîntă,
Cu paserile modulîndu-şi concertul lor neîntrecut,
Cu şoptitoarele izvoare ce-n armonie se frămîntă
Pe patul de-albe pietricele ce le e vecinie aşternut.

Şi cufundat prin al meu suflet în armonie şi verdeață.
Răpit din visele frumoase ce-n al meu cuget s-ar ivi,
Să simt şi lumea să-nțeleagă că de-are traiul vreo dulceață^
E de-a uita că-1 porți pe umeri ş-amenință a te strivi.

AMORUL

Safirul de-un albastru limped
Umplut de-a cerului lumină
Nu străluceşte în splendoare
Decît în aur şi platină.

Nici diamantul în alamă,
Nu-şi are flăcările toate,
Nici' corpul ce s-ascunde-n zdrențe
Să ne ia mințile nu poate.

Ideea cea mai strălucită
Cînd nu e bine îmbrăcată
De graiu-n căre e coprinsă
E o miloagă dezmățată.

Vestmîntu-n toate predomneşte,
Dar cînd a patimei răscoală
Se umflă-n piept — Amorul singur
E mai frumos în pielea goală.

URSITOARELE

Călătoare pe o rază
Ursitoarele-au venit
Mai deunăzi să mă vază
Şi cu milă mi-au zîmbit.
împrejurul meu cu toate
învîrtindu-se mi-au zis:
„Către bine te vom scoate,
Iartă-ne că te-am ucis.

Iartă-ne că te-am ucis.

îţi vom da putere, — nume,
Bani, prieteni şi amor
Şi vei ţine sceptru-n lume
De adînc cugetător.
Ce voieşti? Răspunde-ndată
Să-ţi venim în ajutor?"
Le-am răspuns: — „A mea răsplată,
E să mă lăsaţi să mor.

E să mă lăsaţi să mor."

Valtul rozelor, facsimil.

SUB MUNŢI

Ca fire de păianjen din ceruri la pămînt
Şi-a tors argintul luna în mii şi mii de raze,
Lucind printre frunzişuri, pe cimpuri, pe obraze,
Şi strălucind pe turnuri cu alb coperămînt.

în zarea viorie s-arată ca năluce
De trupuri uriaşe, Carpaţii cei bătrîni...
Cîntîndu-şi vechea doină, vezi Oltul cum se duce
Ş-auzi lătrînd pe dealuri zăvozii de la stîni.

Ciobanul, lîngă turmă, culcat cu ochii-n sus,
în somn, spre-o altă lume, purtat a fi se lasă,
Odihna-l înfloreşte, căci grija nu-l apasă,
Şi-n cîntecul de frunze şi ape doarme dus.

O! Doamne, ce frumoasă privelişte-n tot locul...
Ce pulberi strălucite prin ceruri se întind...
O! Doamne, tu cu stele încinsu-ţi-ai mijlocul
Şi eu cu biete slove mă-ncerc să te coprind.

ÎNTRE FRUNZE

Grădina este plină de taina fericirei
Şi nu e fir de iarbă de-alt fir ne-ndrăgostit;
E mai, cind nu e frunză să n-aibă al iubirei
Fior nedesluşit.

Micsandra spre rozetă se pleacă fermecată,
Garoafa rîde-n soare cu roşul ei mănunchi,
Iar vița se ridică pe măr, amorezată
De verdele său trunchi.

Rochițele, in brațe subțiri, dar încordate,
Strîng vişinul, şi creacă cu creacă-1 cuceresc,
Cireşele, alături, sub frunze-mperechiate,
Roşesc şi se iubesc.

Din totul se înalță un cîntec către soare
De dragoste nespusă, de dulci îmbrățişări,
O falnică poemă de strofe arzătoare,
De tainice oftări.

Ascultă: e grădina întreagă, ce uneşte
Simțirea ei suavă cu cîntecul din noi,
Şi cerul din adîncu-i de aur ne priveşte
Zîmbindu-ne prin foi.

LEUL

în deserturi nesipoase şi-avusese epopeea...
Sub privirea lui de rege orice fiară tremura,
Chiar pantera — pisicoasă — însă crudă ca femeia,
Se trăgea din a lui cale sub un frig ce-o scutura.

Omul chiar —• această fiară cea mai crudă printre fiare,
Rămînea cu mîna moartă pe trăgaci sau pe cuțit,
Şi crezîndu-se sub dinte, şi crezîndu-se sub ghiare,
Şovăia pierzîndu-şi mintea de putere părăsit.

Se făcea că nu mai simte, se făcea că nu mai este,
Prăvălindu-se-n nesipul de căldură-nflăcărat,
Semeția lui — minciună; vitejia lui — poveste,
Leul se uita la dînsul îmbălîndu-1 c-un scuipat.

însă vîrsta nimicise uriaşa lui putere,
Şi înfrînt de greutatea unor ani de patriarh,
Pe pleoapele lui lîncezi cu solară mîngîiere
S-afunda în maiestatea morței sale de monarh.

Şi cînd fu să intre-n pace, fu privelişte ciudată,
Căci de-a morței zvîrcolire coama lui cînd se zbirii,
Om, hienă şi panteră se iviră dintr-o dată,
Dar pe leu-n agonie numai omul s-azvirli.

EPIGRAF

Să mă spele de insulte nu mă-ncerc să Iac apel
La un veac ce nu coprinde decît patimă în el
Şi în care tot nerodul are dreptul să vorbească
Ga dovadă-ntemeiată de prostia cea obştească.
Cît e ţara noastră toată văd mulţimi fără simţiri,
Creieri stinşi de întuneric, inimi roase de-njosiri.

Dar cînd patru generaţii peste moartea mea vor
trece,
Cînd voi fi de-un veac aproape oase si cenuşe rece,
Va suna şi pentru mine al dreptăţii ceas deplin,
Ş-al meu nume, printre veacuri, înălţindu-se senin,
Va-nfiera ca o stigmată neghiobia duşmănească,
Gît vor fi în lume inimi şi o limbă românească.

I

FAUNUL

în ochii mei adinei, pe brînci un faun priveghiază,
Visează straşnica plăcere ce poţi s-o smulgi unui viol,
Hipnotizări ce pervertesc rînjind împrăştiază
Şi-n fund de gingaşe potire ţîşneşte-n silă vitriol:
In ochii mei adinei, pe brînci un faun priveghiază.

Catii'elează lin şi dulce cuvîntuî său—suspin blajin —
Dar cind stăpîn se crede-a fi, atunci pe pradă sare,
Brăzdează sinurile goale cu buze aprigi ca de Djin
Şi e un Iad de foc ascuns ce, pînă nu tresare,
Catifelează lin şi dulce cuvîntuî său—suspin
blajin.

Zadarnic anii trec, şi trec—rămîne Domn în scaun,
Şi nu e om ca să nu-l poarte la pindă-n el pitit
pe brînci,
Iar nu e ceas şi pas, răgaz să poţi avea de faun,
Eşti robul lui. şi totdeauna ca să trăiască el
măninci,
Zadarnic anii trec şi trec —rămîne Domn în
scaun.

NOAPTEA NEAGRĂ

Cu norii ce afar' s-adună
Acoperind şi cer şi lună,
De la fereastra mea, sub coaste,
Călări pe beznă, ca prin basme,
Zăresc un şir grozav de iasme
Ce sunt a iadurilor oaste.

Hop! Hop! Se duc mereu la vale,
Şi parcă m-ar privi cu jale,
Şi parc-ar rîde cîteodată...
Căci spăimîntoasele lor rînduri
Sunt ghiana ce o port în gînduri,
Sunt mintea mea întunecată.

Cocoşul ce-n spre ziuă cîntă
Cu glasul lui nu le spăimîntă...
Hip! Hip! — curg iazmele într-una,
Şi dacă las perdeaua iute,
Atunci, odaia, pe-ntrecute,
Mi-o umplu, una cîte una.

Ha! Ha! — Şi grabnic mă-nconjoar;
Rîzînd de-un rîs ce mă doboară,
Iar în mijlocul lor, îndată,
Pe cînd mai mare e vîrtejul,
Uscîndu-mi gura şi gîtlejul,
Mă pun, şi trag o horă lată.

NEPĂSARE

Să renasc nu se mai poate,
Searbăd, trist, mă uit la toate,
Şi în traiul meu pustiu
Intr-a gîndului *oroare*
E dezgustul în picioare...
Numai el mai este viu.

Corpul meu ce se apleacă
Pe al vieții rîu ce seacă
E catartul cel trăsnit...
Morței crude-n a mea preajmă
Cînd s-arată ca o iazmă
Nu-i zic „fugi" nici „bun sosit".

ŞTII TU...

Ştii tu că dacă te-am văzut,
în lunga ta privire
Am înecat al meu trecut?

Stii tu că dacă te-am văzut,
C-o singură zîmbrre
Şi m-ai scăpat şi m-ai pierdut?

Ştii tu că dacă m-ai scăpat
De-abisul vieţei mele,
în alt abis m-ai cufundat?

Ştii tu că dacă m-ai scăpat,
Să sufăr orice rele
Şi să trăiesc m-ai condamnat?

CÎND ARIPI..

Cînd aripi al meu suflet avea, credeam în toate
Iluziile roze... — Eram un semizeu.
Zburam spre empireu,
Mai sus de gloate...

Cînd aripi al meu suflet avea.

Purtam in grai argintul curatelor izvoare,.
în cuget, visuri roze... — De viaţă mă-ncîntaro.
De soare mă-mbătam,
Eram argint şi soare...—

Cînd aripi al meu suflet avea.

Era ca o-nflorire de zile minunate,
De crini şi roze roze... — Zîmbeam copilăros,
Voios şi generos,
Străin de răutate...

Cînd aripi al meu suflet avea...

I

URA

Dacă-aş fi trăsnet v-aş trăsni,
V-aş îneca dacă-aş fi apă,
Şi v-aş săpa mormîntu-adînc
Dac-aş fi sapă.

Dacă-aş fi ştreang v-aş spînzura,
Dacă-aş fi spadă v-aş străpunge,
V-aş urmări dac-aş fi glonţ,
Şi v-aş ajunge.

Dar eu deşi rămîn ce sunt,
O voce-adîncă îmi murmură
Că sunt mai mult decît orice,
Căci eu, sunt ură.

VEI CREDE

Vei crede poate că acuma, cînd sunt tăcut şi liniştit,
Cînd te iubesc şi totodată la rîndul meu cînd sunt iubit,
Sunt fericit la adăpostul acestui fel de alinare?...
Te-nşeli: Mai mult ca totdeauna nenorocirea mi-e de mare,
Şi suferinţa mea de astăzi e că nu sunt nenorocit.

NOAPTEA DE IULIE

A-nceput din nou să-mi fie dor de dulce fericire...
Văd că-mi trece tinereţea, văd că anii mi se duc,
Şi mi-e sete de plăcere, şi mi-e sete de iubire,
Insă umbrele visate nu se poate să le-apuc.

Numai aurul, el singur, îmi lipseşte-n astă lume,
Numai el, dar fără dînsul sunt un biet neputincios...
Care suflet de-al meu suflet, care nume de-al meu nume
S-ar lipi să ia povara unui trai sărăcăcios?

Pică plins al tinereţei pe un sin ce nu palpită,
Ai avut cu ce să-l cumperi, e al tău pînă în zori...
Veştejeşte-te-a mea buză pe o buză veştejită,
Şi tu, suflete, visează că aduni cereşti comori.

însă tu, o! poezie, cu mantaua ta regală,
îţi acoperă vederea — fugi în colţu-ntunecos,
Prin fereastră mă fixează luna rece şi spectrală
Ca un doctor ce se uită la un chip de ofticos.

A! desigur, masca blondă avea altfel de privire
Cînd pe ţărmurile de-aur ale lacului Leman
Surîdea printre frunzişuri la întîia mea iubire,
Vis mai lung decît un secol în coprinsul unui an.

A! desigur că în noaptea ce-n trecutul vieţei mele
E-nsemnată cu roseaţa simţimintelor dintîi,
Dacă ea privea prin geamuri dintre pulberea de

Nu venea c-un zîmbet rece lîngă caldul căpătîi.

Poezie! Poezie! Ai dreptate totdeauna,
Dar fiindcă simt şi astăzi că rămas-em tot al tău
Dă te rog în jos perdeaua, ca să nu ma vadă luna
Roag-o calea să-şi urmeze, voi să scap de ochiul său

Zi-i să meargă pe oriunde c suavă fericire,
Să-si încarce a ei rază cu al florilor arom,
Să'zîmbească voluptăţei ce se naşte din iubire,
Dar să uite pe oricine a uitat că este om.

EPIGRAMĂ

Crezind oă nu mai sunfc acelaşi, amice, poate nu
-r-\ . te-nseli,
Uar mi se pare de-altă parte că eşti schimbat
mai mult ca mine.

Căci azi mă vezi că sunt ca tine,
Orn ca oricare — cu greşeli.

RĂSMELIȚA MORȚILOR

Domnea-n locaşul vecinie o noapte-ntunecoasă,
Şi unul dupe altul, falangă fioroasă,
Ieşeau de prin morminte scheletele de morţi:
„Deschidă-ne iar viaţa lucioasele ei porţi...
Destul de cînd mormîntul ne supse şi ne roase",
Striga învălmăşită răsmeliţa de oase,
„Destul de cînd ne-apasă mormîntu-ngrozitor...
Vrem viaţă, vrem lumină, vrem soare-ncălzitor."
Şi ţestele prin iarbă dau fuga-nsufleţite,
Purtate de schelete în grab' reîntocmite,
Aşa că cimitirul era ca un vîrtej
în care cîte-o ţeastă fugea dupe un gîtlej,
Iar deget după deget, şi coaste dupe coaste,
Urmau în goana mare ca oaste dupe oaste...
Femurul, cîteodată, un tibia prinzind,
Da jalnice ocoale, trosnind şi şchiopătând,
Şi-n groaznicul amestec, ciocnindu-se în cale,
Albeau prin noaptea neagră coloane vertebrale...
Claviculă şi cubit, şi metatars, şi stern
Păreau mişcate astfel de-acelaşi dor etern,
Iar oasele cu-ncetul la rînd înghiesuite,
Cu zgomot în schelete erau reîntocmite,
Şi glasul ce din toate ţipa îngrozitor
Era: „Vrem aer, viaţă, vrem soare-ncălzitor".

NOAPTEA ALBĂ

Luna varsă in odaie
O fantastică văpaie,
Iar cu capul aplecat
Stă poetul care-odată
Pe o coardă fermecată
Lumea toată a-ncîntat.

Fruntea lui nensufleţită
Pare-n raza strălucită
Ca un munte pleşuvit,
Ochii lui fără privire
îţi insuflă o-ngrozire
Ce te lasă-nmărmurit.

Printre florile de-afară
Doarme geniul pe scară
Ca un mort de nemişcat,
Pe cînd luna maiestoasă
O lumină îndoioasă
Pune-n cerul neschimbat.

TUTUNUL

Ştiu bine că tutunul e plantă veninoasă...
Ştiinţa socoteşte că e primejdioasă,
Dar ea prinos înalţă spre cer acelaşi fum
Şi-ncarcă cu extazuri molaticu-i parfum.
în norii ei albaştri se află cu uitarea
Un fel de nouă viaţă, un fel de cîntec lin,
Ciudata ei aromă îmbată cugetarea,
Iar cine nu fumează nu este om deplin.

VISUL FATAL

Nu mai am decît o sete, nu mai am decît un vis,
Vis ce-n inimă cu sînge conturat îl țin închis;
Orişiunde-1 port cu mine, şi c-o dulce voluptate
Mintea mea îl reciteşte pe cînd inima mea bato;
Negru, groaznic, fără milă, nu e-ntr-însulun cuvînt
Ca să nu mă facă singur uneori să mă-nspăimînt;
Ştreangul, fierul, focul, plumbul se-ntreţes să-1 întocmească.
Şi-n zadar se-ncearcă unii din priviri să mi-1 citească
înainte de momentul cînd... — Dar visul meu cumplit
Dacă scris e să rămînă un biet vis neîmplinit,
Din adincul ei cel umed, cu aceeaşi nendurare
Groapa mea are să strige către ceruri: Răzbunare.

CINTECUL ŞI POETUL

Cind se naşte într-o ţară mică, — cine e poet,
Dacă simte-a lui făptură că e roasă de-un regret,
E desigur de regretul c-a născut. — El cîntă, scrie,
Şi abia în cîte-un suflet, află cîte-o simpatie,
încolo, cine-1 citeşte, sau de pizmă e coprins,
Sau cu inima închisă şi-n citire nedeprins
Cartea i-o silabiseşte.

Dar de ce de insomnie doborit, — poetul cîntă,
Ş-avind toate împotrivă inima şi-o mai frămîntă
Să mai lase pe hirtie ca să treacă-ai său condei,
Ce fixează note de-aur pe al foilor temei
Pentru ce mai împleteşte cu argint şi cu mătase
Stofele predestinate urme multe să nu lase,
Visul ce ne tot şopteşte?

Liliacul alb şi roşu harpa sa o coronează,
Al siu cîntec, ca sideful străluceşte, — şi vibrează
Mai curat decît un sunet de cristal. — Armonios
Ca un ţipăt de vioară sub arcuşul mlădios,
Smulge lacrimi. —- Blînd şi dulce se înalţă: — clteodată,
De se-ncarcă cu mînie vinătă şi nenfrînată
Este pentru vinovaţi.

Iată cîntecul. — Poetul pentru ce-l vibrează însă?
Pentru cine e parfumul sau durerea lui cea plînsă?..-
Tot ce ştiu e că natura strălucindu-i în priviri
Ceru-n sufletu-i coboară cu supreme-ademeniri,
Îngeri dulci pe buze-i cîntă... — Dacă vreţi să ştiţi misterul
Pentru ce şi pentru cine?... întrebaţi natura, — cerul.,
Sau pe îngeri întrebaţi.

CĂTRE VIITORIME

Voi, care vă veţi naşte de-aei-într-un veac sau doi,
Voind s-aveţi ştiinţă de cine am fost şi noi,
Luînd spre desluşire istoria, — îndată
Simţirea noastră-ntreagă, de falã îmbătată,
Striga-va: „Ca străbunii să fim de glorioşi,
Pe cînd am fost cu toţii mişei sau ticăloşi."

Mai mult decît minciuna nimica nu răpune...
E aspru adevărul, dar trebuie a-l spune:
Da, ţara noastră toată, din cap pîn' la sfirşit
în zilele de astăzi e stîrvul otrăvit,
Din care sîntu soare cu flacăra-i suavă
Nu poate să mai scoată nimic decît otravă.

Şi mişuie asupra-i un şir de viermi greţoşi
Ce-l sug pînă la oase sătui dar lipicioşi,
Blestem care desigur îşi are începutul,
îşi are şi prezentul, îşi are şi trecutul,
Pe cînd sfîrşitul, - zilnic chemat şi nesosit,
Se pierde printre veacuri, rămîne neghicit.

Dar cum? Din timpul nostru nimic nu va rămîne
Ca moaşte respectate a zilelor bătrîne?
Ce? Zidurile Plevnei de sine au căzut
Şi moartă ne-a fost ţara soldaţi cind am avut?

Ce? Poate să existe mai mare bărbăţie
Decît să-ţi dai sfîrşitul pe cîmp de bătălie?

Ei! Da. Prin vînt, pe zloată, flămînzi şi dezbrăcaţi.
Martirii ce avurăm rămîn necontestaţi...
Zburară, se luptară, muriră; foarte bine:
E drept că au fost ieftini cu sîngele din vine,
E drept că fiecare a fost un semizeu,
Dar pentru ce, şi cine, nu ştiu nici ei, nici eu.

Urmaşi, oricît de mare veţi crede-a noastră fală,
Feriţi-vă de-a trece sub poarta triumfală
Prin care-această ţară de-un veac a defilat,
Căci dacă avem astăzi şi rege şi regat,
Putem de azi pe mîine s-avem şi-mpărăţie,
Dar fără libertate şi fără Românie.

GÎNDULUI

Eu am stat ş-am cugetat
Şi mijlocul l-am aflat
Viaţa mea s-o fericesc:
E să nu mă mai gîndesc.

Gîndul m-a îmbătrînit,
Gîndul m-a nenorocit...
Fără gînd de mă năşteam,
Nu plîngeam, nu suferеam.

De-am gîndi, sau n-am gîndi,
Rău-n veci va izbîndi,
Şi cu gînd şi fără gînd,
Ne vom duce toţi pe rînd.

Tot o soartă vom avea,
în zadar fugim de ea,
Căci de suntem pe pămînt,
Ne-am născut pentru mormînt.

Gînd mişel, grozav blestem,
Eu de azi nu te mai chem,
Numai rele mi-ai urzit
Şi în veci m-ai amăgit.

Voi o clipă să trăiesc,
Nicidecum să nu gîndesc
Să mă uit la stele sus
Fără lui să-i fiu supus.

Să trăiesc fără să ştiu
De sunt mort sau de sunt viu,
Şi prin lume, călător
Să mă duc nepăsător.

Să rnă-mbăt de dulci lumini,
De mirosul de pe crini,
De-al izvorului murmur
Şi de-al cerului azur.

Şi atuncea mizantrop,
Gînd nemernic să te-ngrop,
Să te-ngrop în mine-adînc
Şi să beau şi să mănînc.

Piatră rece, orb şi crud,
Nici un plînset să n-aud
Sub al cerurilor cort
Pentru orice patimi mort.

Şi cînd ceasul va sosi
Dintre oameni a dosi,
Să mă duc fără să ştiu
De-am fost mort sau de-am fost viu.

EPIGRAMA

(Lui V. Alecsandri)

Orbit de-al gloriei nesaţiu,
Albit de ani, dar tot copil,
E lesne să mă faci Zoii
Gînd singur tu te faci Horaţiu.

ȚARA TAINICĂ

Kennst du das Land
Wo die Zitronen bliihn?

Cunoşti tu oare țara
In care primăvara
E iarna nencetată,
O patrie în care
Trăieşte fiecare
Cu inima-nghețată?...

Eu o cunosc.

Cunoşti acea cîmpie
Imensă şi pustie,
Ce vara cînd soseşte,
Aprinsă arde-n soare
Şi unde-avîntul moare
Sau jalnic lîncezeşte?

Eu o cunosc.

Sau ştii cumva ținutul
In care Domn e lutul
Şi face pe trufaşul?
Acolo totdeauna
Cinstită e minciuna
Şi nobil este laşul.

Ah! eu îl ştiu.

Şi oare mai ştii încă
Prăpastia adîncă,
O gură nemblînzită
Ce simte o plăcere
Junețe şi putere
De veacuri să le-nghită?

Ah! eu o ştiu.

FLORI SACRE

AVATAR

Domnea în Roma August, — era sub cer de mai,—
îmi cîntă-n suflet anul, — zvoniseră dezastre,
Dar Tibrul printre dealuri curgea ca printr-un rai,
Şi vii, in ochii sclavei, zării cicori albastre.

Vorbi in al meu sînge al patimelor grai,
Eram atletul plastic întors abia din castre,
Ş-am pus, sub piept zdrobind-o, cînd lung o sărutai,
Jeraticul de buze pe florile din astre.

Grădina în odihnă zăcea-ntre ziduri albe...
Ninseseră din piersici suave flori roz-albe...—
Au curs de-atunci noiane de veacuri păgîneşti...—

Uitată mi-este groapa sub flori şi sub parfume,
Dar tot mi-aduc aminte... —fu Cretus al meu nume,
Şi-n for purtam tunică cu ciucuri elineşti.

NOAPTEA DE DECEMVRIE

Pustie şi albă e camera moartă...
Şi focul sub vatră se stinge scrumit... —
Poetul, alături, trăsnit stă de soarta,
Cu nici o schinteie în ochiu-adormit...
Iar geniu-i mare e-aproape un mit...

Şi nici o schinteie în ochiu-adormit.

Pustie şi albă e-ntinsa cîmpie...
Sub viscolu-albastru ea geme cumplit...
Sălbatică fiară, răstriştea-1 sfîşie,
Şi luna-1 priveşte cu ochi-oţelit... —
E-n negura nopţii un alb monolit...

Şi luna-1 priveşte cu ochi oţelit.

Nămeţii de umbră în juru-i s-adună...
Făptura de humă de mult a pierit
Dar fruntea, tot mîndră, rămîne în lună —
Chiar alba odaie în noapte-a murit... —

Făptura de humă de mult a pierit.

E moartă odaia, şi mort e poetul... —
în zare, lupi groaznici s-aud, răguşit,
Cum latră, cum urlă, cum urcă, cu-ncetul,
Un tremol sinistru de vînt-nnăbuşit...
Iar crivăţul ţipă... — dar el, ce-a greşit?

Un haos, urgia se face cu-ncetul.

Urgia e mare şi-n gîndu-i ş-afară,
Şi luna e rece în el, şi pe cer...
Şi bezna lungeşte o straşnică ghiară,
Şi lumile umbrei chiar fruntea i-o cer...

Şi luna e rece în el, şi pe cer.

Dar scrumul sub vatră, deodată, clipeşte...
Pe ziduri, aleargă albastre năluci...
O flacără vie pe coş izbucneşte,
Se urcă, palpită, trosneşte, vorbeşte...

„Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?"

Şi flacăra spune: „Aduc inspirarea...
Ascultă, şi cîntă, şi tînăr refii... —
în slava-nvierei îneacă oftarea...
Avut şi puternic emir, voi să fii." —
Şi flacăra spune: „Aduc inspirarea"
Şi-n alba odaie aleargă vibrarea.

Răstriştea z.ăpezoi de-afară, dispare...
Deasupră-i*~e aur, şi aur e-n zare,—
Şi iată-1 emirul oraşului rar...
Palatele sale sunt albe fantasme,
S-ascund printre frunze cu poame din basme,
Privindu-se-n luciul pîrîului clar.

Bagdadul! Bagdadul! şi el e emirul...—
Prin aer, petale de roze plutesc...
Mătasea-nflorită mărită cu firul
Nuanţe, ce-n umbră, încet, veştejesc...—
Havuzele cîntă...—voci limpezi şoptesc...
Bagdadul! Bagdadul! şi el e emirul.

Şi el e emirul, şi are-n tezaur,
Movile înalte de-argint şi de aur,
Şi jarurijdepietre cu flăcări de sorij_
Hangiare^TtoT"IOl'ur, Tlțelurl cUin'pTite —
în grajduri, cai repezi cu foc în copite, .
Şi-ochi împrejuru-i — ori spuză, ori flori.

Bagdadul! cer galben şi roz ce palpită,
Rai de-aripi de vise, şi rai de grădini,
Argint de izvoare, şi zare-aurită—
Bagdadul, poiana de roze şi crini—
Djamii — minarete — şi cer ce palpită.

Şi el e emirul, şi toate le are...
E tînăr, e farmec, e trăsnet, e zeu,
Dar zilnic se simte furat de-o visare...
Spre Meka se duce cu gîndul mereu,
Şi-n fața dorinței — ce este — dispare —]
Iar el e emirul, şi toate le are.

Spre Meka-1 răpeşte credința — voința,
Cetatea preasfîntă îl cheamă în ea,
îi cere simțirea, îi cere ființa,
îi vrea frumusețea — tot sufletu-i vrea —
Din tălpi pînă-n creştet îi cere ființa.

Dar Meka e-n zarea de flăcări — departe—
De ea o pustie imensă-1 desparte,
Şi prada pustiei cîți oameni nu cad?
Pustia e-o mare aprinsă de soare,
Nici cîntec de paseri, nici pomi, nici izvoare-
Şi dulce e viața în rozul Bagdad.

Şi dulce e viața în săli de-alabastru,
Sub bolți lucitoare de-argint şi de-azur,
în vie lumină tronînd ca un astru,
Cu albele forme de silfi împrejur,
în ochi cu lumina din lotusu-alb astru.

Dar iată şi ziua cînd robii şi-armează... —
Cămile găteşte, şi negrii-armăsari,

Convoiul se-nşiră — în zori schinteiază,
Porneşte cu zgomot, — mulțimea-1 urmează,
Spre porți năpustită cu mici şi cu mari.

Şi el ce e-n frunte pe-o albă cămilă,
Jar viu de lumină sub roşu-oranisc,
S-opreşte, o clipă, pe verdele pisc,
Privindu-şi oraşul în roza idilă...

S-opreşte, o clipă, pe verdele pisc...
Din ochiul său mare o lacrimă pică,
Pe cînd, de sub dealuri, al soarelui disc
în gloria-i de-aur încet se ridică...

Şi lacrima, clară, luceşte, şi pică...

Din apa fîntînei pe care o ştie
în urmă, mai cere, o dată, să bea...
Curmalii-o-nfăşoară c-o umbră-albăstrie...
Aceeaşi e apa spre care venea
Copil, să-şi alinte blondețea în ea —
Şi-ntreagă, fîntina, e tot cum o ştie.

E tot cum o ştie, — dar, searbăd la față,
Sub magica-i umbră, un om se răsfață...
Mai slut e ca iadul, zdrențos, şi pocit,'
Hoit jalnic de bube, — de drum prăfuit,
Viclean la privire, şi searbăd la față.

De nume-1 întreabă emirul, deodată,
Ş-acesta-i răspunde cu vocea ciudată:
— La Meka, plecat-am a merge şi eu.
— La Meka? La Meka?... —şi vocea ciudată:
— La Meka! La Meka! răsună mereu.

Şi pleacă drumețul pe-un drum ce coteşte...
Pocit, şchiop -şi searbăd, abia se tîreşte...
Şi drumu-ocoleşte mai mult tot mai mult,
Dar mica potecă sub pomi şerpuieşte,
O tînără umbră, de soare-1 fereşte,
Auzu-i se umple de-un vesel tumult,
Şi drumu-ocoleşte mai mult — tot mai mult.

Iar el, el emirul, de-asemenea pleacă —
Pustia l-aşteaptă în largu-i s-o treacă...
Prin prafu-i se-nşiră cămile şi cai,
Se mistuie-n soare Bagdadul, şi piere,
Mai şters decît rozul de flori efemere,
Mai stins decît visul pierdutului rai.

în largu-i, pustia, să treacă-1 aşteaptă...
Şi el naintează şi calea e dreaptă —
E dreaptă — tot dreaptă —dar zilele curg,
Şi foc e în aer, în zori, şi-n amurg —
Şi el naintează, dar zilele curg.

Nici urmă de ierburi, nici pomi, nici izvoare...
Şi el naintează sub flăcări de soare...
'în ochi o nălucă de sînge — în gît
Un chin fără margini de sete-arzătoare...
Nesip, şi deasupra, cer roşu —ş-atît —
Şi toţi naintează sub flăcări de soare.

Şi tot fără margini pustia se-ntinde,
Şi tot nu s-arată oraşul preasfînt —
Nimic n-o sfîrşeşte în zori cînd s-aprinde,
Şi n-o-nviorează suflare de vînt —•
Luceşte, vibrează, şi-ntr-una se-ntinde.

Abia, ici şi colo, găsesc, cîteodată,
Verdeaţa de oază cu dor aşteptată...
Săgeată, aleargă cal alb şi cal murg,
Cămilele-aleargă săgeată şi ele,
La cîntecul apei se fac uşurele...
Izvor sau citernă în clipă le scurg —
Dar chinul reîncepe, şi zilele curg.

Şi tot nu s-arată năluca sublimă..*î*
Şi apa, în foaie, descreşte mereu...
Gînd calul, cînd omul, s-abate victimă,
Iar mersul se face din greu,'şi mai greu...
Gu trei şi cu patru, mor toţi plini de zile,
Dragi tineri, cai ageri, şi mîndre cămile.

Şi tot nu s-arată cetatea de vise...
Merindele, zilnic, în trăişti se sfîrşesc...
Prădalnice zboruri de paseri, sosesc...
S-aruncă pe leşuri cu ciocuri deschise,
Cămile, cai, oameni, cad, pier, se răresc...
Doar negrele paseri mereu se-nmulţesc
Şi tot nu s-arată cetatea din vise.

Cetatea din vise departe e încă,
Şi vine şi ziua cumplită cînd el,
Rămas din toţi singur, sub cer de oţel,
Pe minte îşi simte o noapte adîncă..'. —
Cînd setea, cînd foamea, —grozave la fel,
Pe piept, ori pe pîntec, îi pun cîte-o stîncă,
Prin aeru-n flăcări, sub cerul de-oţel.

Pierduţi sunt toţi robii, cu cai, cu cămile...
Sub aeru-n flăcări, zac roşii movile... —
Nainte — în laturi — napoi — peste tot,
Oribil palpită aceeaşi coloare...
E-aprins chiar pămîntul hrănit cu dogoare,
Iar ochii se uită zadarnic, cît pot —
Tot roşu de sînge zăresc peste tot
Sub aeru-n flăcări al lungilor zile.

Şi foamea se face mai mare — mai mare,
Şi, zilnic, tot cerul s-aprinde mai tare...
Bat tîmplele... — ochii sunt demoni cumpliţi..
Cutremur e setea, ş-a foamei simţire
E şarpe, ducîndu-şi a ei zvîrcolire
în pîntec, în sînge, în nervii-ndîrjiţi...—
Bat tîmplele... — ochii sunt demoni cumplit

Abia mai păşeşte cămila ce-l poartă...
Speranţa, chiar dînsa, e-n sufletu-i moartă... -
Dar iată... — părere să fie, sau, ea?...
în zarea de flăcări, în zarea de sînge,
Luceşte... — Emirul, puterea şi-o strînge...-
Chiar porţile albe le poate vedea...
E Meka! E Meka! ş-aleargă spre ea.

Spre albele ziduri, aleargă — aleargă,
Şi albele ziduri, lucesc —strălucesc, —
Dar Meka începe şi dînsa să meargă
Gu păsuri ce-n fundul de zări o răpesc,
Şi albele ziduri, lucesc, —strălucesc!

Ga gîndul aleargă spre alba nălucă,
Spre poamele de-aur din visu-i ceresc...
Cămila, cît poate, grăbeşte să-1 ducă...
Dar visu-i, nu este un vis omenesc —
Şi poamele de-aur lucesc — strălucesc —
îar alba cetate rămîne nălucă.

Rămîne nălucă, dar tot o zăreşte
Cu porţi de topaze, cu turnuri de-argint,
Şi tot către ele s-ajungă zoreşte,
Cu toate că ştie prea bine că-1 mint
Şi porţi de topaze, şi turnuri de-argint.

Rămîne nălucă în zarea pustiei
Regina trufaşă, regina magiei,
Frumoasa lui Meka — tot visul ţintit,
Şi vede pe-o iasmă că-i trece sub poartă..,
Pe cînd şovăieşte cămila ce-1 poartă...
Şi-n Meka străbate drumeţul pocit,
Plecat şchiop şi searbăd pe drumul cotit -
Pe cînd şovăieşte cămila ce-1 poartă...

Şi moare emirul sub jarul pustiei —
Şi focu-n odaie se stinge şi el,
Iar lupii tot urlă pe-ntinsul cîmpiei,
Şi frigul se face un brici de oţel...
Dar luna cea rece, ş-acea duşmănie
De lupi care urlă, — ş-acea sărăcie
Ce-alunecă zilnic spre ultima treaptă,
Sunt toate pustia din calea cea dreaptă,
Ş-acea izolare, ş-acea dezolare,
Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare...

Murit-a emirul sub jarul pustiei.

MAI

Mai! Mai! şi aurora cu lacrimi de topaze,
Mai: albde calicii de crini, dulci flori de-amor.
Şi vocile de frunze, şi raze, şi extaze,
Ş-a traiului uitare, un chin de care mor.

Mai: barca ce se duce pe undele tăcute,
Şi clarul dimineţei, şi veseli lopătari,
Şi luni ce sparg văzduhul pe-azururi renăscute,
Şi bălţi de-argint, şi trestii, şi candizi nenufari.

Ş oriunde, o natură tot tînără, tot blondă,
Şi-n cer, pe car de flăcări, Apollon, crud şi blînd,
Lucind într-o părere decursă vagabondă,
Jucîndu-şi caii de-aur şi-n inimi săgetînd.

IMN LA SATAN

Satan, fermecător Satan, proteu ce ești ascuns în toate,
în iadul tău primesc să ard, fiindcă altfel nu se poate;
Te-ador, Satan, fiindcă tu ești zîmbet, rază și coloare,
Ești cugetări și ești simțiri, ești aur, vin, cîntare, floare, -
Ești tot ce e ispititor: plasticități de corpuri goale, -
Și zbor spre cer și voluptăți ce sunt titanice răscoale...
O! singur zeu, fiindcă rău — iar răul singur este forță —
Al tău e-ntregul Univers, plecat sub sabie și torță...

Gînd ai lipsi, ar fi tăcerea și nemișcarea și robia.
Satan,— oh! Iartă-mi neghiobia!

Satan, fermecător Satan,
Nemilostiv, cum e dorința,
Și ager, cum e iscusința,
Tot mai activ din an in an;
Semeț enm este biruința...
Satan, dorință de știință,
Satan, dorință de frumos,
Satan, voință și putință,
Pe-altarul tău mă-aduc prinos...
Jos, jos fățărnicia...

Cînd ai lipsi, ar fi tăcerea și nemișcarea și robia...
în ochi adinei cînd schinteiezi, pe buze roșii cînd răsufli,
Averi de-avari le risipești prin simțuri reci furtuni cînd sufli;
înnebunești pe prea cuminți, ce stau tîmpiți de-nțelepciune
Și schimbi deodată în focar ce-a fost mai stins ca un tăciune.
Tu, care culci sub sărutări în silnicia ta sublimă
Pe crinul fraged ca să smulgi beția rară printr-o crimă,
Oh!... singur rodnic peste tot, cînd spargi a cerurilor boltă
Și plumb topit în ea țîșnești a vieței aprigă revoltă,
Satan, — oh! iartă-mi neghiobia.

Arhanghel de-aur și de foc,
Ce-nsămînțezi Dumnezeirea,
Urmîndu-ți vecinie siluirea,
Din timp în timp, din loc — în loc,
Și ce-o supui să-ți rabde firea...
Satan, nenvinsă bărbăție,
Adolescent în orice timp,
Urmează-a ta împărăție
Și prăvălește-orice Olimp...

Cînd ai lipsi, ar fi tăcerea și nemișcarea și robia...
Oh!... Iartă-mi, iartă-mi neghiobia.

CASTELUL

Castelul în ruine domneşte peste vale...
Din turnuri retezate se-mprăştie o jale,
Şi stema ce pe-oricine să-nfrunte cuteza,
Mîncată e de vînturi, de soare şi de apă,
Iar vremsa ce tot curge o şterge şi o crapă —
Din ea rămas-a numai un leu, — un coif, — ş-o za.

Sub bolţi încenuşate păianjenul îşi ţese
Dantela lui subţire din fire lungi şi dese;
Căminul zace-n umbră, posac, — iar de pereţi
Abia se ţin ici-colo, din cuie să nu cadă,
Portrete-ncondeiate în timpi de cruciadă,
Ce sparg îatunecimsa cu ochii lor semeţi.

Un biet vătaf de curte, bătrîn ca lumea veche,
Poveşti tulburătoare îţi spune la ureche:
El a slujit străbunii baronilor de azi...
El a văzut castelul în vremuri uimitoare:
Născut în alte zile, crescu sub un alt soare:
Vlăstare fără viaţă au dat din-nalţii brazi.

De-ar fi să-l crezi, cînd luna prin geamuri s-oglindeşte,
Şi flori de-argint şi aur pe lespezi răspîndeşte;
Cînd bate orologiul de douăsprezece ori;
în ultimul răsunet al miezului de noapte,
Pe săli şi coridoare aleargă fel de şoapte,
Şi curţile răsună de cai rînchiezători.

Văzut-a el de-asemeni, în sala de serbare,
Că sub cotlonul vetrei s-aprinde un foc mare;
Apoi văzu şi chipuri din cadre coborînd
Că-şi scutură dantela manşetelor, de praful
Pe care l-a pus timpul, şi l-a lăsat vătaful,
Şi ţintă că se uită în ochii lui pe rînd.

Să-şi capete iertarea uşor afla puterea,
Căci duşii de pe lume, mai toţi, sunt buni ca mierea;
Iar ei, sub polecandrul din mijloc, s-aşezau,
Turnînd năluci de vinuri în cupe vecinie goale,
Pe cînd, băieţi de casă le dau grăbiţi ocoale
Cu umbre de bucate din care nu gustau.

Vătaful spune multe, şi chiar, —băsmiri ciudate! —
Că-n nopţi schinteietoare de crini îmbălsămate,
Un tînăr, —zmeu năprasnic cu ochi ce sorb şi mint, —
Pustiu adesea lasă pervazul cadrei sale
în timp ce alba zînă din apa de pe vale
Sub lună-şi stoarce părul în rîul de argint.

Castelul are multe poveşti ce te minună,
Dar castelanul de-astăzi le crede o minciună,
Şi, cînd îl văd străbunii în zale îmbrăcaţi,
Roşesc, din înălţimea portretelor auguste,
De strimta redengotă cu mînece înguste
A celui care-şi zice nepot de cruciaţi.

Şi timpul, care vecinie clădirile le sapă,
Apasă peste turnuri, le pleacă şi le crapă,
întinde pe creneluri, pe ziduri şi pe porţi,
Din muşchiul de paragini o fină ţesătură
în care tot trecutul s-ascunde-n umbră sură,
Precum s-ascunde-n frunze un trist locaş de morţi.

VASUL

Vasul e de aur virgin schinteiat eu plăci de nacru,
Incrustat cu pietre scumpe, zvelt, dar trainic ca un bronz;
Şi, coprindă ambrozie sau poşircă de vin acru,
Dea beția dezmățărei sau extazul unui bonz,
Vasul e de aur virgin, sculptural, sublim şi sacru.

Floare-aproape nereală se înalță hieratic,
O splendoare ca de soare răspîndeşte împrejur,
Magistral şi rece vecinie, deşi viu ca un jeratic,
Nu e simț sub al său farmec să-i mai poată fi sperjur...
Floare-aproape nereală se înalță hieratic.

Gestul lui e o minune, gura lui, rubin şi perle,
Corpul tot, plasticitatea unor zile ce s-au dus,
In gîtleju-i paseri rare se îngînă-ncet cu merle,
Ş-orice limbă amuțeşte, ş-orice suflet e sedus...
Gestul lui e o minune, gura lui, rubin şi perle.

Să bei viața-n el e dulce sau să bei sleirea forței...
Dar ascundă sau Tenedos, sau otravă şi puroi,
Chio roşu, sau miresme,—meargă tot în voia sorței,—
Cînd e vasul de-aur virgin... moralistul e greoi,
Şi în fond se bea tot viață chiar cînd bei balsamul morței.

CORABIA

La țărm, corabia oprită
E ninsă de zăpada lunei
Şi marea tace odihnită,
De biciuirile furtunei.
Catarg şi pînze argintate
Abia uşor sunt legănate...
Magia nopței este sfîntă...
Verzuiele unde dormitează.
Novicii rîd... — Cîrmaciul oftează,
Matrozii melancolic cîntă.

Oraşul întreg schinteiază
Cu felinarele aprinse...
Muzicele vesel vibrează,
Curse priveghiază-ntinse.
Novicii în port se coboară,
Spre rîs şi petrecere zboară;
Răscoala etății-i frămîntă...
Safire pe ceruri lăcrămează.
Din cap mişcînd, cîrmaciul oftează,
Matrozii melancolic cîntă.

MĂNĂSTIREA

I

Mânăstirea-şi doarm3 moartea lîngă ţărm de Aeheron...
Oglindiniu-se în undă, stîlpi ş-arcade se confundă,
Pe cînd clopotu-nviază trăgănat şi monoton
Un fior ce din araiii zboară-n lung şi-n larg pe undă.

Prefcutinimie-ntuneric, neagră moarte pretutindini... —
Sub uitare, ca-ntr-o vată, zace-al traiului transport;
S-au dus patimile toate, —>voci de tunet sau de grindini, —
Lîngă glaucele ape mănăstirea e un port.

II

Dar tăcere: rugăciunea, şi un disc în noaptea brună... —
Limbi bronzate graiul ritmic îl propagă împrejur,
Tinicheaua de pe turnuri albăstrită e de lună
S-a bisericei nălucă îsi dă brînci în clarobscur.

* *

Tot aşa se naşte-n mine, sub mister, o frămîntare... —
Oh! simţire, te crezusem întinată pentru veci.
Şi afară din Gomora te-azvîrlişi prin o sforţare
Spre a-mi repune-argint în suflet şi un psalm pe buze reci.

III

Şi deci iată că de lapte se fac glaucele ape,
Balta mucedă e toată fărmecat mărgăritar,
Iar pe vechiul zid pe care liliacu-atîrnă grape,
Licăriri de pietre scumpe licurici zglobii presar.

Iată însă şi rogozul că-mprumută-o voce clară
Şi-nstrunează profeţia unei magici bunătăţi,
Ce-n toţi timpii şi-n tot locul priveghiază tutelară
Ca o stea ce străluceşte din adînci eternităţi.

IV

Biată inimă pe care o crezusem pe veci moartă,
învierea, şi în tine, schit de taină, a tocat,
Şi sub lacrima lunară, —strop de rouă-n orice soartă, —
Flori de-argint albesc în cerul unui trai întunecat...

Iar în vraja răzleţită, schinteiază taina rară
Că-n afar' de clipa vieţii sunt sublimele-aurori,
Că din iarna-nghieţătoare naşte calda primăvară,
Şi că giulgiurile morţei sunt drapări de-nvingători.

CAMEE

I GUVINTUL

Cuvîntuî nu costă nimic...
Pe om poți uşor să-1 supui,
Promite orice şi oricui
Şi fă-ți din duşman un amic.
Cu vorbe un Wertbeim descui:
Fii mare, dar zi că eşti mic;
Cuvîntuî nu costă nimic.

II NU TREBUIE

Nu trebuie filozofie,
Nici carte prea multă în lume...
Profită de-a ei nerozie
Cînd caută să te sugrume:
S-aduni cît de mare-avuție,
Să aibi cît de mare renume
Nu trebuie filozofie.

III CINSTITULE

Cinstitule, trist visător,
Iți laşi copiii sărmani,

Eşti singur, un biet cerşetor
Cu fruntea brăzdată de ani...
Stomacul ți-e gol şi n-ai bani,
Şi, vai! eşti nemuritor,
Cinstitule, trist visători

CÎNTECUL PLOAIEI

Plouă, plouă,
Plouă cît poate să plouă.
Cu ploaia ce cade, m-apasă
Durerea cea veche, cea nouă....
Afară e trist ca şi-n casă, —
Plouă, plouă.

Plouă, plouă... —
Plouă cît poate să plouă...
Zadarnic vor cîntece clare
Ca florile umezi de rouă
Cei vecinie scutiţi de-ntristare...
Plouă, plouă.

Plouă, plouă...
Plouă cît poate să plouă...
Fiinţa mea şi simţirea
Sufăr şi plîng amîndouă...
Viaţa-şi urmează-ndîrjirea...
Plouă, plouă.

Plouă, plouă,
Plouă cît poate să plouă...
Rapănă-n geamuri ca-n tobe....
Spintecă inima-n două
Cîntecul ploaiei de cobe.... —
Plouă, plouă... —

RIMELE CÎNTĂ PE HARPĂ

Rimele cîntă pe harpă: — uşor un zbor se zvoneşte
De paseri albe ce freamătă, —şi dimineaţa domneşte.
Ulmul, salcîmul şi plopul se auresc... — îşi şoptesc,— se iubesc.

Rimele cîntă pe harpă: limpede curge izvorul,
Blondă e toată idila, blond e pe vale păstorul...
O! dimineaţă! O! viaţă! Sufletul ce se avîntă, cîntă.

Sufletul ce se avîntă, cîntă cu frunză, cu apă,
Şi cu parfumul din floare de închisoare se scapă,
Urcă, esenţă divină deplină, şi pur s-absoarbe-n azur.

DOR ZADARNIC

E umed cimbrul pe colină,
Măceşii par o florărie,
Sorgintea rîde cristalină, —
Eşti tu, eşti tu, copilărie!

Din roze ceruri ciocîrlia
Zvoneşte cîntece semeţe,
Domneşte-n toate veselia, —
'Napoi venit-ai, tinereţe!

Dar ce e vis, e o nălucă...
Rămîn cu trista mea nevroză,
Cu dorul meu nespus de ducă,
Spre rîul blond, spre ziua roză

LUI CETALO POL

Străvezie palpitare de nobleţe sufletească,
Scump copil furat de moarte printr-un gest fărmecător,
Barca soartei, cînd te duse peste graniţa lumească,
A schimbat pe-nvinsul jalnic în măreţ învingător.

Liliac cu flori anemici, veştejit în primăvară,
Chipul tău îmi rezîmbeşte ş-ale vieţei tale zori,
De cum Mai reînviază cu blîndeţea lui solară
în potirele timide ale fragedelor flori.

Ţi-a fost crudă întruparea, şi ai plîns cît nu se poate, —
N-ai ştiut nici chiar simţirea ce în mine-ai deşteptat, —
însă cel puţin mormîntul te-a scăpat acum de toate,
Şi-a lui pace te păstrează liniştit şi mîngîiat.

LEWKI

I

De sidef şi de-aur roşu sub al cerului azur,
Zvelta insulă apare, şi sporeşte, minunată,
Sărutată cînd de valuri, cînd de vînturi asaltată
Printre-ocolul spumei albe, — crini regali, jur-împrejur..

Peste-al ţărmurilor silex palpitează-o-nflăcărare,
Via purpură de sînge a solarei agonii;
Mari flamanzi prin aer zboară spre-ale visului domnii:.
Un imperiu de spaţiu fără legi şi grăniţare.

Ancorează, marinare! Iată: noaptea s-a lăsat...
Şi tu, stîncă solitară, fii cu braţele deschise:
'Ţi sunt frate, căci ca tine sunt şi culme şi abise,.
Şi-ţi aduc un corp în zdrenţe şi un suflet sfîşiat.

II

Seară palidă, şi-n ceruri, ochi de îngeri plini de raze...
Adierea îşi ascute fremătările pe stînci,
Se iuţeşte, se-ntremează, mişcă unda şi-i dă brînci
Pînă ce-n galop o pleacă de-a-n călare pe talaze.

Şi, ea orgă eolosală, geme tot, — se vaită tot...
îzbucneşte-o disperare strigătoare către astre,
Ce zîmbesc din pacea naltă a tăriilor albastre,
Unde plînset nu se varsă, nici suspine nu se scot.

Strălucitule Apollo, scut în contra răutăţei,
Ajutor îmi adu grabnic, răzbunîndu-mă de trai,
Şi din pacea mea răpită, şi din stinşii ani de mai,
Cel puţin fă o licoare pentru cupa zeităţei.

III

A speranţei mîngîiere mă renfăşură treptat...
Simt prea bine, buna zee că e-n zarea depărtată,...
Marea cîntă şi-nfloreşte, iar din unda spintecată
E Diana ce-o precedă pe talazul fermecat.

Şi vibrează cer şi apă...—Fire, om şi providenţă,
Sunt din nou iar bunătate, — imn din veacul legendar,
Şi din trunchiul mort cum naşte viaţa verdelui lăstar,
Din coşciug, închis aproape, iese zbor de biruinţă.

Oh! şi visul meu e tocmai c-ale undei legănări...
Sidefat e cu nuanţe, ghirlandat de roze albe...
Alabastrul frunţei sale întruneşte crini cu nalbe
Ce-n potire hieratici poartă mistice-mbătări.

IV

Lună! fin e însă tortul de pe fusul tău de aur,
Şi divin e sentimentul ce măriţi cu valul roz,
Cînd zefirii cîntă-n sistru, ori în flaut de rogoz
Cu magii de filomelă, şi cu tremolo de graur.

Toată zarea depărtărei e un viu mărgăritar
Sub stelara radiere a zîmbirilor de Sfinge,
Dar, din vrerme-n alta, strigă şi se văietă Syringe
în imensa dezolare de pe ţărmul solitar.

Căci voind a lui s-o aibă, nimfa blondă, oricît plîns-a,
Fu în trestie schimbată de nesaţiul lui Pan,
Şi a lui, fără speranţă, a rămas din an în an,
Iar surorile, zadarnic, braţe albe-ntind spre dînsa...

V

Sub troiane de ninsoare zace stîncă, zace val...
E-nflorirea fără seamăn de zăpadă seleneră,
Ce prin aer se propagă ca un vis de primăvară,
Ce-ar zîmbi din flori de piersic şi răsunet de caval,

Coronată cu zambile, cu narcise presărată,
Catifea sau ţesătură de brocart muiată-n fir,
Verdea undă ce, ici-colo, e un aur de Ophir,
Se rostogole alene de fiori cutremurată.

Prin văpaia azurie, ca schintei din ochi de bard,
Nuferi candizi, viorele, flori albastre de cicoare,
Fulgerări de luciole, —giuvaiere mişcătoare, —
Joacă-n raza luminoasă a electricului fard.

VI

Şi chiar sufletul meu este rază, cîntec şi magie i
Şi colorile din juru-mi, nimb al cerului divin,
Le beau sacra voluptate, ce mă-mbată ca un vin,
Iar întreaga mea făptură e întreagă armonie.

Vai de răi! fără-ncetare de-al lor aur torturaţi,—
Chinuiţi de conştiinţă, — îngrijaţi fără-ncetare, —
Pentru ei, natura, vecinie, farmec n-are, — voce n-are,
Şi sub stele sau sub soare trec ca morţii de-ngheţaţi.

Rară gemă, —blondă Lewki, —stîncă unde, niciodată,
Nu s-a pus cămin statornic, ci cămin întîmplător,
Schinteiază tot mai dulce, şi aruncă pe-al meu dor
Un reflex din nalta pace de sub bolta-ţi înstelată;

DOINA SĂRĂCIEI

Oh, de ce n-avui noroc
Să mă nasc un dobitoc,
Să mă ducă unde-or vrea,
Făr' să ştiu de soarta mea,
Să mă ducă la tăiere,
Făr' să ştiu de junghiere.

Maică, măiculiţa mea,
Ce-mi făcuşi tu viaţa grea?
Ce rău îţi făcui eu, maică,
Ce rău îţi făcui eu, taică,
De mă scoaserăţi pe lume
Ori din dragosti, ori din glume?

Că n-am, maică, ce să fac,
Că n-am, taică, cum să-mpac
Dorul meu cu lumea rea,
Şi e sărăcia grea...
Lung şi-a jale cîinii latră
Şi copiii-mi plîng în vatră.

Şi ce să mă fac eu, — ce?
Că scăpare nu mai e...
C-am vîndut velinţi şi ţoală
Şi n-am ce mai pune-n oală...
Nici mălai n-am să înmoi
Şi e vremea de apoi.

DIALOGUL MORȚILOR

Cel între Caron şi Mercuriu în care vorbesc şi alții

Dedicat M.M.L.L. pământeşti din toate țările; Excelențelor ministeriale' şi ministeriabile; autorilor filozofi şi nefilozofi; tuturor cari se află în situațiuni strălucite; celor mîndri de frumusețea şi puterea lor fizică; în sfîrşit, tuturor vanităților omeneşti.

CARON

Cu toți în stare proastă ne-aflăm, precum vedeți,
Căci putredă e luntrea şi loc în ea n-aveți.
Veniți prea mulți deodată şi prea cu lucruri multe,
Dar Caron nu e încă nebunul să v-asculte.
Corabia într-o parte de-ar fi a se pleca,
Ne-am duce-n fundul apei şi toți ne-am îneca,

MORȚII

Cum oare-atunci să facem spre-a trece cu-nlesnire,
Să nu mai fie stăvili şi nici primejduire?

CARON

Uşor: —Pe țărmu-acesta lăsînd în urmă toate.
Un om să treacă altfel de-altminteri nu se poate.
Mercurie, urmează cum zilnic ai făcut,
Şi nimini să nu intre decît cum s-a născut.

MERCURIU

Dar cine e acesta mai slab ca o părere?

MENIP

Sunt eu... —Şi iată-mi bățul: mi-e singura avere...
Mantaua n-am adus-o cu mine, căci n-aveam.

MERCURIU

Menip, eşti de ispravă precum te şi credeam;
Deci intră şi la locul de-onoare te aşează,
Să poți privi în pace la cîți se-nfățişează. —
Ce nume poartă însă acest băiat frumos?

UN MORT

Harmdleu din Megara, vestitul drăgăstos,
A cărui sărutare, aprinsă sau uşoară,
Dînd viață deopotrivă făcea cît o comoară.
Femeile-l iubiră şi... cine nu-l iubea?
Pe buze-i o beție de-ambrozie se bea...
Slăvit era de oameni, de soartă şi de Muze.

MERCURIU

Ei! tinere, depune pe țărm aceste buze,
Obrazul fraged, — părul de aur, — ochii vii... —
Aşa. Acum e bine şi poți la noi să vii...
Văd însă... — Cum se cheamă această lighioană
Cu purpură pe umeri, pe cap purtînd coroană?
Ea face pe trufaşa, pieziş privind la noi.

UN MORT

E Lampic, şi e craiul gelonilor.

MERCURIU

Apoi,
Prietene, ia lasă mîndria la o parte
Şi purpura din umeri aruncă-ți-o departe.

UN MORT

Cum? Goi vrei să rămînă chiar regii cei mar nalți?

MERCURIU

Aicea regi nu se-află, ci morți, ca şi ceilalți.

UN MORT

Oh! cel puțin de mine aibi milă, şi din toate
Dă-mi voie să iau numai vreo două...

MERCURIU

Nu se poate.
Dezbracă-te degrabă de-orice deşertăciuni,
Mîndrii, — cruzimi, — zavistii, — mînii, — bîrfiri, — minciuni...
Eşti gata? Da? In felul acesta poţi intra,
Şi şezi cu toţi alături oricît te-ai supăra.
(Către ceilalţi.)
Acesta, cine este?

UN MORT

Damasias, atletul.

MERCURIU

E cam prea larg în spete, i-o spun cu tot regretul.
Aidi! lapădă-ţi şi carnea, şi muşchii cei prea groşi,
Şi marea dibăcie, şi ochii fioroşi... —
Din gloria spre care mergeai ca spre un far,
Aplauze, coroane, — orice să laşi afar'.

MORTUL

Acum sunt ca toţi morţii, priveşte-mă...

MERCURIU

Prea bine.
Dar tu opreşte, Craton, de vorbă am cu tine...
Pe ţărm, averea lasă-ţi, şi luxul nebunesc,
Străbunii ce pe buze-ţi mereu se întîlnesc,
Nobleţea, — orice titluri, şi orice vanitate, —
Inscripţii pe plăci de-aur, — statui în bronz turnate,
Şi însuşi uriaşul granitic cenotaf
Pe care schinteiază plătitul epitaf.
Aceste lucruri toate aşa de greu atîrnă,
încît, chiar amintirea, mai grea e ca o bîrnă...
La fund, a noastră luntre ar duce-o numai ea...
Pe gînduri stai degeaba.

MORTUL

Te-ascult, deşi n-aş vrea.

MERCURIU

Aşa te voi, fireşte. — Dar iată una lată,
Ce nagodă e-aceasta cu arme încărcată?

UN MORT

Eu, nagodă? viteazul şi straşnic căpitan
Al cărui nume groaza o duse în duşman?
Priveşte-aceste arme ce-n lupte schinteiară:
Fac parte din trofeul ce-mi fu-nălţat de ţară.

MERCURIU

Aruncă-le... zadarnic spinarea ţi-o-ncovoaie:
Aici nu sunt nici certuri şi nu sunt nici războaie.
Trofeele aicea n-au rost. — Acestălalt
Ce om să fie însă? Vreun spirit mai înalt
Desigur, căci sprinceana şi-o ţine încruntată
Şi pare a-i fi mintea cu totul încordată.

MENIP

E marele filozof şi critic renumit,
în fond, e şarlatanul ce-a fost mai iscusit
Fiindcă să înşele putu mai cu-nlesnire
Aci prin îngîmfare, aci prin linguşire.
Dezbracă-1, cercetîndu-1 cu chiar privirea ta.

MERCURIU

Zei mari! cîte nimicuri ascunde sub manta.
Şi cîtă îndrăzneală, — şi cîtă flecărie...
Ce vicii păcătoase, şi ce ipocrizie...
Cîţi termeni goi de cuget! —ce josnice simţiri!...
Ce pizmă de nemernic... — cîţi saci de uneltiri...
Ce jalnică tirîre... ce ură pentru-oricare
Gîndire mai înaltă sau zbor de suflet mare!...
Calabalîcul ăsta fă bine să mi-1 laşi,
Că nu l-ar duce-o luntre cu treizeci de vîslaşi.

MENIP

Ha! Ha!... le laşi pe toate?

MORTUL

Ca ceilalţi: — de nevoie.

MENIP

Dar tot e lung la limbă: Scurtează-i-o, — pe Joie!
Şi pentru-a nu-şi mai duce nici capul în proţap,
treci foarfecile tale prin barba lui de ţap.

Cu dînsa mai cu seamă această tigvă goală
Putut-a să-şi dea ifos în lume şi în şcoală.

MERCURIU

Că nu le am la mine îmi pare foarte rău.

MENIP

în schimb, sub laviţi zace uitat, un herăstrău.
Pe marginile luntrei, ce ferches ţi l-aş face...
Mercurie, pe mînă mi-1 dai?

MERCURIU

Fă cum îţi place!

MENIP

Acum priveşte-1!

MERCURIU

Este cu chip mai omenesc.

MENIP

Să-i iau şi din sprinceană ceva? ~

MERCURIU

Mă învoiesc.

MENIP

Dă drumul şi motoaşcei ce-ascunzi la subţioară...
Duhoarea otrăvită dintr-însa se strecoară...
Ea este servilismul ce-avuşi pentru cei mari.

MORTUL

Şi tu de-asemeni lasă-ţi batjocurile-amari,
Prosteasca-ţi nepăsare şi multa-ţi libertate.

MERCURIU

Ba nu. Să şi le ţină, căci n-au vreo greutate:
Ci tu să-ţi laşi desigur discursurile, — sunt
Ocale şi ocale în fiece cuvînt!
N-au cap şi n-au nici coadă, în veci bat apa-n piuă...
Sfîrşesc la miezul nopţei şi-ncep în zori de ziuă.
Le zici, — ş-a le pricepe chiar tu nu prea ştii cum.
Eşti gata? — Bine. — Pînza întindeţi-o acum.

NĂLUCA UNEI NOPŢI

Nori desi si zi apusă.
Alai
De cai
Tăcuţi,
Dar iuţi, —
Cazaci
Dibaci,
Pe căi,
în văi
Adinei
Dispar,
Si iar
Apar
Pe stînci.

Cetatea doarme dusă.

Şireţi
Băieţi
La porţi
Ca morţi
Sosesc...
S-opresc,
Coprind,
Dormind,
Pe turci.

Supun,
Foc pun
Răpun
Prin furci.

Tot cerul vîlvorează.

Crini blînzi,
Plăpînzi,
Şi prăzi —
De lăzi;
Apoi
Convoi
De feți
Isteți
Dau zor... —
în zări,
Strigări,
Oftări,

Scad, — mor, —

Iar noaptea nainteează.

ANI'L AI. VII»* MAinlK

REVISTA LITERARA

APARE ODATĂ

1 O A N B A D O I

0SPEȚUL LUI ȚENTAUR

Ospățul lui Pentaur, Revista literară, martie 1886.

O UMBRĂ DE DINCOLO DE STYX

Efebul cu ochi palizi, flori mistice de-o clipă,
Năluca argintie din bruma unui vis,
A fost în scurta-i viaţă o muzică ce-n pripă,
Plîngînd pe-un flaut magic, se duse in abis.

Luntraşul cu chip palid i-a stat sinistru-n cale,
Lăsîndu-mă pe ţărmuri să piîng rătăcitor,
Şi mult timp mîngîiere n-a fost pentru-a mea jale,
Dar traiul e un balsam, şi omul, uitător.

Şi totuşi, floarea clipei, chiar astăzi cîteodată,
Efebul din Novară cu ochii de mister,
Reurcă din adîncuri, lumină sidefată,
Ca luna oglindită de mare şi de cer.

La ţărm îl readuce luntraşul fără milă...
îl smulg ca printr-un farmec de-al morţei adăpost,
Tot nalt, tot zvelt, tot tînăr—plăpînd ca o zambilă —
Şi-n repedea lui umbră mă văd precum am fost.

OH! SUFLET ORB

Oh! suflet orb m-absorbi într-una
Şi nu mă vezi, nici nu m-auzi,
Rămîi, cu ochii morți şi cruzi,
Şi reci, mai reci de cum e luna.

Veghiez asupră-ţi totdeauna...
Visez, vibrez şi nu m-auzi,
Rămîi cu ochii morți şi cruzi,
Şi sunt arcuş, — şi nu eşti struna.

Şi reci, mai reci de cum e luna
Sunt ochii tăi şi morți şi cruzi,
Şi nu mă vezi, nici nu m-auzi,
Şi sunt arcuş, — şi nu eşti struna.

Iar suflet orb m-absorbi într-una,
Te simt, te-aud, şi nu m-auzi,
Şi ochii tăi sunt stinşi — şi cruzi,
Şi reci, — mai reci de cum e luna.

PERIHELIE

Nu, de lume nici o vorbă şi de glorie nici una:
Scumpi prieteni, luptătorul de-altădată nu mai sunt;
Eu privesc tot înainte, voi în urmă totdeauna,
Eu mă duc cu ochii-n ceruri, voi cu ochii în pămînt,—
Nu: de lume nici o vorbă şi de glorie nici una.

Clar azur şi soare de-aur este inima mea toată,
Şi pe cînd rămîne corpul sub destinul cunoscut,
Peste sufletu-n urcare este greu ca să mai poată
Să apese-amărăciunea din prezent sau din trecut,—
Clar azur şi soare de-aur este inima mea toată.

Oh! lăsaţi pe-oricare suflet în a lui perihelie,
Fericiți-1 cînd pămîntul pentru dînsul a murit,
Prosternați-vă cînd aripi, mai presus de vijelie
îl răpesc în adîncimea unui vis nețărmurit,—
Oh! lăsați pe-oricare suflet în a lui perihelie.

POEMA RONDELURILOR

RONDELURILE PRIBEGE

RONDELUL LUCRURILOR

Oh! lucrurile cum vorbesc, "
Şi-n pace nu vor să te lase:.—,
Bronz, catifea, lemn sau mătase,
Prind grai aproape omenesc.

Tu le crezi moarte, şi trăiesc
Iniprăştiate-n orice case.—
Oh! lucrurile cum vorbesc,
Şi-n pace nu vor să te lase.

Şi cîte nu-ţi mai povestesc -
în pustnicia lor retrase:
Cu tot ce sufletu-ţi uitase
Te-mbie sau te chinuiesc—
Oh! lucrurile cum vorbesc.

RONDELUL ORAŞULUI MIC

Oraşul mic te fură-ncet
-Cu ale lui tăcute strade,

Cu oameni proşti, dar cumsecade,
Ce nici nu ştiu că sunt poet.

Cu centrul intim şi cochet,
Şi fără case cu arcade;
Oraşul mic te fură-ncet
Cu ale lui tăcute strade.

Prin umbra parcului discret,
Nu se strecoară mascarade
Şi nu s-aud în el tirade
Despre-al politicei secret.—
Oraşul mic te fură-ncet.

RONDELUL DE AUR

Căldură de au*—topit,
Şi pulbere de-.aur pe grîne,
Ciobani şi oi de-aur la stîne,
Şi aur pe flori risipit.

In toţi, şi în tot, potopit,
El bate din aripi păgîne.—
Căldură de -a-or, topit,
Şi pulbere de-aur pe grîne.

De-al soarelui jar cotropit,
Pămîntul, sub vrajă, rămîne,
Şi orice femei se fac zîne,
Cu suflet din flăcări răpit —
Căldură de aur topit.

RONDELUL LUNEI

Deşi pe cer e-aceeaşi lună —
Dar unde e cea de-altădată?
Minciuna vieței ce mă-mbată—
E azi o altfel de minciună.

Ca şi atunci, duios răsună
Cavale-n noaptea înstelată,
Şi-n cer zîmbeşte-aceeaşi lună—
Dar unde e cea de-altădată?

A ei lumină argintată
Cu roze albe mă-ncunună,
Şi cîntă tot pe vechea strună,
Dar pentru mine e schimbată,
Deşi pe cer e-aceeaşi lună.

RONDELUL CRINILOR

în crini e beț.ia~&ea— r-ară: ,
Sunt albi, delicați, subțiratici.—
Potirele lor au fanatici —""
Argint din a soarelui pară.

Deşi, cînd atinşi sunt de vară,
Mor pilcuri, sau mor singuratici,
în crini e beția cea rară:
Sunt albi, delicați, subțiratici.

în moartele vremi, mă-mbătară,
Cînd fragezi, şi primăvărateci,
în ei mă sorbiră, extatici,
Şi pe aripi de rai mâ'purtară
în crini e beția cea rară. /

RONDELUL ŢIGANILOR

Ţiganii merg fără-ncetare—
Nu ştiu nici ei cînd au pornit,
Dar'se tot duc necontenit,
împinşi de-o vecinică chemare.

Cu galbeni ochi pierduți în zare,—
De cînd se știu, s-au pomenit—
Țiganii merg fără-ncetare:
Nu știu nici ei cînd au pornit.

Mereu țigani, — cu mic, cu mare,
Au tot născut ș-au tot murit —
Și tot spre visul nemplinit,
Răpiți de-aceeași aiurare,
Țiganii merg fără-ncetare.

RONDELUL CERCETAȘILOR

Mai mari, mai mici, trec cercetașii,
Un prinț din suflet i-a desprins,
Pe toți în ochi cu foc nestins,
La tot spre-a fi cu el părtașii.

Ca mîine ei vor fi ostașii
Sub steagul țării neînvins,
Cu mici, cu mari, trec cercetașii —
Un prinț din suflet i-a desprins.

Oricît le suntem naintașii,
De focul sfînt ce l-am aprins,
Ne este sufletul coprins,
Ș-ai noii țări vedem fruntașii
Cînd mari, sau mici, trec cercetașii.

RONDELUL PLECĂREI

Am să mă călătoresc —
Sunt furat ca de ispite,'
S-o voiesc, să n-o voiesc,
Spre ținuturi negîndite.

Vara este pe sfîrșite.
Flori în suflet veștejesc.
Am să mă călătoresc.
Sunt furat ca de ispite.

Luminișuri strălucite
Viața mea o cuceresc.
Aripi tainice îmi cresc,
Aripi zilnic mai grăbite.—
Am să mă călătoresc.

RONDELUL ORAȘULUI DIN INDII

Spart a fost orașul mare
De a vremei vitregie:
Peste moarta gălăgie
Cresc copacii pînă-n zare.

S-a uitat ce-a fost urgie,
Ce-a fost fală și-nălțare:
Spart a fost orașul mare
De a vremei vitregie.

Intr-a soarelui magie
Strălucesc porfiruri rare,
Urme șterse tot mai tare
Din străvechea energie...—
Spart a fost orașul mare.

RONDELUL MORII

Șoptiri și cîntece vrăjite
6-mpăciuire torc sub plute,
Ca flaute și alăute
La scocul morii părăsite.

Amărăciunile trăite
In stinse zări rămîn pierdute.
Şoptiri şi cîntece vrăjite
O-mpăciuire torc sub plute.

Mucigăirile-nverzite
îmbracă jghiaburile mute
Cu florile lor nentrecute,
Iar peste apele-adormite,
Şoptiri şi cîntece vrăjite.

RONDELUL CONTIMPORANILOR

Aceşti contimporani ai mei
Fac nencetat acelaşi sport:
De treizeci de ani îmi tot zic mort
Tot mai pizmaşi şi mai mişei.

Strigoi, adesea-mi zic tot ei —
Bătrîn, în ultimul resort:
Aceşti contimporani ai mei
Fac nencetat acelaşi sport.

Deşi par lei şi paralei,
N-au cu talentul vreun raport,
Şi n-au nici sfinţi, nici dumnezei,
Trîntiţi în viaţă de-un avort...
Dar sunt contimporanii mei.

RONDELUL MEU

Cînd am"fost ură am fost mare,
Dar, astăzi, cu desăvîrşire
Sunt mare, căci mă simt iubire,
Sunt mare, căci mă simt uitare.

Eşti mare cînd n-ai îndurare,
Dar te ridici mai sus de fire
Cînd ţi-este inima iubire,
Cînd ţi-este sufletul iertare.

Ştiu: toate sunt o-ndurerare,
Prin viaţă trecem în neştire,
Dar mîngîierea e-n iubire,
De-ar fi restrişte a cît de mare,
Şi înălţarea e-n iertare.

RONDELURILE CELOR PATRU VÎNTURI

RONDELUL CUPEI DE MURÂNO

Nu e de aur: e de raze.
O-ntind grifonii ce-o susțin.
E dătătoare de extaze,
Cu ea-n onoarea ta închin.

în schinteierea-i de topaze
Coprinde-al nemuririi vin. —
Nu e de aur: e de raze.
O-ntind grifonii ce-o susțin.

E arta pură, fără fraze,
E cerul tot de soare plin.
Talaze largi, dupe talaze,
E sufletescu-avînt deplin,
Nu e de aur: e de raze.

RONDELUL PRIVIGHIETOAREI

Privighietoarea-nvietoare
A-ntremătorilor fiori,
Deşteaptă prin caişii'-n floare
Ale zefirilor viori."

E ca-ntr-o albă sărbătoare
Printre-ale pomilor ninsori
Privighietoarea-nvietoare
A-ntremătorilor fiori.

Şi printre tihna lucitoare
Ce-şi varsă luna din comori,
De viață e redătătoare
Pentru orice searbezi muritori,
Privighietoarea-nvietoare.

RONDELUL TRECUTULUI

Iată Pometeştii, iată Adîncata,
Scurtul pod de bîrne este retrecut.
Renviază mama, îmi zîmbeşte tata...
Vreme cită curs-a parcă n-a trecut.

Jar şi vîlvorare soarele urcat-a.
Arde grîu-n flăcări pîn' la brîu crescut.
Iată Pometeştii, iată Adîncata,
Scurtul pod de bîrne este retrecut.

Iarba pe tot şesul de cosit e gata.
Apele-şi deşiră graiul nentrecut.
Pentru viața de-astăzi mi-a sosit răsplata:
Copilandrul vesel din nou m-am făcut...—
Iată Pometeştii, iată Adîncata.

RONDELUL OGLINDEI

Din al oglindei luciu rece
De apă-adîncă, — se desface
O linişte de dulce pace,
Ce-ntregul suflet mi-l petrece.

Obida vrînd să mă înece,
Zadarnic firea şi-o preface.
Din al oglindei luciu rece
Uitarea numai se desface..

Chiar dorul vieţii-n mine tace —
Izvor ce gata e să sece;
Şi pe-al meu chip, ce-n umbră zace,
Un fel de vis de opium trece
Din al oglindei luciu rece.

RONDELUL DOMNITEI

Ieşind din balta Craioviţa,
Unde-a fost crai Craiovisin,
Văpaie, vezi plutind domniţa
Mai argintată ca un crin.

Sub lună-i tremură cosiţa,
în suflet poartă ca un chin,
Plutind pe balta Craioviţa,
Unde-a fost crai, Craiovisin.

îşi duse viaţa-ntr-un suspin,
Nedîndu-şi nimănui guriţa,
Dar a rămas mironosiţa
Din veacul cel de tot creştin,
Plutind pe balta Craioviţa.

RONDELUL ORAŞULUI DE ALTĂDATĂ

Era oraşul de-altădată
Sub plopi de-argint, muiaţi în soare,
O verde oază fermecată
Cu repezi ape cîntătoare.

Pe-oricare străzi cîntau izvoare,
Şi sărutat de flori ce-mbată,
Trăia oraşul de-altădată
Sub plopi de-argint, muiaţi în soare.

Prostimea chiar era bogată.
Prin curţi aveau, mai toţi, cuptoare,
în beciuri se ţeseau covoare,
Ş-o viaţă-n veci îmbelşugată
Trăia oraşul de-altădată.

RONDELUL ORELOR

Omnia vulnerant. ultima necat

Pe rînd orice ore rănesc,
Iar ultima vecinie omoară...—
Tot sufletul mi-este o vioară
Ce plînge duios că trăiesc.

Şi nici nu mai cerc să zîmbesc
Cînd viaţa s-arată uşoară.—
Pe rînd orice ore rănesc,
Iar ultima vecinie omoară.

Oricîtă cerească comoară
Ar fi într-un lut omenesc,
Zvîrlit de pe clipa ce zboară
Recade în iadul obştesc; —
Pe rînd orice ore rănesc.

RONDELUL AJUNGERII LA CER

în cer s-ajunge dintr-un salt,
Sau nu s-ajunge-n veci de veci...
Te-aruncă-n el un cîntec-nalt,
în care-al vieţei plîns îneci.

Spărgînd fluidicul său smalț,
Ca o săgeată de-aur treci. —
în cer s-ajunge dintr-un salt,
Sau nu s-ajunge-n veci de veci

I se mai dă-n sfîrşit asalt
Sub jar de patimi cînd te pleci,
în al tău suflet cînd n-ai alt
Decît fiorii dulci şi reci...—
în cer s-ajunge dintr-un salt.

RONDELUL CTITORILOR

în zugrăveala-nvechită,
El, searbăd; ea, cu ruje-aprinse,
Biserica de ei clădită
O țin cu degete întinse.

Năluci din vechiul timp desprinse,
Ştiu viața lor că e sfîrşită
în zugrăveala învechită,
El, searbăd; ea, cu ruje-aprinse.

Şi nu-şi blesteamă-a lor ursită...
Dar orice candeli cînd văd stinse,
Şi sfînta slujbă părăsită,
Ei plîng cu lacrimi neînvinse
în zugrăveala învechită.

RONDELUL COROANELOR NEPIERITOARE

Coroane-n veci nepieritoare
Dintre frunzişurile mari
Ale bătrînilor stejari:
Mi-aşterne umbra sub picioare.
Ducîndu-mi paşii solitari,
Pe sub pădurea cîntătoare,
Coroane-n veci nepieritoare
Simt în frunzişurile mari.

Aleea e-n apus de soare.—
Se urcă flăcări tot mai tari
Şi ce resfrîng, schinteietoare,
Printre copacii seculari,
Coroane-n veci nepieritoare.

RONDELURILE ROZELOR

RONDELUL ROZELOR CE MOR

E vremea rozelor ce mor,
Mor în grădini, şi mor şi-n mine --
Ş-au fost atît de viaţă pline,
Şi azi se sting aşa uşor.

In tot, se simte un fior.
O jale e in orişicine.
E vremea rozelor ce mor —
Mor în grădini, şi mor şi-n mine.

Pe sub amurgu-ntristător,
Curg vălmăşaguri de suspine,
Şi-n marea noapte care vine
Duioase-şi pleacă fruntea lor...—
E vremea rozelor ce mor.

RONDELUL LUI SADI

Drapate-n purpură regească.
Sau înfoiate-n rochi de argint,
Sadi-n frunzosul labirint
Făcut-a roze să-nî'!orească.

De-atunci nu pot să veştejească,
Şi viaţa noastră o tot mint,
Drapate-n purpură regească,
Sau înfoiate-n rochi de-argint.

Natura lor nu şi-o dezmint...-
Ştiu tot aşa să amăgească,
S-adoarmă, şi să liniştească,
Şi să ne spună că nu mint,—
Drapate-n purpură regească.

RONDELUL ROZELOR DIN CIŞMEGÎ

De flăcări, de aur, pembe, argintate,
Nebună orgie de roze oriunde,
De bolţi agăţate, pe ziduri urcate,
Şi printre frunzişuri de pomi ce le-ascunde.

Pe ritmuri persane în strofe-aşezate,
Melodic, coloarea, coloarei răspunde...—
De flăcări, de aur, pembe, argintate,
Nebună orgie de roze oriunde.

Un neamţ a fost magul gradinei uitate.
Răpit fu de visul cu tainice unde,
Şi dîndu-le viaţă ce-n suflet pătrunde,
Lăsatu-le-a-n urmă, în roze-nchegate,
De flăcări, de aur, pembe, argintate.

RONDELUL MARILOR ROZE

Mari roze bogate şi grele
Abia mai pot capul să-şi ţină
De luxul ce poartă pe ele,
Scăldate-n albastra lumină.

Miresme plutesc prin grădină,
Iar roua deşiră mărgele
Pe roze bogate şi grele,
Ce-abia mai pot capul să-şi ţină.

Avîntul simţirilor mele
Mă duce-ntr-o sferă senină
De ceaţa lumeştilor rele,
In care, pe frunte-mi se-nclină
Mari roze bogate şi grele.

RONDELUL BEAT DE ROZE

De roze e beată grădina
Cu tot ce se află împrejur:
E beat şi cerescul azur,
Şi zîzîie, beată, albina.

Se clatină parcă lumina,
Un tunet e simplu murmur.—
De roze e beată grădina
Cu tot ce se află-mprejur.

Dar iată...—A mea nu e vina...—
Chiar eu, în gentil trubadur,
Visînd, lîngă-al apei susur,
Mă schimb, aşteptîndu-mi regina.
De roze e beată grădina.

RONDELUL CASCADELOR DE ROZE

Urcînd pe pomi, zîmbind pe casă,
Se surpă rozele grămadă,
Sau întocmesc cîte-o cascadă
Pe vreo alee mai retrasă.

Parfumul lor purtat în stradă,
întinde-a lui subţire plasă...
Urcînd pe pomi, zîmbind pe casă,
Se surpă rozele grămadă.

De-oricîte stăvili nu le pasă:
Sunt un torent, sunt o cascadă,
Ce-n voia soarelui se lasă,
Dar ce, de cum sfîrşesc să cadă,
Reurcă-n pomi, zîmbesc pe casă.

RONDELUL PRIVIGHIETOAREI ÎNTRE ROZE

A nopţei sublimă măiastră
E-ascunsă-ntre roze, şi cîntă,
Grădina ce-mi stă sub fereastră
în raze de-argint se-nvesmîntă.

O vrajă şi albă ş-albastră
Din ceruri, spre lume s-avîntă.-
A nopţei sublimă măiastră
E-ascunsă între roze, şi cîntă.

Chiar roza ce moare în glastră,
De legile firei înfrîntă,
Tresare, în pacea sihastră,
La glasul, cu care-o-nrnormîntă
A nopţei sublimă măiastră.

RONDELUL ROZELOR DE AUGUST

Mai sunt încă roze — mai sunt,
Şi tot parfumate şi ele
Aşa cum au fost şi acele
Cînd ceru-1 credeam pe pămînt.

Pe-atunci eram falnic avînt...
Priveam, dintre oameni, spre stele;
Mai sunt încă roze — mai sunt,
Şi tot parfumate şi ele.

Zadarnic al vieței cuvînt
A stins bucuriile mele,
Mereu cînd zîmbesc uit, şi cînt,
In ciuda cercărilor grele,
Mai sunt încă roze, — mai sunt.

RONDELUL ROZEI CE ÎNFLOREŞTE

O roză-nfloreşte, suavă...
Ca nor risipit e necazul.
Puternic mă poartă extazul
Spre-o naltă şi tainică slavă.

Nu-mi pasă de-a vieței otravă,
De chinul ce-şi urcă talazul:
O roză-nfloreşte, suavă;
Ca nor risipit e necazul.

Stăpîn sunt de-acum pe răgazul,
Să-mi fac din ursită o sclavă,
Şi nu mai e viața grozavă,
Deşi mi-a brăzdat tot obrazul:
O roză-nfloreşte, suavă.

RONDELUL LUI SADI IEŞIND DINTRE ROZE

Sadi, dintre roze ieşind,
Uită să-şi blesteme amanul...
Sădise pe veci *Gulistanul*
Şi sufletu-şi dete zîmbind.

Aflai ca şi el talismanul _
Tot raiul'să pot să-1 coprind.
Sadi, dintre roze ieşind,
Uită să-şi blesteme amanul.

Turbat-a în voie duşmanul.—
El cupa de fiere golind
S-a dus în amurg şovăind,
Ş-a fost mai slăvit ca sultanul
Sadi dintre roze ieşind.

RONDELURILE ROZELOR DE AZI ŞI DE IERI

RONDELUL ROZELOR DE AZI ŞI DE IERI

Umbrit de rozele ce-au fost,
Visind sub rozele de-acum,
Aş vrea obştescul adăpost
Să-mi fie la un colț de drum.

Ştiu al vieței mele rost
Simțirea din al lor parfum,
Umbrit de rozele ce-au fost,
Visînd sub rozele de-acum.

Oricui va spune pe de rost
Că nu-mi vrui soarta nicidecum
Născut în ceasul cel mai prost;...
Dar am trăit, nu prea ştiu cum,
Umbrit de rozele ce-au fost.

RONDELUL NOPȚEI ARGINTATE

în noaptea de lună-argintată,
Pe pleoape cînd somnul se lasă,

în vis îmi clădesc cîte-o casă
Ce toată e-n roze-mbrăcată.

De zgomot şi oameni retrasă,
Locaş ca din basme s-arată,
în noaptea de lună-argintată,
Pe pleoape cînd somnul se lasă.

Vreo sarcină asupra-i n-apasă:
De-ai mei creditori e-apărată,
Parfumul de roze ce-mbată
Extazul în suflet îmi lasă
în noaptea de lună-argintată.

RONDELURILE SENEI

RONDELUL ÎNECAŢILOR

Pe sub poduri, Sena toată
Este moarul tristei seri;
Ies în faţă-i şi înoată
înecaţii cei de ieri.

Nici plăceri şi nici dureri
Să-i mai mişte n-o să poată.
Pe sub poduri, Sena toată
Este moarul tristei seri.

Sunt aleşii cei din gloată...
Veştejite primăveri
De-a necazurilor zloată,—
Şi le cîntă mîngîieri,
Pe sub poduri, Sena toată.

RONDELUL FLORILOR DE LUNĂ

Flori de lună ce s-agaţă
Schimbă apa în brocart;

Printre frunze prinde viaţă
Cîte-un cîntec de Mozart.

Spre Saint-Cloud, ce doarme-n faţă,
Val de val se duce spart;
Flori de lună ce s-agaţă
Schimbă apa în brocart.

Peste-a Senei verde faţă
Dulci şi lungi fiori se-mpart,
Şi de ţărmi ce se răsfaţă,
Cînd corăbii se despart,
Flori de lună se agaţă.

RONDELUL PARISULUI IAD

Printre valuri care plîng,
Şi sub bolţi întunecate,
Şiruri de-astre încetate
Felinare se răsfrîng.

Pe tot ţărmul drept şi stîng,
Iad, urlînd de răutate,
Pe cînd valuri care plîng
Curg sub bolţi întunecate.

Chiar din zări mai depărtate,
Deznădejdi, ce nu se-nfrîng,
în grozav vîrtej se strîng
Zbuciumând tot mai turbate,—
Printre valuri care plîng.

RONDELUL DEZASTRULUI MONDIAL

Nori se bat ia orizon.
Tot apusul sîngerează.
Urlă groaznic un ciclon,
Sena din adînc oftează.

Bubuiri ce nu-ncetează
Sunt un tunet unison.
Nori se bat la orizon.
Tot apusul sîngerează.

State noi se-nîiințează,
Prăbuşit e cîte-un tron...—
Moartea-şi plimbă monoton
Coasa ei ce vieți retează.—
Nori se bat la orizon.

RONDELUL URIAŞULUI

Monstruos se-ntinde-oraşul.
Viciul joacă-n el pe brînci.
Are case, lanț de stînci.
Dracii-n toate şi-au locaşul.

Rînjitor pîndeşte-apaşul,
Floarea mlaştinei adînci,
Monstruos se-ntinde-oraşul.
Viciul joacă-n el pe brînci.

De cum n-ai ce să mănînci,
Face-ndată pe trufaşul,
Şi-n mocirlă dîndu-ți brînci,
El rămîne uriaşul.—
Monstruos se-ntinde-orasul.

RONDELUL TICĂLOŞIILOR

Istovite tîrîturi
Trec aproape-n pielea goală.-
Poartă negre-adîncituri
Pe sub ochii lor de smoală.

Pe neghiobi îi bagă-n boală,
Schimbă-n robi pe cască-guri.—
Istovite tîrîturi
Trec aproape-n pielea goală.

La Montmartre e răscoală
Cînd, din craci făcind figuri,
Cu murdare strîmbături
Dau pe față ce-au sub poală,
Istovite tîrîturi.

RONDELUL ÎNĂLȚIMILOR

în mansarda lui mereu
Sărăcia e stăpînă.—
Geniu-şi reazemă pe-o mînă
Fruntea lui de tînăr zeu.

Zilnic soarta şi-o amînă,
Zilnic duce-al vieții greu.—
în mansarda lui mereu
Sărăcia e stăpînă.

Dar prea mult nu este pînă
Va urca în empireu...
Se şi crede-n Eliseu,
Şi el stă de-o săptămînă
în mansarda lui mereu.

RONDELUL FRANȚEI BURGHEZE

Unde este marea Franță?
Ce văd ochii, te sfîşie.
Oh! neroada burghezie,
Şi trufaşa ignoranță.

Cerul este de leşie.
Un linţol pentru speranţă,
Unde este marea Franţă?
Ce văd ochii, te sfîşie.

Intre minte şi prostie
S-a scurtat orice distanţă.—
Vrut-au toţi egali să fie,
Şi sunt toţi, cu siguranţă. -
Unde este marea Franţă?

RONDELUL DUMINICILOR DE LA BELLEYUE

La Belîevue e val de lume.
Flori de zarzăr. Cer de mai.
Sărbătoare. Rîs şi glume.
Soare vesel. Colţ de rai.

Sena curge numai spume.
E-ni'lorită ca un plai,
La Belîevue e val de lume.
Flori de zarzăr. Cer de mai.

Dragoşti, muzici şi parfume
Sunt al zilei dulce, grai,
Dar în fundul bietei hume
Tot e groaznic orice trai.—
La Belîevue e val de lume.

RONDELUL SFÎRSITULUI

Omenirea e ca moartă.
Vii, sunt numai flori şi plante.
Ea-şi deschise neagra poartă
Ce clădită-a fost de Dante.

(devenit *Japonul lărm),* cu modificări manuscrise pe exemplarul din *Excelsior,* 1895, al poetului.

Stema ei de diamante
Nimicită-a fost de soartă.
Omenirea e ca moartă.
Vii sunt numai flori şi plante.

Spre-ale visului ghirlante
Nici-o aripă n-o poartă;
Obosit e chiar Atlante,
De povara ce tot poartă. —
Omenirea e ca moartă.

RONDELURILE DE PORȚELAN

RONDELUL LUI TSING-LY-TSI

Tsing-Ly-Tsi stă-n prispa de-aur,
Cu ochii mici ca de ghierlan,
Sub de-argint frunzos tezaur,
Casa e de porțelan.

Lîngă ea, pe-acelaşi plan,
Pomi albaştri, zbor de graur;
Tsing-Ly-Tsi stă-n prispa de-aur,
Cu ochi mici ca de ghierlan.

Spre-a-şi croi al vieței plan,
Asudat-a ca un faur;
Un măreț de smalț balaur
Poartă prins l-al său colan.—
Tsing-Ly-Tsi stă-n prispa de-aur.

RONDELUL PODULUI DE ONIX

Pod de onix se-ncovoaie
Arcuind o boltă naltă;
Cade foaie după foaie
Peste-azurul de pe baltă.

Dinspre-apusul ce tresaltă
Sîngeroase curg şiroaie;
Pod de onix se-ncovoaie
Arcuind o boltă—naltă.

Mandarini, stînd laolaltă,
Spun că semne sunt de ploaie;
Iar o luntre, cam greoaie,

Printre ape se tot saltă,
Pe sub pod ce se-ncovoaie.

RONDELUL PAGODEI

De mari fluturi sărutată,
Pe-o movilă—artificială,
E pagoda argintată
De zîmbirea matinală.

Umbra pomilor, mişcată,
O dezbracă, virginală,
De mari fluturi sărutată
Pe-o movilă —artificială.

Picurînd, diamantată,
Porțelanul roz i-l spală
Roua tainic deşirată
Pe fațada sculpturală, —
De mari fluturi sărutată.

RONDELUL APEI DIN OGRADA JAPONEZULUI

Apei lui de prin ogradă,
Prea domol curgînd la vale,
Bolovani, dintr-o grămadă,
Japonezu-i pune-n cale.

Spumegată, vrea să vadă,
împrejurul casei sale,
Apa lui, ce prin ogradă
Prea domol o ia la vale.

Şi schimbînd-o-ntr-o cascadă
De consoane şi vocale,
Uită-a vieţei grea corvadă,
Dînd răsunet de cristale,
Apei lui de prin ogradă.

RONDELUL MUZMEIEI

în jinrikişă uşurică
Muzmeia mică e purtată. —
Frumoasă ca o păpuşică,
în kimono e îmbrăcată.

Pe cînd zăduful de-aur pică, —
Spre ceainăria depărtată,
în jinrikişă uşurică
Muzmeia mică e purtată.

De-al soartei greu a fost cruţată.
Simţiri, nici gînduri n-o ridică.
Atît e: o păpuşă mică,
De tineri nostimi aşteptată,
în jinrikişă uşurică.

RONDELUL OPIUMULUI

Fumîndu-şi opiumul uitărei
Pe rogojini din pai de-orez,
Fo-hi, spre piscul aiurărei, ,
E dus de visul lui chinez.

Scăpat de chinul zbuciumărei,
Senin ca după-un meterez,
Fumează opiumul uitărei
Pe rogojini din pai de-orez.

îar cînd soseşte al nopţei miez
Ce-l urcă-n slava îmbătării,
Deplin se dă halucinărei
Ce-atunci e singurul său crez,
Fumîndu-şi opiumul uitării.

RONDELUL MĂREI JAPONEZE

Smaraldul mărei răpitoare
E jocul vecinie de colori
în verdea flacără' de soare
De lîngă ţărmii ninşi de flori.

Liliachii, se duc izvoare
Sub pomi, plăpînzi ca nişte zori,
Smaraldul mărei răpitoare
E jocul vecinie de colori.

Copii, de griji neştiutori,
Sunt japonezii-ntre popoare,
Ş-orice dureri le sunt uşoare.
Căci poartă-n suflet, zîmbitori,
Smaraldul mării răpitoare.

RONDELUL- CRIZANTEMEI

O crizantemă în mişcare
E-mpărăteasa strălucită
Printre roşatica-nserare
Peste grădină răspîndită.

Minune-abia închipuită,
Si mai mult mică decît mare,
O crizantemă în mişcare
E-mpărăteasa strălucită.

Ii este fața zugrăvită
Spre-a fi aceeaşi arătare
De tinerețe neclintită,
Ş-a fi crezută de oricare
O crizantemă în mişcare.

RONDELUL JOSHIWAREI

Prin vitrine aşezate,
în cartierul Ioshiwara,
Vezi păpuşi nenumărate
Cît de lungă este vara.

Sunt aproape-asemănate;
în obraji le arde para
Prin vitrine aşezate,
în cartierul Ioshiwara.

Cam la fel sunt vestmîntate.
Poate grea le-ar fi povara,
Dar fiind prea zorzonate
Nu le tulbură ocara,
Prin vitrine aşezate.

RONDELUL CHINEZILOR DIN PARIS

Ei nu vorbeau, ci ciripeau,
Căzuți din lună în Paris,
Şi cum naintea mea mergeau,
Păreau ieşiți ca dintr-un vis.
Să-i vadă mulți se întorceau:
Aveau un chip de nedescris...
Ei nu vorbeau, ci ciripeau,
Căzuți din lună în Paris.

Din țară singuri s-au proscris.
însă de cîte ori priveau
Albastrul hainelor deschis,
De ea aminte-şi aduceau,
Şi nu vorbeau, ci ciripeau.

EPIGRAF FINAL

De-aş fi ori încă nu pe ducă,
Mă simt la fel cu orişicine:

Şi-ntre năluci ce pier - năluca.

NOTE ŞI VARIANTE

Alexandru Macedonski */Excelsior/* poesii/ Bucureşti/ Tipografia de lux, strada Smărdan 24/ Noua Concordia/ 1895.

Pe copertă şi pe foaia de titlu, următorul moto:

„M-am născut în nişte zile cînd tîmpita burghezime
Din tejghea făcînd tribună, legiune de coţcari,
Pune-o talpă noroioasă pe popor şi boierime,
Zile cînd se-nparte ţara în călăi şi în victime
Şi cînd steagul libertăţei e purtat de cîrciumari."

(Noaptea de ianuarie)

Urmează dedicaţia:

„Autorul, cu adîncă recunoştinţă, închină acest volum măriei-sale principelui Gr. M. Sturza."

Apoi acest cuvînt introductiv:

„Autorul, tipărind aceste versuri, cere scuze cititorilor obicinuiţi cu limba şi cu forma marilor poeţi contimporani români, dacă ele nu întrunesc nici această formă, nici această limbă. îi mai roagă totodată să nu se supere dacă el, fie dintr-un sentiment de prietenie, fie dintr-un sentiment de recunoştinţă, a dedicat numeroase bucăţi ale sale la diferiţi. Căci, în adevăr, dacă cel care începe să-şi adune astăzi scrierile în volum s-a bucurat de multe duşmănii, dînsul a avut şi prieteni şi sprijinitori mai numeroşi poate, cari i-au dat sau iubirea lor, sau ajutorul material fără care el şi copiii lui ar fi murit de mult de foame.

A.M.

1895, fevruarie în 28."

Din această ediţie Macedonski trage şi un tiraj special, sub forma unui periodic săptămînal, de acelaşi format, din care au apărut patru broşuri:

1. Duminică, 12 martie 1895
Revista săptăminală
20 bani broşura
de 64 pagini
Biblioteca română
coprinde poesii de Alex. Macedonski
Bucureşti
1895 [1]

Cuprinde 22 de titluri de poezii, în ordinea tipăririi lor în ediţia curentă din *Excelsior,* cu excepţia primelor trei: *Guzla, Cele trei năluci* şi *Valtul rozelor,* care nu figurează în această ediţie. Ca şi în *Excelsior,* paginaţia este intermitentă.

2. N° 2, Duminecă, 19 martie
Biblioteca română
revista săptăminală
sumar
Poes.ii inedite de A. Macedonski
Bucureşti
1895

Cuprinde următoarele 25 de titluri, în aceeaşi ordine.

3. N° 3, 26 martie 1895

Aceleaşi titluri. Cuprinde 29 de titluri, în aceeaşi ordine.

4. N° 4, Duminecă, 2 aprilie 1895

Aceleaşi titluri. Cuprinde 14 titluri, în aceeaşi ordine.

Doi ani mai tîrziu, poetul scoate o nouă ediţie:

Alexandru Macedonski/ *Excelsiorj* ediţie nouă: A opta mie/ Coprinzînd poesii ce nu se află în ediţiile precedente/ Bucureşti/ Tipografia N. Miulescu/1897.

Această ediţie suprimă motoul, dedicaţia, prefaţa, include *Guzla, Cele trei năluci, Valţul rozelor* şi elimină poeziile *Copiii, îngerul şi copilul, Moise, Bătrîna stincă, Comori de aur, Ura, Vei crede, Noapte de iulie.*

Pe un exemplar care a aparţinut lui Ion Pillat, poetul scrie pe foaia de titlu, în locul prefeţei, următoarele:

„Poeţii de odinioară cîntau din casă în casă şi erau iubiţi şi onoraţi. Cînd cei moderni îşi trimit cărţile spre a fi citite, ei sunt dispreţuiţi. Cu toate aceste, gloria lor este gloria naţiunilor.

A. Macedonski."

(Muzeul literaturii române, nr. 2.947.)

Un epigraf sarcastic, asemănător, autograf, şi pe un exemplar din *Excelsior,* 1895 (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, I, 269.014):

„Decît poet român, mai bine sacagiu".

Există exemplare şi cu indicaţia „A zecea mie", fără specificarea locului şi anului de apariţie, reproducînd conţinutul ediţiei *Excelsior,* 1897, de acelaşi format (Muzeul literaturii române nr. 10.132, 12.332). *Excelsior* este tipărit şi în format mai mare, in 8°.[1]

în *Literatorul (Bibliografie,* nr.1, 1895, p. 16), următoarea notiţă: *„Excelsior,* un volum de poezii inedite ale d-lui Al. Macedonsiki, printre care şi *Nopţile.* Volumul cuprinde şi portretul autorului". N-am văzut astfel de exemplare.

în vederea reeditării definitive, Macedonski şi-a transcris volumul *Excelsior* în 1920, nu mult înaintea morţii. Textul este cuprins în mss. 3.406, 3.407, parţial şi 3.411, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România şi are următorul titlu (ms. 3.406):

Excelsior — Excelsior
Albine de aur —- Sensuale — Flori sacre
Ediţiunea nec varietur

Caietul II (ms. 3.407) are titlul *Sensuale,* ciclu în care Macedonski include, enumerîndu-le pe prima pagină, poeziile *Faunul, Pe sinurile._, Hora Căprarului, Amorul, Soldăţească, Răspunsurile Tranei* (aceasta! din urmă netranscrisă). în text, celelalte poezii din *Excelsior.*

Ms. 3.411 cuprinde de asemenea poezii din *Excelsior,* dar şi texte mai vechi, precum şi unele postume şi inedite, după cum vom indica la fiecare caz în parte.

Folosim aceste mss. ca text de bază pentru reeditarea volumului *Excelsior.*

O copie destul de fidelă a mss. 3.406 şi 3.407, cu acelaşi titlu: *Excelsior, Cartea nestematelor,* în cuprinsul a trei caiete, nepaginate (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii recente, ms. 39/64). Transcrierea, în grafii diferite, dar în special a Anei Macedonski, a fost pe alocuri revizuită şi uneori corectată de poet. Pe caietul I, titlul este scris de Ana Macedonski:

Poeziile lui Alexandru Macedonski,
revăzute definitiv pentru ediţia
„nec varietur", 1920, mai 19

[1] Probabil la aceste tiraje se referă poetul cînd anunţă că: „A 2-a ediţie este pe.cale de ase tini" *(Literatorul,* XV, 2, 1895, p. 9).

Am avut în vedere şi acest text, inferior totuşi mss.-elor autografe.

O altă copie, cu acelaşi titlu-, *Ce* Ana Maceconski, în două caiete (Caietul I şi Caietul II), în colecţiile Muzeului literaturii române, nr. 9.186. Text nesigur, util doar pentru unele datări şi dedicaţii.

Personajul căruia Macedonski îi dedică *Excelsior* este Grigore M. Sturza (1821—1901), zis şi „Beizadea viţel": „beizadea" pentru faptul că era fiul fostului domnitor regulamentar moldovean Mihail Sturza, „viţel", pentru forţa sa musculară, de luptător de circ, în stare a purta un viţel în mîini.

Memorialiştii (Gh. Sion, *Suvenire contimporane)* reţin figura şi aventurile acestei beizadele cu contesa franceză Dash, scriitoare. La bătrîneţe însă, epocă în care poetul se apropie de acest personaj, Grigore M. Sturza, cuminţit, se dedase studiilor diletante de filozofie. Scrisese o carte despre *Les lois fondamentales de Vunivers* (Paris, 1891), purta polemici pe această temă: *Re'ponse ă la critique que M. Goupil a faite de mon ouvrage sur „Les lois fondamentales de Vunivers"'* (Evreux, 1892) şi-şi tradusese în româneşte *Ultimele patru capitole despre legile fundamentale ale universului* (Iaşi, 1892; ed. fr., Paris, Baudry, 1891).

Această lucrare atrage atenţia lui Macedonski în perioada în care impulsiunile sale meditative, „ştiinţifice", utopice, devin tot mai accentuate. Mai mult decît orice alte consideraţii practice, poetul este sedus în special de teoriile lui Grigore M. Sturza despre suflet, unde problema capătă o soluţie idealistă. Obsedat de ideea posterităţii, a gloriei postume, a recompenselor viitoare, era firesc ea poetul să creadă psihologic în „nemurire". O „demonstraţie" în acest sens i se pare a găsi în capitolul VIII, *Despre suflet,* din lucrarea amintită, reprodus, cu elogii, in *Literatorul,* „Notiţe literare",!, 15 iunie 1892, p. 14—15. în conferinţa *Sufletul şi viaţa viitoare, Forţa morală,* 1,4—5, 1901, *Legile fundamentale* sînt decretate „una din cele mai gigantice concepţii ale secolului al XlX-lea", un „monument al geniului românesc", citate ca izvor de supremă autoritate.

Despre opiniile lui Macedonski privitoare la Grigore M. Sturza, în care el întrevede şi un mecena, cultivat în consecinţă, stau mărturie numeroase referinţe, îndeosebi din *Literatorul (Prinţul,* 2, 5 martie 1893; *Principele Sturdza şi literatura română,* 4, 5 aprilie 1899; *Unnou omagiu,* 6,5 iunie 1899 etc.). Nu s-ar putea spune că „prinţul" Sturza a rămas insensibil la aceste omagii repetate, deoarece în arhiva familiei poetului am găsit o carte de vizită, datată „27 martie 1899", cu următorul cuprins: „Vă trimit de zece ori mai mult decît a dat Rotschild banquierultti scăpătat". Este vorba de „o mică subveuţie". Dar cu tîlc: „Aprob cu totul ideea d-tale de a face conferinţe asupra scrierilor mele, cum se fac acum la Paris".

Este posibil ca beizadeaua-filozof să fi sprijinit şi tipărirea volumului *Excelsior* (dedicaţia ar constitui o indicaţie), contribuind şi la *Bronzes,* unde o poezie *Rose d'or* (p. 129) îi este de asemenea dedicată. Repetatele articole din *Literatorul* (1899) vor fi fost şi ele stimulate, în tot cazul, Macedonski străbate în aceşti ani (1892—1894) o perioadă extrem de grea. Prefaţa la *Excelsior* nu ascunde, ba chiar etalează suferinţele sale. în aceste condiţii, protecţia „prinţului" se va fi dovedit importantă, ceea ce poetul îşi va aminti mereu. Un sentiment de recunoştinţă străbate şi din cuvintarea funebră rostită de Macedonski la înmormîntarea lui Gr. M. Sturza *(Universul,* nr. 16, 19 ianuarie 1901). Alte ecouri: *Un nou testament Gr. Sturza şi... o autopsie criminală (Forţa morală,* II, 12, 20 ianuarie 1902, p.2).

GUZLÂ

(P- 11)

Publicată în *România literară,* VII, 6, iunie 1888,p. 120 (cu titlul transcris *Gusla).* Republicată în *Literatorul,* XI, 1, iunie 1890, p. 15—16 (cu titlul transcris *Gusla); Lumina,* I, 6, 10 aprilie 1894 (cu titlul transcris *Gusla); Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „D-lui Louis Basset" (cu titlul transcris *Gusla); Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 1, 20 octombrie 1896. Fără dedicaţie (cu titlul transcris *Gusla); Excelsior,* ediţie nouă, Buc, 1897, p. 5-6, aceeaşi dedicaţie (cu titlul transcris *Gusla); Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 2, aceeaşi dedicaţie (cu titlul transcris *Gusla).*

Textul definitiv se păstrează în ms. autograf 3.406, f. 24 r.—25 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul transcris *Guzlâ,* dedicată: „Lui Pavel, fiul meu prea iubit". Aceeaşi dedicaţie şi în ms. 39/1964, caiet I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii noi.

Reprodusă din ms. definitiv.

Louis Basset a fost unul din secretarii regelui Carol I, în relaţii cu poetul, solicitat de acesta cu intervenţii (scrisori inedite, în 1b. franceză, Bucarest, 19 mai 1908; Paris, 11 avril 1912, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, corespondenţă neinventariată).

Anterior, Macedonski scrisese o poezie franceză cu titlul *Guzlă (Literatorul,* VII, 1, 1886, p. 69), dar cu conţinut total diferit.

Ideea de a compune *Guzla [guzla,* instrument muzical popular slav, cu coarde) poate să fi venit poetului din lectura lui Jean Richepin, autor bine cunoscut lui Macedonski.

în povestirea sa, *Miarka, la fille ă l'ours* (1883) este intercalată următoarea guzla, unde comparaţia miresei cu o regină se regăseşte (cf. Tudor Yianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 431):

„Entends la guzla, holâ!
Entends la guzla.

Voici la reine venue,
Les etoiles ont pali.
La rose jalouse en meurt,
Effeuillez-la dans son lit.

Entends la guzla, holâ!
Entends la guzla.

Dans son lit mettez encor
La marjolaine et le thym,
On en fera du vin rose
Que le roi boira demain.

Entends la guzla, holâ!
Entends la guzla."

Pavel Macedonski (1893—1946) este al patrulea fiu al poetului, jurnalist şi publicist, cu activităţi în stil „macedonskian", dar degradate, extravagante (note biografice în Arhiva Alexandru Mace donski, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România).

Pe exemplarul din *Excelsior* („a zecea mie"), Muzeul literaturii române, nr. 12.332, Macedonski a scris peste dedicaţie: „Omagiu cordial", ss. A.M.

(P- 12)

CELE TREI NĂLUCI

Publicată în *Literatorul,* IV, 10, octombrie 1883, p.577 — 578. Republicată în *Lumina,* I, 28, 9—10 mai 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „D-lui Em. Creţulescu, tatăl"; *Excelsior,* ediţie nouă, 1897, p. 7-8, aceeaşi dedicaţie; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 15, fără dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 47 r. —49 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodus din ms. definitiv.

La Leconte de Lisle *(Les spectres, Poemes barbares)* un motiv asemănător: „Trois spectres familiers hantent mes heures sombres".

(p. 14)

VALTUL ROZELOR

Publicat în *Literatorul,* IV, 4, aprilie 1883, p. 193—194. Republicat în *Lumina,* I, 37, 21 mai 1894; *Familia,* XXX, 31, 31/12 august 1894, p. 363; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicat: „D-rei Sarini Bilcescu"; *Excelsior,* ediţie nouă, 1897, p. 9—10, aceeaşi •dedicaţie; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 5—6, fără dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf, în posesia noastră, dedicat: „Lui Constantin-Hyacint, cel din urmă, dar tot aşa iubit fiu al meu".
Reprodus din ms. definitiv.

Variante

1 Pe verdea margine de şanţ *(ms. definitiv):* Pe marginile unui şanţ *{Literatorul, 1883, Lumina, 1894, Familia, 1894, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1897):* Pe-o verde margine de şanţ *(Revistaclasică, 1910);*
2 Creştea măceşul singuratic *(ms. definitiv, Revista clasică, 1910):* Creştea un trandafir sălbatec *(toate republicările anterioare);*
4 Pofti-ntr-o zi pe flori la danţ *(ms. definitiv, Revista clasică, 1910):* A poftit florile la danţ *(Literatorul, 1883, Lumina, 1894, Familia, 1894):* Pofti răsurile la danţ *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1897).*

Constantin-Hyacint, Dinu Macedonski (1896—1956) este al cincilea şi cel din urmă fiu, rămas în viaţă, al poetului. A fost actor, mai întîi la Oradea, apoi la Bucureşti, jucînd mulţi ani la Teatrul Municipal şi la Teatrul muncitoresc C.F.R.-Giuleşti.

Sarmisa Bilcescu este una din primele noastre juriste. Doctor în drept de la Paris, cu o teză despre *De la condition legale de la mere. Etude de droit positif et de legislation* (Paris, 1890), elogiată în presa din ţară (cf. C. Dissesco, *L'Independance roumaine,* 15 annee, 4.035, 4/26 fevrier 1891).

(P- 16)

EXCELSIOR

Publicat în *Literatorul,* VII, 1886, p. 51. Republicat în *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 11—12; *Excelsior,* 1897, p. 11 — 12; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 6—7; *Poezii alese,* p. 101—102, dedicată: „Lui Alexis Macedonski, întîiul meu născut".

Variante

7 Un vis de-naltă poezie *(ms. definitiv, Revista clasică, 1910):* Transcendentală poezie *(toate republicările anterioare); 8* De cîntec şi de şoapte *(ms. definitiv, Revista clasică, 1910):* Şi lenevoase şoapte *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

După v. 12, în toate retipăririle anterioare, figura o strofă, a patra,, eliminată din ms. definitiv:

Suflări salubre
Alungă ale zilei miasme
Şi-n minţi înăbuşesc fantasme
De cugete lugubre.

14 Sub stele, flori schinteietoare *(ms. definitiv, Revista clasică, 1910) ::* Sub candele de diamante *(toate republicările anterioare).*

Alexis Macedonski, născut în 1885, pictor, cu studii la Florenţa şi Paris, căsătorit cu argentiniana Francisca Puglia. Expatriat, în 1922, în sudul Franţei, apoi din 1936, în Baleare, insula Palma di Majorca, împreună cu cea de a doua soţie, Simone Friant de Neuville.. Ereditate artistică ceţoasă. Lui Alexis Macedonski îi va dedica şi-poezia *Tu ce eşti a naşte* (v. ediţia de faţă, voi. II, p. 117 — 118).

Deşi noţiunea de *excelsior,* simbol romantic al idealului, se întîlneşte şi la alţi poeţi (Longfellow[1], Leconte de Lisle etc), fără să fi stîrnit — pe cît ştim —ironie, ea excită totuşi verva lui Caragiale, care o va parodia în *„Excelsior", fragment dintr-o poemă apocaliptică-simbolistă-profetistă (Moftul român,* I, 31, 16 mai 1893). Cînd volumul lui Macedonski — cu acelaşi titlu — apare, gluma continuă, de astă dată sub forma unei pseudorecenzii *(Excelsior,* în *Gazeta poporului,* 10 noiembrie 1895, *Opere,* 4, ed. critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin, Buc, E.P.L., 1965, p. 199—200).

[1] **O notă însoţind traducerea în proză, nesemnată, a poeziei Excelsior de Longfellow precizează: „Excelsior înseamnă mai sus. Această poezie arată aspiratiunea omului spre infinit" (Duminica, I, 4, 21 octombrie 1890, p. 6).**

Un *Excelsior,* foarte macedonskian, are şi Mircea Demetnad, m *Românul literar* (VII, 1909, p. 30). Reminiscenţe dmMacedonsk^ 4ar si din *La mort des amants* de Baudelaire, m *Excelswr* de Iu iu €ezar Săvescu *(Din poezia noastră parnasiană,* antologie critica, N. Davidescu., Buc, F.R., 1943, p. 186-187).

STEPA

(p. 17)

Publicată în *Literatorul,* 9, 15 februarie 1892, p. 12—14, datată: „1892, ianuarie". Republicată în *Lumina,* I, 50, 5—6 iunie 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „Ilustrului poet rus, A.S.I., marelui duce Constantin"; *Excelsior,* 1895, p. 13 — 16, datată: „1890"; *Excelsior,* 1897, p. 13 —16, dedicată: „Ilustrului poet rus etc", aceeaşi dată; *Liga ortodoxă,* II, 107, 1 ianuarie 1897, fără dată şi dedicaţie; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 3—5, fără dată şi dedicaţie; *Literatorul,* XXVI, 24, (4)22 decembrie 1918, p. 5, fără dată şi dedicaţie.

Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Variante

19 Seninteiază ca-ntr-un cîntec de idilă drăgălaşă *(Literatorul, 1918):* Se agită pe un ritm de idilă drăgălaşă *(toate republicările anterioare).*

în *Literatorul* (nr. 9, 15 februarie 1892, p. 14), poezia este însoţită de următorul: *„Comentariu:* Această poemă am scris-o mai întîi în limba franceză tot în *terza rima* şi am publicat-o în revista din Paris *L'Independance lilteraire et artistique*[1], ce i-a dat locul de onoare".

O poezie pe aceeaşi temă, mai scurtă, a dat Macedonski anterior în *România literară,* VII, 4—5, aprilie—mai 1888, p. 75:

VÎNT DE STEPE

Cîntec al slavului de sud

Spre locuri unde nu se află societăţi organizate,
Pustii, întinse, fără urme de plug, de-oraşe sau de sate,
Nemărginiri ce-n timpul verei sunt oceane de verdeţi,
Cu flori albastre, cu flori roşii, în raza clarei dimineţi,
Cu aerul umplut de-arome sălbatice şi muşcătoare
Ce răzvrătind musculatura o reîncarcă cu vigoare,
Uitînd ce sunt şi unde m-aflu, îmi duc al cugetului cort
Şi renăscînd la viaţă nouă, naufragiat ajuns la port,

[1] **1 mai 1890, cf. *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 452.**

Sunt principe stăpîn pe stepă cît pot coprinde cu vederea,...
îmi creşte păru-n stufuri negre şi-n ochi îmi fulgeră plăcerea,
Sunt june, sunt puternic, liber, — încalec repede-armăsar,
Apun ici-colo ca nălucă şi dincolo din nou răsar...
Jiletca mea e de mătase cu.fir.de aur ceaprezată,
Cămaşă am cu mîneci roşii, şi cizma mea e-mpintenată
De-un fel de bold ce poartă-n vîrfu-i o boabă chiar de diamant...
Am pantaloni ce cad în cute şi am mustaţă de amant
O Varinkă cu ochi albaştri ca stelele sub fruntea serei
Pe graniţa pustietăţii m-aşteaptă-n vîntul primăverei
Şi împletindu-şi a ei coadă cu fir de-argint şi cu panglici
îmi zice: „Suflete,-aleargă, de-un veac de cînd te-aştept aici!"

(P- 21)

CU MORŢII

Publicată în *Literatorul,* IV, 10, octombrie 1883, p. 599—000 Republicată în *Lumina,* I, 27, 8 mai 1894; *Biblioteca română* 12 martie 1895, dedicată: „Lui Hasdeu". *Excelsior,* 1895, p. 17—19, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 17 — 19, aceeaşi dedicaţie *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 7—8, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv, dedicat: „Lui Hasdeu", în ms. autograf 3.406 f. 4 r.—7 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. O copit în ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România Reprodusă din ms. definitiv.

O idee poetică identică la Jean Moreas, *Les Stances (XII):* „Les morts m'ecoutent seuls, j'habite les tombeaux."

Variante

21—22 Pe zidul alb de la odaie / Urcînd *(ms. definitiv şi toate republicările anterioare):* Fantasme de-aripi prin odaie / Mişcînd *(ms. 39/1964, caietul I).*

După v. 35 o strofă eliminată din R_{Pn}; , , • „teista clasică" ,i di:n ms. definitiv:

A lor imensă voluptate
N-o ştiu;
Dar al meu suflet le e frate,
Şi-n faţa lor din aripi bate
Mai viu.

Macedonski, atras de temă, încearcă să compună şi o versiune franceză cu titlul *Les morts,* din care primele 8 versuri (două strofe), au fost publicate postum, în *La viepolitique et litteraire,* II, 8, decembrie 1934.

Dedicaţia, care face desigur aluzie şi la preocupările spiritiste ale lui Hasdeu, exprimă o anumită simpatie şi preţuire pe care Macedonski a avut-o totdeauna faţă de acesta. în 1887, apoi în 1890, poetul oferise lui Hasdeu direcţia *Literatorului [Un răspuns,* în *România,* 13 noiembrie 1887, (Censor), *în loc de prefaţă,* în *Literatorul,* XI, 1, iunie 1890, *Sfirsitul unei legende, Răspuns d-lui Hasdeu* în *Literatorul,* 7, 15 decembrie 1892]. în 1894 continua să-i aducă elogii: este un „geniu vast", „a scris cu succes în toate direcţiunile"; „românii îi suntem datori recunoştinţă şi respect pentru opera ştiinţifică şi literară pe care o va lăsa în urma sa". Doar o singură rezervă: „Ca om, caracterul său este slab. Iată zeul" fA.M., *Hasdeu, Lumina,* I, 20, 30 aprilie 1894). „Genialitate", dar şi „mobilitate", i se recunoaşte şi în *început de însănătoşire, Tribuna liberă,* I, 1, 15 mai 1896.'

Ca temă şi atmosferă, *Cu morţii* este foarte apropiată de poezia *Au delă* de Andre Lemoyne, poet cunoscut lui Macedonski, din care, în alt loc, se inspiră în mod mărturisit (v. nota la *în arcane de pădure,* ed. de faţă, voi II, p. 323 — 330). Reproducem (după *Anthologie des poetes francais du XÎX-esiecle,* Paris, Lemerre, voi. II, 1818 â 1841, p. 124), primele trei strofe din *Au delă,* cele mai apropiate de viziunea lui Macedonski:

„La nuit, quand nous voyons, au mirage des reves
Revivre les absents que nous avons aimes,
Ils reviennent parfois cheminant sur les greves,
En cotoyant la mer dont les flots sont calmes.

Ils marchent tout songeurs dans la pleine lumiere.
Ils approchent... Sont-ils eveilles ou dormants?
Mais leur voix nous rassure en parlant la premiere,
Nous les reconnaissons dans nos embrassements;

Et nous restons muets longtemps, n'osant rien dire
Devant leur beau regard tranquille et lumineux.
Emus profondâment de leur grave sourire,
Nous leur touchons les mains, le coeur... Ce sont bien eux..."

(P- 23)

VIS DE MAI

Publicată în *Literatorul,* IV, 6, iunie 1883, p. 322—323. Republicată în *Lumina,* I, 23, 4 mai 1894; *Familia,* XXX, 21, 22/31 iunie 1894, p. 242; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „Principesei Măria D. Ghica"; *Excelsior,* 1895. p. 20—22, aceeaşi dedicaţie;

Excelsior, 1897, 20—22, aceeaşi dedicaţie; *Revista clasică,* I, \ 1910, p. 8—9, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv, cu dedicaţia ştearsă, în ms. autograf 3.406, f. 9 r.—13 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

43—45 Iar cînd pe cer /S-aprind şi pier / Rubine, *(ms. definitiv):* Iar cînd spre-amurg / Din cer se scurg / Lumine,... *(toate republicările anterioare).*

Măria D. Ghica, cu care Macedonski se înrudea prin soţie, devine — formal—co-directoare a *Literatorului* în 1893—1894, într-o fază cînd poetul încearcă să revină la suprafaţă prin relaţii de protipendadă. Poetul o cultivă cu insistenţă *(A Madame la Princesse Ghica,* în *Literatorul,* 2, 15 iulie 1893, p. 13; o scrisoare a protectoarei, *loc. cit.,* p. 15—16, etc). Scrisori, felicitări, de la Mărie Demetrius Ghica (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S 31 ^~2 XXX), inedite).

(p. 25)

PSALMI MODERNI

Toţi *Psalmii moderni* sint dedicaţi, în ms. definitiv, nr. 3.406 f. 37 r.—45 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, pe care-l reproducem: „Lui Nikita, prea iubitul meu fiu". Copie în ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii recente, cu dedicaţia: „Fiului meu Nikita"[1].

Publicaţi în ordinea următoare:

(P- 25)

I OH! DOAMNE

Literatorul, XIV, 2, 15 iulie 1893, p. 10, datat cu toată seria primilor şase: „25 iunie 1893"; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicat, cu toată seria primilor opt, lui „I.P.S.S. Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei şi Sucevei etc"; *Ţara,* III, 586, 14 mai 1895, dedicat cu toată seria primilor trei: „I.P.S.S. mitropolitului primat Ghenadie Petrescu; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267, fără dedicaţie; *Excelsior.* 1895, p. 23, dedicat cu toată seria primilor opt

[1] **Nichita Macedonski (1888 — 1933) este cel de al treilea fiu al poetului. Poet, ziarist şi inventator al sidefului artificial.**

„I.P.S.S. Iosef Naniescu, mitropolit al Moldovei şi Sucevei" etc; *Liga ortodoxă,* I, 50, 26 septembrie 1896; *Excelsior,* 1897, p. 23, aceeaşi dedicaţie; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 9—10, fără dedicaţie.
Reprodus din ms. definitiv, nr. 3.406, p. 37 r. — 33 r.

Variante

.1 Oh! Doamne, rău m-ai urgisit *(ms. definitiv):* Oh! Doamne, iată-mă schimbat *(toate republicările anterioare) ; 4* Să plîng, să sufăr, am uitat *(ms. definitiv; nu figurează în nici una din republicările anterioare); v. final* Oh! Doamne, iată-mă schimbat *(păstrat în toate republicările anterioare, suprimat în textul definitiv). Textul din ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, conţine, In final, şi aceste două versuri, inexistente în celelalte versiuni:* Oh! Doamne —greu m-ai urgisit / Mă simt ca marmora de rece.

Împrejurările în care Macedonski ajunge nu numai să închine psalmi mitropolitului primat Ghenadie Petrescu, dar şi să i se alăture public, în cadrul unor evenimente pe care istoria mişcărilor antimonarhice le reţine, cer o menţiune specială. în 1893, poetuJ îi sprijină candidatura ia scaunul metropolitan *(De pe culmea vieţii, Literatorul,* 10, 15 martie 1893, p.1-3), desigur în baza unor legături mai vechi. Adîncirea lor determină dedicaţia, din 1895, in *Ţara,* a primilor trei *Psalmi (Oh! Doamne, Ţarină, Iertare),* care înlocuieşte pe aceea (încă nelămurită pentru noi) către Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei, din *Biblioteca română,* 1895, pentru ca un an mai tîrziu, în 1896, cînd izbucneşte „afacerea Ghenadie", poetul să intervină •energic, luîndu-i apărarea cu violenţă. Se pune întrebarea: cum se explică această adeziune a poetului şi, în primul rînd, în ce constă „afacerea Ghenadie"?

Afacerea — murdară, ca multe alte scandaluri politicianiste sub monarhie — este un document de epocă şi n-ar fi avut urmări deosebite în viaţa lui Macedonski dacă ea nu l-ar fi antrenat în prelungirea unui val al opiniei publice. Conflictul izbucneşte în legătură cu verificarea gestiunii Aşezămintelor Brîncoveneşti, operaţie la care Ghenadie Petrescu invită şi pe primul ministru liberal D. A. Sturdza. Epitropii, „prinţii" Gheorghe Bibescu şi Dimitrie Ştirbei, conservatori, opunîndu-se acestui control, Ghenadie refuză aprobarea bugetului. Drept răspuns, epitropii cer o audienţă la palat. Carol I le dă cîştig de cauză, şi atunci, Ghenadie, indignat, i-ar fi replicat: „Majestatea-voastră e rege peste trupuri, eu sunt mai mare peste sufletele lor. Vă rog respectuos, vedeţi-vă de treaba majestăţii-voastre" [Tudor

Arghezi, *Despre drumul creației lui..., Contemporanul,* 1 (795), 5 ianuarie 1962]. Va plăti scump această sfidare, căci, la presiunea factorului monarhic şi a guvernului, Sf. Sinod, în şedinţa sa din 20 mai 1896, caterisește pe mitropolit și-1 lipseşte de „orice servire şi vrednicie arhierească" (Titu Maiorescu, *Istoria contemporană a României,* Buc, Socec, 1925, p.343; pentru întregul episod, cf. N. Iorga, *Istoria bisericii româneşti,* Buc, 1932, voi. II, p.299 —300). Revoltat, mitropolitul primat refuză să părăsească reşedinţa. Ministrul de justiție, însoțit de forțe polițienești, îl evacuează cu forța, „înşfăcîndu-1 cu propriile sale mîini şi tîrîndu-1 încleştat de barbă în fața catedralei" (Tudor Arghezi, *op. cit., Contemporanul,* 5 ianuarie 1962). în felul acesta, Ghenadie Petrescu este surghiunit la M-rea Găldăruşani.

Purtarea guvernului fiind prea de tot abuzivă, se dezlănţuie o mişcare de opoziție, în care se revarsă puternice sentimente antimonarhice. Din partidul liberal se rupe o aripă, a „drapeliştilor", condusă de P. S. Aurelian. Pe de altă parte, N. Fleva, „tribunul poporului", se află în elementul său. Partidul conservator, prin toţi fruntaşii săi, se alătură acestei campanii, care ia forma întrunirilor, atacurilor de presă şi a demonstrațiilor de stradă, culminate cu o manifestație, la 16 noiembrie 1896, în fața Corpurilor legiuitoare, reprimată brutal de poliție. Agitațiile vor continua, în capitală, şi în zilele următoare, oglindite abundent în ştiri şi comentarii de presă *(Lumea nouă, Epoca, Naționalul* etc). Evident că nici Macedonski, fire combativă, în proces deschis cu monarhia, nu putea rămîne deoparte, cu atît mai mult cu cît simpatiile sale pentru Ghenadie Petrescu, declarate pe față, erau mai vechi.

Se ivise prilejul unei noi campanii antimonarhice, în vederea căreia poetul, cu sprijinul mitropolitului depus la Căldăruşani, unde face vizite repetate, scoate, la 20 iulie 1896, un ziar, *Liga ortodoxă,* în paginile căruia începe să acuze direct pe rege de caterisirea mitropolitului *(Detronarea, Liga ortodoxă,* I, 11, 1 august 1896). Atacurile lui Macedonski, alternate cu articole de elogiere a lui Ghenadie („ultima mare figură a ortodoxiei române", „unica figură măreață din timpul domniei nemțești"), petiții, interviuri, ştiri de reintegrare, devin iute de o vehemență rară. Este de ajuns să reproducem o serie de titluri pentru a ne da seama de impetuozitatea şi curajul arătat de Macedonski în această împrejurare: Carol I este principalul vinovat al persecutării lui Ghenadie *(Carol condamnat).* Samavolniciile sale sînt *începutul sfîrşitului. Carol ca soț* este execrabil. Deviza sa „nimic fără Dumnezeu", o sinistră parodie. S-a deschis „Agenția matrimonială Carol I etcomp.", în „palatul regatului român în care un tîlhar şi

un asasin s-a încuibat şi din care trebuie scos afară muiat în sîngele lacheilor săi" *(Un strigăt general, Liga ortodoxă,* I, 80, 6 noiembrie 1896). Regele este „un mişel", „o canalie şi un mizerabil, şi eu singur îmi iau răspunderea a ce scriu şi a ce se va mai scrie în acest ziar" *(Inviolabilitatea, Liga ortodoxă,* I, 72, 24 octombrie 1896). Lozinca *Ligii ortodoxe* este: „Jos Carol, trădătorul românismului şi surpătorul bisericii ortodoxe" *(Cetățenii indignați și națiunea, Liga ortodoxă,* I, 86, 15 noiembrie 1896). într-o perioadă de efervescență a opiniei publice, de cuvîntări violente şi de manifestații, articolele lui Macedonski au avut un incontestabil rol agitatoric.

Cum Macedonski luptă, în fond, pentru o cauză ideologică mult mai veche decît actuala „afacere Ghenadie", el încearcă şi unele forme de organizare politică. Partizanii ziarului sînt grupați într-o formație, *Liga ortodoxă,* în fruntea căreia pune la cale, pentru ziua de 16 septembrie 1896, o manifestație—„procesiune",—pe care prefectura de poliție o interzice. Se pare că autoritățile suspendă şi ziarul, căci *Liga* îşi întrerupe apariția timp de o săptămînă. Va reapărea la 26 septembrie, dar nu pentru mult timp, trecînd pe planul al doilea cauza ortodoxiei. Spiritul poetului este acum atras de întrunirile de la „Dacia" ale lui N. Fleva, pe care le sprijină din răsputeri. în vederea manifestațiilor de la 16 noiembrie Macedonski dă „ligiştilor" instrucțiuni precise. Strigă „trăiască revoluția". 400 de „ligişti" luptă eroic în rîndurile opoziției antimonarhice. Citează sfîrşitul pe eșafod al lui Ludovic al XVI-lea: *Aceasta era şi este de făcut cu Carol (Liga ortodoxă,* I, 88, 19 noiembrie 1896). Dar în timp ce poetul se angajase, leal, într-un atac deschis, sprijinitorul său trata discret... cu guvernul, în vederea unui compromis: Ghenadie va fi reintegrat în scaun, urmînd ca a doua zi să demisioneze. Faptul de altfel se şi produce, Ia 4 decembrie 1896, spre marea consternare a poetului rămas descoperit *(Demisia mitropolitului şi mişelia regelui, Liga ortodoxă,* I, 99, 5 decembrie 1896). Pierzîndu-şi obiectul, campania sa nu mai are sens, şi la 10 decembrie 1896 *Liga ortodoxă* îşi încetează apariția. Ulterior, Macedonski îşi va exprima întreaga sa amărăciune, produsă de decepția acestei experiențe, în pamfletul *Falimentul clerului ortodox român* (Bucureşti, Tipografia „Vocea învăţătorilor", 1898).

Ideea de a compune psalmi a venit cu certitudine poetului prin lectura *Psalmilor* lui David, poate şi ai lui Malherbe *(Paraphrase du. psaume* VIII, GXXVIII, GXLVj, poet cunoscut lui Macedonski: *Din psalmul CXLV,* în *Poezii,* 1882, p. 168 — 169. De altfel,

compunerea primilor *Psalmi moderni* este concomitentă cu elabc. rărea piesei *Saul* (1893), unde David recită psalmi (I, 2, 12; If, 9) care prin amplificări şi reelaborări, vor constitui acest ciclu' autonom.

(p. 25) **II ŢARINĂ**

Literatorul, XIV, 2, 15 iulie 1893, ,. 10; *Biblioteca română, 12* martie 1895; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267; *Excelsior,* 1895, p. 24; *Liga ortodoxă,* I, 51, 27 septembrie 1896; *Excelsior,* 1897, p. 24; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 10.

Reprodus din ms. 3.406, f. 38 r. — 39 r.

(P- 26) **III IERTARE**

Literatorul, XIV, 2, 15 iulie 1893, p. 11; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267- *Excelsior,* 1895, p. 24; *Excelsior,* 1897, p. 24; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 10. O copie în ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodus din ms. 3.406, f. 39 r.—40 r.

Variante

6 Sunt ticălosul peste care *(ms. 3.406):* Sunt mizerabilul pe care *(toate republicările anterioare)* ; 7 Dacă se lasă o-ntristare *(ms. 3.406, Literatorul, 1893, Biblioteca română, 1895, Familia, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Se coboară o-ntristare *(Revista clasică, 1910):* De cum se lasă o-ntristare *(ms. 39/1964, caiet I).*

(p. 26) **IV DUŞMANII**

Literatorul, XIV, 2, 15 iulie 1893, p. 11; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267; *Excelsior,* 1895, p. 25; *Excelsior,* 1897, p 25; *Revista clasică,* 1,1, 1910, p. 10—11.

Reprodus din ms. 3.406, f. 40 r.

(p. 26) **V ZBURAM**

Literatorul, XIV, 2, 15 iulie 1893, p. 12; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267 ; *Excelsior,* 1895, p. 25; *Excelsior, 1897,* p. 25; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 11'

Reprodus din ms. 3.406, f. 41 r.

(p. 27) **VI ŞI-AU** zis...

Literatorul, XIV, 2,15 iulie 1893, p. 12; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Familia,* XXXI, 23, 4/16 iunie 1895, p. 267; *Excelsior,* 1895, p. 26; *Excelsior,* 1897, p. 26 ; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p 11—12.

Reprodus din rns. 3.406, f. 42 r.—43 r.

O versiune franceză, inedită, cu titlul *Me voiciseul,* în ms. fr. 214, f. 13 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

(P- 27) **VII CIT AM TRUDIT...**

Literatorul, XIV, 10, martie 1894, p. 13; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 27; *Excelsior,* 1897, p. 27; *Revista, clasică,* I, 1, 1910, p. 12.

Reprodus din ms. 3.406, f. 43 r.—44 r.

(p. 28) **VIII ERAM**

Literatorul, XIV, 10, martie 1894, p. 13, cu titlul *Eram puternic; Biblioteca română,* 12 martie 1895, acelaşi titlu; *Excelsior,* 1895, p. 27, acelaşi titlu; *Excelsior,* 1897, p. 27, acelaşi titlu; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 12, acelaşi titlu.

Reprodus din ms. 3.406, f. 44 r.—45 r.

Textul din ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, suprimă versul 96 al psalmului *Eram puternic împărat.*

(p. 28) **IX N-AM IN CERURI**

Literatorul, XV, 2, 1895, p. 13, cu subtitlul: „Seria II", numerotat: VII; *Ţara,* III, 586, 14 mai 1895, dedicat: „I.P.S.S. mitropolitului primat Ghenadie Petrescu"; *Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 6, 10 noiembrie 1896, cu subtitlul: „Seria III"; *Revista clasică,* I, 1, 1910; *Flori sacre,* 1912, p. 87. Aici ultimii trei *Psalmi moderni,* cu subtitlul: „Seria II", dedicaţi: „D-lui Mihail Popescu".

Reprodus din *Flori sacre.*

(p. 28) **X DOAMNE, TOATE...**

Literatorul, XV, 2, 1895, p. 14, cu subtitlul: „Seria II", numerotat: VIII; *Ţara,* III, 586, 14 mai 1895, dedicat: „I.P.S.S. mitropolitului primat Ghenadie Petrescu"; *Liga ortodoxă, supliment literar, 1,* 6, 10 noiembrie 1896; *Revista clasică,* I, 1, 1910; *Flori sacre,* 1912, p. 88—89.

Reprodus din *Flori sacre.*

Cu titlul *Psalm modern,* X, există şi următorul fragment, inedit, •copie Ana Macedonski (Muzeul literaturii române, necatalogate):

Dumnezeu din cer te vede,
Pari zadarnic nimicit,
Cine-ntr-însul se încrede
E în veci nebiruit,
Nu eşti trist şi umilit.

(P- 29) **XI M-AM UITAT**

Literatorul, XV, 2, 1895, p. **14—15, cu subtitlul: „Kera II",** numerotat: IX ; *Ţara,* III, 14 mai 1895, dedicat: „I.P.S.S. mitropolitului primat Ghenadie Petrescu"; *Liga ortodoxă, supliment literar,* 1, 6, 10 noiembrie 1896 ; *Revista clasică,* I, 1, 1910; *Flori sacre,* 1912, p. 90—91.

Reprodus din *Flori sacre.*

(p. 31) BUCHETUL

Publicată în *Literatorul,* III, 9, 1882, p. 530. Republicată în *Lumina,* I, 14, 22 aprilie 1894; *Biblioteca română,* 10 martie 1895, dedicată: „D-şoarei Măria Duport"; *Excelsior,* 1895, p. 28, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 28, aceeaşi dedicaţie; *Revista clasică,,* I, 1, 1910, p. 12—13, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 30 r.—31 r., cu menţiunea: „Muzica de Măria Duport", Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

Compunerea acestei romanţe, gen neobişnuit în lirica poetului, îşi are explicaţia într-un episod sentimental, efemer, de tinereţe. Inspiratoarea este o franţuzoaică, Mărie Duport, cumnata „prinţului" D. Ghica, prim efor al spitalelor civile, pentru care Macedonski face o scurtă pasiune. In *Literatorul* el îndreaptă versuri către Mari, îi dedică versuri (I, 8, 9 martie 1880; I, 25, 10 august 1880; II, 3, 15 martie 1881). Flatată, Mărie Duport compune muzica la *Buchetul.* Dar în acelaşi timp, prudentă, preocupată să nu se compromită, descurajează pe poet printr-o scrisoare extrem de politicoasă, dar de o amabilitate rece, protocolară, care va fi jignit cu certitudine sentimentele şi mîndria lui Macedonski (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S $\frac{23}{XXX}$, scrisoare în 1b. franceză, nedatată, inedită). De altfel, după această scrisoare poetul îşi încetează asiduităţile.

După toate indiciile, *Buchetul* s-a dezvoltat dintr-o poezie anterioară, pe aceeaşi temă, şi — s-ar zice — inspirată de aceeaşi pasiune: *De ziua ei [Poezii,* 1882, p. 88—87; ms. 3.411, f. 95r. — 95v.), datată: „Buc, 1878, sept. 18":

Azi e sfîntă Mărie,
La ea să ne rugăm;
Amorul nostru tînăr
Umil să-i consacram,
în astă ziuă sfîntă
Ce e şi ziua ta,
Mari iartă-mi a-ţi zice,...
Mari, nu mă uita!

Ca floarea înclinată
D-al toamnei rece vînt,
Ca mîine-a mea frunte
Pleca-voi spre mormînt,
Dar chiar subt piatra rece
De-amor voi tresări:
Gîndeşte-te la mine,
Nu mă uita, Mari!

Visaserăm în taină
Acelaşi dulce vis...
E tristă deşteptarea:
în ceruri n-a fost scris!
Dar cel puţin oriunde,
Ş-oricît te-i depărta,
Mari, adu-ţi aminte!
Mari, nu mă uita!

(p. 32) GRIJA DE MÎINE

Publicată în *Literatorul,* VIII, *î,* ianuarie 1887, p. 125—126- Republicată în *Ţara, supliment de duminică,* I, 1, 4 aprilie 1894; *Lumina,* I, 34, 18 mai 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „Lui Alexandru, Nikita,Pavel şi Ana, copiii mei prea iubiţi"; *Familia,* XXXI, 14,2/14 aprilie 1895, p. 159; *Excelsior,* 1895, p. 31, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 31, aceeaşi dedicaţie; *Revista clasică,* I, 1, 1910, p. 14, aceeaşi dedicaţie, amplificată: „Lui Alexandru, Nikita, Pavel, Constantin-Hyacint şi Anna, copiii mei. prea iubiţi".

Reprodusă din *Revista clasică.*

\'p. 33) NOAPTEA DE NOIEMBRIE

Publicată *in Literatorul,* IV, 3 mart 1882, p. 129—140 ; 11—12,1882, p. 720—732. Dedicată: „Domnului V.A. Urechia autorul închină, ca dovadă de admiraţiune, pentru ilustrul autor al *Vornicului Bucioc* şi al altor scrieri de înaltă valoare literară, Bucureşti, 1882". Republicată în *Literatorul,* VIII, 1886—1887, p. 229—240, aceeaşi dedicaţie; *Biblioteca familiei,* IV, 4 (92), 28 februarie 1893, datată: „Buc," 1882", aceeaşi dedicaţie; *Lumina,* I, 27, 8 mai 1894, aceeaşi dedicaţie; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, p. 34—49, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1895, p. 33—49, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 33—49, aceeaşi dedicaţie; *Literatorul,* XXVI, 12, 14 septembrie 1918, p. 3—5, dedicată: „Lui V.A. Ureche".

Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Variante

înainte de a fi ajuns la această versiune definitivă, *Noaptea de noiembrie* a trecut prin remanieri importante. Dăm mai jos modificările cele mai însemnate, care constau, în special, din suprimări de pasaje întregi. Astfel, între v. 40—41, toate textele anterioare republicării în *Literatorul,* 1918, cuprindeau şi aceste două versuri:

Ţăranul ce lucrează la cruci şi la crucioaie?
Pietrarul ce ciopleşte la pietri şi pietroaie ?...

între v. 69—70, erau incluse în toate publicările anterioare şi următoarele versuri:

Luat-am de pe roze carminu, ca să-lpun
Pe buzele fiinţei la care mă supun?
Răpit-am de pe crinuri albeaţa lor cerească
Să-mpodobesc cu dinsa o faţă îngerească,...

V. 87 avea anterior, în toate publicările, forma:

Şi-ţi dau o cugetare cu lacrima ce-ţi dau!

V. 114, în toate publicările anterioare:

îşi pierde cu iuţeală esenţa sa divină...

V. 115, în toate publicările anterioare:

Iar aripa-i se-ncarcă de pulbere şi tină...

între v. 159—160, erau tipărite şi următoarele versuri (la fel, in toate publicările anterioare):

Iar vîntul, cu dulci şoapte în suflu-i. răcoros,
Răpea de pe morminte al florilor miros
Venind ca să-şi depună buchietul de-aromoje
Pe firele din păru-mi de rază sărutate!

Pe un exemplar din *Excelsior* (Tudor Vianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 402) Macedonski notase v. 223—228 în următoarea formă:

Deci uşile la teatru deschise se aflau —
Şi Muşchetarii *falnici cu zgomot se jucau.*
Ce vreţi?... Pe-atuncea vremea era înapoiată
Şi Panteonul ţării cu sori nu se-nstela...
De scrieri sărăcia era neasemănată...
Aveam un Odobescu — n-aveam un Davilă...

Pe un alt exemplar din *Excelsior,* 1895, în posesia noastră, Macedonski încadrase cu creionul, într-un chenar, în vederea suprimării, v. 231—234. Tot aici, v. 246 capătă următoarea formă, corectat cu creionul:

Director peste teatru avem pe Davila.

între v. 319—320 existau, în *Literatorul,* 1882 şi 18J6— 1887, şi aceste versuri, suprimate în versiunea definitivă:

A florilor esenţă se urcă pin' la mine,
Formînd prin ondulare un nor în jurul meu
Şi bolţile deasupră-mi albastre şi senine,
în tainica lor limbă, vorbesc de Dumnezeu!...

Pe un exemplar din *Literatorul* (VIII, 1886—1887, p. 238—239) din colecţiile Bibi. Acad. Republicii Socialiste România (P.I.II. 697), cu însemnări autografe, poetul notase în vederea eliminării, prin chenar, cele patru versuri (incluse între v. 319—320) reproduse mai sus. Tot aici, în *Literatorul* (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România), după v. 321, următoarele două versuri suprimate din textul definitiv:

E marea cu talazuri, cu viscol şi furtuni...
O treieră-nţelepţii cu visuri de nebuni!

Apoi, în continuare, alte 6 versuri în chenar, cu menţiunea „afar", suprimate şi ele în textul definitiv:

Spre ţărmuri depărtate catartele ii poartă,
Dar fiece catarte îşi au cile o soartă,
Şi soarta fiecărui e soarta tuturor...
De scapă de furtună, de ftacăre nu scapă,
Şi focul de le cruţă, e vîntul ce le crapă,
Iar oamenii de-asemeni se-nclină, cad şi mor!

In continuare, în acelaşi text din *Literatorul,* 1886—188 7, acest pasaj suprimat din textul definitiv:

Mai dincolo, în zare, sunt şiruri de movile...
Movilele sunt Alpii cu spate de cămile
Pe care zac troiane de vecinice ninsori!
Movilele sunt Alpii cu stînci şi cu abise,
La vînturi şi zăpadă cu pintece deschise,
Stînd gata să înghită nămeţi şi călători!

Tot aici, şi tot în chenar, următoarele versuri, care continuă fragmentul de mai sus, suprimate şi ele în textul definitiv:

Cascada îngheţată cînd soarele-i zîmbeşte,
Deodată, de pe culme, urlînd se prăvăleşte,
Troianele urmind-o c-un tunet zgomotos
Alunecă pe stîncă de sus şi pînă jos!
Din fundurile negre, atuncea se ridică,
C-o spumă albicioasă, o ploaie care pică
Muiată-n poleială la soarele de mai,
Ca roua ce coboară cemindu-se pe plai;
O ploaie de mărgele fragile şi mărunte
Ce-ndată ce s-anină pe muşchiul de pe munte
Din soare împrumută nuanţe şi culori,
Şi ele, de pe vîrful nălţimilor semeţe,
Spre ceruri învestite de-o rară frumuseţe
Privesc ca milioane de ochi strălucitori!

V. 78—79:

Fundat-am oare-n ţară republici dinir-acele
Prin care-ajung atîţia dinastice proptele,

par să se refere, aşa cum sugerează şi Valeriu Râpeanu *(în jurul unei -ediţii,* în *Gazeta literară,* IX, 21, 24 mai 1962) la căpitanul Al. Candia-•no-Popescu, autor al unei încercări de' lovituri de stat antidinastice, la Ploieşti, unde proclamă o efemeră „republică" în august 1870, şi care-şi va sfîrşi cariera cu grad de general, partizan declarat al monarhiei.

V. 104—117 reiau tema din *Templul bogăţiei.*

Textul *Nopţii de noiembrie,* în reeditările sale succesive, cuprinde •cîteva note explicative, pe care le reproducem grupate, în ordinea lor, la fiecare vers în parte:

v. 143: *Lăsînd pe mîna dreaptă clădirea afumată*[1].

[1] „Gara Filaret."

V. 178: *în lume îmi zîmbise cu faţa-i de părinte*[1].

[1] „Tatăl meu nu se află îngropat la cimitir, ci la biserica familiei •noastre, situată pe dealul Filaretului, în dreapta şoselei; am fost silit

Literatorul, serie noua, 1900, foaia de ti

de subiect a-l strămuta prin cugetare din mormîntul în care doarme alături cu muma şi cu o soră a sa, care a murit tînără"*.

V. 332: *Pompeia*[1] *zace moartă la colţul unui drum.*

[1] „Mi-am permis prin licenţă a face *Pompeia* din *Pompei*"**.

La scurt interval de la apariţie, aspectele polemice şi satirice ale *Nopţii de noiembrie* sînt continuate de Macedonski într-o nouă poemă, *Viaţa de apoi (l-ia fază)*, publicată în *Literatorul,* III, 7, iulie 1882, p. 393-397. Ea este însoţită de note, pe care le reproducem în continuare :

Că eu mi-am dat suflarea cunoaşteţi foarte bine,
Dar nimenea nu ştie, de-atunci, ce-a dat din mine...[1]
Topindu-mă cu-ncetul, în viermi m-am preschimbat...
Murind şi viermii-n urmă, pămîntul s-a-ngrăşat,
Şi soarele de vară făcîndu-1 ca să fiarbă
Din mine şi dîntr-înşii făcură flori şi iarbă...
Aproape sau departe creşteau mii de scaieţi,
Născuţi din nişte leşuri ce-n lume cît trăi'ră
Cu pene bătătoare la ochi se-mpodobiră...
Recunoscui într-unii, un cîrd de falşi poeţi!
în alţii, o mulţime de suflete ce-odată
Ţinuseră o ţară sub ele-ngenunchiată;
Savanţi fără ştiinţă, miniştri şi dulăi
Erau cu toţi alături, ca răii lîngă răi!
Greoiul Enîinescu[2], poet din şcoala nouă,
Era într-o ciupercă schimbat, ca să nu-l plouă!
Alături Prodărsscu, Naum[3] şi alte moaşte
Orăcăiau pe vale, schimbaţi în biete broaşte;
Vedeai şi pe Stăncescu\ zugravul literar,
Ca mort mai dinainte, ajuns deja măgar!
Gri-gri Cantacuzino[5] un om cu falnic creier,
Era ce-a fost în viaţă, rămas şi-n moarte greier;
Cornescu[6] ajunsese a fi prepeli'car!
Şi cine oare-ar crede ş-ar vrea s-o recunoască!
Alecsandri cel mare, — era şi el o broască!
Pe cînd, Sihleanu[7] ş-alţii în flori de balsamină
Zîmbeau, scăldaţi în rouă, în aer şi-n lumină;
Sărmanul Nicoleanu[8] plîngea într-o răchită
De vînturi adiată, de soare poleită...
Un altul pînă-n moarte al cîntecilor rob
Ţipa într-un brabete: — Recunoscui pe Scrob[9]!
Brabetele nu face vrun lux de gălăgie,
Dar are-n ciripeală o dulce poezie!
Pe-o ramură un grangur vedeai în depărtare...
Era Depărăţeanu[10] cîntînd fără-ncetare.

* Cf. şi Ana Macedonski: *Genealogia familiei poetului Alexandru Macedonski şi a soţiei sale Ana Al. Macedonski, născută Rallet-Slătineanu,* ms. la Muzeul literaturii române, nr. 7.202/9.

** în jurnalul său de călătorie *(Oltul,* II, nr. 37—47, 26 mai—4 august i874), Macedonski folosise aceeaşi formă: *Pompeia şi Sorento.*

Iar dincolo de dînsul, în cel mai falnic brad,
Cu crăci împodobite de frunze ce nu cad,
Priveai la Heliade[11] cu brațe ridicate,
Cum cere de la ceruri a țării libertate!
Mai sus zbura-n văzduhuri o mîndră ciocîrlie...
Era Bolintineanu[12], comoară de-armonie,
Şi cerul, ascultîndu-1, treptat se-nsenina...
Privelişteа-n tot locul era de-nsemnătate...
Cîrlova[13] ca ederă de ziduri s-anina...
Şi-n muşchiul ce s-agață pe turnuri şi palate
Zîmbea,* rozînd din pietre, uitatul Cătina![13]*^
Prietenul meu Grandea[14] schimbat era-ntr-o floare
Ce vecinie se întoarce ş-aleargă după soare,
Pe cînd într-o fîntînă, mulțimi de lipitori
Născuseră din oameni... de țară iubitori...
Serurie, Bilcescu şi Pandrav[15] printre ele
Erau cu Costineştii[18] mai roşii şi mai grele...
Notați că nu-mi fac vorbă de oameni mari de stat
Prin care-a noastră țară ajunse-a fi regat,
Pe grasul Stolojanu[17] că-1 scap din socoteală...
Că las deoparte haina şi trag de căptuşeală...
Notați că nu-mi fac vorbă de cînii din partizi,
Schimbați prin somnul vecinie în jalnice omizi,
Că tac de-o boierime[18] neroadă şi slăbită
Ce nu-şi cunoaşte țara, nici limba moştenită
Ce n-a ştiut să meargă cînd secolul n-a stat...
Ce-n luxuri necinstite averea şi-o împarte,
Dar n-află o lăscaie să cumpere o carte
Din cîte-n româneşte s-au scris şi imprimat!
Notați că de asemeni eu tac de-o golănime
Ce fără ca să urce prin suflet, la-nălțime,
în loc ca ea să zboare, vrea tu să te cobori!
Pe ea ca şi pe alții lăsîndu-i în uitare
Găsesc înnemerită a tuturor schimbare...
Mă aflu-aşa de bine în iarbă şi în flori!
[. 1
Stăncescu de-altă parte ar vrea să fie iar
Ciupercă, varză, ceapă, orice, dar nu măgar!
Ei însă vor rămîne ce sunt deocamdată,
Destul că pot să aibă speranță, amîndoi,
Că are să sosească o vreme-apropiată
Să-i schimbe după poftă în alte vieți de-apoi[19]!

„1 Vezi *Noaptea de noiembrie,* poemă în care visînd că am murit, îmi urmăresc îngropăciunea şi mă urmăresc şi în groapă *(Literatorul,* anul al III-Iea, nr. 3). Am scris acea poezie sub impresiunea celui mai adevărat suflu de inspirare pe care l-am avut în viața mea. Mi-aduc aminte că trei nopți de-a rîndul n-am dormit pînă a o scrie, şi alte multe nopți, după ce am scris-o. Eram turburat necontenit în somn de

visul morții. Mi se părea că îmi văd mormîntul şi că plîng asupra lui. Cînd, pentru întîia oară mi-a venit ideea s-o concep, era iarnă, şi voind a studia cimitirul înainte de a scrie ce cugetam, luai o birjă, pornind-o către Şerban-Vodă, împreună cu T.M. Stoenescu şi Duiliu Zamfirescu. Străbăturăm Bucureştii şi, în sfîrşit, îi lăsarăm în urmă. Dincolo de fîntîna de laFilaret, pe dealul din dreapta şoselii, se afla înmormîntat tatăl meu, la biserica familiei. Revăzui mormîntul său, cu ochii seci, dar cu lacrimi în inimă. Ceva mai sus, pe şosea, întîlnirăm cîteva fete «sovonite în alb», care se întorceau de la o îngropăciune. în sfîrşit, sosirăm la cimitir; era noroi, deşi era încă frig; un galoş mi se înfundă într-însul. Cu toate acestea ne plimbarăm prin cimitir, degerarăm, dar ne întoarserăm acasă mulțumiți. îmi voi aduce aminte multă vreme de acea vizită făcută cimitirului în luna lui februarie. A treia sau a patra zi sfîrşii poema. Am citit-o la mulți. îmi aduc aminte că rugat chiar de d. Maiorescu, o citii într-o serată literară a d-sale. Fața se aflau domnii Hajdău, Alecsandri, G. Barițiu, prințul Al. Stirbey, D.Aug.Laurian, Şt.Michăilescu, Angel Demetrescu şi alții, între cari se afla şi d. Eminovici («citiți Eminescu, vă rog»), [...]. Cu toată prezența d-Iui Eminovici («citiți Eminescu, vă rog»), d. Hajdău se sculă entuziasmat şi declară că este cea mai frumoasă poezie din cîte s-au produs de cîțiva ani încoa. D.T. Maiorescu, Alecsandri şi cei mai mulți din auditori mă felicitară, de asemenea, asupra ei şi mărturisiră că ea este în adevăr «admirabilă», făcînd oarecare rezerve asupra părților politice sau personale din coprinsul ei[1]. Dacă domnul Alecsandri devine în satira de astăzi o «broască», nu este vina mea, ci a condeiului meu, ce în loc s-o ia la dreapta a luat-o la stînga. îi cer scuzele mele; cred, însă, că întrucîtva am şi eu dreptățile mele; apoi să mă ierte d. Alecsandri: ce caută bardul „latinității", el, care este *«hors concours »* la concursul pentru premiuri academice? Nota bene că este membru al Academiei. Frumos îi stă oare dumnealui, care este om bătrîn şi bogat, dumnealui, care este membru al Academiei, să şteargă anul trecut o mie franci, premiîndu-se singur? Unde dracu s-a mai văzut Academie

[1] Despre această lectură face mențiune şi jurnalul intim al lui Titu Maiorescu, 5/17 martie 1882 *(însemnări zilnice,* Buc, Socec, II, p. 46): „...Seara literatură la mine: vreo 26 de persoane: Alecsandri, Ştirbey, Hasdeu, Bariț, (Alexandru) Roman, (Simion) Florea Marian de la Cernăuți, I. Cerchez, Th. Rossetti, Negruzzi, Burgnelea, Laurian, A(nghel) Dimitrescu, (Ştefan) Mihăilescu, Zizin Cantacuzene, tînărul Rosetti, Jipescu, Baican, Eminescu, (Teodor) Nica, Slavici, Chibici, Frollo, Macedonski Al. A., Carp. Citit Macedonski (teatral şi arogant) poezia lui *Noaptea de oct(ombrie)* sau *noiemvrie.* Carp neplăcut în ocazia asta..."

Despre începutul legăturilor lui Macedonski cu Titu Maiorescu, cf. nota la *Poezii,* ediția de față, voi. I, p. 401-403.

care să se premieze singură? Acest lucru este de o neruşinare monstruoasă. Afle d. Alecsandri că premiile sunt pentru încurajarea celor tineri, că pentru acest scop au lăsat o mulţime de oameni averile lor Academiei, iar nu pentru ca să şi le împartă între dumnealor.

Ruşine, de trei ori ruşine, domnule Alecsandri, domnilor academicieni I

Am fi înţeles lucrul cînd d. Alecsandri ar fi fost sărac ca Hajdău sau ca alţii, care nu au decît munca lor! Dar d. Alecsandri are staţie de drum-de-fier pe moşia sa... d. Alecsandri n-a cunoscut şi nu cunoaşte ce este sărăcia şi a rămas toată viaţa sa poet de salon. Nu trebuia să-şi mînjească mănuşile albe cu un asemenea premiu! Trebuia să-i ajungă gloria pe care o posedează şi pe care o datoreşte poeziilor «luate de la popor»[1]. Bolintineanu, care n-a luat, ci a dat poporului, n-a avut nici

[1] Acest atac extrem de violent nu exprimă totuşi sentimentele definitive ale lui Macedonski, ci numai un moment de maximă irascibilitate. Cu puţin timp în urmă, poetul afirmase că „Vasile Alecsandri şi-a înscris numele în cartea secolilor" (Luciliu, *Noti(ă biografică, V. Alecsandri,* în *Literatorul,* II, 2, din 15 februarie 1881, p. 562) şi, drept răspuns, bardul de la Mirceşti expediază revistei o scenă din *Despot-vodă,* împreună cu o scrisoare amabilă: „Primiţi felicitările mele" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, S——.scrisoare XLVII din 24 ianuarie 1881). Anume sfaturi literare date superior, aluzii la „răbdare", la înfrînarea „primului entuziasm al paternităţii" vor fi iritat însă amorul propriu al magistrului în devenire care era Macedonski. O ironie la adresa „cîntecului lui Alecsandru Macedon", dintr-o scrisoare către V.A. Ureche, din 8 februarie 1880, pare de asemenea să-1 privească (V. Alecsandri, Scrisori, *însemnări,* ed. Marta Anineanu, Buc, E.P.L., 1964, p. 158). V.A. Ureche, prieten cu Macedonski, va fi comis o indiscreţie? Oricum s-au petrecut lucrurile, simţindu-se jignit de aceste aere ironice sau numai superior protectoare, în sufletul său se produce o mutaţie, şi acordarea lui Alecsandri a marelui premiu „Năsturel Herescu" al Academiei, unită cu eşecul recent al respingerii traducerii *Parisina* de Byron, veni la scurt timp să provoace furtuna. în prefaţa la *Poezii,* 1882 (p. XVIII), Macedonski mai face încă aluzii abia acoperite: „Adevăratul poet, dacă este bogat, nu speculează asupra versurilor sale... nu concurează pentru a obţine premiuri academice sau, dacă le obţine, le respinge cu indignare". Urmează Viafa de apoi, şi mai ales lunga *Analiză critică: Alecsandri (Literatorul,* III, 8—10, august—octombrie 1882), unde supune opera bardului unei critici minuţioase, pur tehnice, cu multe observaţii îndreptăţite. Pînă Ia Macedonski „nimeni n-ar fi cutezat să emită ideea că Alecsandri îşi are şi el greşelile lui" *(Literatorul,* V, 3, 1884, p. 172—173), şi este de presupus că această strînsă „analiză critică" 1-a iritat mai mult pe Alecsandri decît poate întreaga polemică din jurul premiului academic, care are ca punct de plecare, aşa cum s-a şi constatat cu obiectivitate de istoria literară, obiecţii „foarte întemeiate" (G. Călinescu, Vasile *Alecsandri, Buc,* Ed. tineretului, 1965, p. 41). Drept răspuns, Alecsandri trece la organizarea unei adevărate coaliţii junimiste antimaeedonskiene, plîngîndu-se în dreapta şi în stînga, instigîndu-şi prietenii prin corespondenţă: I. Negruzzi, Al. Papadopol-Calimah, Ion Ghica, (V. Alecsandri, Scrisori, I, ed. îngrijită

această supremă mîngîiere! Şi a dat bietul Bolintineanu poporului: *Pe o stîncă neagră într-un vechi castel* şi altele au devenit azi poezii populare!

de II. Cbendi şi E. Carcalechi, Buc, Socec, 1904, p. 130, 12, 187; *Scrisorii însemnări,* p. 54;. în culmea indignării, trimite pînă şi lui Ion Ghica, la Londra, numărul respectiv din *Literatorul,* care nu poate decît să se solidarizeze (Perpessicius, *Jurnal de lector completat cu Eminesciana,* Buc, Casa şcoalelor, 1944, p. 347, 349). Fireşte că şi Titu Maiorescu este atras în acest cerc social de condoleanţe (E. Carcalechi, *Scrisori de V. Alecsandri către dl. T. Maiorescu, Convorbiri literare,* XXXIX, 1905, p. 510, 513).

Simţindu-se înconjurat de simpatia generală, trădîndu-şi prin aceasta şi mai mult orgoliul rănit, foarte evident mal ales în pamfletul nepublicat Ecce *homo! (Scrisori, însemnări,* p. 57—59), Alecsandri pune la cale o ripostă în public. S-ar zice că ideea de a-şi scrie drama propriului destin literar se datorează în primul rînd resentimentelor trezite de această inimiciţie. Oricum ar fi, spectatorii care aplaudară, la 22 martie 1884, premiera *Fîntînei Blandvxiei* ghicesc îndată sub masca invidiosului Zoii trăsăturile stigmatizate ale lui Macedonski. Acesta răspunde printr-o epigramă, *Lui Alecsandri (Literatorul,* V, 2, 1884, p. 104). Alecsandri se arată — fireşte — implacabil pînă la capăt, şi numai moartea bardului pune capăt ostilităţilor.

Evenimentul face ca antipatia personală să nu mai aibă nici un obiect, şi atunci judecata lui Macedonski devine tot mai dreaptă. Ceva mai mult, *Literatorul* ia parte la doliul naţional, inserînd o notiţă în chenar negru. La înmormîntare, printre delegaţii presei se numără şi un reprezentant al *Literatorului* (Cezar Colescu: Inmormintarea *lui* Vasite *Alecsandri, Telegraful român,* II, 475, 29 august 1890). în calitate de „reprezentant al tinerimei literare, reprezentant al Literatorului...", Mircea Dimitriade compune o elegie funebră şi ţine o cuvîntare *(Cuvîntarea d-lui Dimitriadi, Telegraful român,* II, 476, 31 august 1890). Este urmat de însuşi Macedonski, care semnează un necrolog entuziast, expresie şi a vechilor sale simpatii paşoptiste reînviate: „Alecsandri n-a murit. Era semizeu; astăzi s-a făcut zeu — iată tot" *(Alecsandri, Telegraful român,* II, 478, 2 septembrie 1890; Scrisoa?-e, *Literatorul,* XI, 3, 1890, p. 45). Apoi opinia devine mai moderată şi — în esenţă — exactă, nu fără proteste cînd „Plebiscitul presei" aşază în 1892 pe Alecsandri, în fruntea poeţilor români şi străini (Nofife *literare,* în *Literatorul,* 1892, 1, 19 iunie 1892, p. 14). De asemenea:

„Ce i-a lipsit poate lui Alecsandri a fost o viaţă furtunoasă. Geniul său poetic e amabil, armonios şi înduioşător" (Arlstarc, *Vasile Alecsandri, Lumina,* I, 22, 3 mai 1894).

În sfîrşit, pe măsură ce sentimentul propriei sale superiorităţi se consolidează, Macedonski nu numai că nu mai are nici un fel de complexe şi resentimente faţă de Alecsandri, dar devine chiar generos (Mici *note, Literatorul,* XX, 1, 20 februarie 1899, *Teatrul naţional în Forţa morală, I, 1,* 9 decembrie 1901). In 1905 îi aducea „prinos de admiraţie" şi se întreba: „Ce monument s-ar mai putea ridica celui mai mare poet al doinei naţionale, lui Vasile Alecsandri, după opera pe care el singur a clădit-o şi care în veci va rămîne nepieritoare" (A.M., *Pentru Alecsandri, Românul literar,* III, 36, 2 octombrie 1905). Cu aceste cuvinte, poetul revenise la stilul său de totdeauna, prin care-şi elogia discipolii, semn —î n tot cazul — al unei reale evoluţii sufleteşti. Ea va duce în cele din urmă la un adevărat examen de .conştiinţă, în care Macedonski va recapitula întreaga polemică. Nu retractează protestul ridicat împotriva „scandaloaselor premiări",

Care din a domnului Alecsandri a avut această soartă? Dar aici nu este locul unei critici, ne oprim. Domnul Alecsandri zice... «la timp». Ei da! La timp, dar nu la *Timpul.*

2. Unul dintre pretinşii poeţi ai *Convorbirilor literare,* D. Eminovici («citiţi Eminescu, vă rog») îşi dă aere de patriotism prin *Timpul* luîndu-şi ifos de român neaoş. [...J[1].

lipsit de mobile personale: „Marele poet s-a înşelat dar crezînd că loviturile mele erau întemeiate pe interes personal. Cer iertare slăvitei umbre dacă şi astăzi voi spune că nu regret acea campanie." Dar, „din cele pe cari le-am scris împotriva admirabilului poet de la Mirceşti, ce n-aş mai semna astăzi este asprimea cu care am judecat o parte din scrierile sale, asprime ce din nefericire a avut darul să-1 împuţineze momentan. Alecsandri a fost şi rămîne cel mai neasemănat poet al sufletului românesc..." *(O notă a d-lui Macedonski, Flacăra,* IV, 47, 5 septembrie 1915, p. 504). Impulsivitâţile de tinereţe sînt, aşadar, amendate, prin judecăţi care pot fi considerate ca definitive. Faţă de I.L. Caragiale (v. nota la *Faunul,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 333—339) curba reacţiunilor poetului va cunoaşte o evoluţie asemănătoare. S-ar zice că Macedonski, la bătrîneţe, voia să se împace, în conştiinţă, cu toţi adversarii săi literari!

Unele din aceste elemente într-o prezentare oarecum unilaterală şi în „comentariul" lui G. C. Nicoiescu, în *Vasile Alecsandri, Opere,* I, *Poezii,* Buc, Ed. Acad. R. P. R, 1965, p. 67—74; Adrian Marino, *Viaţa lui Alexandru Macedonski,* Buc, E.P.L., 1966, p. 175-183.

[1] Fără a încerca să scuzăm în vreun fel oarecare aceste judecăţi şi expresii, din respect pentru adevărul istoric, trebuie arătat totuşi că această ieşire, oricît de regretabilă ar fi ea, constituie — după toate aparenţele — doar un *răspuns* (G-. Bogdan-Duică, bul. *Mihail Eminescu,* XIII, 20, 1942, p. 31; Tudor Vianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 406). Iniţiativa polemicii nu aparţine lui Macedonski. încă din 1871, în articolul *Naţionalii şi cosmopoliţii* (I.E. Torouţiu, *Studii şi documente literare,* Buc, 1933, IV, p. 91), Eminescu afirmase că Macedonski scrie poezii „proaste". Conferinţa lui Macedonski *Mişcarea literară din cei din urmă zece ani,* din 1878, recunoaşte în scbimb că „Eminescu... între felurite poezii a înavuţit literatura cu *Epigonii,* poezie ce va rămînea" (Presa, XI, 17 martie 1878—18 martie 1878). Cu toate acestea, *Timpul,* la *Cronica internă* (IV, 87, 21 aprilie 1879), protestează cînd poetul „fost director al prefecturii Silistra nouă, în care calitate a comis escrocherii şi falsuri în acte publice..." „în loc de a fi trimis înaintea justiţiei"... „e numit administrator al plasei Sulina din jud. Tulcea". în articolul *Novele din* popor *de Ioan* Stanici *(Timpul,* 28 martie 1882; *Opera politică,* ed. I. Creţu, Buc, Cugetarea, 1941, voi. II, p. 439—440), Eminescu afirmă între altele că: „Spitalul, balamucul şi circiuma sunt singurele Jocuri, care furnizează sujete artistice literatorilor de la *Literatorul* şi de la alte întreprinderi scandaloase". Se mai vorbeşte aici de „mărginirea intelectuală a pretinşilor autori", de „malonestitatea lor plagiară", de „obrăsnicie", de „catîri Intelectuali... împodobiţi cu medalia *Bene-merenti",* etc. Se produc apoi, în 1882, atacurile lui Macedonski împotriva lui Alecsandri, care dau prilejul lui Eminescu să-şi exprime, încă o dată, relele sale opinii faţă de un „străin", plin de „instincte bastarde", care „nu s-apucă doar să critice ceva de-o seamă cu el, nu, de Alecsandri se leagă" *(Materialuri etnologice,* în *Timpul,* VII, 8 aprilie 1882). Dispreţul era mare, şi ceea ce-1 alimenta era, pe de o parte, adversitatea ideologică (Macedonski făcea sau făcuse

3., Armean, fost neguţător şi acum pretins poet al *Conv. lit.*

4. D. Stăncescu[1], pictor şi membra în comitetul teatral. Voi ataca întotdeauna pe oamenii cari fără nici un merit literar ţin în acel comitet

politică liberală, era „roşu", corespundea aparent şi definiţiei „păturii superpuse"), pe de alta, antipatia pur personală: „fizionomia de frizor" a poetului, dandismele, infatuarea etc. Deci, temperamental, organic, cei doi poeţi trebuiau să-şi displacă, adversitatea nefiind de ordin literar, ci al idiosincraziilor reciproce. Deşi colecţia *Timpului* este incompletă, este foarte probabil că Eminescu. a atacat şi cu alt prilej pe Macedonski, care a afirmat că „doi ani consecutivi, Eminescu mă izbi sub propria semnătură, întrebuinţînd şi calomnia şi invectivele. Nici familia mea nu fu respectată" *(Sfirşitul unei legende,* în *Literatorul,* nr. 7, din 15 decembrie 1892, p. 3—6). Incriminările cu privire la originea familiei s-au produs în mod cert de ambele părţi, cu agravanta în cazul lui Macedonski că el trece la mobilizarea întregului cenaclu împotriva lui Eminescu (în *Literatorul* poetul este secundat de N. Xenopol şi probabil de Duiliu Zamfirescu) lovit vindicativ şi prin nefericita epigramă *(Literatorul,* IV, 7, iulie 1883, p. 413), publicată în momentul cînd Eminescu nu mai avea putinţa ripostei.

Victimă a temperamentului său impulsiv, iritat în împrejurările evocate fugitiv mai sus, Macedonski face cu acest prilej marea eroare a vieţii sale, care — prin consecinţe de tot soiul — îi va otrăvi întreaga existenţă. Dar raportat la momentul istoric respectiv, cînd Eminescu nu era considerat în opinia publică marele poet de mai tîrziu, iar Macedonski, în plin proces de afirmare, provoca sau trebuia să facă faţă la numeroase atacuri, incidentul poate fi înţeles mai just şi cu răceală. Violenţa de limbaj era a epocii întregi, şi *Viaţa de apoi* trebuie aşezată şi într-o astfel de perspectivă.

Se reţine de asemenea şi faptul că toate antipatiile lui Macedonski sînt din tabăra conservatoare-junimistă, în orice caz a „coaliţiei monstruoase", iar simpatiile în tabăra paşoptistă, deci consecvent cu întreaga sa atitudine ideologică (cf. *Studiul introductiv* şi Adrian Marino, *Programul lui Macedonski: Premise şi orientări* inifiaie, în *Iaşul* literar, XV, 2, februarie 1965, p. 76—81).

Ulterior, cel puţin în patru împrejurări, Macedonski a deplîns nefericirea lui Eminescu, în termeni polemici antiburghezi şi antijunimişti:

„Noua direcţiune, ea, căreî se cuvine trista glorie de a fi lăsat pe Eminescu să înnebunească de mizerie..." *(Cestiuni ortografice, literare şi politice, Literatorul,* XI, 2, august 1890, p. 17).

„Mi-aţi creat mie legenda că am lovit pe Eminescu, dar voi l-aţi omorît, căci l-aţi lăsat să moară în mizerie pe cînd strigaţi că este cel mai mare poet al ţării" *(Disidenţele, Naţionalul,* IV, 4, 15 decembrie 1893).

„Eminescu chiar, poetul pe care l-au slăvit, nu le aparţine.. Eminescu este o natură proprie, şi desigur a mers în intimitatea cugetului său în contra noii *direcţiuni,* de oare ce ea 1-a abandonat într-o nenorocire cumplită. Ceva mai mult, pe cînd d. Maiorescu, d. Carp şi mulţimea celorlalţi se răsfăţau în luxul policandrelor aprinse, pe jeţuri de mătase, Eminescu era exploatat într-un mod infam de această ceată..." *(No l, Naţionalul,* IV, 5, 16 decembrie 1893).

„Eminescu... s-a consumat la *Timpul* în curs de ani şi a trebuit să înnebunească pentru a i se face un mic ajutor şi să moară pentru ca versurile sale să fie date publicităţei tocmai de cei care îl declară poetul cel mai mare al ţării..." *(Împrejurul unei cărţi, Secolul XX,* III, 608, 23 mai 1901).

[1] Constantin Stăncescu. (1837—1901), pictor, profesor şi director la Şcoala de bele-arte, membru în comitetul Teatrului Naţional.

locul meu şi al altora. în adevăr, acel comitet trebuia să fie compus de somităţi ca Alecsandri, Hasdeu, Urechiă, Maiorescu, Odobescu şi alţii, sau, din tineri ca D. Aug. Laurian, S. Mihăilescu, Angel Demetrescu, Grandea, fără a mă uita şi pe mine. Astăzi îl vedem compus din... Din cine?

Pînă mai deunăzi era director general d. Gornescu, un vînător distins[1]. Astăzi este d. Gr. Gr. Cantacuzino[2]. Din bine în mai bine. Iar în comitet vedem pe dd. Pană Buiescu şi Stăncescu; exceptăm pe d-nii Ventura şi Steriadi, care desigur că în comitetul actual nu se simt la locul lor. Nu e aceasta un adevărat scandal? Nu este oare o adevărată batjocură a tuturor oamenilor noştri de litere?... Şi actualul comitet, pune premii şi primeşte piese!

5. Actualul director al Teatrului.

6. Fostul director. Vezi *Noaptea de noiembrie.*

7. Dulcele poet, mort în floarea vieţii sale.

8. Nicoleanu este unul dintre cele mai sumbre talente poetice din cîte am avut. După ce încearcă să se sinucidă în pădurea de la Mernani, înnebuni şi-şi dete sufletul în ospiciu.

D. Urechiă a patronat şi a iubit mult pe Nicoleanu. Destinul, însă, îşi urmează cursul, şi ce este scris să fie este.

9. Cine n-a citit cîntecele lui Garol Scrob?

D-sa a fost de curînd decorat cu Bene-merenti de către d. V. A. Urechiă.

10. Autorul idilei *Vara la ţară.* Este unul dintre poeţii noştri filozofici.

11. S-a găsit un Fr. Dame, venetic pripăşit în ţară[3], să se întrebe văzînd statuia lui Heliade: «Ge-a făcut acest om?» Consemnăm aici această întrebare, ce nu este o invenţiune, pentru a se şti cu ce ignoranţi şi cu ce mişei au românii de-a face.

[1] CC. Cornescu, autorul *Manualului vînătorului,* Bucureşti, 1874, prietenul lui Al. Odobescu. Publicist, magistrat şi om politic.

[2] Grigore Gr. Cantacuzino (Gri-gri) (1829—?), magistrat şi om de teatru, fost director al teatrelor între 1882—1887, 1889—1898. Un ecou despre aceasta activitate în *Portofoliul român,* 1882, p. 401.

[3] Fr. Dame, publicist francez, stabilit în ţară, îşi atrage antipatia lui Macedonski prin cronicile sale teatrale la piesa *Unchiaşul Sărăcie (Românul,* XXIV, 10—11, noiembrie 1880, p. 1.033; 12, noiembrie 1880, p. 1.037; 14, noiembrie 1880, p. 1.045). Aici, Fr. Dame arată că izvorul piesei lui Macedonski este *Le bon homme misere* de E. d'Herviily şi A. Grevin. Poetul răspunde în spirit polemic în articolul *Cum se face* critica *(Războiul român,* 12 noiembrie 1880). Cf. şi *Opere,* II, ed. Tudor Vianu, p. 450—452.

12. Marele nostru poet este astăzi uitat şi gloria lui a trecut la d. Alecsandri în calitate de *tdernier survivant».* Poeziile sale nu vor rămîne însă mai puţin o adevărată comoară de idei, simţiri şi armonie.

13. Poetul ruinelor Tîrgoviştei.

13 bis. Bărbier sau Andre Chenier al nostru. El, ca toţi oamenii de talent, a căzut victima facţiunilor politice. Cătina este cel care a scris, în 1848:

«Aste ziduri şi palate,
Ce sunt negre de păcate,
Hai, români, să dărîmăm !»

14. Că Grandea umblă după soare, e demn de un poet, şi eu nu o zic ca satiră. Desluşirea era trebuincioasă pentru acei cari caută într-o frază zece înţelesuri.

15. Membri.ai marelui partid. Bilcescu a început-o de la şef de uşieri şi a ajuns milionar şi director al Casei de depuneri şi consemnaţiuni, iar Pandrav, director general al Domeniilor Statului. Acesta din urmă mai ales este cunoscut prin manierile sale de bădăran. Serurie e cunoscutul cap al mahalalelor şi precum am zis-o într-o revistă politică «Sansterre» al României.

16. Costinescu Emil, fiul de suflet al partidului, astăzi cel puţin de două ori milionar; Costinescu Eug., fratele său.

17. Avocat din Craiova. Astăzi de patru ori milionar. Fost ministru etc. Stolojanu pînă la 1876 n-avea după ce bea apă. îl cunosc din Cra* iova. E fecior de boiernaş şi parcă văd încă şindrila dupe casa părintească a d-sale. Pe la nunţi, pentru ca să fie poftit la masă, cînta cu vioara. Azi a cumpărat o moşie în preţ de trei milioane şi jumătate,

18. [...]. Ce boierime este oare aceea care, ca a noastră, în locsă iade exemplu nobleţea Engliterii, care stă în curent cu tot ce este naţional, nici nu ştie măcar ca există o literatură românească, şi dacă-ţi plăteşte un abonament, scos şi acela cu *hapca,* crede că şi-a împlinit datoria? Sunt fiu de boier, neam de neam, şi după tatăl meu, şi după mama mea, însă o asemenea boierime mai bine să piară dacă e vorba a rămînea ce este astăzi.

19. Aceia cari vor găsi că poezia mea e prea personală citească pe alţi poeţi mai mari decît mine, ca de exemplu Lord Byron în răspunsul său la criticii scoţiani."[1]

[1] Macedonski face aluzie la pamfletul *English bards and* Scotch *Revimers,* răspunsul lui Byron la critica din *Edinburgh* Reuiew contra volumului său *Hcvrs of Ul^L* (1807). Poetul a citit pe Byron în traducere franceză, probabil aceea a lui Benjamin Laroche (ed. I, 1836—1837).

Cum era şi de aşteptat, violenta diatribă care lovea frontal în Academia Română şi „Junimea", prin personalitatea sa cea mai de vază, V. Alecsandri, stîrneşte vii proteste, cu atît mai mult cu cît *Viaţa de apoi* se bucură şi de o anume publicitate. Este reprodusă în *Steaua Dunării* (V, 101, 11 septembrie 1882), unde Gr. H. Grandea o prezintă cu o notiţă introductivă, ca un răspuns la „insinuări calomnioase ale ziarului *Timpul"* la „nişte zăticneli ale cîrdăşiei teatrale". Împotriva tuturor acestor atacuri Macedonski „se răzbună biciuind cu versul mînios".

Pusă direct în cauză prin acuzaţia că premiile se împart doar între membrii săi, „în familie", Academia Română răspunde prin pana lui Gh. Sion, vice-preşedintele secţiei literare, care, de curînd, dovedise chiar simpatie pentru Macedonski şi grupul său[1]. Acesta arată *(O cestie academică,* în *Steaua Dunării,* V, 104,16 septembrie 1882), cu moderaţie, dar de sus, că premiile nu se dau pentru încurajare — cum susţinuse Macedonski — ci pentru scrieri de valoare, că statutele nu opresc premierea membrilor Academiei şi că, în sfîrşit:

„Liber este d-nul autor a gratifica pe d. Alecsandri cu epitetele ce crede că le merită, aceasta fiind cestie cu totul personală; dar a arunca invective corpului întreg al Academiei pentru c-a premiat opera *Despot-vodă* mi se pare hazardat pentru d. Macedonski."

La această replică poetul dă o ripostă şi mai îndîrjită. Republică articolul lui Gh. Sion paralel cu răspunsul său, în care ridiculizează punct cu punct toate lămuririle distante ale Academiei *(Dosarul „Vieţii de apoi",* în *Literatorul,* III, 8, august 1882, p. 470-471). Încurajat în atitudinea sa şi de unele ecouri favorabile de presă colectate în acelaşi *Dosar,* Macedonski dezlănţuie acum o întreagă *Polemică pentru „Viaţa de apoi" (Literatorul,* III, 8, august 1882, p. 473-474, reprodusă în *Steaua Dunării,* V, 113, 30 septembrie 1882), în care-şi înfruntă în bloc adversarii:

„Viaţa de apoi a atras asupră-mi un întreg potop de invective — fără a număra glumeaţă scrisoare a d-lui Sion, la care am răspuns în modul ce ştiţi. Dacă azi iau condeiul din nou, înţelegeţi şi d-voastră şi oricine că nu o fac pentru a răspunde la injurii."

Poetul afirmă mereu că apără doar un principiu, discutabil desigur, căci nici statutele vechii Academii nu erau infailibile, nici lipsită de orice obiecţii morale metoda de a premia academicieni incontestabil bogaţi. Aceasta cu atît mai mult cu cît traducerea sa din Byron *Parisina* (Buc, 1878) fusese respinsă brutal de la premiere („Se exclude", cf. *An. Ac. Rom.,* Partea administrativă şi dezbaterile, seria a II-a, t. II, 1879-1880, p. 52, 294; IV, 1881-1882, p. 192-207). Desigur că traducerea lui Macedonski nu era excepţională. Dar era mai importantă *Catechelica bisericei dreptu-credincioasa răsăritene,* a protopresbiterului Ştefanelli din Cernăuţi, aceasta — totuşi — premiată, spre marele sarcasm al poetului? *(Redacţiunea: Notiţă literară,* în *Literatorul,* III 3, martie 1882, p. 176).

[1] Gh. Sion prefaţează volumul lui Carol Scrob, *Poezii complecte,* Buc, Hâimari-Sehonfeld, 1883, unde elogiază „pleiada în care se disting alde Şerbănescu, *Macedonshi,* Neniţescu, Duiliu Zamfirescu etc." (p. XIII). •

Ţinînd seama de toate aceste circumstanţe şi mai ales de temperamentul orgolios şi impulsiv al lui Macedonski, putem înţelege starea de spirit care a prezidat la compunerea *Vieţii de apoi.* Satira este îndreptată în mod esenţial nu împotriva lui Eminescu, ci a junimiştilor, factori determinanţi în comitetul Teatrului Naţional (care nu-l joacă) şi la Academie (care nu-l premiază) şi mai ales împotriva lui Alecsandri, în calitate de poet oficial, destinat tuturor onorurilor[1]. Pe Macedonski îl irita mai ales mitul infailibilităţii „bardului":

„Cînd voi vorbi de d. Alecsandri ca poet, va fi într-un studiu de peste 400 pagini, şi atuncea nu voi vorbi decît ca critic, iar nu ca defăimător..."[2]

Cît priveşte reacţiunile ostile din presă, poetul le sfidează ca totdeauna cu bravadă:

„...Injuriile ce mi le adresează sunt pentru mine o adevărată glorie. De nimic nu mă rog la Dumnezeu decît d-a nu fi lăudat de asemenea ziare."

Clarificări şi informaţii cu privire la împrejurările în care a fost scrisă această *Noapte,* despre ecourile ei, precum şi relativ la V.A. Ureche, căreia îi este dedicată, găsim în ms. inedit *Despre „Noaptea de noiembrie",* „copiate dintr-un carnet manuscris" de Ana Macedonski. Originalul acestui text, transcris de noi, pare să se fi rătăcit:

„Noaptea de noiembrie, ca şi cea de februarie, de ianuarie şi de martie, a fost scrisă în casa din str. Piaţa Amzei, nr. 7, colţ cu piaţa. Pare că mă revăd... timpul a trecut în zadar. Iată împrejurările în care aceste patru nopţi au fost scrise:

[1] **„Alecsandri... era autocratul pe care n-aveai dreptul să-l discuţi şi să-l controlezi — dinaintea căruia nu erai dator decît să te închini. Acest sentiment în literatură m-a revoltat, şi începutul meu de analiză-critică a ieşit din această rebeliune" (Al. A. Macedonski, *Scrisoare către Calloianu, Literatorul,* V, 4, 1884, p. 201 — 203).**

[2] **Al. A. Macedonski, *Analiza critică: Alecsandri,* în *Literatorul,* III, 8, august 1882, p. 449 — 463; III, 9, septembrie 1882, p. 537—550 ; III, 10, octombrie 1882, p. 591 —602. O judecată finală, echilibrată, care rezumă toate aceste episoade, în O notă o *ă-lui Macedonshi (Flacăra,* IV, 47, 5 septembrie 1915).**

Mama mea era cu desăvîrşire ruinată încă de la finele anului 1875. Luptase ca o eroină, şi la rîndul meu luptasem, aşa că, multă vreme, cu toate persecuţhmile regimului de atunci, izbutisem a ne menţine deasupra apei. Dar în această casă mizeria ne ajunse. Precum deja mi se mai întîmplase, numai pentru a nu ceda guvernanţilor (eu eram în opoziţiune), vînduserăm scaun cu scaun şi canapea cu canapea, toată mobila. în salon nu mai rămăsese — un salon imens — decît două scaune de paie, iar prin odăile de culcare, decît paturile.

Pentru a putea să dăm în tîrg, mă împrumutasem din prieten în altul, cu trei şi cu patru lei. Pensiunea rămasă de la tatăl meu, din cauză că nu fusese plătită la timp de casa de pensiuni, era cedată unor cămătari ovrei pînă la anul 1900! Şi ne aflam la anul 1882! Mizeria domnea la noi în toată puterea ei — mizerie cu atît mai crudă cu cît mama mea, care avusese o mare avere dotală, fusese obicinuită cu cel mai strălucit lux. Cu toate aceste, sfînta şi marea femeie, departe de a se crede pierdută şi de a se abandona dezolărei, mă îmbărbăta—şi lupta pentru viaţă urma eroică în văzul unei naţiuni întregi, ţară cărei tatăi meu a jertfit 36 ani pentru organizarea unui început de armată, ţară ale cărei guverne nu aflau pentru fiii acestui virtuos militar o funcţiune pentru a-i pune în situaţiunea de a sprijini pe muma lor. Iată acum şi în ce mod am scris *Nopţile.* Reintram acasă seara la 11, şi dacă aveam sau nu asigurată darea în tîrg pe a doua zi, mă aşezam dinaintea unei meşcioare pe un scaun de paie şi începeam să scriu. A doua zi la 10, cînd mama intra în odaia mea, mă afla scriind încă. în sfîrşit, mă hotăra să mă culeşi la 3 din zi, cînd mă deşteptam, dejunam, îi citeam apoi ce scrisesem, şi mama, femeie cu gust şi o cultură puţin comune, simţea îndată ce trebuie să suprim, ce să adaog, care e expresiunea slabă; într-un cuvînt, dînsa mi-a fost geniul cel bun, energia şi virtutea.

Noaptea de noiembrie, după părerea ei, este cea mai completă poemă ce s-a scris. Cit despre ce am urmărit mai cu seamă scriind-o, să trec cu uşurinţă de la satira cea mai amară la genul filozofic, la genul elegiac etc. şi să mă ridic la urmă pînă la seninătatea incorporalităţii, făcînd apoi ca poema să expire încet, ca vibraţiune muzicală, ce după ce şi-a atins intensitatea, scade şi fineşte prin a nu mai fi. încheierea unei poeme în acest mod mi s-a părut mai naturală decît *metoda cliche* a focurilor de artifice finale.[1]"

; Textul, cu caracter de „artă poetici", este raportat,ii Ii formula din

„Lirismul sau satira se joacă pc-a lui frunte
Ca fulgere desprinse din joc dumnezeiesc,"

Urmează nota 1, la *Viaţa de apoi,* reprodusă mai sus, după care textul continuă:

„Adaug că D. Maiorescu mi-o ceru spre a o publica în fruntea *Convorbirilor,* dar declinai onoarea în următorii termeni:

— «Sunt foarte măgulit şi vă sunt prea recunoscător de onoarea ce-mi faceţi, dar daţi-mi voie s-o declin. Eu, ca director al *Literatorului,* urmez o cale culturală diametral opusă celei pe care o urmează *Convorbirile* şi datoresc scrierile mele *Literatorului* şi tinerilor care s-au grupat împrejurul acestui stindard».

Dupe puţin timp mă retrasei, nu însă fără a surprinde următoarele cuvinte pe care D.D. A. Laurian le schimba cu una dintre persoanele presinte:

— Soarele care apune şi soarele care răsare! zicea D. Laurian cu privire la Alecsandri şi la mine.

Dar D. Laurian s-a înşelat. Alecsandri a apus, iar eu n-am răsărit, căci din acel moment n-am mai fost pentru D. Maiorescu decît un element ce *vicia literatura* românească.

[A se vedea art.(icolul) său *Poeţi şi critici, Convorbiri literare*[1], iar cel care a răsărit a fost... Eminescu !].

suprapusă la rîndul său peste concepţia pe care Macedonski şi-o făcea despre Byron:

„Poezia sa, amestec de ironie şi lirism, este imaginea cea mai adevărată a epocii în care a trăit". (Aristarch, *Byron, Lumina,* I, 1, 5 aprilie 1894.)

Luată în spiritul şi litera sa, definiţia pe care Macedonski o dă *Nopţii de noiembrie* corespunde întru totul ideii de „poemă", noţiune-ebeie în estetica poetului:

„O poemă... după mine, trebuie să conţie tot: supărare, suferinţi, lăcrămi, disperări, dezgusturi, scepticism, filozofie, credinţă, ironie, amar, înţelepciune, nebunie. O poemă trebuie să fie însăşi inima omului". *(Despre poemă, Literatorul,* II, 1, 15 ianuarie 1881).

Cît priveşte preocuparea de „vibraţiune muzicală", ea dovedeşte că Macedonski concepea „muzica" poeziei nu numai sub forma sonorităţii goale, exterioare, a „armoniei imitative", ci şi sub aceea, mult mai interiorizată, a lirismului inefabil.

[1] Textul lui T. Maiorescu din articolul *Poeţi şi critici (1SS6) (Critice,* Buc, Socec, 1928, voi. III, p. 73) este următorul:

„*Poeziile* lui Eminescu, *Pastelurile* şi *Ostaşii* lui Alecsandri vor curaţi de la sine atmosfera estetică viţiată de Macedonski, Arieescu, Aron Densusianu etc, etc".

Menţiunea umilitoare şi nedreaptă, atît prin alăturare de nume, cît şi prin faptul că pînă în 1886 Macedonski dăduse o serie de poezii remarcabile, este in bună parte originea judecăţii, azi înlăturată, despre „decadentismul" poeziei maccdonskiene.

(Cf. *Studiul introductiv* şi Adrian Marino, *Macedonski, antiformalist,* In *Tribuna,* IX, 13—14, 1—8 aprilie 1965.) în spirit vindicativ, Macedonski va ataca după această dată în mod constant pe Maiorescu, sprijinit şi de amicii săi literari

Voi spune acum şi cîteva vorbe cu privire la dedicaţiunea *Nopţii de noembrie.*

Cu d. V. A. Urechia, din cauză că declarase că deşi versurile mele din *ladeş* sunt admirabile, dar în total caracterul femeii din piesă este imoral, nu mă aflam în buni termeni. Şi cu toate că Urechia era ministru, sau poate tocmai pentru acest cuvînt, nu-1 mai salutam. Intr-o seară îl întîlnii la teatru în cabinetul d-lui C. Cornescu, celebru vînător, pe

care dau o replică acuzaţiei de „viţiere" a atmosferei estetice (Bonifaciu FIorescu, *Poeţi şi critici,* în *Literatorul,* VII, 1886—1887, p. 38—47). Dar toată această polemica se va desfăşura nu fără unele reveniri, pur tactice, legate de necesităţile existenţei sale precare. De pildă, poetul expediază două exemplare din *Bronzes* lui Titu Maiorescu (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Corespondentă Titu Maiorescu, S $\frac{15 (2)}{XV}$, inedită), şi se pare că nu este refuzat, deoarece criticul binevoieşte să se „înscrie" printre „abonaţii' cărţilor mele ce n-au apărut încă". încurajat, Macedonski oferă, la 25 aprilie 1890, două bilete la-un festival al său. De astă dată Maiorescu răspunde sec: „Refuzat — pe carte de vizită" *(idem,* S- $\frac{}{XV}$, inedită). Un bilanţ şi indicaţii precise despre spiritul în care au evoluat aceste relaţii atît de sinuoase, pe care nu le mai urmărim aici în toate detaliile, găsim într-o scrisoare a poetului din aceeaşi epocă *(idem,* S $\frac{}{XV}$, inedită) :

„Domnule Maiorescu,

Odinioară v-am cerut voie să vă dedic un volum de versuri şi aţi primit cu recunoştinţă.

La urmă, am fost lovit în *Convorbirile* literare, şi, cu toată că vă ştiam sufletul acelei publicări, am tăcut.

în sîîrşit, mai de curînd, şi, fără ca eu să mă fi făcut agresor, aţi zis despre mine că viciez literatura română în tovărăşie cu Aricescu.

De această dată n-am mai tăcut, şi am răspuns cu temperamentul meu.

Astăzi scriu omului de litere pentru a-i spune că judecata lui nedreaptă m-a făcut să-1 judec nedrept.

Precum vedeţi, tot eu vă scot dator către mine. Apoi, chiar cînd n-ar fi aşa, ofensele pe cari le aduce condeiul cuiva nu rămîn decît atunci cînd sunt meritate. Sunt convins că, oricare ar fi distanţa pe care convenţiunile soţiale o pun între un simplu muritor şi între un ministru de stat, niciunul dintre noi doi, simplu muritor şi ministru, nu se află în acest caz. în plus, situaţiunea mea privată îmi impune un demers din cele mai delicate, pe care îl rezum în două vorbe: Sunteţi puternic şi sunt slab.

Ce solicit prin această scrisoare este sprijinul dv. moral, dar numai verbal v-aş putea expune la ce se reduce cererea mea. în cazul cînd aţi dori să convorbiţi eu mine cîteva minute, vă rog să binevoiţi a-mi acorda o audienţă, însă, af!îndu-mă prea bolnav ca să pot ieşi din casă prea de dimineaţă, să-mi faceţi cunoscută ora de care dispuneţi în timpul zilei sau al serei.

Vă rog să primiţi, domnule Maiorescu, încredinţarea osebitei mele considerări.

ss. A. Macedonski

1888, Bucureşti, aprilie 3 (str. Griviţa 57)"

atunci director al Teatrului Naţional. Mă dusesem a întreba pe D. Cornescu despre soarta românizărei în versuri a piesei lui Shakespeare *Romeo şi Juiieta* pe care mi-o primise comitetul în unanimitate şi ce cu toate acestea nu se juca.

— Tot mai eşti supărat pe mine? îmi zise D. Urechia.

Şi după ce schimbarăm cîteva banalităţi, d-sa ochi butoniera mea în care, vai! nu era nici cea mai mică umbră de rozetă sau de panglicuţă şi mă întreabă dacă n-am «Steaua României».

îi răspunsei că această decoraţiune nu e pentru mine, că este pentru bătăuşi şi îi citai cîteva nume.

D. Urechia zîmbi:

•— «Bene-merenti)> însă îl ai desigur?

— Şi mai puţin.

D. Urechia — şiretul! — se făcu că se miră şi-mi spuse c-o voi avea.

Îi obiectai că n-o să poată, deşi e ministru, să mă trasnsforme în ochii guvernanţilor în om de merit.

Dar pentru că insistă, adăogai:

— Sper, în tot cazul, că nu mă vei sili să ţi-o înapoiez?

— De ce?

— Dîndu-mi medalia de clasa Il-a.

Şi asupra acestor vorbe ne despărţirăm. Trecură 15 zile. Uitasem cu desăvîrşire convorbirea avută, cînd într-o zi un aprod de la minister îmi aduse următoarea scrisoare a d-lui Urechie însoţită cu un alt plic în care se afla diploma ce mă decreta om de merit. Transcriu aci scrisoarea:

«MINISTERUL CULTELOR ŞI AL INSTRUCŢIUNII PUBLICE -
Cabinetul ministrului

Iubite amice

Am mulţumirea a-ţi anunţa că m.-s. regele ţi-a acordat astăzi «Benemerenti» l-a clasă; în curînd vei primi decretul.[1]

Un bărbat poet ca şi d-ta din sudul Franţei îmi trimite anexatele versuri în limba provenţală, rugîndu-mă să le versific pe româneşte în ritmul indicat la fine. Eu le adresez d-tale să-i faci gustul şi să iei o ocaziune mai mult de a te ilustra în străinătate. Lucrarea d-tale, împreună

[1] *Monitorul oficial,* 222, din 5/17 ianuarie 1882, p. 7357; *Decret regal,* nr. 264, din 23 decembrie 1881, *Pentru scrierile sale poetice,* ss. V. A. Ureche; Adresa Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, nr. 18.560, din 31 decembrie 1881, *înalt decret,* nr. 3.020 din 23 decembrie 1881, inedite (Arhiva Alexandru Macedonski, I, 16, 17, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România).

cu originalul aci anexat, le aştept cît mai curînd spre a le înainta la Montpellier.

Te salut cu toată stima şi amiciţia,

V.A. Urechiă»[1]

Do la această dată şi pînă azi, Urechiă n-a scăpat ocaziunea spre a-mi dovedi simpatia sa. Ga ministru a avut curajul să înfrunte în favoarea mea mînia colegilor săi.

Poezia ce-i dedic nu este decît un slab tribut de recunoştinţă.

A. Macedonski"

în legătură cu primirea decoraţiei „Bene-merenti"[2], ordin pe care „nu-I avea pe atunci decît Alecsandri" (V.A. Ureche, în *Forţa morală,* I, 6, din 2 decembrie 1901), Macedonski va da ulterior şi o altă versiune. Fiind invitat la masă de ministru, poetul ar fi răspuns spiritual: „Excelenţă... aşi veni să dejunez cu dumneata, dar din costumul de gală n-am decît fracul, îi lipsesc prin urmare «accesoriile»" *(Viaţa bucureşteană,* în *Românul,* XXXIII, din 23 decembrie/11 decembrie 1889). Cert este că primirea decoraţiei i-a produs o mare satisfacţie, care explică întru totul dedicaţia *Nopţii de noiembrie.* Despre starea sa de spirit în această împrejurare vorbeşte şi o scrisoare de mulţumire din 24 decembrie 1881, scrisă a doua zi după primirea ştirii distincţiei acordate, inedită (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Coresp. inv. 75.795):

„Stimate domnule Urechie,

A trebuit în adevăr, să vie un Urechiă la Instrucţiunea Publică pentru ca eu să obţin acest semn de distincţiune, şi mă voi onora cu dînsul întotdauna, pentru că mi s-a conferit de d-voastră, care, ca fiu al operilor sale, aţi ajuns la culme fără alt sprijin şi protector decît meritele şi activitatea dv. neobosită, ce a ridicat o columnă temeinică la templul literaturii române.

M-aţi făcut, stimabile d-le Urechie, să încep a nu mai avea dreptul de a zice că «sunt un paria în mijlocul ţării mele », şi dacă scrierile mele vor însemna ceva la posteritate, ea va şti că s-a aflat un literat eminent, un ministru de inimă, un scoborîtor al uneia dintre vechile glorii ale ţării care a avut mărinimia şi curajul de a onora cu o distincţiune pe proscrisul epocei în care a trăit!

[1] Originalul acestei scrisori, complet, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S —^—, scrisoarea lui V.A. Ureche, din 23 decem- XXX brie, inedita.

[2] Cf. şi ironiile lui I. L. Caragiale, *Bene-merenti,* In *Moftul român,* 23, '18 aprilie 1893 *(Opere,* 4, Buc, E.P.L., p. 28 — 30).

Vă rog să scuzaţi acest avînt, dar dv. sunteţi de vină pentru că dv. vi-1 datoresc şi mai cu seamă numai şi numai dv. ...

Vă rog de asemenea să puneţi temei pe recunoştinţa mea pentru că m-am revoltat prea mult în contra ingratitudinei spre a deveni ingrat la rîndul meu.

Grăbesc a vă mulţumi şi pentru poezia «provenţală», cu a cărei traducere m-aţi onorat şi pe care mă voi grăbi a o face cît mai repede.

Am socotit că, neaflîndu-vă la minister, e bine să las sentimentele mele să vorbească prin condei pînă ce voi putea vorbi în persoană, şi de aceea vă rog să primiţi şi acum încredinţarea devotamentului meu.

Al dv.,

Al.A. Macedonski

P.-S. Poezia se va publica subt pseudonim şi sunt convins că cititorii, delicateţea nuanţelor ce conţine, va şti să le apreţuiască la adevărata lor valoare. Vă mulţumesc în acelaşi timp şi pentru binevoitoarea comunicare ce-mi faceţi în privinţa bibliotecii şi ştiu că do se va putea nu voi fi uitat.

Buc. 1881
24 dec."

La Macedonski, aşa cum citim şi în prefaţa la *Excelsior,* dedicaţiile au avut adesea un caracter de recompensă, deci exterior, cînd acordate, cînd retrase şi şterse din mss. etc. Nu acesta este cazul cu dedicaţia *Nopţii de noiembrie.* Pentru V.A. Ureche poetul a păstrat şi exprimat în permanenţă sentimente de admiraţie şi devotament (cf. şi scrisorile inedite din 13 aprilie 1892, 3 dec. 1897 şi 11 decembrie 1901, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Corespondenţă V. A. Ureche, nr. 222, 224, 225), perpetuate şi după moartea patronului său (Luciliu, *Arte şi litere: Ultragiu memoriei lui V A. Ureche, Forţa morală,* I, 8, 16 decembrie 1901).

Despre reflectarea acestor legături în opera poetică a lui Macedonski, cf. şi nota la epigrama *Lui Alecsandri* în ediţia de faţă, voi. II, p. 347-348.

în reeditările succesive ale *Nopţii de noiembrie,* cu excepţia *Literatorului* (1918), Macedonski dă, în notă, şi traducerea epigrafului din Sir Samuel Garth (1661—1717), poet şi medic de renume al epocii sale: „« A muri» este a debarca pe un ţărm tăcut ce nu este niciodată izbit de valuri şi pe lingă care furtuna nu mugeşte niciodată."

Este neîndoielnic că în afară de impulsiuni imediate, de ordin personal şi satiric, în compunerea *Nopţii de noiembrie* au intrat şi elemente de ordin literar, unele evidente. Năvala viermilor asupra cadavrului a putut fi raportată la un moment identic din *La comedie de la*

mort a lui Theophile Gautier (cf. Charles Drouhet, *Influența franceză în poezia lui Macedonski,* I, *Macedonski și romanticii francezi, „Nopțile" lui Macedonski,* Buc, 1940, p.21—22). „Zborul lui Mazeppa pe calul său legat" este o reminiscență vădită din Byron. Evocarea Italiei este tipică la Byron și mai ales la Musset. Ambii poeți sînt bine cunoscuți de Macedonski. Izbitoare sînt mai ales analogiile cu Maurice Rollinat, poet admirat de Macedonski, din care și traduce. Deși *Les Nevroses* datează, în volum, din 1883, iar *Noaptea de noiembrie* este anterioară, sînt de-a dreptul ciudate unele paralelisme. *L'Enterre vif* conține, ca și la Macedonski, toate momentele scenariului: decesul, ceremonia înmormîntării, îngropării, descompunerii cadavrului, în același stil sarcastic. Soția, fiica, familia plictisită, dricarii, preotul, cunoscuții, groapa deschisă, scoborîrea în mormînt, groparul, începerea procesului de descompunere, invazia viermilor, toate apar la ambii poeți. în *Ballade du cadavre,* aceeași temă, aceeași atmosferă, concentrată mai ales asupra intrării în putrefacție. La fel în *Mon enterrement.* Citise Macedonski anterior pe Rollinat în vreo revistă? Ipoteza nu ni se pare de loc exclusă.

O traducere fragmentară, în proză, în limba franceză, a acestei *Nopți* dă Charles-Adolphe Cantacuzene, in cuprinsul articolului *Moeurs etsentiments lointains (Mercure de France,* T. CXLII, no. 532, 15 aout 1920, p. 252—254). în 1922, intenționa să publice într-o revistă pariziană traducerea integrală a *Nopții de noiembrie* (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S $\frac{12}{XXX'}$ V

Despre lectura acestei *Nopți* în „salonul" lui Hasdeu și în propriul său cenaclu, cf. articolul de amintiri al lui D. Karnabatt: *Noaptea de noiembrie,* în *Renașterea română,* II, 533, 29 noiembrie 1920.

(p. 43) SUB STELE

Publicată în *Revista independentă,* IX, 1, noiembrie 1887, p.11. Republicată în *Streaja țărei,* 4 iunie 1889[1]; *Literatorul,* 11, 15 april 1893, p. 10; *Lumina,* I, 15, 23 aprilie 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „D-lui Emil Costinescu"; *Literatorul,* 2, 1895, p, 8, aceeași dedicație; *Excelsior,* 1895, p. 50, aceeași dedicație; *Excelsior,* 1897, p. 50, aceeași dedicație.

[1] **Număr inexistent la Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. Cităm dupa *Rmnânia,* VI, 119, 5-6 iunie 1889 („Informații").**

Textul definitiv în ms. autograf 3.406 f. 27 r,—28 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu aceeași dedicație: „Lui Emil Costinescu".

Reprodusă din ms. definitiv.

în *Literatorul,* 1895, nr. 2, p.8, unde se indică și calitatea de „primredactor la *Românul* lui CA. Rosetti" a lui Emil Costinescu, se publică și un răspuns, în versuri, din partea acestuia:

„Vai de cel ce printre stele
Cată sprijin de vremi grele.
Mult frumos e să stai sus,
De gînduri înalte dus;
Dar pămîntul jos te cheamă,
Ori l-asculți, ori te sfărâmă."

De unde rezultă că relațiile dintre Emil Costinescu, stigmatizat în *Viața de apoi,* și Macedonski se refăcuseră. Poezia *Esquisse intime,* din *Bronzes,* p. 97-98, îi va fi de altfel dedicată.

Deși *Sub stele* nu are absolut nimic rizibil în ea, exprimînd aspirații de pură elevație și transcendere, constituind una din poeziile macedonskiene cele mai tipice, ea produce totuși sentimente de umor lui I. L. Caragiale, care o reproduce, foarte ironic, în *Moftul român,* I, 24, 1893. Publicația ducea campanie împotriva simbolismului, prin parodii și comentarii, mai mult sau mai puțin de spirit, în cadrul căreia apare și această „notă indispensabilă":

„Mai mulți cititori au crezut că la poezia noastră din numărul trecut, intitulată *Faunul,* am pus numele recunoscutului nostru simbolist Al. Macedonski numai ca o reclamă, că poezia era a noastră și, ca să-i putem da mai deosebită importanță, am pus-o sub protecția unui nume celebru. Nu! Jurăm pe onoare *ca. Moftul român* nu e capabil de așa ceva: poezia *Faun,* ca și *Sub stele* sunt propriile producții ale capului școalei simboliste, onor d. Al. Macedonski, reproduse de noi după *Literatorul,* nr. 10 și 11" *(Moftul român,* I, 39, 23 iunie 1893, p.5). *

Despre împrejurările în care poezia *Faunul* este ironizată de I.L. Caragiale, precum și privitor la relațiile sale cu Al. Macedonski, cf. nota la poezia *Faunul,* în ediția de față, voi. II, p. 333—339.

(p. 44) ACȘAM DOVALAR

Publicată în *Literatorul,* IV, 3, martie 1883, p. 180—181, cu traducere în notă: „Rugăciunea de seară". Republicată în *Lumina,* I, 38, 23

mai 1894 ; *Biblioteca română,* 12 martie 1895 *; Excelsior,* 1895, p. 52—53, dedicată : „Lui L. Joseph Janvier, ministru plenipotențiar al republicei Haiti la Londra, amintire amicală"; *Excelsior,* 1897, p. 52-53, aceeași dedicație.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897. Aici, în notă: „Acșam Dovalar = rugăciunea de scară".

v. 11: *iașmac* — văl cu care turcoaicele își acopereau fața.

Louis-Joseph Janvier este un prieten al poetului, cunoscut la Paris, în perioada 1884-1885. Sosit aici pentru studii de medicină, Janvier devine ulterior ministru plenipotențiar al republicii Haiti. Revocat, refugiat politic, făcea literatură de nevoie, și în această calitate îl cunoaște Macedonski, proaspăt debarcat la Paris, în căutare de relații literare. Personajul, exotic — era negru — puțin cam aventuros, trebuie să fi fost interesant, și poetul a păstrat despre el o bună amintire, perpetuată în țară, pînă tîrziu, prin colaborare — efemeră — la *Literatorul (Oswald Durând,* XI, 2, august 1890). Scrisori inedite ale lui Louis-Joseph Janvier, din 3 janvier 1885, 28 aout 1888, 27 noiembre 1894, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S-^iiL, S-^HL s . Alte scrisori, 28 avril 1888,
XXX XXX XXX
o carte de vizită din Londra: „Gharge d'affaires d'Haîti, 5 Albany Gourt Yard" etc, au fost de asemenea văzute de noi. Lui Louis-Joseph Janvier poetul îi mai dedică poeziile *Bucolica undă,* din *Excelsior,* și *Voluptâ* din *Bronzes.* Numele său este reținut de Louis Morpeau, în *Anthologie d'un siecle depoesie hailienne* (1817—1925), Paris, Bossard, 1925, care-1 citează — fugitiv — în prefață (p. XIV).

Prin exotismul său puțin comun în poezia română a epocii, *Acșam Dovalar* a interesat. Pictorul Theodorescu-Sion o recita colecționarului și criticului de artă K. Zambaccian, „vrind prin aceasta să aducă un fel de omagiu orientalului ce eram" *(Pagini despre artă,* culegere de texte și prefață de MarinMihalache, Buc, Ed. Meridiane, 1965, p.239).

(p. 45) DORMI DULCE

Publicată în *Literatorul,* 11, 15 aprilie 1893, p. 4—5, cu dedicația: „Somnorosului". Republicată în *Lumina,* I, 12, 17—18 aprilie 1894, aceeași dedicație; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, datată: „1892'% aceeași dedicație; *Excelsior,* 1895, p. 54, aceeași datare și dedicație; *Excelsior,* 1897, p. 54, cu aceeași datare și dedicație.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 32 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dată, cu aceeași dedicație.

Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 46) ÎN RĂSTRIȘTE

Publicată în *Literatorul,* 10, 15 martie 1893, p. 11. Republicată în *Lumina* I, 12, 17—18 aprilie 1894; *Familia,* XXXI, 6, 5/17 februarie 1895, p. 67; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „S.s. episcopului Dunărei-de-Jos, Partenie Clinceanu"; *Excelsior,* 1895, p. 55, aceeași dedicație, datată: „1893"; *Excelsior,* 1897, p. 55, aceeași dedicație și datare; *Făclia,* I, 11, 1 martie 1916.

Textul în ms. autograf 3.406, f. 86 r.—86 v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dată și dedicație.

Reprodusă din ms. 3.406.

(p. 47) ÎN ARCHANGEL

Publicată în *România literară,* VII, 6, iunie 1888, p. 118, cu supratitlul: „Preludii slave", I. Republicată în *Generația nouă,* XI, 3, aprilie 1891, p. 87; *Literatorul,* XIV, 5, 30 octombrie 1893, p. 9—10 ; *Lumina,* I, 21,1 mai 1894 ; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „D-lui C. Butculescu"; *Excelsior,* 1895, aceeași dedicație[1]; *Excelsior,* 1897, aceeași dedicație.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 34 r—35 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără supratitlu și dedicație.

Reprodusă din ms. definitiv.

Face parte dintr-un grup de poezii de inspirație „slavă", care include *Vini de stepe* și *Unui cavaler guard.*

(p. 48) CÎNTEC

Publicată în *Literatorul,* IV, 11—12, noiembrie-decembrie 1883, p. 653. Republicată în *Lumina literară,* I, 32, 15 mai 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, dedicată: „D-lui Gr. G. Tocilescu"; *Excelsior,* 1895, p. 57—58, aceeași dedicație; *Excelsior,* 1897. p. 57—58, aceeași dedicație.

[1] **Pe exemplarul din *Excelsior,* 1895, care a aparținut lui Alexandru Macedonski, în posesia noastră, dedicația este ștearsă cu cerneală.**

Textul definitiv, în ms. autograf 3. 407, f. 55 r—56 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie.
Reprodusă din ms. definitiv.

Macedonski se apropie de Gr. G. Tocilescu mai ales în timpul „afacerii" Gaion, cînd dă campaniei sale şi o anume coloratură ostilă „cosmopolitismului în literatura română", poziţie care are printre veleitari şi pe amintitul istoric. La o conferinţă a lui Gr. G. Tocilescu la Ateneu, în 1902, Macedonski îşi face o apariţie demonstrativă *(Prin Bucureşti, în Forţa morală,* II, 13, din 27 ianuarie 1902). Anterior, Gr.G. Tocilescu trimisese lui Macedonski, spre publicare în *Literatorul,* ms. unei poezii de N. Nicoleanu, pe care-1 deţinea de la V. A. Ureche (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, n 73
S ——— , medita, datată: „188..."), dovadă a unor legături intelec-
A A. X
tuale mai vechi.

(p. 50) PLECARE

Publicată *în Literatorul, i,15* septembrie 1892, p.ll—12. Republicată în *Lumina,* I, 3, 7 aprilie 1894; *Biblioteca română,* 12 martie 1895, datată: „1892", p. 59—60, cu dedicaţia: „Lui Ion Pavelescu, inginer şef *C.F.R."; Excelsior,* 1895, p. 59—60, aceeaşi dată şi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 59-60, aceeaşi dată şi dedicaţie; *Universul literar,* XXXII, 33,14 august 1916, p. 6., fără dată şi dedicaţie.
Textul definitiv în ms. 3.411, f. 6 r.—7 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu dedicaţia: „Lui Ion Pavelescu, scumpei lui memorii".
Reprodusă din ms. definitiv.

Ion Pavelescu este tatăl poetului Gincinat Pavelescu, discipol şi colaborator al lui Macedonski în perioada 1892—1896. în această epocă Ion Pavelescu este unul din sprijinitorii materiali ai poetului, cu gesturi de mecena, în bună parte de esenţă anecdotică (cf. Gincinat Pavelescu, *Amintiri literare,* în *Braşovul literar,* III, 19—20, august 1934, p. 106—109).

(p. 51) PORUNCI VERLAINIANE

Publicate în *Revista şcoalei,* I, 6 aprilie 1892, p. 200, cu titlul *Cele trei porunci,* „Dedicată tinerilor grupaţi în jurul *Revistei şcoalei".* Republicate, cu acelaşi titlu, în *Literatorul,* XIV, 3, 15 august 1893,

p. 15—16; *Lumina,* I, 12, 17—18 aprilie 1894; *Familia,* XXX, 43, 23/4 noiembrie 1894, p. 510; *Biblioteca română,* 12 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 61; *Excelsior,* 1897, p. 61.
Textul definitiv în ms. 3.406, f. 54 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *Porunci verlainiane,* pe care-1 adoptăm. Acelaşi titlu şi în ms. 39/1964, caietul II, *Excelsior, Cartea nestematelor,* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii recente.
Reproduse din ms. definitiv.

Macedonski, care în textele sale cu caracter critico-estetic se referă în repetate rînduri la poezia şi arta poetică simbolistă a lui Paul Verlaine (Marţial, *Literatura modernă, Revista modernă,* I, 6, noiembrie 1897; prefaţa la *Stoguri blonde* de Aurel Iorgulescu, Buc, „Minerva", 1900, p. 8; *Decadentismul, Carmen,* II, 2, 25 septembrie 1902), pare acum să facă aluzie la filozofia practică a poetului francez, despre care va fi avut desigur —şi unele informaţii de ordin biografic.

(p* 52) LA BESTII

Publicată în *Literatorul,* III, 3, martie 1882, p. 177—178. Republicată în *Riblioleca română,* 12 martie 1895, p. 62—63; *Excelsior,* 1895, p. 62—63; *Excelsior,* 1897, p. 62—63.
Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 62 r. (ultimele două strofe) şi f. 69 r. (primele două strofe), Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 54) COPIII

Publicată în *Literatorul,* nr. 2, 15 iulie 1892, p. 6—7. Republicată -în *Familia,* XXVIII, 34, 24/4 septembrie 1892, p. 398; *Excelsior,* 1895, p. 64, datată: „1891"; *Foaia pentru toţi,* II, 36, 8 august 1898.
Textul definitiv, cu titlul *Copiii,* în ms. 3.406, f. 15 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

1 Am cinci copii... *(ms. 3.406):* Am trei copii... *(toate republicările anterioare. Aceeaşi modificare şi/m celelalte strofe).*

(p. 55)

NAIADA

Publicată în *Literatorul,* VII, 1886, p. 125 ; VIII, aprilie—mai 1887, p. 339—340[1]. Republicată în *Lumina,* I, 7, 11—12 aprilie 1894; *Biblioteca română,* no. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 65, dedicată: „Lui Mity Golfineanu, nuvelist francez şi redactor la mai multe ziare din Paris"; *Excelsior,* 1897 p. 64, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 17 r. —18 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. Aici poezia este dedicată: „Lui Mity G., fost discipol al meu şi celebru scriitor francez, cunoscut sub numele de Mr. de Mitty".

Reprodusă din ms. definitiv, confruntat (pentru punctuaţie) cu ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Mitty Golfineanu devine prin expatriere ziarist francez, sub pseudonimul Jean de Mitty. Colaborator la *Le Journal* şi *Le Cri de Paris* (cf. D. Karnabatt, *Boema de altădată,* Buc, *Vremea,* 1944, p. 208—209). Cunoscut de Macedonski din ţară, este regăsit de acesta la Paris în 1884—1885, unde fusese trimis la studii împreună cu fratele său, în 1883 (cf. Const. I. Nottara, *Pagini din „Memorii",* în *Revista fundaţiilor,* III, 8, 1 august 1936, p. 342). Din străinătate Mitty Golfineanu îi scrie (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S $\frac{33}{XXX}$, scrisoare din Grenoble, 1 marş 1893, inedită). Colaborează sporadic la *Literatorul,* *(Une soirâe litteraire,* VII, 1887, p. 333—338). înainte de 1900 este citat de poet ca membru al cenaclului său (prefaţa la *Bertha* de C. Cantilli, Buc, 1900, p. 15).

(p. 56)

APOLOG

Publicată în *Album literar,* 15 martie 1886, p. 32 [„Apolog (Semănătorul)"][2]. Republicată în *Revista literară,* VIII, 4, aprilie 1886, p. 295; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 66, dedicată: „D-lui G. Ionescu-Gion"; *Excelsior,* 1897, p. 75, aceeaşi dedicaţie. O copie în ms. 39/1964, caietul I, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Variante

4 Şi altă parte pe sub iarba ce repede o-năbuşea *(Excelsior, 1897, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895):* Şi alta pe sub bălăria ce repede o-năbuşea *(Revista literară, 1886):* Sau, rătăcindu-se prin iarbă, covorul verde-o-năbuşea *(ms. 39/1964, caietul I).*

George Ionescu-Gion (1857—1904), publicist şi istoric, cunoscut mai ales prin lucrarea *Istoria Bucureştilor* (1899) este apreciat de Macedonski pentru „competinţa sa senină, liniştea de stil" *(Viaţa bucureşteană,* în *Românul,* XXXIII, 23 decembrie îf""[1]

(p. 57)

NOAPTEA DE MAI

Publicată în *Revista independentă,* IX, noiembrie 1887, p. 8—11, datată: „1887, Buc, iulie 23". Republicată în *Literatorul,* XI, 3, 1890, p. 36—38; *Biblioteca familiei,* III, 6, 5 aprilie 1892, p. 74—75; *Literatorul,* XIV, 1, 15 iunie 1893, p. 13—15; *Biblioteca română,* nr. 2., 19 martie 1895, p 67—71, dedicată: „D-şoarei Zoe Vlădoianu"; *Excelsior,* 1895, p. 67—71, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 65—69, aceeaşi dedicaţie; *Flacăra,* V, 26, 9 aprilie 1916, p. 299—300; la rubrica „Ecouri" următoarea notă: „Publicăm astăzi în *Flacăra* clasica poemă a lui Alexandru Macedonski: *Noaptea de mai* revăzută în forma ei definitivă"; *Literatorul,* XXVI, 7, 10 august 1918, p. 1—2, aceeaşi dedicaţie; *Junimea Moldovei de nord,* I, 23—24, mai—iunie 1920, p. 1—4; *Universul literar,* XXXVI, **43,** 5 decembrie 1920, p. 676—677; *Poezii alese,* 1921, p. 11—16, dedicată: „Fiicei mele Nina".

Textul definitiv în ms. autograf **3**.406, f. 80 r.—84 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie (ms. parţial decolorat, pe alocuri inutilizabil).

Reprodusă din ms. definitiv, confruntat cu textul din *Literatorul,* 1918.

[1] *Erata,* In *Literatorul,* 1886 — 1887, p. 368: „Bucăţile de versuri intitulate Gama *cromatică, Naiada, Distih* şi *Amertume* s-au dat din eroare la tipar de secretarul nostru de redacţiune. Ele au mai fost deja publicate în numărul 2."
[2] N-am văzut această rară publicaţie, inexistentă la Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. Citām după Perpessicius (M. Eminescu, *Opere,* III, Buc, 1944, p. 302), care foloseşte un exemplar aflat într-o colecţie particulară.

13 Ş-atotputerea Veciniciei de om abia întrevăzută *(ms. 3.406, Flacăra, 1916, Literatorul, 1918, Junimea Moldovei de nord, 1920, Universul literar, 1920):* Cu farmecul atotputerii de om abia întrevăzută *(Revista independentă, 1887):* Cu farmecul divinităţei de •om abia întrevăzută *(Literatorul, 1890, 1893, Biblioteca familiei, 1892, Biblioteca română; 1895, Excelsior, 1895, 1897); 20* Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge *(Flacăra 1916, Literatorul, 1918, Junimea Moldovei de nord, 1920, Universul literar, 1920; am adoptat această formă fiind mai cursivă):* Să credem oare focul sacru că e ceva în stare-a-1 stinge *(ms. 3.406):* Avîntul trebuie să scadă şi focul sacru a se stinge *(Literatorul, 1890, 1893, Biblioteca familiei, 1892, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897). între v. 22—23, următorul vers, existent în ms., şi în toate republicările anterioare, suprimat în „Literatorul", 1918, „Junimea Moldovei de nord", 1920, „Universul literar", 1920:* Şi cînd pămîntul se îmbracă cu fericirea dintr-un vis? *(Pe un ex. din „Cartea nestematelor", care a aparţinut lui Macedonski, în posesia noastră, acest vers reapare, transcris desigur după ms. original); 45* Trecu talazul duşmăniei cu groaza lui de nedescris *(păstrat în toate republicările anterioare, suprimat în ms. 3.406) ; 81* S-a coborît pe flori roz-albe şi pe pădurile albastre *(ms. 3.406, Flacăra, 1916, Literatorul, 1918, Junimea Moldovei de nord, 1920, Universul literar, 1920):* S-a coborît pe frunze "tineri şi s-a culcat pe flori roz-albe *(Revista independentă, 1887):* S-a coborît pe frunzătură şi s-a culcat pe flori roz-albe *(în toate republicările ulterioare) ; 85* A revărsat peste tot locul dumnezeiescul ei tezaur *(ms. 3.406, Flacăra, 1916, Literatorul, 1918, Junimea Moldovei de nord, 1920, Universul literar, 1920):* între pămînt şi între dînsa a revărsat al ei tezaur *(„Revista independentă", 1887 şi toate republicările ulterioare).*

Zoe Vlădoianu este o „generoasă donatoare" a *Literatorului (Notiţele Literatorului,* 8, 15 ianuarie 1893, p. 15).

După o versiune tardivă (cf. Adrian Marino, *Convorbire cu d. V.G. Paleolog, Universul literar,* LIV, 16—17, din 27 mai 1945), *Noaptea de mai* ar fi fost inspirată poetului de pasiunea sa pentru Aristiţa Romanescu, amică din copilărie. Tot ce se poate afirma în mod cert, în lumina documentelor, este că o anume legătură de

tinereţe a existat şi că Macedonski se gîndea chiar la căsătorie, refuzat brutal într-un moment de criză: „Oh! le mariage, m'enleve. mes critiques et mes adorateurs" (sic). „Nu sunt pentru căsătoria nici civilă, nici religioasă." îl alinta totuşi „enfant gâte des muses" (scrisoare din 15 octombrie 1880, inedită, copie în păstrarea noastră), îi refuză rolul din *Unchiaşul Sărăcie* (scrisoare din 4 decembrie 1881, idem), dar în 1897, primind volumul *Bronzes,* îi răspundea pe o carte de vizită, într-un stil destul de revelator:

„Merci, cher monsieur, ami et tendre poete, pour l'envoie (sic) de votre livre, merci pour votre charmante lettre *evocatrice du passe...* (s.n.).

Votre vieille amie toujours heureuse d'avoir de vos nouvelles.

Religieusement, je lirai votre chef-d'oeuvre et avec *Vintransigeance d'il y a vingt ans* (s.n.).

Encore merci des bonnes heures qui me sont promises."[1]

La *Literatorul* Aristiţa Romanescu era admirată şi de alţii: D.D. Racoviţă îi dedică o nuvelă „ca omagiu talentului său" (III, 5, 1882, p. 263).

Compunînd *Noaptea de mai,* Macedonski urmărea să-şi facă şi o strălucită reintrare în literatură, după campania stîrnită de afacerea „epigramei". Voia s-o publice în primul număr aî unei noi serii a *Literatorului,* proiectat să apară, reîntinerit, în 1887, cu sprijinul financiar al lui Victor Bilciurescu. Proiectul ratează însă, din cauza opoziţiei lui Al. Vlahuţă, invitat să participe la conducerea noii reviste. Acesta nu acceptă perpetuarea titlului *Literatorul,* Macedonski se retrage după un schimb violent de cuvinte, şi astfel Victor Bilciurescu îşi realizează proiectul publicistic într-o altă formă, comanditînd *Revista nouă,* pusă sub conducerea lui B.P. Hasdeu. Detalii despre acest episod la V. Bilciurescu, *Istoricul cercului literar de la „Revista nouă"* (1887—1895), în *Publicările unui grup de iubitori ai literaturei şi ai ştiinţei* (T.I, aprilie 1898, p. 4—8), unde citim următoarele :

„D. Macedonski citeşte *Noaptea de mai,* o poezie a sa inedită, scrisă înadins pentru primul număr al revistei, care se primeşte fără discuţie, îmi aduc aminte că refrenul «Veniţi privighetoarea cîntă şi liliacul e-nflorit)> a plăcut chiar d-lui Vlahuţă,"

[1] **Copie în păstrarea noastră; cf. -şi Adrian Marino, op. *cit.* p. 237-238.**

Aceeaşi scenă este evocată de Victor Bilciurescu şi în *Bucureşti şi bucureşteni de ieri şi de azi* (Buc, Ed. Universul, 1945, p. 282).

Macedonski a înscris adesea *Noaptea de mai* pe programul „festivalurilor" sale literare, în vederea cărora experimenta diferite formule de punere în scenă. Un ecou din multe:

„Momentul culminant al festivitate! a fost apariţia maestrului Macedonski, care, puţin emoţionat la început, a zis veşnic tînâra *Noapte de mai.*

Auzisem odinioară această splendidă poemă, în acompaniamentul discret al viorilor şi al flautelor. De astă dată, ne-a fost dat să o auzim însoţită de un cor bărbătesc condus de talentatul cîntăreţ M. Munteanu.

E o inovaţie fericită corul şi s-a impus din primul moment mai cu seamă cînd a repetat din dosul culiselor superbul vers:

Veniţi, privighetoarea cîntă şi liliacul e-nflorit (At., *Serbarea de la Ateneu, Adevărul,* XIX, 6.353, 2 mai 1907).

Tot în legătură cu ecourile mondeno-literare ale *Nopţii de mai* sînt de citat şi cîteva rînduri (inedite) ale lui Al. Bogdan-Piteşti, adresate unei franţuzoaice (?), pe un exemplar din *Excelsior* („a zecea mie"), Muzeul literaturii române, nr. 10.132, pe care poetul făcuse următoarea menţiune: „Dat d-lui A. Bogdan-Piteşti, cu rugăciune de a le distribui gratuit cunoscuţilor săi, ss. A. Macedonski."

„Puisque vous avez compris et que vous fîites emue admirativement â la premiere lecture que je vous fis de *Noaptea de mai,* vous etes surement d'essence superieure.

Vous m'avez dit aimer la Roumanie et tout ce qui touclie â ce pays. Ce livre est le plus beau monument de la litterature roumaine.

Vous y frouvez de pages oii, â cote de l'envolee de la poesie et de la profondeur de la pensee, il y a une telle beaute plastique de forme que la langue roumaine (...) belle et litteraire â partir de ce volume.

Si vous aimez la Roumanie au point que vous m'avez dit, vous devez aimer Macedonski, qui, le premier, donna une forme artistique â la langue roumaine et qui a parle cette langue d'une maniere si admirable.

Bien que vous soyez absolument *petite negresse* en les choses d'âme et de sentiments, vous avez un sens artistique instinctif pour les exteriorites, qui fait que vous devez surement aimer Macedonski. Vous parutes du reste si admirativement emue â la lecture que je vous fis de *Noaptea de mai,* que j'ai eu l'idee de demander ce volume pour vous au Maître. Je merite de me rappeler â votre souvenir, pour vous avoir revele les beautes renfermes ici. ss. A.B."

(p. 61)

CASTELE-N SPANIA

Publicată în *Literatorul,* III, 5 mai 1882, p. 307—308. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 72—75, dedicată: „Lui Cincinat Pavelescu"; *Excelsior,* 1895, p. 72—75, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 70—73, aceeaşi dedicaţie.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Variante

7 N-am nici-o sete de renume *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* Nici laude şi nici renume *(Literatorul, 1882); 28* Sub frunzătura-nchipuită *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română,1895):* Pe sub arcade de răchită *(Literatorul, 1882); 29* De soare vesel strălucită *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* De prin grădina-nchipuită *(Literatorul, 1882); 43* Şi mi-aş clădi atunci palate *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* Atunci mi-aş cumpăra palate *(Literatorul, 1882); 44* Pe lîngă ţărmuri populate *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* Pe ţări de soare luminate *(Literatorul, 1882); 45* De-ale amorului poeme *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* Pe unde viforul nu geme *(Literatorul, 1882); 58* Şi preschimbat prin avuţie *(Excelsior, 1897, 1895, Biblioteca română, 1895):* Şi renflorind prin bogăţie *(Literatorul, 1882).*

Sub titlu, în *Literatorul,* următoarea explicaţie: „Cu ocaziunea tragerii unei loterii la care aveam un bilet". O comedie *Les châteaux en Espagne* are şi autorul francez Collin d'Harleville (1785—1809), din care Macedonski traduce în tinereţe *Junimea de azi* (după Collin d'Harleville), în *Telegraful,* III, 502, 31 octombrie 1873. Imaginea poate fi totuşi un loc comun, întîlnit şi în poezia simbolistă, deci într-o sferă de lecturi apropiată lui Macedonski (Gustavo Kahn, *Les palais nomades):*

„Oh, mes châteaux en Espagne,
Loin exiles et tard construits
Oii le choeur des douleurs a brui,
Oh, mes châteaux en Espagne."

Foarte apropiat Ia început de Macedonski, („...un nou talent: Gincinat Pavelescu", *Intre 1880 şi 1892,* în *Literatorul,* 5, 15 octombrie 1892) în perioada 1892—1896, cînd colaborează la *Literatorul* şi la compunerea tragediei *Saul,* Cincinat Pavelescu (1872—1934), sub influenţa—zice-se — a lui Bogdan-Piteşti (cf. Adrian Marino, *op. cit., Universul literar,* LIV, 16—17, din 27 mai 1945), dă semne de emancipare de sub tutela magistrului. Atitudinea sa determină pe Macedonski să-i publice scrisorile de devotament şi afecţiune *(Cincinat Pavelescu despre Alexandru Macedonski,* în *Literatorul,* XX, 2, 5 martie 1899). Ele nu erau în nici un caz nesincere, căci atît textele lui Gincinat Pavelescu *(Artistul,* în *Literatorul,* nr. 7 din 15 decembrie 1892, p. 14—15), cît şi amintirile sale *(Amintiri literare,* în *Braşovul literar,* III, 19—20, august 1934, p. 106—109; *Mărturisiri,* în *Revista fundaţiilor,* IX, 3, din 1 martie 1942, p. 497—528) vorbesc cu simpatie în acelaşi sens. Un război epigramatic facil, cu lovituri şi contralovituri, de ambele părţi, distrează cafeneaua literară în 1907 ţAl. Macedonski, *Lui Cincinat Pavelescu,* în *Românul literar,* t. VI, 22, 14 octombrie 1907, p. 302; 24, 28 octombrie 1907, p. 335; răspunsuri, cf. Gh. Dumbravă [Ilarie Chendi], *Un epigramist: Cincinat Pavelescu,* în *Viaţa literară şi artistică,* I, 38, 30 septembrie 1907; *Notiţe şi informaţii,* I, 43, 4 noiembrie 1907).

{p. 64) ORCHESTRARE

Publicată în *Lumina,* I, 21, 1 mai 1894, cu titlul *Orchestra.* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, cu titlul *Orchestra,* dedicată: „Lui Paul Marieton, director la *Revue Felibrienne* din Paris"; *Excelsior,* 1895, p. 76, cu titlul *Orchestra,* aceeaşi dedicaţie ; *Excelsior,* 1897, p. 74, cu titlul *Orchestra,* aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv, dedicat: „Lui Paul Marieton" în ms. autograf 3.406, f. 20 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *Orchestrare,* fără dedicaţie, pe care-1 adoptăm. în acelaşi ms. 3.406, f. 86 r. poezia este retranscrisă, totuşi, cu titlul *Orchestra.* Acest text este însă în mod evident anterior celui de la f. 20 r. (altă grafie, cerneală decolorată etc).

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

11—12 Cîntaţi, căci încă mai am galbeni / Să uit ce încă n-am uitat *(ms. 3.406, f. 20 r.):* Ah, galbeni, mai luaţi-mi galbeni, / Căci chiar fiinţa mi-am uitat *(ms. 3.406, f. 86 r., Lumina, 1894).*

Am adoptat versiunea ultimă, din ms. 3.406, f. 20 r., pe care o-considerăm superioară artistic.

Prin Louis-Joseph Janvier, Macedonski cunoaşte la Paris, în 1884—1885, la cîteva luni de la sosire *(Bibliographie,* în *Le peuple roumain,* I, 3, 7/19 avril 1885), pe scriitorul Paul Marieton, „Chancelier du Felibridge", director la *Revue du Monde Latin*[1], Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S 36 (1)/XXX, scrisoarea lui Janvier, din 3 janvier 1885, în limba franceză, inedită. Va fi începutul unei legături literare destul de cordiale. Primind volumul lui Macedonski, Paul Marieton, mulţumindu-i printr-o carte de vizită în posesia noastră, promite să scrie, în *Revue Felibrienne,* „tout le bien que je pense de vos *Bronzes".* îi aduce elogii şi într-o> scrisoare A. (1.) T.S. (tamatiad), *Note şi documente... (Literatorul,* XXVI, 4, 20 iulie 1918). îi oferă romanul său, *Une histoire d'Amour* (1898), cu dedicaţia (foaia de titlu în posesia noastră): „Â l'illustre-poete roumain Alexandre Macedonski, bon ami de la France". în lumina acestor relaţii trebuie privită şi o altă dedicaţie: „Â Paul Marieton, souvenir sympathique", care însoţeşte poezia *La tzigane,.* în *Bronzes* (1897), p. 113.

(p. 65) NOAPTEA DE MARTIE

Publicată în *Literatorul,* III, 4, aprilie 1882, p. 193—196, datată: „Bucureşti, 1882". Republicată în *Biblioteca familiei,* III, 5, 31 martie 1892, p. 63—64; *Lumina,* I, 12, 17—18 aprilie 1894; *Biblioteca română,* nr. 2, p. 78—81, 19 martie 1895, dedicată: „Mamei"; *Excelsior,* 1895, p. 80—83, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 76—81,. aceeaşi dedicaţie; *Literatorul,* XXVI, 20, 3/16 noiembrie 1918, p. 3—4,. dedicată: „Maicei mele".

Textul definitiv în ms. autograf 3.283, f. 14 r.—18 r., Bibi. Acad, Republicii Socialiste România, dedicată: „Maicei mele". Textul se-

[1] **Notiţa bio-bibliografică, în *Anthologie des poeteş francaiş du XIX"* siecle, Paris, Lemerre, IV, p. 278-279.**

păstrează, cu aceeaşi dedicaţie, şi în ms. 40, copii fotografice, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, f. 50 r.—54 r.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

6 Moartea groaznică, ce-n umbră mulţumirea şi-o rînjea *(ms. 3.283, Literatorul, 1918):* Moartea galbenă ca ceara lîngă patu-i în genuchi *(toate republicările anterioare); 7* înghețată sărutare-şi-aplecase peste ea *(ms. 3.283, Literatorul, 1918):* Se-ncercase să-şi desprindă florile dintr-un mănuchi *(toate republicările anterioare); 8* Şi pe-obraz îi scuturase flori de vinete zambile *(ms. 3.283, Literatorul, 1918):* Şi să-i scuture pe faţă foi de vinete zambile *(toate republicările anterioare); 55* Pînă ce uitînd de lupta ce-o dusei cu nenorocul *(ms. 3.283, Literatorul, 1918):* Pînă ce, să pot în haos să-mi recuceresc avîntul *(toate republicările anterioare); 56* Să-ncetez să mai fiu timpul şi să nu mai fiu nici locul *(ms. 3.283, Literatorul, 1918):* Ga să fiu o licărire, ca să cîntăresc ca vîntul *(toate republicările anterioare).*

Sub titlul *Sur la nuit de ma naissance,* Macedonski dă o traducere franceză a *Nopţii de martie,* publicată în *La nouvelle revue,* 15 juin 1889. Aici este dedicată: „Â madame Juliette Adam", directoarea publicaţiei, care prezintă pe colaboratorul său într-o notă:

„Gette traduction en prose des vers de M. Macedonski a ete faite par lui-meme. La situation de l'auteur ajoutera, il nous semble, un interet â la *Nuit de ma naissance.* M. Macedonski est roumain, il est le fils du feu general A.D. Macedonski, ancien ministre de la guerre et commandant en chef de toutes les forces des Principautes Un ies.

La direction de la *Nouvelle Revue."*

Iată textul:

„Sur la nuit de ma naissance

Gette nuit-lâ il soufflait un vent glacial, le mame qui souffle cette nuit. Les arbres plaintifs se courbaient vers la terre, tandis que ma mere, gemissante, me poussait en ce monde. Jaune et hâve, elle etait etendue sur son lit de douleurs. La mort, qui veillait â son chevet, s'efforcait de denouer son bouquet de fleurs, et d'effeuiller sur son visage les petales bleues des jacinthes. La medecin sauveur, brise de fatigue, m'eut aerase en se laissant tomber dans un fauteuil, si la nourice, interessee â veiller sur mes jours, dressee devant lui, ne l'avait saisi par le bras, et arrete en poussant un cri aigu.

Lui seul, le bon docteur, m'eut ete favorable, sans le savoir, en m'arrachant aux miseres futures. Docteur, que Dieu te protege; nourice, que le Diable t'emporte! Tu savais bien que je naissais contre mon gre; toi et les autres, vous ne pouviez etre assez aveugles pour ne pas comprendre qu'en naissant au forceps on ne naît pas de son plein gre.

Gombien j'avais raison de ne point vouloir naître! N'y avais-je pas vecu d'ailleurs en ce monde, ou tout n'est que souffrance, soit plaisir, soit ennui? Me rappelais-je mes vies passees, qui bonnes ou mauvaises m'avaient ecoeure, et sachant ce que c'est vivre et mourir, refusais-je de rentrer, de resortir par les portes communes? Voulais-je fuir pour eviter mon sort? Poursuivais-je dans le neant le probleme de mon etre? Me restait-il â faucher, aux champs de l'eter. nite, de l'herbe de sagesse et de la fleur de poesie, ou l'heure de repren. dre pied ne me paraisait-elle pas sonnee por moi? Et, consulta aurais-je voulu naître tout autre chose?

Desirais-je traîner ă mon tour une nombreuse armee? Labourer les nations terrifiees, creuser entre les peuples des sillons sanglants, faire revivre en moi Alexandre ou Cesar? Aspirais-je â ressusciter Neron dans une Rome nouvelle — ne nourrissant d'autre deşir que d'etre ce qu'il fut, et de leguer â la posterite l'enigme d'un caractere? Voulais-je n'etre qu'un beau pâtre bronze par le soleil, — la chemise large ouverte sur une poitrine d'athlete, joueur de hautbois dans la foret pleine de fraîcheur — tandis que dans ce vallon courent et murmurent les ruisseaux?

Qui sait? Peut-etre m'eut-il piu de n'etre qu'ombre ou que lumiere, ou plus, foudre eclatante; ou moins, air, eau, fumee, fleur qui se pâme au bord de l'eau et donne au zephyr son baiser parfume. Participer â tout, faire pârtie de tout, etait-il mon reve? Ou ne faire pârtie de rien, n'etre rien, mon voeu? Je n'avais certes pas concu le deşir d'etre homme, de rassembler mes forces vitales, de m'enfuir en un etre, passant du domaine de l'illimite â celui du limite. Combien de luttes â present pour briser mes chaînes! Combien de cruelles souffrances pour franchir l'abîme qui separe I'eternite d'une existence longue et courte â la fois, pour retrouver mon essor dans le chaos des choses, pour redevenir lueur et vivre du grand tout, sans forme precise, sans etat determine. Mes cheveux dans l'attente vont blanchir ou tomber, mes yeux seront blesses par les nuages qu'ils

n'auraient jamais voulu voir, mon corps s'emiettera lentement. Je ne verrai plus la frontiere entre le bien et le mal. Je boirai l'amertume et le poison dans la coupe des plaisirs.

Si nous savions au moins quel est notre but sur terre? Si nous pouvions connaître le vide que eomble une existence et un nom. Si nous nous rendions compte des pourquoi de l'arrivee et du depart: ne naissons-nous que pour naître et ne vivons-nous que pour vivre? Toute notre existence se borne-t-elle â ceci: Laisser apres nous creatures â notre ressemblance qui, dans les deserts de la vie, marquent l'empreinte de leurs pas aussitot effaces par le temps ou des empreintes nouvelles!

Tout me fut contraire pendant la nuit fatale. Brise d'avoir resiste, je naquis et j'ai vecu, mais les muses chuchotteuses qui me bercerent ne pouvaient prevoir que je serais un reprouve. Des musiques joyeuses resonnerent ă mon bapteme. Je penetrai dans la vie en passant sous un arc de triomphe. Des officiers chamarres d'or me portaient dans leurs bras emmaillote de dentelles, et je passai de l'un a l'autre frais comme une rose. II semblait que tout un pays attendit ma naissance. Devais-je donc avoir pour heritage des trones sur les marches desquels les fils des rois ceignent des couronnes seculaires? 01 derision, j'etais du nombre des condamnes, des galeriens qui traînent leurs jours comme des boulets. Et si je devais gravir un jour quelque cime radieuse, ou bien m'assoir â mon tour sur un trone, c'etait sur un calvaire; nuit, fatale nuit; instant cruel, soyez maudits â jamais par mes larmes et par mon ironie."

Sur la nuit de ma naissance este reprodusă de Th. M. Stoenescu, în cuprinsul articolului *Polemicile noastre (Revista literară,* X, 22, 15 iunie 1889, p. 339—340); de Censor (Alexandru Macedonski?) într-o prezentare ad-hoc *(Un act de dreptate, Literatorul,* XI, 2, august 1890, p. 21) şi în *Bronzes,* p. 225 — 235, peste tot cu aceeaşi dedicaţie.

Textul şi nota introductivă sînt reproduse din *Bronzes.* Nota introductivă, însoţită de anunţul colaborării la *Nouvelle Revue,* a fost inserată şi în *România,* VI, 123, 10 iunie 1889.

în *Lumina* (I, 12, 17—18 aprilie 1894), *Noaptea de martie* este însoţită de nota: „Această poemă a fost tradusă şi publicată de autor în *La Nouvelle Revue* din Paris. D-na Adam, directoarea, a însoţit-o cu o notă foarte măgulitoare pentru poet."

Despre Juliette Adam, cf. nota la poezia *Fintîna,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 311.

Desigur, asupra lecturii, Duiliu Zamfirescu scrie poetului următoarele: „Am citit cu cea mai mare luare-aminte splendida dumitale *Noapte de martie* şi cu toată sinceritatea te asigur că e tot ce-ai făcut mai frumos printre frumoasele dumitale lucruri" (dintr-o scrisoare inedită, nedatată, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski S $\frac{79}{XXX}$).

(p. 68) ZORI ROZE

Publicată în *Literatorul,* 3, 15 august 1892, p. 9, cu indicaţia: „Imitaţie", nedatată. Republicată în *Biblioteca română,* no. 2, 19 martie 1895, cu aceeaşi indicaţie, dedicată: „Lui Jules Emery"; *Excelsior,* 1895, p. 84, datată: „1892", aceeaşi indicaţie şi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 78, datată: „1892", aceeaşi indicaţie şi dedicaţie.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

(p. 69) BANCHET LA CURTE

Publicată în *Literatorul,* XIII, 7, 15 decembrie 1892, p. 8, cu subtitlul: „Poezie coreană". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 85, cu subtitlul: „Poezie coreană"; *Excelsior,* 1897, p. 79, acelaşi subtitlu.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 56 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu acelaşi subtitlu.

Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 70) PRIETENIE APUSĂ

Publicată în *Literatorul,* XI, 2, august 1890, p. 29—30, cu subtitlul: „Poezie simbolistă-instrumentalistă". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 84—86, dedicată: „Lui Victor Bilciurescu", fără subtitlu; *Excelsior,* 1895, p. 86—88, aceeaşi dedicaţie, fără subtitlu; *Excelsior,* 1897, p. 84—86, aceeaşi dedicaţie, fără subtitlu; *Universul literar,* XXXVI, 34, 3 octombrie 1920, p. 531 — 532, aceeaşi dedicaţie, fără subtitlu.

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, Bibi. Acad. [Republicii Socialiste România: partea I, f. 85 r.; partea a Il-a, f. 54 r.; partea a III-a, f. 84 r., fără dedicaţie şi subtitlu.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

17 Cînd e-n taină-nsufleţită de-o simţire ca a ta *(ms. 3.411, f. 54r.):* Dacă-n ea vibrează suflet şi juneţe ca a ta *(toate republicările anterioare).*

Asupra poeziei „simbolist-instrumentaliste", cf. nota la *în arcane de pădure,* ediţia de faţă, voi. II, p. 328—330.

Pe Victor Bilciurescu, publicist veleitar, destinat unei cariere obscure, Macedonski l-a cunoscut foarte tînăr, la vîrsta de cincisprezece ani, în faza primelor sale încercări literare, încurajate cu generozitate, prin corespondenţă, apoi direct (Victor Bilciurescu, *Bucureşti şi bucureşteni de ieri şi de azi,* Buc, Ed. Universul, 1945, p. 259). Cînd tînărul literat moşteneşte o importantă avere, Macedonski încearcă să „relanseze" cu acest sprijin *Literatorul,* agonizant la sfîrşitul lui 1887. Poetul îşi cultivă deci „comanditarul" prin dedicaţii, mai înainte îl făcuse membru al Academiei literare „Les muses Santonnes", din Royan, Franţa, cu al cărui secretar, Victor Billaud, Macedonski este în corespondenţă etc. în consecinţă, presa începe să anunţe că Victor Bilciurescu „a devenit proprietar şi prim-redactor al valoroasei reviste *Literatorul" (Telegraful,* XVIII, 4.552, 1 septembrie 1887). Dar acesta intenţiona să pună revista sub patronajul lui B.P. Hasdeu, realizînd o apropiere între cei doi scriitori, sub semnul unui front comun antijunimist (N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti contemporane,* Buc, 1934, voi. II, p. 9). Că s-au făcut demersuri în acest sens, faptul este sigur. După ştiri contemporane, aflăm că s-a oferit „dictatura" la *Literatorul* lui B.P. Hasdeu, care „a primit cu plăcere" *(Ştiri d-ale zilei,* în *Românul,* XXXI, 8 octombrie 1887, p. 899—900). S-ar zice că Hasdeu se hotărîse la un moment dat să ia, într-adevăr, conducerea, deoarece citim: „Redacţiunea *Literatorului* are astă-seară întrunire la redacţia acestei reviste, întrunirea va fi prezidată de d-l Hajdeu" *(Românul,* XXXI, 23 octombrie 1887). Dar acordul definitiv nu se încheie, de unde alte informaţii cu privire la întemeierea unei noi publicaţii, *Revista nouă,* condusă de B.P. Hasdeu şi finanţată de Victor Bilciurescu, proiect care se realizează curînd (1888): „Din toate versiunile ce circulă asupra celor două reviste care se muncesc a se naşte, una sub numele de *Noua revistă* şi alta sub numele de *Revista independentă,* nu ştim care va fi şi care va rămîne cea adevărată" *(Românul,* XXXI, 3 noiembrie 1887; cf. *şi Familia,* XXIII, 45, 8/20 noiembrie 1887, p. 536).

Iată acum şi versiunea lui Macedonski despre toate aceste proiecte şi tratative:

„D. Macedonski, aflîndu-se în legături de prietenie cu un tînăr, d. Victor Bilciurescu, şi acesta manifestîndu-i, îndată după terminarea studiilor sale, dorinţa să contribuiască cu bani proprii să dea *Literatorului* o mai mare însemnătate, d. Macedonski îi cedă titlul sub oarecare condiţiuni ce nu s-au îndeplinit. D. Macedonski încredinţa atunci direcţiunea d-lui Hasdeu. Eminentul erudit primi solemn să ducă mai departe opera pleiadei ce se grupase împrejurul acestei reviste. Dar dorinţa de a spolia pe acest tînăr aduse, după ce noua întocmire fusese anunţată de toate ziarele româneşti, o propunere de a se schimba titlul în col de *Revista nouă.* Această propunere, pusă în dezbatere, fu respinsă chiar de d. Hasdeu. Eruditul declară că se retrage dacă propunerea se va primi. Ea se respinse. Cu toate acestea, a doua zi chiar, titlul se schimbă, iar erudiţiunea d-lui Hasdeu nu se retrase, şi tînărul entuziast şi inimos se făcu comanditarul companiei şi afundă sub auspiciile ei o avere de două sute mii lei. D.A. Vlahuţă, spre a cîştiga mai cu înlesnire bunele graţii ale neexperimentatului, dar plin de calităţi tînăr, se coborî pînă la oficii rezervate de obicei oamenilor de lupanare" *(în loc de prefaţă, Literatorul,* XI, 1 iunie 1890, p.l—2: *Nota red.)*

în linii generale, amintirile personale ale lui Victor Bilciurescu vin să confirme afirmaţiile lui Macedonski. în iulie 1887, poetul propusese într-adevăr lui Victor Bilciurescu să cumpere titlul revistei *Literatorul,* ceea ce acesta acceptă cu intenţia de-ai lărgi sfera colaborărilor, a-i mări formatul şi a-i da un alt conţinut. Amîndoi se pun de acord să ofere conducerea publicaţiei lui B.P. Hasdeu. Acesta la început este reticent, apoi se arată dispus să accepte dacă vor face parte din comitetul de redacţie, pe lîngă Macedonski şi Bilciurescu, Delavrancea şi AI. Vlahuţă. Colaborarea sub această formă se dovedeşte însă imposibilă. Vlahuţă refuză categoric să devină redactorul unei reviste care ar purta titlul de *Literatorul* şi cere să se schimbe denumirea. Delavrancea i se asociază. Macedonski nu renunţă la tiltu, obiectînd că „această zîzanie nu este accidentală, ci a fost mai dinainte plănuită intenţionat de d. Vlahuţă, pentru a scormoni duşmănii vechi"; din care pricină este de părere că faţă de intrigile făurite de acesta împotrivă-i „...a decis să se retragă". Nu fără o discuţie violentă, în care s-ar fi pus mina chiar pe... cande-

labre. Produeîndu-se vacarm, Victor Bilciurescu invită pe cei doi adversari ireductibili să părăsească sala de redacție. Pus în minoritate, Macedonski își retrage a doua zi de la tipografie ms. *Nopții de mai,* rupînd legăturile cu noua grupare *(Istoricul cercului literar de la „Revista nouă", 1887—1895,* în *Publicările unui grup de iubitori ai literaturei și ai științei,* T. I, aprilie 1898, p. 4—8, reluate în *București și bucureșteni de ieri și de azi,* Buc, Ed. Universul, 1945, p. 259—265).

în felul acesta, *Literatorul* își încetează la sfîrșitul lui 1887 apariția, pentru ca să reînvie abia după trei ani, în 1890. Din acest episod, Macedonski trage unele concluzii cu privire la „caracterul" lui Hasdeu, admirat—totuși—în continuare (cf. nota la poezia *Cu morții,* în ediția de față, voi. II, p. 244—245. Nici cu Victor Bilciurescu relațiile nu par să se rupă, deoarece acesta figurează pe listele de participanți la „seratele literare" ale poetului (C. Gantilli, *Revista modernă,* II, 8, 26 martie 1898).

O „parafrazare" inedită, *Ziua de decembrie* (ms. 3.411, f. 37 r.—38 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România) exprimă aceleași sentimente, iar *Rondelul morii,* aceeași atmosferă.

(p. 72) VAPORUL MORȚEI

Publicată în *Literatorul,* IV, 6, iunie 1883, p. 321—322. Republicată în *Binele public,* V, 149, 5 iunie 1883; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 87—88, dedicată: „Marei tovarășe a vieței mele — consoarta mea"; *Excelsior,* 1895, p. 89—90, aceeași dedicație; *Excelsior,* 1897, p. 83—84, aceeași dedicație.

Textul definitiv, cu titlul *Vaporul morței,* în ms. autograf 3.411, f. 14 r.—15 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu dedicația: „Marei tovarășe a vieții mele — soția mea".

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

7 Răspîndind în largul mărei o-ndîrjită ironie *(ms. 3.411):* Și punea în atmosferă nota lui de ironie, *(Literatorul, 1883, Binele public, 1883):* Și punea în atmosferă o-ndîrjită ironie *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 8* Printre urlete grozave de dușman nemilostiv *(ms. 3.411, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Urletele-i de sălbatec, cîntecu-i nemilostiv *(Literatorul, 1883, Binele public, 1883).*

în ms. copie 39/1964, caietul II, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, alte variante nesigure. Textul ms. este transcris de mai multe mîini, fără nici o preocupare de exactitate.

Versiunea franceză a acestei poezii, *Le vaisseau fantome,* este ulterioară: *L'Elan litteraire* (Liege), nr. 6, 1885; *L'Independance roumaine,* IX (2-e serie), 2.337, 19/31 juillet 1885, dedicată: „Â ma femme".

(p. 74) PRIMĂVARA

Publicată în *Literatorul,* VIII, 1, ianuarie 1887, p. 191, cu titlul *Sub primăvară.* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 89—90, cu titlul *Primăvara,* dedicată: „în memoria amicului meu marchizul Ricardo Bergamasco"; *Excelsior,* 1895, p. 91—92, cu același titlu și dedicație; *Excelsior,* 1897, p. 85—86, cu același titlu și dedicație.

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 9 r. (primele două strofe) și 3.406, f. 71 r. (ultimele două strofe), Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. în ms. 3.411, f. 9 r., cu dedicația: „în memoria lui Ricardo Bergamasco (mort la 19 ani, prietenului... Umbrei de dincolo de Stix)"[1].

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

10 Uitați, dormiți sub liliac *(ms. 3.411, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Culcați-vă sub liliac *(Literatorul, 1887); 15* E fericirea sub cais *(ms. 3.406, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Plimbați-vă pe sub cais *(Literatorul, 1887); 19—20* Trecutul naște ca o floare/Ah ! de-aș muri sub nucul lat *(ms. 3.406):* Trecutul crește ca o floare: / Ah! voi să mor sub nucul lat *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Se-nbracă sufletu-n splendoare/Lăsați-mă sub nucul lat *(Literatorul, 1887).*

Lui Ricardo Bergamasco, amic din tinerețe, cunoscut la Florența în 1872, Macedonski îi închină pe lîngă această poezie și *Umbra amicului meu Ricardo Bergamasco,* apoi *L'ephebe aux pâles yeux,* anterior *Ricardo* (cf. nota la poezia *O umbră de dincolo de Styx,* în ediția de față, voi. II, p. 373-375).

(p. 75) BUCOLICA UNDĂ

Publicată în *Revista literară,* XII, 22, 23 iunie 1891, p. 337, cu subtitlul: „Versuri inedite", II. Republicată în *Literatorul,* XIV, 12, 15 mai 1893, p. 12; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, dedicată: „Lui Ludovic Joseph Janvier, ministru plenipotențiar la

[1] **Cuvintele cuprinse în paranteză sînt șterse.**

Londra a Republicei de Haiti"; *Excelsior,* 1895, p. 93, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 87, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. 3.406, f. 72 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie.

Reprodus din ms. definitiv.

Macedonski reia motivul în poezia franceză *L'onde rose,* posterioară *(Literatorul,* 2, 15 iulie 1892, p. 11).

Asupra relaţiilor poetului cu Louis-Joseph Janvier, cf. nota la poezia *Acşam Dovalar,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 275—276.

în ironie, I. L. Caragiale reproduce *Bucolica undă* în *Moftul român* (I, 33, 1893), la rubrica „Parnasul român".

v. 5: *eglogă* — gen al poeziei pastorale, cultivat îndeosebi în literatura antică, greco-latină.

v. 9: *almeie* — dansatoare egipteană, care-şi însoţeşte dansul cu cîntece improvizate; prin extensiune (ca şi la Macedonski) dansatoare şi cîntăreaţă orientală.

(p. 76) PE BALTA CLARĂ

Publicată în *Revista literară,* XII, 22, 23 iunie 1891 („Versuri inedite", VII), cu subtitlul: „Poezie simbolistă-instrumentalistă". Republicată în *Literatorul,* 12, 15 mai 1893, p. 13; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, dedicată: „în memoria iubitului meu nepot Grigorie Ghica"; *Excelsior,* 1895, p. 94, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 87, aceeaşi dedicaţie; *Făclia,* I, 10, 15 februarie 1916, fără dedicaţie.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 80, care urmează ms. definitiv (p. 412), nouă inaccesibil.

Despre „instrumentalism", cf. nota la poezia *In arcane de pădure,* ediţia de faţă, voi. II, p. 328—330.

(p. 77) MĂ UIT LA CER

Publicată în *Literatorul,* III, 4, aprilie 1882, p. 234, cu titlul *Mă uit...* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, cu titlul *Mă uit la cer; Excelsior,* 1895, p. 95, acelaşi titlu; *Excelsior,* 1897, p. 89, acelaşi titlu.

Textul definitiv, în ms. autograf 3.406, f. 73 r., cu titlul *Mă uit la cer,* cu o dedicaţie ştearsă.

Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 78) ASUPRA PRIMULUI MEU VOLUM

Publicată în *Literatorul,* II, 12, decembrie 1881, p. 235. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 96; *Excelsior,* 1897, p. 90.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Volumul avut în vedere este, desigur, *Prima verba* (1872), care deschide o carieră literară sortită unor mari furtuni, de unde şi meditaţia melancolică din epoca maturităţii. Nu-i mai puţin adevărat că poeţii romantici aveau obiceiul de a dedica versuri propriilor volume. între alţii, Alfred de Musset: *Au lecteur des deux volumes de vers de l'auteur,* în *Premiires poisies* (1829—1835).

(p. 79) NOAPTEA DE FEBRUARIE

Publicată în *Literatorul,* III, 2, februarie 1882, p. 65—72, datată: „Bucureşti, 18 decembrie 1881". Republicată în *Literatorul,* VIII, 1 ianuarie 1887, p. 138—145, cu următoarea notă în fruntea poeziei: „Republicarea *Nopţilor* era o dorinţă generală. O satisfacem astăzi începînd cu cea de *Februarie"; Românul,* XXXIV, 12 mai 1890; *Biblioteca familiei,* III, 4(78), 21 martie 1892, dedicată: „Prietenului meu G. Buzoianu" ; *Lumina,* I, 61, 19—20 iunie 1894, aceeaşi dedicaţie; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 97—108, cu dedicaţia: „Lui G. Buzoianu, profesor"; *Excelsior,* 1895, p. 97—108, cu aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 91—102, cu aceeaşi dedicaţie; *Literatorul,* XXVI, 4, 20 iulie 1918, p. 2—3, cu dedicaţia: „Lui George Buzoianu, profesor, pentru prietenia ce mi-o purta".

Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Un ms. autograf, cu subtitlul „Bordelul", datat: „1881, dec. 18", în posesia criticului George Munteanu, care-1 semnalează, cu indicarea unor mici variante *{Macedonski inedit, Contemporanul,* 35 (1.038), 2 septembrie 1966].

Variante

34 Se ghiceau, plutind prin colţuri, bestiale năzuinţi *(Literatorul, 1918):* S-aprinsese-n candelabre luminările roz-albi *(toate republicările anterioare) ; 46* Sufleteasca prăvălire pentru veci întipărită... *(Litera-*

torul, 1918) : împrejurul cărei s-află„Infamia" imprimată *(toate republicările anterioare).*

între v. 55—56 erau incluse, In toate republicările anterioare textului din „Literatorul", 1918, versurile:

Voi roşiţi fără-ndoială, delicate cititoare,
Şi scîrbind aceste versuri, le călcaţi pe sub picioare,
Urîţi viţiul mai bine înainte de-a roşi...
Doamne, care din carete, îmbrăcate ca păieţe,
Avînd tinere copile, ne-aruncaţi noroi-n feţe*
Revoltate, dac-o rochie, soţul V-ar cocoloşi,
Ah! gîndiţi-vă mai bine că o nouă pălărie'
Că o pană, o dantelă, un manşon, o broderie,
O găteală, o brăţară, o agrafă* un inel,
Trena de la vreo' rochie, pentru baluri costumate,
Pot, pe bietele copile ce-aţi crescut nevinovate,
Pot..., — şi pentru ce n-aş spune-o? — să le-arunce-ntr-un bordel.
Voi roşiţi fără-ndoială, cititori, — dar vă prefaceţi...
Aide! Aţi trecut cu toţii şi prin ciur şi prin dîrmon...
Aţi făcut destule-n lume, sau destule-'aveţi să faceţi...
Fiţi pe pace! Toţi cunoaştem ce-nsemneaz'ă un Caton.

78 Dar din trei, uitate-n jeţuri, cea mai tînără-adormise *(Literatorul, 1918) :* Dar din trei ce rămăsese două-n jeţuri adormise... *(toate republicările anterioare); 79* însă somnu-nseninase chipul veşted şi-ncruntat *(Literatorul, 1918):* însă somnul contractase chipul lor desfigurat *(toate republicările anterioare); 84* S-ar fi zis, de orişicine, preursirea că-1 răsfaţă *(Literatorul, 1918):* Nu puteai deduce alta decît soarta că-1 răsfaţă *(toate republicările anterioare); 104* Dacă n-ar fi fost în lipsa ticălosului metal *(Literatorul, 1918) :* Dac-ar fi putut să aibă o bucată de metal *(toate republicările anterioare).*

între v. 112—113 erau introduse in toate republicările anterioare textului din „Literatorul", 1918, versurile:

Nu le-aruncaţi cu piatra doamnelor din lumea mare,
Voi le-aţi prăvălit în ocna Iadului îngrozitor...
Nu le-aţi vrut cusătorese într-a voastră nepăsare,
Ele v-au luat bărbaţii şi au fost în dreptul lor!

Cu toată punerea în scenă naturalistă, inspiraţia tipic romantică a *Nopţii de februarie* este evidentă. Apologia femeii căzute, victimă a societăţii, rămasă pură sufleteşte, reprezintă o temă curentă. La Alfred de Musset, poet foarte bine cunoscut lui Macedonski, ideea („Pauvrete, pauvrete, c'est toi la courtisane") revine nu o dată. în *Porţia,* în *Octave* pe care poetul o şi traduce *(Literatorul,* I, 14, 20 aprilie 1880, p. 209—211), în *Rolla,* întîlnim invariabil evocarea candorii latente, a suferinţei morale adînci, sub aparenţe lascive, corupte.

Pledoaria invită la compătimire, o atitudine morală comună şi lui Victor Hugo *(Les chants du crepuscule,* XIV):

„Oh! n'insultez jamais une femme qui tombe!
Qui sait sous quel fardeau la pauvre âme succombe L
Qui sait combien de jours sa faim a combattu!
Quand le vent du malheur ebranlait leur vertu"...

Este însăşi poziţia lui Macedonski, mişcat de această dramă sociala încă din adolescenţă, în perioada călătoriilor sale în străinătate. Din versurile acestei epoci (ms. 3.217, f. 25 r.—28 v., 32 r.—34 v.), rezultă limpede că problema îl obseda. Imaginea fetei inocente, corupte de mizerie, îl urmăreşte *(Providenţa, Literatorul,* II, 11,1881, p. 257—259 ', *Poezii,* 1882, p. 383—386), şi peste acest substrat de revoltă socială şi sentimentalism romantic naturalismul vine să-şi suprapună evocările sale brutale, care se impun atenţiei întregii epoci. Din această fuziune a ieşit, în esenţă, *Noaptea de februarie,* peste care pluteşte umbra lui *Nana* de Zola, roman citit chiar în această perioadă (prefaţa la Th. M. Stoenescu, *Poezii,* Buc, 1883, p. II). Poetul, dealtfel, nu ascunde influenţa lui Zola şi nici intenţiile sale de critică socială: „D. Macedonski — ca şi Zola — este atacat că s-a coborît pînă la prostituate, şi nu este nici unul dintre cei care-1 atacă care să nu încerce să-i parafrazeze faimoasa sa *Noapte de februarie...* Din nenorocire pentru imitatori, nici unul n-a avut geniul să descrie în trăsături de foc şi într-un mod cuviincios chiar lucruri în sine necuviincioase, dar ce trebuiau şi trebuiesc dezvelite ca să se ajungă la o regenerare socială atît de trebuincioasă" *(Noutăţi literare,* în *Literatorul,* V, 4, 1884, p. 214).

în *Literatorul,* 1918, *Noaptea de februarie* este însoţită de următoarea notă:

„Noapte de februarie, pe care o publicăm în numărul de azi, este una din cele care s-au bucurat de mai multă celebritate. Se atrage luarea-aminte că *Noaptea de februarie* nu se află decît în volumul *Excelsior* şi că această carte, deşi editată odinioară în 13.000 exemplare, a dispărut cu totul din circulaţiune" *(Paginile zilei, Literatorul,* XXVI,. **4,** 20 iulie 1918).

La v. 178: *Fetele vin la fintina,pe cîndpopa-n, toacă, toacă,* Macedonski atrage atenţia într-o notă:

„Mulţi mi-au imitat acest «popa-n, toacă, toacă»... O spun, spre a nu se crede că i-am imitat eu."

Asupra acestei onomatopee, criticată în presă, o notă a poetului; *Limbă şi tradiţie (Literatorul,* XXVI, 6, 3 august 1918, p. 8).

George T. Buzoianu, profesor craiovean, este unul din dascălii din copilărie ai poetului, la liceul din Graiova, prezentat drept „amicul şi colaboratorul nostru" *(Notiţe literare,* în *Literatorul,* nr. 1, 15 iunie 1892, p. 15).

Prin ineditul temei, *Noaptea de februarie* determină discuţii în jurul moralităţii artei, al căror ecou se face B. Florescu, în *Studii literare* (I, Buc, 1894, p. 17—18):

„în *Noaptea de februarie* Macedonski nu se sfieste de a ne înfăţişa o casă publică. Poezia fireşte că nu-i pentru fete tinere, dar de ar fi preocupaţi autorii numai de acest gînd, atunci ar trebui aruncate în foc mai toate capurile de operă, începînd cu *Biblia.* Da, ne duce în acest loc, dar ce imn al durerei 1 Ce *Miserere* al suferinţei fără nădejde 1 Ah! De este aceasta *a infecta* literatura de o mie de ori mai bine această poetică infectare decît deznădăjduirea budistă sau schopenhauriană."

Ultima propoziţie vizează direct acuzaţia de „viţiere" a literaturii adusă lui Macedonski de Titu Maiorescu (cf. nota la dedicaţia volumului de *Poezii,* 1882, în ediţia de faţă, voi. I, p. 401—403, II, p. 269-270).

(p. 86) NIPONUL

Publicată în *Literatorul,* 2, 15 iulie 1892, p. 16, cu titlul *Japonul,* datată: „1892". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, acelaşi titlu, nedatată; *Excelsior,* 1895, p. 109, acelaşi titlu, nedatată; *Excelsior,* 1897, p. 103, acelaşi titlu, nedatată.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 89, care urmează ms. definitiv cu titlul *Niponul* (p. 414), nouă inaccesibil.

Pe un exemplar^din *Excelsior* (1895), în posesia noastră, Macedonski însemnase şi o altă versiune, sub titlul *Japonul ţărm,* din care se va dezvolta, ulterior, *Rondelul mărei japoneze* (v., ediţia de faţă, voi. II, p. 229).

Fantastizat de vii colori,
Cu coperişuri lucitoare,
Sub largă purpură de flori
Japonul ţărm se scaldă-n soare.

Idolatrat de călători,
Pe marea lui străvăzătoare,
Scamatorie de colori,
Şi jucărie răpitoare,

Japonul ţărm se scaldă-n soare.

In ms. *Poeziile lui Alexandru Macedonski revăzute definitiv de poet pentru ediţia „nec varietur", 1920, mai 29,* caietul II, copie Ana Macedonski, Muzeul literaturii române, nr. 9.186, poezia *Niponul* este dedicată „Lui Soare Macedonski, nepotul meu".

Soare Macedonski, care se va consacra şi el picturii, este nepotul poetului, fiul lui Alexis Macedonski, născut din prima sa căsătorie cu argentiniana Francisca Puglia, pseudonim artistic Solaro. Născut în 1909, moare foarte tînăr, la 19 ani, în 1928 (N.N. Tonitza, *Cronica plastică,* în *Viaţa românească,* XXI, 4, april 1928, p. 102; Necrolog — date biografice în *Rampa,* nr. 3.237, 4 noiembrie 1928; Expoziţie la Ateneu şi cronică în *Universul literar,* nr. 13, 24 martie 1929).

(p 87) PE UN ALBUM

Publicată în *Revista literară,* VII, 4, aprilie 1886, p. 295. Republicată în *Riblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 110; *Excelsior,* 1897 p. 104.

Reprodus din *Excelsior,* 1897.

în ms. 3.406, f. 77 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Macedonski transcrisese următoarea variantă:

Zînă-a lumilor curate, cuib de visuri feminin
Pentru care-şi desfăşoară vîrsta fragedă minunea,
Poartă-ţi încă scutierul în al gîndului senin,
însă nu-1 lua în braţe, să nu-ţi pierzi iluziunea.

Poezia pare să fi fost inspirată (într-o fază anterioară publicării?) de o anume înclinaţiune a poetului pentru Corina V.A. Ureche, fiica protectorului său din prima serie a *Literatorului.* în orice caz, Ia moartea Corinei Ureche, necrologul poetului conţine o aluzie limpede:

„Corinei Ureche, o copilă pe atunci, chipului de madonă şi corpului de silf, se puteau aplica mai cu seamă aceste versuri (se reproduce poezia *Pe un album,* după care textul continuă). Cunosc un poet care trebuie să fi crezut ce scria în versurile citate, de vreme ce şi-a tăcut sentimentul intim, de vreme ce n-a ştiut să vorbească la timp.

Şi «delicata procreare», «cuibul femenin de visuri» sub înrîurirea împrejurărilor sociale, fie chiar sub a voinţei ei proprii, nici putea, nici trebuia să asculte de versuri..." *(Viaţa bucureşteană,* IX, *O poemă, Românul,* XXXIV, 6—7 aprilie 1890).

(p. 88) ÎN NOAPTE

Publicată în *Literatorul,* 1, 15 iunie 1892, p. 10. Republicat în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 110, dedicat: „Lui Jules Brun, redactor la *Figaro; Excelsior,* 1897, p. 105, aceeaşi dedicaţie.

Reprodusă din Opere, I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 90, care urmează ms. definitiv (p. 414), nouă inaccesibil.

Jules Brun, publicist francez, stabilit şi decedat în ţară (1916), autor de lucrări despre România *(La Roumanie pittoresque,* Buc, 1887 ; *Les 32 mariages roumains,* Buc, 1893; *L'âme roumaine,* Buc, 1902 etc), colaborează *la. Literatorul (En Roumanie,* nr. 1, 1895 etc). Frecventează cenaclul lui Macedonski, şi Ştefan Petică îşi aminteşte a-î fi auzit aici exclamînd entuziasmat, după o lectură a traducerii poetului din *Faust:* „Aceasta nu mai e cetire; aceasta e crearea şi încarnarea lui Faust" *(Opere,* ed. N. Davidescu, Buc, F.R., 1938, p. 297). La rîndul său, Macedonski arată preţuire faţă de Jules Brun, exprimată nu numai prin această dedicaţie, dar şi printr-o alta, ulterioară: *Mes arabes,* „Â Jules Brun", în *Le beau Danube bleu,* I, 9, 7 mai 1909.

La acestea se adaugă rînduri omagiale în presă:

„Jules Brun, acest admirabil francez de o activitate rară, pe care îl avem şi acum între noi, a scris despre flora română, despre frumuseţea cîmpurilor şi munţilor noştri, pădurilor noastre, o carte cuprinzînd sonete franceze nepieritoare, carte intitulată *L'âme roumaine*. Multe din sonetele cuprinse în ea sunt tot aşa de puternice ca ale lui Heredia" *(O dată cu căderea frunzelor,* în *Rampa,* II, 305, 25 octombrie 1912).

(p. 89) LIBELULE

Publicată în *Literatorul,* 2, 15 iulie 1892, p. 7—8. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 112. *Excelsior,* 1897, p. 106.

Textul definitiv în ms. 3.406, f. 78 r., Bibi. Acad: Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 90) ÎN ATELIER

Publicată în *Revista literară,* VII, 2, februarie 1886, p. 95—96. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 113 — 114; *Excelsior,* 1897, p. 107 — 108.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 92—93, care urmează ms. definitiv (p. 413), nouă inaccesibil. în mod evident, însă, ms. 39/1964, caietul II, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, reprezintă copia acestui text. Am avut deci în vedere şi această redactare.

Versiunea iniţială a poeziei *în atelier (Revista literară)* avea o altă formă:

Voiesc, iubite pictor, un straniu tablou:
Pe fund în întuneric s-apară-n pielea goală
Satana ce-n tot locul produce o răscoală
Ş-a cărui voce blîndă o-ngîn ca un ecou.

îl voi frumos şi palid, făptură şi părere,
Cu frunte visătoare, cu păr de-atenian,
Antinous bitinic[1] sau Bachus indian,
Ce-mprăştie în sînge fluidice mistere.

Fă-1 dulce cum e visul fecioarei lîngă el
Nainte de stîrnirea furtunei zdrobitoare,
Ce-o scutură din creştet şi pînă la picioare
Sub chinul voluptăţei din braţele-i de-oţel.

Sau fă-1 ca să răsară din negura cu şoapte.
Orgolios, — arhanghel cu ochii schinteiînzi,
Cum e-n realitatea supremelor izbînzi
Cînd el mă posedează în fiecare noapte.

Desigur c-a fost altfel atunci cînd m-a sedus:
S-oprea sfios şi palid pe buze feciorelnici,
Dar azi virilitatea cu urme nendoelnici
Mă-nvăluie în pînza-i de flăcări pînă sus.

Şi cînd muţi vibrarea cuvintelor bizare,
Cînd renăscu tăcerea în largu-atelier,
Isterica privire pe-armurele de fier
S-opri încremenită de-a lor hipnotizare.

Apoi, din fulgerarea lucioasă ce zărea
Brăzdînd întunecimea din colţul plin de umbre,
Cu farmecul magnetic al voluptăţii sumbre
Satana invizibil se surupă pe ea.

Versiunea franceză a acestei poezii, posterioară, compusă în acelaşi an, este *Hysterie,* ulterior intitulată *Nevrose (La Wallonie,* Liege, no. 5, 15 octobre 1886; *Bronzes,* 1897, p. 101—104).

[1] **Bithynia, în antichitate provincie în Asia Mică.**

în noapte şi *în atelier,* ca şi *Imn la Satan* fac parte dintr-un grup de poezii reprezentative pentru aşa-zisul „satanism" al lui Macedonski, care la poet reprezintă, de fapt, o formă de vitalism, de evocare a instinctelor dezlănţuite. Ceea ce defineşte *în noapte* şi *în atelier,* viziune în care Macedonski se întîlneşte (sau urmează) pe Maurice Rollinat şi Jean Richepin, este folosirea imaginii zeităţii infernale, sub regimul căreia cade satisfacerea impulsiunilor crude. La aceşti poeţi „Satan" este invocat nu în scopuri de „magie", ci numai în calitate de pretins demon al instinctelor sălbatice, care-şi cer împlinirea. De aceea reprezentările sexuale domină în poezii ca *Villanelle du diable* şi *Le Succube* (Maurice Rollinat, *Les Nevroses), L'Incube, Le Succube* (Jean Richepin, *Les Blasphemes).* Aici, ca şi la Macedonski în esenţă, face figură stranie: „le grand diable de Luxure/Qui dans mes reins bat la mesure".

(p. 92) HORA

Publicată în *Literatorul,* XI, 3, 1890, p. 41. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2,19 martie 1895, dedicată: „Lui Grigorie Alexandrescu, industriaş român", datată: „1887"; *Excelsior,* 1895, p. 115 — 116, aceeaşi dedicaţie şi dată; *Excelsior,* 1897, p. 109 — 110, aceeaşi dedicaţie şi dată.

Textul definitiv în ms. 3.407, f. 52 r—53 v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie.

Reprodusă din ms. definitiv.

în *Literatorul,* 1890, poezia cuprindea o strofă în plus, intercalată după a doua:

Din albe fuioare
Să toarcă-i plăcea,
în cer era soare
Şi flori pe vîlcea.

Lui Grigorie Alexandrescu dedică Macedonski şi poezia franceză *Les trois fantomes* din *Bronzes* (1897), p. 207.

(P- 93) NOAPTEA DE IANUARIE

Publicată în *Literatorul,* III, 1, ianuarie 1382, p. 1 — 5, datată: „Bucureşti, 14 dec. 1881", dedicată: „Cu stimaşi prietenie d-lui Dim. D. Racoviţă". Republicată în *Literatorul,* VIII, 1887, 3, p. 260—264,

dedicată: „Spre semn de prietenie lui Dim. D. Racoviţă"; *Biblioteca familiei,* III, 2 (76), 29 februarie 1392, p. 20; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 117—122, dedicată: „Lui C.C. Arion". Subtitlul: „Revoltă"; *Excelsior,* 1895, p. 117—122, cu aceeaşi dedicaţie şi acelaşi subtitlu; *Excelsior,* 1397, p. 111—116, cu aceeaşi dedicaţie şi acelaşi subtitlu; *Literatorul,* XXVI, 10, 31 august 1918, p. 5—6 cu aceeaşi dedicaţie.

Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Variante

1—i Deznădejde fioroasă, strălucitu-mi-ai pe frunte, /Şi încinsu-m-ai cu flăcări care-ntreg m-au mistuit, /Nu mi-ai pus pe piept o stîncă, mi-apăsaşi pe el un munte, /Dar mi-ai dat ş-a ta putere spre a nu fi de el strivit. *(Literatorul, 1918):* Disperare-ntunecoasă, te-am purtat pe a mea frunte/Şi sub flăcările tale, inima-mi s-a consumat/Ca buşteanul de pe vatră în durerile lui crunte/Geme, şuieră şi plînge pe cărbuni încovoiat *(toate republicările anterioare); 7—8* M-ai ţinut orice clipă cu simţirile-ncordate, / Mi-ai fost soră preaiubită şi mi-ai fost şi crud călău *(Literatorul, 1918):* Mi-ai fost muza cea mai scumpă şi cu braţe înfocate/Te avui drept fidanţată, amorează şi călău *(toate republicările anterioare); 21—24* Spre limanul care-1 caut mă tot duce-a mea simţire,/ Dar pe cînd îl cred aproape, nici în suflet nu-1 găsesc,/ Şi pe veci aceeaşi groază port şi-n minte şi-n privire,/Către nici un ţărm al vieţei n-am s-ajung să odihnesc *(Literatorul, 1918):* Fără pînze, fără cîrmă, cu catargele trăsnite,/Ea alunecă în taină ca vaporul legendar,/Şi cadavre de iluzii şi speranţe veştejite/zac, de veci închise, poate, în coşciugul funerar! *(toate republicările anterioare) ; 35* Voi, ce vecinie înfrînate de al liniştii tic-tac *(Literatorul, 1918):* Inime nepăsătoare care-n vecinicul tic-tac *(toate republicările anterioare); 39* Cel mult sunete deşerte pentru moartea ce vă-nghează *(Literatorul, 1918):* Aflā-n voi nişte morminte, mute-n veci, şi-n veci inerte *(toate republicările anterioare); intre v. 39—40, următorul vers, In toate republicările anterioare textului din „Literatorul", 1918:* Liniştea vă e deplină, ele n-o vor turbura; *40* Dar pe harpa mea de aur poezia va zbura *(Literatorul, 1918):* însă poezia sîntă pe-a mea harpă va zbura *(toate republicările anterioare); 46* Se aşteaptă să răsune printre suflete de morţi? *(Literatorul, 1918):* Speră s-afle un răsunet între suflete de morţi? *(toate republicările anterioare); 53—54* Sau că roua pică, poate, pentru

frunze ce zac moarte/Prada pulberei în care Ie ia vîntul sale poarte? *(Literatorul, 1918):* Credeţi, oare, cum că roua cînd în zori de ziuă pică/Irizată-n raze de-aur cu mărgăritar! cereşti *(toate republicările anterioare); Intre o, 54—55, următoarele versuri, în toate republicările anterioare textului din „Literatorul", 1918:* Caută să renvieze foile căzute moarte,/ Prada pulberei în care le ia vîntul să le poarte?; *66* Şi v-aţi dus prin ploi şi zloată cum se duce cîte-un cîine *(Literatorul, 1918):* Şi v-aţi căutat stăpîmil ca rătăcitorul cîine *(toate republicările anterioare); 70* V-a fost frig şi v-a fost foame însă nu v-aţi umilit *(Literatorul, 1918):* Este o poemă-ntreagă pîinea de a-şi fi cerşit *(toate republicările anterioare); 74* Inimi vecinie zbuciumate, sub al dragostei fior, *(Literatorul, 1918):* Inime tremurătoare sub impresii de amor *(toate republicările anterioare); 79* Voi, ce-aţi fost purtaţi pe aripi de-o cerească inspirare *(Literatorul, 1918)*: Voi, care-aţi simţit în creieri o divină inspirare *(toate republicările anterioare); 100* Cînd topit îmi va fi corpul, voi fi cîmpul plin de flori *(Literatorul, 1918):* Voi lupta şi-atunci cu tine şi din corpu-mi vor da flori *(toate republicările anterioare); 102* Voi fi cer, parfum şi şoaptă, şi nu poţi să mă omori *(Literatorul, 1918):* Nu poţi „Eul" a-mi distruge tu, ce poţi să mă omori *(toate republicările anterioare); între v. 106—107, următoarele versuri, în toate republicările anterioare textului din „Literatorul",* 1918:

> Insă „Noaptea de ianuarie" îmi zgrinţează printre geamuri...
> — „Ce te plîngi, îmi zice dînsa, cînd la gura sobei stai?...
> Cînd ai Muzele să-ţi cînte, cînd ai cugetele neamuri,
> N-ai tu lauri pe-a ta frunte şi prieteni oare n-ai?
> N-ai ca glorie duşmani şi ultragiile toate?
> N-ai ca glorie ingraţi ce-ai creat în urma ta?
> N-ai ca glorie Restriştea, care-ţi pune beţe-n roate,
> Şi voind să te oprească, îţi ajută a-nainta?
> Plîngi pe cei ce n-au nici una din aceste suferinţe,
> Plîngi pe cei ce n-au nici una din aceste mîngîieri.
> Avînd răcnete şi lacrimi, ai speranţe şi dorinţe,
> Alţii nu au decît inimi pustiite de dureri...
> Cîntă încă !

107 Dar cum noaptea sta să piară, ca prin visele-adorate *(Literatorul, 1918):* Şi deodată ca prin visele-adorate *(toate republicările anterioare); 110* Căci, fireşte, viaţa este tot ciudata comedie *(Literatorul, 1918):* Şi mi-am zis că este viaţa o ciudată comedie *(toate republicările anterioare).*

Noaptea de ianuarie reprezintă unul din textele cele mai concludente privitoare la poziţia lui Macedonski faţă de burghezie. Că el acorda o

mare importanţă profesiunii sale de credinţă, rezultă şi din faptul că imprimă versurile esenţiale (30—35):

> *M-am născut în nişte zile cînd tîmpita burghezime,* etc.

în chip de moto pe coperta volumului *Excelsior,* 1895. Poetul ar fi vrut, aşadar, să sugereze acest sens protestatar, critic prin întreaga sa culegere.

Sintetizînd poziţia lui Macedonski faţă de burghezie, observăm că ostilitatea sa are trei izvoare esenţiale, strîns asociate, care dau o rezultantă unică. Fiu de boieri, scăpătat, declasat, aruncat repede în incertitudini economice, apoi în expediente şi de aici în boemă, Macedonski nu poate accepta în nici un caz parvenirea „cîrciumarilor" în fruntea ierarhiei sociale. El are o mentalitate şi o educaţie de rentier, care se loveşte repede şi dureros de rapacitatea burghezului cămătar, creditor, personificat în micul capitalist. Cînd acesta îl alungă de pe domeniile familiale, gestul constituie pentru el o profanare, o spoliere de o cruzime nemaipomenită, aşa cum şi citim în *Mîngîierea dezmoştenirii.*

Dublată de observaţii sociale directe, repulsia poetului se va concentra atunci cu violenţă asupra „fiului de cîrciumar care-şi dă ifos" şi care sfidează pe „fiul de boier care nu poate să şi-1 dea" *(Viaţa de Bucureşti,* în *Românul,* 23 decembrie 1889). Este o scenă care pentru Macedonski are o valoare simbolică, definind cu precizie curba ascendentă a burgheziei româneşti. De unde şi percepţia lucidă a conflictului de clasă:

„Aci, în statul eminamente liberai — observaţia datează din 1894 — fanariotul, strănepot de bragagiu sau de plăcintar, face mutre nu numai celor care sunt din părinţi ţărani, dar şi fiilor de boieri, dacă aceştia sunt săraci" *(Decadenţa,* în *Lumina,* I, 30, 13 mai 1894).

Aceleaşi motive subiective şi obiective vor fi transpuse şi pe plan politic. Poetul este de formaţie paşoptistă, profesînd un liberalism reformist din motive patriotice şi generos-sentimentale, asemenea multor fii de boieri, care rup ideologic cu clasa lor. Intelectualii şi scriitorii admiraţi de Macedonski, un Eliade, Bolliac, Bolintineanu, stăteau pe aceleaşi poziţii. Dar această pătură subţire de intelectuali, de o anume rezervă, discreţie şi sobrietate, destul de individualistă în fond şi incapabilă de solidarizare, atrasă mai mult de idee decît de realizarea practică, este depăşită repede de impetuozitatea fără multe scrupule a burgheziei, care o înlătură brutal, împingînd-o tot mai în umbră. Provenit din aceeaşi clasă şi avînd aceeaşi mentalitate, Macedonski îi împărtăşeşte decepţia şi constată—Ia fel—că din marile

idealuri, proclamate mereu după 1843, n-a mai supravieţuit decît o demagogie goală, politicianistă şi foarte zgomotoasă (cf., în ediţia de faţă, voi. I, p. 338, *Plapuma şi căpătii).* încă din 1878, el constată aşadar că din lozinca „patrie şi libertate" n-a mai rămas nimic, fiind înlocuită cu preocuparea generală a „bunului trai". înţelegem acum de ce Macedonski nu se putea integra unui mediu în care psihologia tejghelii predomină , iar marile idealuri sînt confiscate demagogic de „coţcari" şi „circiumari" obeji. Experienţa sa repetată de ziarist politic îi dovedeşte cu atît mai mult că „steagul libertăţii" este agitat de politicieni şi de partide, în vederea aceleiaşi acaparări interesate şi egoiste a puterii:

„Două partide, două sisteme (la guvernare, bineînţeles, deoarece, în opoziţie este unul singur: al promisiunilor).

— Vom face asta, vom face ailaltă; vom curaţi serviciile publice; vom da fiecăruia după meritele sale; nu vom mai comite greşelile făcute în trecut; ne vom înconjura de oameni capabili. Acestea sunt cele mai mărunte dintre monetele curent întrebuinţate de unul sau de altul dintre cele două partide, din momentul în care le scapă din mînă bugetul" (Lucilius, *L'Anneau de Gyges et l'Epouvantail,* în *Le beau Danube bleu,* I, 3, 26 mars 1905).

Un rol foarte important în precizarea atitudinii lui Macedonski faţă de burghezie joacă şi condiţia sa specifică de poet, cu fibră fină, pentru care filistinul plat, stupid, trivial, nereceptiv la poezie„grosolan" şi „desgustător", reprezintă o adevărată bestie neagră *(Prinţul,* în *Literatorul,* XX, 2, 5 martie 1899, p. 2—3). Burghezul, în ipostaza de filistin, sfidează în conştiinţa lui Macedonski întreaga sa tablă şi ierarhie de valori spirituale. El este un trivial şi odios ,_burtă verde", incapabil nu numai să sprijine pe artist, prin cumpărare de opere şi cumpărături de cărţi, să fie adică„mecenate" *(Prin Bucureşti,* în *Forţa morală,* I, 8,16 decembrie 1901), dar nici măcar să-1 înţeleagă, să-1 stimeze, să-1 invite în salonul său, unde ar aduce o notă de distincţie şi strălucire *(Reapariţiunea „Literatorului",* în *Literatorul,* I, 29 iunie 1918). Această reacţiune inspiră lui Macedonski şi o altă atitudine specifică: el luptă toată viaţa pentru drepturile poeziei şi nu cunoaşte un pericol mai mare pentru această artă decît „burghezimea sufletelor" *(Poezia viitorului, Literatorul,* 2, 15 iulie 1892). Din combaterea acestei primejdii a stingerii entuziasmului, elanului şi inspiraţiei, el îşi face o întreagă pedagogie şi, în definitiv, însăşi raţiunea de a fi a cenaclului şi a polarizării sale literare: „în mijlocul burgheziei şi ticăloşiei generale" *(Poezie şi poeţi contemporani,* în *Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 4, 10 noiembrie 1896).

Animat de toate aceste convingeri, ne lămurim de ce Macedonski, prin întreaga sa ţinută şi stil de existenţă, nu face altceva decît să ilustreze, sub multiple aspecte, „o ieşire... cu totul în afară de burghez". Este o „doctrină" pe care o profesează mereu şi în baza căreia poetul va elogia cu regularitate pe toţi adevăraţii săi discipoli *(Colecţiunea Gorgonei,* în *Românul,* 13 aprilie 1903, p. 74).

Finalul *Nopţii de ianuarie* reia clasica temă poetică „lumea ca teatru" (cf. Tudor Vianu, *Studii de literatură universală şi comparată,* Buc, Ed. Acad. R.P.R., 1963, p. 134—135).

Despre ideea de „poemă",gen literar care trebuie să exprime—-după Macedonski — totalitatea sentimentelor umane universale, teoretizată şi in *Noaptea de ianuarie,* v. şi *Studiul introductiv,* voi. I, p. 222 — 224.

CC. Arion, om politic, a contribuit cu certitudine la editarea volumului *Excelsior,* de unde şi dedicaţia. într-o carte de vizită din 10 aprilie 1895 (inedită, fostă în păstrarea Anei Macedonski) este vorba de „volumul ce voiţi a-mi pune la dispoziţie pentru neînsemnatul ajutor ce am dat excelentului poet". Diferite alte bilete şi cărţi de vizită, văzute de noi în arhiva familiei. în 1894, dona 100 lei şi pentru tipărirea lui *Saul,* urînd lui Macedonski „niţel curaj şi bună speranţă" (scrisoare inedită din 17 ianuarie 1894, fostă în păstrarea Anei Macedonski). Recunoscător, poetul va dedica lui CC Arion şi poema *Lewki* (cf. nota în ediţia de faţă, voi. II, p. 371), însoţită de o „Siluetă": *Un ministru al instrucţiunei publice (Forţa morală,* I, 2, 4 noiembrie 1901, -semnată„Stradivarius"). în această calitate, însărcinase *(pro forma?)* pe Macedonski cu redactarea unui studiu cu privire la „activitatea literară a generaţiilor noi", pentru care poetul cerea la 9 octombrie 1900 onorariul, „fiind aproape gata". I se aprobă 300 lei, din „f. intern" (cerere autografă inedită, Arhivele Statului, Fond M.C.I.P., dosar nr. 340/1900). Dedicaţia din *Excelsior* se păstrează pînă în 1918, cînd *Noaptea de ianuarie* va fi republicată în *Literatorul* (1918) cu următoarea notă: „D. Arion nu se afla ministru cînd această poemă i-a fost dedicată. D. Arion a rămas de altfel şi ca ministru ce a fost ca om."

D.D. Racoviţă, publicist (1868—1892), este un vechi şi devotat colaborator al poetului din prima serie a *Literatorului.* Aici el dă o lungă revistă a presei: *Opiniunea presei, asupra volumului de poezii •ni d-lui Al. A. Macedonski* (III, 1, ianuarie 1882, p. 47—52). Despre *Poezii* (1882) se pronunţase elogios într-un lung foileton în *Binele public,* IV, 1 (785), 30 noiembrie —1 decembrie 1881.

(p. 97) HOMO SUM

Publicată în *Revista independentă,* IX, 1, noiembrie 1887, p. 13. Republicată în *Literatorul,* 8, 15 ianuarie 1893, p. 12, dedicată: „Lui Ion Th. Florescu" ; *Literatorul,* 12,15 mai 1893, p. 13, aceeaşi dedicaţie; *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 123—124; *Excelsior,* 1895, p. 123—124, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 117—118, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 74 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu dedicaţia ştearsă;

Reprodusă din ms. definitiv.

V ari an te

2 Zadarnic ziceţi, dulci prieteni, că-mi uit făptura trecătoare (ms. 3.406): Zadarnic ziceţi, dulci prieteni, că pierd pămîntul din vedere *(toate republicările anterioare); 4* încerc să cred că este astfel şi să mă pierd cu ochii-n soare *(ms. 3.406)* : încerc să cred că este altfel şi urc pe aripi efemere *(toate republicările anterioare); 7* Făcînd din cîntec o minune prin împletirea unei fraze *(ms. 3.406):* Făcînd din cîntec o magie prin melopeea unei fraze... *(toate republicările anterioare); 9* Ci lacrimi port sub orice vorbă şi cînd în cîntece pun raze *(ms. 3.406):* Ci-n ochi şi inimă port lacrimi, pe cînd în cîntece pun raze *(toate republicările anterioare).*

In *Literatorul,* 8, 15 ianuarie 1893, p. 12, poezia este publicată cu următorul:

„Comentariu: Această poezie a fost publicată deja, însă în timpul cît nu apărea *Literatorul.* Voi reproduce treptat şi poezii din acea epocă spre a centraliza toate scrierile mele în această revistă. A.M."

Homo sum este începutul unui vers celebru din Terenţiu: „Homo sum: humani nihil a me alienum puto" („Sînt om, şi nimic din ce-i omenesc nu-mi este străin") din comedia *Heautontimoroumenos,* I, 1, 25, devenit adagiu.

Jean Th. Florescu, avocat, viitor om politic, relevă în tinereţe preocupări literare, care-1 apropie de Macedonski şi cercul său *(Notiţele Literatorului, Literatorul,* 2, 15 iulie 1892, p. 13). Poetul îi face un portret elogios în *Forţa morală* (I, 3, 11 noiembrie 1901) şi-1 socoate îndeajuns de apropiat ca să-i facă sincere confesiuni epistolare pe tema nefericirilor existenţei sale. Adresîndu-i-se ca unui mecena, Macedonski caută să-1 intereseze la editarea operelor sale (scrisoare inedită din 1902, în lb. franceză, Muzeul literaturii române, nr. 2. 770). Alte bilete, cărţi de vizită, dezvăluie legături apropiate. în 1905, de pildă, poetul îi face cadou o farfurie de Saxa, la care Jean Th. Florescu, mulţumindu-i, îl roagă să „nu mai pună acum les pieds dans ce plat de Saxe şi să mai faci multă vreme pe supăratul" (carte de vizită inedită, fostă în păstrarea Anei Macedonski).

Şi *Homo sum* este reprodus — în ironie — la rubrica „Parnasul român" de I.L. Caragiale, în *Moftul român,* I, 33, 1893.

(p. 98) FÎNTÎNA

Publicată în *Literatorul,* 1, 15 iunie 1892, p. 11. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 19 martie 1895, p. 125—126, dedicată: „Doamnei Julieta Adam"; *Excelsior,* 1895, p. 125—126, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 119—120, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. 3.406, f. 75 r.—76 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie.

Reprodusă din ms. definitiv.

Juliette Adam (1836—1930), pseudonim literar al Julietei Lamber (fondatoare şi directoare a publicaţiei *La nouvelle revue,* 1879), intră în raza vizuală a lui Macedonski în faza cînd depune eforturi publicistice pariziene, ca răspuns la ostracizarea din ţară. Traducerea în *Magazinul literar* (1,1,1 februarie 1888), după *Le moniteur de la mode,* a unei notiţe despre Juliette Adam, pare să se fi făcut la inspiraţia sa, căci la scurt interval, Macedonski publică în *La nouvelle revue, Sur la nuit de ma naissance* (cf. nota la *Noaptea de martie,* în ediţia de faţă, voi. II, 287—291). Legătura literară continuă, şi la 11 martie 1898, Juliette Adam cere, în stil măgulitor, versuri inedite poetului *(Dosarul unei vieţi, Literatorul,* XXIV, nr. 2, 1904, p. 25). Un articol despre această literată: *Juliette Adam intime* de Alexandre de Linche, în *La vie politique et litttraire,* IV, 19, octombrie 1936 (foaia este scoasă în colaborare cu Pavel A1. Macedonski).

(p. 99) MOISE

Publicată în *Revista literară,* VII, 1,10 ianuarie 1886, p. 17. Republicată în *Excelsior,* 1895, p. 127—128.

Reprodusă *dinOpere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 100, care urmează ms. definitiv (p. 418), nouă inaccesibil. Textul din ms. 39/1964,

caietul II, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, evident i> copie după acesta, prezintă deosebiri neînsemnate. Aici poezia este dedicată: „Lui M. Dragomirescu".

Variante

1 Gînd scăzu al său prestigiu, răzvrătiţi cînd fură toţi *(ms. definitiv, Excelsior, 1895:* Cînd prestigiul său cel mare şi-1 văzu scăzînd — cînd toţi *(Revista literară, 1886); 3* Biblic vers pe buze moarte, zeu semeţ sub tîmple-nguste: *(ms. definitiv):* Biblic vers pe veştezi buze, geniu sub tîmple-nguste *(Revista literară, 1886):* Biblic vers pe buze veştezi,, zeu semeţ sub tîmple-nguste *(Excelsior, 1895); 5* Preanţeleptul, de trei zile, în extazul lui de sfînt *(ms. definitiv):* Soarele mergea zadarnic către-apus,—bărbatul sfînt *(Revista literară, 1886) :* înţeleptul de trei zile- în extazul său de sînt *(Excelsior, 1895); 12* Gît din toată grozăvia numai oase zac pe maluri? *(ms. definitiv):* oasele egipţiene nu albesc şi azi pe maluri? *(republicările anterioare); 16* Nu ne-ai dat îndestularea cînd ne-ai dat cereasca mană? *(ms. definitiv):* Nu hrănişi tu tot poporul cu dumnezeiască mană? *(Revista literară, 1886):* Nu hrănişi tot tu poporul cu a cerurilor mană? *(Excelsior, 1895); 17* „Scoală—-ceasul de răstrişte nu mai este"... Dar, tăcut *(ms. definitiv):* „Moise, nu mai eşti tu Moise? Scoală-te!"... Atunci tăcut *(Revista literară,* 1886)r „Depărtează, orice gînduri, te ridică".—Dar tăcut *(Excelsior,* 1895).

Macedonski face cunoştinţa criticului Mihail Dragomirescu, în 1908, probabil prin intermediul discipolului său Al. T. Stamatiad, colaborator şi la *Convorbiri critice.* In acest cerc poetul are admiratori care decid pe Mihail Dragomirescu să acorde atenţie producţiei sale- *(De la misticism la raţionalism,* Buc, 1924, p. 392—393). Drept rezultat, *Noaptea de decemvrie* este găsită „o capodoperă a poeziei lirice româneşti" *(Convorbiri critice,* IV, 12, 25 dec. 1910,p. 820—822) şi inclusa în manualul de clasa a VUI-a.

Dar şi pînă atunci Macedonski întreţine cu Mihail Dragomirescu relaţii cordiale. îlinvităsă joace şah (Corespondenţă M. Dragomirescu, Bibl. Acad. Republicii Socialiste România, S $\frac{42(4)}{VIII}$ scrisoare inedită din 1908), îi oferă spre editare, în biblioteca „Socec", un volum de *Nopţi* (S $\frac{}{XXX}$, scrisoare din 26 oct. 1908, către acelaşi), îi mulţumeşte pentru „interesul ce văd că-mi arătaţi cu orice ocaziune" (S ~~ > scrisoare din 31 dec. 1908). Va apela mai tîrziu la critic cu intervenţii (Bibi. centr. de stat, ms. 425) etc O preţuire şi în.

Critica noastră literară, în *Universul literar,* XXXII, 26, 26 iunie 1916, p. 93.

Aşa cum arată şi Ch. Drouhet, *(Influenţa franceză In poezia lui Macedonski, I, Macedonski şi romanticii francezi,* Buc, 1940, p. 22), raportarea la *Moîse* de Alfred de Vigny se impune. însă de nicăieri nu rezultă că poezia Iui Macedonski, fie cea română, fie cea franceză cu acelaşi titlu *(Le beau Danube bleu,* I, 19, 11 juin 1905), ar fi fost „zămislită de cetirea poemului cu acelaşi nume al lui A. de Vigny". Imaginea „geniului" solitar este tipică întregii poezii romantice macedonskiene. Cît priveşte apostrofarea directă a profetului de către popor, ea nu este nici în litera, nici în spiritul Iui Vigny. Aici, credincioşii „tremblent tous", în timp ce la Macedonski ei dovedesc îndrăzneală, predispuşi spre incriminare.

(p. 100) BĂTRÎNA STÎNCĂ

Publicată în *Literatorul,* XI, 2, august 1890, p. 28, cu subtitlul: „Poezie simbolistă-instrumentalistă", „D-lui Ştefan R. Veron, autorul dedică". Republicată în: *Excelsior,* 1895, p. 129 fără subtitlu cu dedicaţia: „D-lui I.C. Petrescu".

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 61 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără titlu, cu dedicaţia ştearsă.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

1. Bătrîna stîncă uriaşă e neclintită de pe loc *(ms. 3.411, Excelsior, 1895):* Bătrîna stîncă e pleşuvă dar uriaşă, — ţine loc *(Literatorul, 1890).*

Lui Ştefan C. Veron, „mare proprietar din Brăila", Macedonski dedică şi poezia *Paris-Cauchemar,* din *Bronzes* (1897). Este preşedintele Societăţii oamenilor de litere şi donator al *Literatorului,* cu nu mai puţin de 400 lei *(Noutăţi literare, Literatorul,* 2, august 1890, p. 32).

Asupra poeziei „simbolist-instrumentaliste", cf. nota la *în arcane de pădure,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 328—330.

(p. 101) COMORI DE AUR

Publicată în *Literatorul,* VII, 1,1886, p. 53. Republicată în *Excelsior,* 1895.

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 8 r., Bibi. Acad Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 102)

EPIGRAF

Publicată în *Literatorul,* IV, 10, octombrie 1883, p. 617—618. Republicată în *Lumina,* 1,43, 29, 30 mai 1894; *Țara,* III, 547, 25 martie 1895, datat: „1885"; *Biblioteca română,* nr. 3,26 martie 1895, datat: „1883"; *Excelsior,* 1895, p. 131, aceeaşi dată; *Excelsior,* 1897, p. 121, aceeaşi dată; *Cartea nestematelor,* 1923, p. 88, sub titlul *Sic nos non vobis mellificatis.* Dedicat: „Lui Gala Galaction". Acelaşi titlu, în ms. 9.186/130, Muzeul literaturii române.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Tînăr debutant, Gala Galaction se apropie de Macedonski şi de cenaclul său în perioada *Ligii ortodoxe* şi a „afacerii" Ghenadie, cînd îşi dă adeziunea printr-un articol despre maestru în *Zig-Zag,* 10 ianuarie 1896, reprodus în *Liga* (I, 4, 10 noiembrie 1896). Este alături de Macedonski şi mai tîrziu, cu prilejul primirii în ţară a lui Josephin Peladan *(La răspîntie de veacuri,* Buc, Cultura naţională, I, p. 28, 59). Tot ce Gala Galaction va scrie despre Macedonski *(Revista Fundaţiilor,* IX, 9,1 septembrie 1942, p. 511—512; *Mărturisire literară,* în *Torța,* I, 9, 4 martie 1945, alte articole, în culegerea *Oameni şi ginduri din veacul meu,* Buc, E.S.P.L.A., 1955, p. 95—102), exprimă apropiere sufletească şi deplină înţelegere a „cazului" poetului.

Cu puţin timp înainte de moartea lui Macedonski, Gala Galaction publică în *Cuvlntul liber* (I, 32, 11 aprilie 1920, p. 6—8) un frumos articol, care va servi ulterior ca prefaţă la ediţia *Cartea nestematelor* (Bucureşti, V.R., 1923, p. 5—9), din care extragem:

„Macedonski a fost ziarist, pamfletar, diletant politic, director de ziare şi de reviste, şef de şcoală literară şi mai presus de toate un pasionat amant al poeziei. Omul acesta a fost rudă, amic şi uneori aliat politic cu cîţiva din conducătorii statului român. Fiu de general, intrat, prin căsătorie, într-o casă de boieri români, aparţinînd oligarhiei atotputernice, Macedonski, ştiind sau neştiind, a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să se strice cu clasa lui şi cu egalii lui şi să dea buzna printre noi, pe maidanuț vast al boemei şi al proletariatului intelectual...

Alexandru Macedonski a stat impermeabil sub ploile de aur şi de favoruri cari bîntuiau pe atunci şi cari au pătruns, pînă la oase, pe

atîţi şi atîţi amici şi camarazi. El n-a putut să prăsească, în casa lui, nici o para. Socotesc că în privinţa aceasta Macedonski n-a avut pereche decît în marele său protivnic Eminescu. Mai nepractic, mai cheltuitor şi mai pornit pe împărţeală cu prietenii decît Alexandru Macedonski n-am cunoscut vreun altul printre intelectualii noştri.

A jertfit totul ideei şi atitudinei. Macedonski — după Eminescu — a fost temperamentul cel mai veritabil poetic pe care ni-1 putem închipui...

Fireşte, în lumea noastră românească, în zilele bacanalei burghezeşti, este o năzdrăvănie care încheagă inima de admiraţie. Cum s-a putut una ca aceasta?... etc."

La rîndul său, Macedonski încurajează debutul admiratorului său, încadrîndu-1 *între constelaţii şi pleiade,* încă din 1912 *(Rampa,* I, 277, 22 septembrie).

Este foarte probabil că Macedonski a extras titlul *Sic vos non vobis mellificatis* din titlul şi cuprinsul unui articol *Sic vos non vobis (traducere)* de Stelian Groza, *(Literatorul,* II, 4, 15 aprilie 1881, p. 708—709).

Sic vos non vobis este emistihul unui vers *(Sic vos non vobis mellificatis, apes)* din *Appendix Vergiliana, Inscriptiones,* 2 (MauriceRat, *Anthologie des poetes latins,* Paris, Garnier, voi. I, p. 460). Informaţie I. Fischer.

(p. 103)

OSPĂŢUL DIN PENTAUR

Publicată în *Revista literară,* VII, 3 martie 1886, p. 177—179. Deasupra titlului, un clişeu reprezentînd o hieroglifă. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 130—134, datată: „1885", dedicată: „D-lui Gr. N. Mânu"; *Excelsior,* 1895, p. 132 —136, aceeaşi dată şi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 122 — 126, aceeaşi dată şi dedicaţie.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 103— 106, care urmează ms. definitiv (p.419), nouă inaccesibil.

Variante

5—9 Pe sfinţenia tihnită stîlpi de umbră priveghiază/ Pe cînd flăcări parcă urcă din nesipu-n zare-ntins; /Uşi de bronz întredeschise pe-adîncimi ce-nfricoşează /întunericu-1 frămîntă cu năluci de aur stins/ Sfinxi pe socluri de-alabastru aşezaţi pe două rînduri *[ms. definitiv): Zece* stîlpi purtînd în mijloc zece chipuri colosale/ încadrate cu năframe sub faţadă predomnesc/ Uşile de bronz deschise pe-adîncimea unei sale/ Lasă-n colţuri să pătrundă raze ce le-ngălbe-

nesc/Patruzeci de sfinxi pe socluri se întind pe două rînduri *(Revista literară, 1886):* Zece stîlpi ce poartă-n mijloc zece chipuri colosale/ încadrate cu năframe, sub fațadă predomnesc /Uşi de bronz între-deschise pe-adîncimea unei sale/ Lasă-n colțuri să pătrundă raze ce le-ngălbenesc. / Sfinxi pe socluri de-alabastru se întind pe două rînduri *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 24* Şi înalță vase de-aur înflorite cu argint *(ms. definitiv):* Și-n mîini vase de agată, cornalină şi argint *(toate republicările anterioare); 27* Floarea tainică de lotus întristat se vestejeşte *(ms. definitiv):* Lotusul cu floare-albastră lîncezind se ofileşte *(Revista literară, 1886):* Floarea magică de lotus întristat se vestejeşte *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 47* Epopeea strălucită curge falnică şi clară *(ms. definitiv):* Renumita epopee curge ademenitoare *(Revista literară, 1886):* Renumita epopee curge limpede şi clară *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 48* întrecîndu-se-n căldură cu privirile ce-i ard *(ms. definitiv):* Ca şi flăcările sînte ce-n privirile lui ard *(toate republicările anterioare); 71—72* Iar un fulger cît de aprig îndrumat de nalte pravili/ între nori cînd izbucneşte nu e-atît de-asurzitor *(ms. definitiv):* Trăsnetul, vîrtej de flăcări cîrmuit de nalte pravili / Cînd din ceruri se surupă nu e mai asurzitor *(Revista literară, 1886):* Nici un fulgere cît de aprig îndrumat de nalte pravili / Cînd din ceruri se surupă nu e mai asurzitor *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

în *Revista literară, Ospățul lui Pentaur* este publicat împreună cu o imagine-ieroglifă, cartuş, şi cu o gravură reprezentînd „Sala hipostilă a unui templu". Tot aici (VII, 3, martie 1886, p.180-182), Macedonski dă în continuare şi următorul:

Comentariu general:

în mijlocul destrămării ce domneşte în literatura țării, autorul e dator să mărturisească că severitatea ce-şi impune cu raport la formă, la limbă şi la fond, ar fi un nonsens dacă dînsul ar putea să facă altfel. Din nenorocire pentru reputațiunea sa, el împărtăşeşte vederile marelui poet englez Pope[1], şi această comunitate de vederi nu se afirmă în nici o altă operă a sa mai mult decît în cea de față. *Ospățul lui Pentaur* este pentru dînsul punctul culminant al evoluțiunii literare ce a întreprins pe tărîmul «Poeziei sociale». Aceste lămuriri le datoram de mult unui număr însemnat de cititori care m-au urmărit de la 1870 pînă astăzi. Rămîne astfel stabilit o dată pentru totdeauna că «Poeziasocială» se deosebeşte de vechile curente tocmai prin faptul că dînsa tinde să îmbrățişeze *totalitatea* simțirilor şi cugetărilor. înălțimea maiestoasă a clasicismului de pe care vorbeşte Pentaur, acel Homer al Egiptului de acum 3 300 de ani, nu este, prin urmare, decît consecința logică a sistemului cu al cărui ajutor poezia română e menită să se ridice virilă din leagănul în care copilăreşte alături cu d. Alecsandri şi în auzul cîntecelor năbădăioase ale cîtorva *Don Chişoți* moderni ce încalecă pe cai năzdrăvani şi găsesc pe ici-colo cîte un *Sanceo-Pancea* să-i admire.

[1] De reținut este faptul că în *Literatorul* (I, 18, 1 iunie 1880, p. 273—274), B. Florescu dă, în traducere, un fragment din Essay *on criticism, încercare asupra criticii, cîntul al doilea,* în cadrul unei serii de articole despre „armonia imitativă". Nu vedem altă legătură între introducerea lui Macedonski şi ideile criticului englez decît revendicarea de la principiul că poezia se naşte din „studiu", nu din „întîmplare" *(Essay on criticism,* ed. Alfred S. West, Cambridge TJniversity Press, 1917, p. 72):

„True ease in writing comes from art, not chance."

Ospățul *lui Pentaur* ar fi deci o demonstrație de „artă", de compunere pe bază de studiu, de documentare, cum se şi dovedeşte.

Amănunte:

Pentaur, în hieroglife *Pen-ta-ur,* a trăit, după Champollion, Ebers şi alți egiptologi, cu 1 400 ani înainte de Cristos, în vremea lui Ramses, altfel zis Ramses II şi Ramesu care nu este decît Sesostris al grecilor.. în adevăr, egiptienii numeau adesea pe acest rege Rameses-Meiamum, iar prin scurtare acelaşi nume lua şi formele: *Ses, Sesu, Ses-Meiamun, Sesesu, Ra-Sesesu.* în unele papiruse se mai găseşte forma *Sesoosis,* de unde *Sesoostris* sau *Sesostris.* (A vedea colecția publicată de Muzeul Marei Britanii.)

Hipostilă, sub stil, mai prejos de un stil arhitectural determinat prin reguli.[1]

Calasirise: «Tinerii poartă tunice de in cu ciucuri împrejurul pulpelor, numiți *calasiris,* şi pe deasupra acestor tunice, mantale de lînă albă» (Herodot, *Cartea II,* LXXXI).

în privința descripțiunii templului şi a exactității ei, a se vedea L'Egypte il y a 3.300 ans de Ferd. de Lanoye, volum ilustrat cu 39 gravuri (Paris, Hachette et C-ie, 1872).

Deslușire la versul:

«Dintr-o singură fereastră cade-o ploaie luminoasă»

în mai toate templurile, lumina venea pe sus şi se concentra în mijlocul sălii, sau pe statuele unora dintre zei. Fontenelle spune, după Ruffin, că egiptienii erau atît de meşteri în arhitectură încît preoții de la Serapis izbutiseră ca la un moment al zilei o rază a socrelui să pătrundă în templu şi să cadă pe buzele unui idol.

[1] De fapt, „hipostilă" înseamnă o sală al cărei tavan este sprijinit pe coloane.

Desluşire la versul:

«Zeul Month îi dă iuţeală şi Baal a lui putere»

Amîndoi zeii sînt citaţi chiar de Pentaur în fragmentele epice ce se află în hieroglife pe zidurile de la Karnac şi papirusul Sallier. După interpretarea lui Ebers în loc de *Month,* ar fi *Muth.* Noi însă ne mulţumim cu a lui Champollion, deşi *Muth* însemnează în nemţeşte *curaj.*

Seta sau *Şetasar,* sau *Jietaşi Ketasar,* era capul unui popor numit de egiptologii francezi *Chetas,* iar de cei germani *Khetas.*

Desluşire la versul:

«Imitaţi dupe natură peşti din cărnuri delicate»

Preoţii egiptieni erau opriţi de a mînca peste (Herodot, *Cartea II,* XXXVII).

La versul:

«Sub Ateş căzut în cursă, maiestatea-sa se luptă»

Maiestatea-sa este chiar în fragmentele epice rămase de la Pentaur, cît despre *Ateş,* în franţuzeşte *Alesch,* iar după Ebers, *Adeseh,* acest nume este al unui oraş sub ale cărui ziduri s-a dat renumita bătălie în care Ramses era să-şi piardă viaţa. Ateş, în poema lui Pentaur, se află situat pe fluviul *Aranta;* după moderni, oraşul în chestiune îşi avea poziţia geografică între Oronte şi Taurus.

La versul:

«Către oaspetele tînăr mai frumos ca zeul Râ»

Ră însemnează soarele şi ia şi formele *Ph-Ra, Re, Ri, La, El.* (A se vedea opul lui F. de Lanoye, citat deja pag. 80.)

La versul:

«Călărimea nesupusă uriaşei zăticniri»

Cavaleria egipteană se osibea de cea modernă întru aceasta că era întocmită din escadroane de care războinici, precum rezultă din diferitele inscripţiuni şi zugrăveli murale de la Ipsambul.

în sfîrşit la versul:

«Şetasar, Şirap, Pataza pe costişe păduratici»

Nici unul din aceste nume nu sînt născocite. Pentaur, ajutat de Champollion, Ie-a făcut să sară peste 3.300 de ani şi să ajungă pînă la noi, mulţumită papirusului Sallier. Iată cum se exprimă poetul în acest papirus:

«Regele îşi repezi carul, intră în mijlocul oastei mizerabilului Seta: El se afla singur, nimeni altul cu el. Această năvală *maiestatea-sa* o săvîrşi de faţă cu toată suita sa. El (Ramses) se pomeni astfel înconjurat de 2.500 de care repezi, conduse de războinicii cei mai viteji ai mizerabilului Seta şi ai numeroşilor săi aliaţi: Aradus, Masu, *Patasa,* Kaşkaş, Oelon, Gazuatan, *Şirab,* Actar, Ateş şi Raka» etc.

Despre armata egipteană sub Ramses:

' Diodor, în cartea I, capitolul 54 o întocmeşte din 600.000 soldaţi pedeştri, 24.000 de călăreţi (mai bine zis conducători de care) şi 27.000 de care. Amănunţimi asupra organizaţiunii militare a Egiptului se pot găsi în Herodot (Euterp., CLXIV) etc.

Despre data bătăliei de la Ateş:

Iată ce rezultă din hieroglifele de la Ipsambul şi de la Rameseum: «In al *cincelea an* al domniei-sale, *în. a noua zi a lunii a unsprezecea* (Epihi), Ramses se afla în Asia cu armata sa şi mergea în contra triburilor revoltate ce se aflau sub comanda prinţului Şetasar. Regele se îndrepta spre sud de Ateş...» (urmează povestirea cursei în care a fost atras Ramses etc. Vd. E. de Rouge: *Memoriul campanielor lui Sesostris,* în *Revue contemporaine,* Paris, 1856, aout).

Ovalul hieroglific din fruntea poeziei coprinde numele lui Ramses sub forma de *Şesu-Meiamun* şi este extras din *A thenaeum frangais,* 1856. A se vedea: *Les noms de Ramses II".*

Despre întinderea şi modul cum Macedonski pune la contribuţie izvoarele acestei poezii sînt de făcut cîteva observaţii. Este în primul rînd evident faptul că poetul şi-a scos cu precădere documentaţia din lucrarea citată a egiptologului F. de Lanoye. Textul francez nu ne-a fost accesibil, dar confruntarea „comentariului" cu traducerea engleză a studiului amintit: *Ramses the Great or Egypt 3.300 Years ago, translated from the french...,* New York, 1872, poate duce la concluzii la fel de sigure.

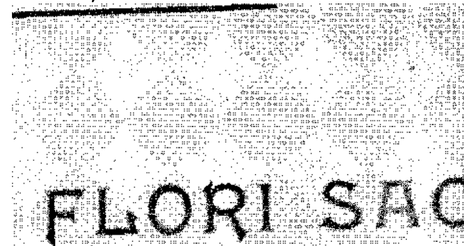
Aici, mai întîi, Macedonski putea găsi în traducere un lung extras din papirusul Sallier III, care conţine „poemul" lui Pentaur (p. 136-137), cu toate momentele campaniei lui Ramses al II-lea, inclusiv scenele culminante evocate de Macedonski: căderea în cursă, înconjurarea armatei, asaltul şi victoria finală. O informaţie despre persoana lui Pentaur, dat ca „scriitor la curtea acestui faraon", la p. 130. Tot aici trimiterea la traducerea papirusului Sallier, operă unanim citată a orientalistului E. de Rouge, de G. Maspero între alţii: *Histoire ancienne despeuples de l'Orient* (5-e ed., Paris, Hachette, 1893, p. 223, nota): *Le Poeme de Pentaour;* Cours de 1868-1869, resume par M. Robiou, *La revue contemporaine,* 1870. Datele despre zeii Ra şi Month sînt scoase, la fel, din Lanoye (p. 78, 137). Citatul din Herodot,idem

p. 265). Despre geografia regiunii, Oronte-Aranta (p. 134), despre armata lui Ramses al II-lea (p. 262), acelaşi izvor, urmat cu fidelitate. •Cele două fragmente din poema lui Pentaur, citate de Macedonski, au la bază tot pe Lanoye (p. 134,137). în sfîrşit, tot o trimitere din Lanoye (p. 254) îndreaptă pe Macedonski şi spre studiul lui E. de Rouge despre numele lui Ramses. Dacă avem în vedere şi bogata ilustraţie a cărţii, putem trage concluzia certă că Lanoye a oferit poetului documentaţia de bază.

Se poate presupune cu toate acestea că Macedonski a avut o informaţie ceva mai largă. Egiptologul german Georg Ebers nu este citat de Lanoye, şi totuşi, Macedonski îl aminteşte. I-a cunoscut în vreun fel oarecare opera în cauză, în speţă romanul arheologic *Uarda, roman aus dem alten Aegypten* (citit de noi în ediţia: Vierte unverănderte Auflage, Stuttgart und Leipzig, 1878)? S-ar zice că da, deoarece între scenariul lui Macedonski şi această operă există o analogie izbitoare. La Ebers, Pentaur, prezentat ca preot şi poet, scrie poema victoriei la inspiraţia marelui preot pe care o recită la ospăţul festiv (voi. III,p. 126—140, 164— 166). El joacă deci acelaşi rol de „bard" ca şi la Macedonski. Fireşte că şi Ebers dă în traducere textul poemei, citînd pe acelaşi E. de Rouge (voi. III, p. 108).

în sfîrşit, Maspero, de presupus a figura şi el printre „egiptologi", citat de poet şi cu alt prilej (ms. inedit, *Curtea-de-Argeş*, Muzeul literaturii române, ms. 5.083, p. 107—108), este invocat de Macedonski ca autoritate în polemica din jurul lui *Saul („Saul" opiniuneapresei, răspuns la obieoţiuni,* în *Literatorul,* 7, decembrie 1893). Dar acesta studiase campaniile lui Ramses al II-lea, inclusiv episodul „Khiti" evocat în „poema" lui Pentaur *(op. cit.,* p. 220—222). Cît priveşte stilul pur parnasian al reconstituirii arheologice, Macedonski putea întîlni sugestii la Theophile Gautier (poate chiar în *Le roman de la momie),* la Heredia şi Leconte de Lisle, poeţi bine cunoscuţi. Raportarea directă la romanul *Salammbâ* deFlaubert ni separe însă mai puţin probabilă {I. Haşeganu, *La France dans l'oeuvre des ecrivains roumains contemporains de langue frangaise,* Paris, Les Belles Lettres, 1940, p. 155).

Aceasta era, în linii mari, studiul „problemeiPentaur" la,data cînd Macedonski îşi compune poezia, în care urmează informaţia, tradiţia şi ficţiunea epocii. Azi, orientalistică modernă vine cu o viziune mai puţin poetică, dar mai exactă, despre datele în discuţie. Se admite unanim că lupta de la Qadech reprezintă un episod fabulos din războaiele purtate de Ramses al II-lea cu hitiţii, dar că Pentaur nu este autorul povestirii — fixată epigrafic pe mai multe temple construite sub domnia acestui faraon — ci numai un scrib care a copiat un exemplar

Flori sacre, 1912, coperta.

hieratic al respectivei narațiuni (Ch. Kuentz, *La bataille de Qadech, Les textes, „Poeme de Pentaur" et „Bulletin de Qadech",* Le Caire, 1928, I, p. II—III). Identificarea autorului „poemei" cu Pentaur este deci arbitrară (Max Pieper, *Die ăgyptische Literatur,* Academische Verlags Gesellschaft, 1928, p. 74—76, *Das Epos von der Chetaschlackt).* Largi extrase, în traducere, din poemă, care conține şi momentele finale existente la Macedonski (înaintarea imprudentă a lui Ramses, derutat de false informații, căderea în cursa întinsă de hitiți, rezistența sa eroică pînă la sosirea ajutoarelor), la Sergio Donadoni *(Storia della letteratura egiziana antica,* sec. ed., Milano, Nuova Academia Editrice, 1959, p. 258—266).

O notiță despre personajul căreia poema îi este dedicată, Gr. N. Mânu, semnează Macedonski, cu inițiale, în *Literatorul,* XX, 7, 10 mai 1899.

(p. 106) NERON

Publicată în *Literatorul,* III, 11—12, 1882, p. 641—642, cu subtitlul: „Portret". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, fără subtitlu; *Excelsior,* 1895, p. 137—138, fără subtitlu; *Excelsior,* 1897, p. 127-128, fără subtitlu.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 48 r. - 49 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără subtitlu.

Reprodusă din ms. definitiv.

Imaginea împăratului Neron, „geniu" nebun, fastuos, rafinat, prezidînd mari orgii, a excitat prelung imaginația romanticilor. V. Hugo deschide seria cu *Un chant de fete de Ne'ron (Odes et ballades,* **1.1**V, XV), continuat cu marele tumult din scrierile de tinerețe ale lui Flaubert. Ecouri favorabile şi în *Corespondență:* „Aussi, j'admire Neron: c'est l'homme culminant du monde antique!" (Paris, Gharpentier, I, p.72). La postromantici, pînă la simbolişti, Neron devine efigia spleenului magnific, antic, avid de voluptăți totale. Jean Lorrain îl trece printre *Les buveurs d'âmes* (1893) (cf. Mărio Praz, *La carne, la morte e il diavolo nella letteratura romantica,* Milano-Roma, La Cultura, 1930, p. 350). Pentru Albert Aurier, el este *Le subtil empereur,* şi Macedonski are afinități mai ales cu acest gen de portret (citătm după Remy de Gourmont, *Le Il-e livre des masques,* Paris, Mercure de France, 9-e ed., p.245):

„En l'or constelle des barbares dalmatiques,
La peau fardee et les cheveux teints d'incarnat,

Le trone, contempteur des nudites attiques
Dans la peau royale ou mon reve s'incarna...

Je regarde en raillant agoniser l'empire
Dans les rires du cirque et les cris de jockeys
Et cet ecroulement formidable m'inspire
Des vers subtils fleuris de vocables coquets 1"

Imaginea lui Neron revine, ca o obsesie, şi în *Sur la nuit de ma naissance, Bronzes* (1897), p. 229, cf. nota la *Noaptea de martie,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 287-291.

Fireşte că tema va fi cultivată şi în cenaclu: *Neron* de Al. Petrofi" (N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană,* Buc.F. R., 1943, p. 116).

(p. 108) *U* DE IARNĂ

Publicată in *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 536—537. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 139—141,dedicată: „Doctorului Goilav"; *Excelsior,* 1895, p. 141—143, aceeaşi dedicaţie; *Excelsior,* 1897, p. 131—133, aceeaşi dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 44 r. — 47 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie.

Reprodusă din ms. definitiv.

Pe un exemplar din *Excelsior,* 1895, în posesia noastră, Macedonski a scris următoarea dedicaţie:

„Slab tribut de recunoştinţă eminentului doctor Goilav, omului de inimă, plin de dezinteresare şi de zel în ştiinţă, A. Macedonski, 1895. apr. 10."

Ca şi *Noaptea de ianuarie* (v. nota in ediţia de faţă, voi. II, p. 306—309), poezia Zi *de iarnă* este revelatoare pentru poziţia lui Macedonski faţă de burghezie, denunţată de astă dată mai ales în ipostaza „parvenirii", a „boieririi".

(P- MO) ÎNJURAŢI-MĂ, PRIETENI.

Publicată în *Literatorul,* III, 7, iulie 1882, p. 433. Republicată in *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895; *Excelsior,* 1895 p 146- *Excelsior,* 1897, p. 136.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 38 r -39 r Bibi Aca<? Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

ţp. 111) A VÎNT

Publicată în *Literatorul,* III, 7, iulie 1882, p. 388—389, cu titlul *Suflare lirică,* dedicată „Lui G. Baronzi", datată: „Bucureşti, 1882, august 12". Republicată cu titlul *Avînt* în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 145—146 ; *Excelsior,* 1895, p. 147—150; *Excelsior,* 1897, p. 137-140, fără dedicaţie.

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 21 r.-24 *r.,* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *Avînt,* dedicată: „Lui G. Baronzi".

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

9 Aşa-n răstriştea vieţei, poetul, şi el tace *(ms. definitiv):* Asemeni cîteodată, poetul, şi el tace *(toate republicările anterioare); 14* Avîntul şi-1 legase de-al vasului înot *(ms. definitiv):* Priveşte orizonul pe punte aromind *(toate republicările anterioare); 16* Şi mută se întinde oglindă peste tot *(ms. definitiv):* Şi valurile mute oglindă se întind *(toate republicările anterioare); 30* Ca fulgere desprinse din foc dumnezeiesc *(ms. definitiv):* Ca fulgere pe creasta înaltului Liban *(toate republicările anterioare); 32* Şi alte legi sădeşte în sufletu-omenesc *(ms. definitiv):* Şi alte legi aduce la general uman *(toate republicările anterioare); 34* Zîmbind, cîndsă-1 sfîşiecei răi se învrăjbesc *(ms. definitiv):* Cu fruntea-infăşurată în văl dumnezeiesc *(Literatorul, 1882):* Cu fruntea strălucită de foc dumnezeiesc *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 44* în vecinica mişcare pe care-o-ndeplinesc *(ms. definitiv):* Vorbindu-le-ntr-o limbă ce alţii nu vorbesc! *(Literatorul, 1882):* în evoluţiunea ce-n veci îndeplinesc *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

înms. 39/1964, caietul III, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, v. 42-49 sînt suprimate.

în *Excelsior,* 1895 şi 1897, între v. 44—45, următoarea strofă suprimată din ms. definitiv:

Că moartea nu există în tot ce e făptură.
Divinul o pricepe stăpîn pe orice chei,
Materia inertă o ştie creatură
Avînd a ei simţire, trăind de viaţa ei.

Prin ideile şi spiritul său, *Avînt* reprezintă una din compunerile care exprimă cel mai bine concepţia literară net romantică a lui Macedonski. Toate convingerile sale despre poezie, inspiraţie, poet, respectiv geniu, concentrate aici, sint comune întregului romantism, viziune care este, în esenţă, şi aceea a lui Eminescu. O exegeză amănunţită a operei lui

Macedonski dezvăluie, în această zonă, puncte substanţiale de contact. Notăm acum doar una, indicată chiar de text. între poetul-geniu, aşa cum îl vede Macedonski, şi Luceafăr nu există, substanţial vorbind, nici o deosebire. La Macedonski:

„...el, care merge de-a drept la nemurire,
Adesea n-are-n viaţă nici pîine, nici noroc",

ceea ce cheamă în memorie pe Eminescu. Acesta lămurise simbolul Luceafărului în termeni cvasi identici:

„Dacă geniul nu cunoaşte nici moarte şi numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pămînt, nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc" (M. Eminescu, *Opere alese,* I, ediţie îngrijită şi prefaţată de Perpessicius, Buc, E.P.L., 1964, p. 364).

Particularizarea concepţiei apare în altă parte. Macedonski formula în aceeaşi perioadă idei proprii despre „poemă", înţeleasă ca expresie a întregii umanităţi morale. Sufletul uman străbate toate contrastele, încearcă toate sentimentele: „supărare, suferinţi, lacrimi, disperări, dezgusturi... ironie, amor, înţelepciune, nebunie" *(Despre poemă,* în *Literatorul,* II, 1, 15 ianuarie 1881) şi o „poemă" trebuie să le cuprindă pe toate. înţelegem acum de ce:

„Lirismul şi satira se joacă pe-a lui frunte".

Sînt două momente fundamentale, prezente simultan în „inima omului", pe care Macedonski, prin temperament, le trăieşte cu cea mai mare putere, pînă acolo încît le ridică la demnitatea unor principii de artă poetică. De altfel, toate indiciile arată că poetul recunoştea aceleaşi contraste, însoţite de elogii, şi la marii poeţi romantici care au jucat un rol fundamental în formaţia sa literară: Byron şi Musset. Despre primul scria că poezia sa este „amestec de ironie şi lirism" (Aristarh, *Byron,* în *Lumina,* 1,1,5 aprilie 1894). Despre al doilea observă „uşurinţa cu care trece de la serios la glumeţ, de la disperare la satira cea mai muşcătoare" (Aristarh, *Alfred de Musset,* în *Lumina,* I, 5, 9 aprilie 1894).

G.A. Baronzi (1828-1896), traducător şi prelucrător de romane, poligraf activ în toate genurile (versuri, proză, teatru), este reţinut de istoria literară pentru ale sale *Legende şi balade* (1876) şi mai ales datorită romanelor *Misterele Bucureştilor* (1862 — 1864) şi *Muncitorii statului* (f.a.) etc, activitate în care joacă un rol de „pionier" (cf. *Pionierii romanului românesc,* Antologie, text stabilit, note şi prefaţă de Şt. Cazimir, Buc, E. P. L., 1962; Teodor Vîrgolici, *începuturile romanului românesc,* Buc, E. P. L., 1963, p. 104 — 106).

(p. 113) PE LACUL DE GARDA

Publicată în *Literatorul,* III, 6, iunie 1882, p. 372, cu subtitlul: „inedită, 11 şi 10 silabe", datată: „Riva, 1870". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 149-150, cu subtitlul: „11 şi 10 silabe"; *Excelsior,* 1895, p. 151—152, acelaşi subtitlu; *Excelsior,* 1897, p. 141—142, acelaşi subtitlu; *Revista modernă,* I, 1, 20 iulie 1897, p. 4-5, acelaşi subtitlu.

Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 10 r.—11 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

Macedonski vizitează localitatea Riva, situată pe ţărmul de nord a lacului Garda, cu prilejul primei sale călătorii în Italia, în primăvara şi vara anului 1870. Venea din Viena, şi escala sa la Riva îi lasă amintiri puternice. Locuinţa avea ferestre cu glastre înflorite, deschise pitoresc spre Iac, „adevărată minune închisă de o parte între stînci calcinate, iar de alta, între păduri de măslini şi portocali" (Al. Macedonski, *Vilegiatura,* în *Lumina,* I, 77, 9 iunie 1894). Cu prilejul acestei călătorii, compune şi alte versuri româneşti şi franceze, inedite, *Adieu* (ms. 3.217, f. 28 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România).

(p. 114) DIN CE ÎN CE...

Publicată în *Literatorul,* IV, 8, august 1883, p. 463 — 464, cu titlul *Aleajactaest.* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3,26 martie 1895, cu titlul: *Din ce in ce...; Excelsior,* 1895, p. 153 —154, cu acelaşi titlu; *Excelsior,* 1897, p. 143-144, cu acelaşi titlu.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897, cu păstrarea împărţirii simetrice în strofe, care între v. 19 şi 20 este suprimată, desigur dintr-o eroare de tipar.

La republicare, în *Biblioteca română,* 1895, şi *Excelsior,* 1895 şi 1897, Macedonski modifică titlul şi elimină primele trei strofe ale poeziei:

Dorinţe îndrăzneţe
Din visuri de juneţe
Ce mintea-mi conţinu
Din voi mai este vruna
Cînd soarta-ntotdauna
La toate zise nu?

Şi totul cînd m-apasă
Ce drept mi se mai lasă
Afară de-a muri,...

O țintă, o dorință
Să caut cu credință
Din nou a-mi făuri?

Nimic!... Orișice cale
Mi-e-nchisă, și cu jale
în cugetu-mi privesc...
Speranța mi-este stinsă
Ș-o negură întinsă
în locu-i întîlnesc!

(P- 116) VÎNT DE TOAMNĂ

Publicată in *Literatorul,* 111,7, iulie 1882, p. 435—436. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 153 — 154; *Excelsior,* 1895, p. 155 — 156; *Excelsior,* 1897, p. 145-146.

Textul definitiv în ms. autograf, 3.407, f. 36 r.-37 r.,Bibl. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

2 Pentru ce, nu știu nici eu *(ms. definitiv, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Făr-a ști de ce nici eu *(Literatorul, 1882); 4* Simt că viața mea e slabă? *(ms. definitiv, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Mă grăbește-o viață slabă? *(Literatorul, 1882); 6* Norii toți cînd strălucesc *(ms. definitiv, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897):* Printre norii ce roșesc *(Literatorul, 1882).*

(p. 117) TU CE EȘTI A NAȘTE

Publicată în *Literatorul,* IV, 11—12, noiembrie—decembrie 1883, p. 643—644, datată: „29 noiembrie 1883". Republicată în *Biblioteca română,nr.* 3, 26 martie 1895, p. 155 — 156; *Excelsior,* 1895, p. 157 — 158; *Excelsior,* 1897, p. 147 — 148.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 113, care urmează ms. definitiv, dedicat: „Lui Alexis" (p. 425), nouă inaccesibil. Am avut în vedere și copia din ms. 39/1964, caietul III, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, făcută după acest ms. definitiv.

Variante

2 Clipă dintr-o vieață plină de suspine *(ms. definitiv):* Rod al unei viețe plină de suspine *(Literatorul, 1883):* Rod al vieței mele plină de suspine *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 5* Rămînînd ce fost-ai să nu-nveți să gemi *(ms. definitiv):* Din neantul negru ca să nu mă chemi *(toate republicările anterioare); 13-18 (spre deosebire de ms. definitiv), strofa a treia, în toate republicările din timpul vieții poetului, are următoarea formă:* Fără-a ști ce soartă vei avea în lume/ îți transmit ființa și cu al meu nume: / Ești dator la alții să le treci și tu, / Fără-a ține seama de-are să-i sugrume / Traiul care-mi strînsegîtul cît putu,/Fără-a ști ce soartă vor avea în lume; *19* Vieața e o mamă pentru mulți grozavă... *(ms. definitiv):* Viața este tristă; lupta ei, grozavă; *(Literatorul, 1883, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 23* Umple-al nostru suflet cu-ndumnezeiri *(ms. definitiv):* Șterge orice lacrimi de nenorociri *(Literatorul, 1883, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

Lui Alexis, întîiul său fiu, Macedonski îi dedică și poezia *Excelsior* (cf. nota, în ediția de față, voi. II, p. 241). De fapt, Alexis Macedonski s-a născut la 21 aprilie 1885 (Extract din registrul actelor de naștere pe anul 1885, Muzeul literaturii române, ms. 9.200).

ip. 119) SE DUCE.

Publicată în *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 548. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 157 — 158 ; *Excelsior,* 1895, p. 159 — 160, *Excelsior,* 1897, p. 149-150.

Textul în ms. 3.411, f. 76 v. (ultimele două strofe, datate: „1883, septembrie") și definitiv, în ms. autograf 3.407, f. 34 r. —35r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

10 Se duc și lucruri vechi și noi *(ms. definitiv, Biblioteca română, 1895 , Excelsior, 1895, 1897):* Tot călător pe drumuri noi *(Literatorul, 1883)* .

(p. 120) CURTEA CU JURAȚI

Publicată în *Literatorul,* IV, 1, ianuarie 1883, p. 577 — 578, dedicată: „Amicului meu Nicolae Ține". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 159—161, dedicată: „LuiN. Ține"; *Excelsior,* 1895, p. 161 —163, aceeași dedicație; *Excelsior,* 1897, p. 151-153, aceeași dedicație.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

N. Ține, poet, publicist, este unul din colaboratorii apropiați ai poetului din prima serie a *Literatorului•* Rămîne alături de Macedonski

şi după afacerea „epigramei", cînd se solidarizează chiar şi la pugilate (Alex. Obedenaru, *Bătălia din cafeneaua literară de la 1883,* în *Adevărul,* 15.277, din 24 octombrie 1933).

Poezie cu fond vădit autobiografic, *Curtea cu juraţi* evocă momente trăite de Macedonski cu prilejul procesului său de presă, în urma campaniei antimonarhice, judecat şi achitat la 7 iunie 1875.

(P- 122) STUFUL DE LILIAC

Publicată in *Literatorul,* IV, 6, iunie 1883, p. 324, cu indicaţia: „Geneva". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 162—163, fără indicaţie de loc; *Excelsior,* 1895, p. 164—165, fără indicaţie de loc; *Excelsior,* 1897, p. 154—155, fără indicaţie de loc.

Textul definitiv în ms. 3.407, f. 32 r.-33r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

6 Clădiri de nori fantastici ocoale dînd pe lac *(ms. definitiv):* Fantastici nori de aburi ocoale dînd pe lac *(toate republicările anterioare); 16* Uscat e liliacul şi nu mai suntem doi *(ms. definitiv):* Azi stuful este veşted şi nu mai suntem doi *(toate republicările anterioare).*

La Geneva Macedonski a locuit cu prilejul călătoriilor sale de tinereţe, în a doua jumătate a anului 1871, fapt care datează aproximativ şi poezia. împreună cu *Pe lacul de Garda,* ea este cea mai veche din *Excelsior.*

(P- 123) ÎN ARCANE DE PĂDURE

Publicată în *Literatorul,* XI, 2 august 1890, p. 28, cu subtitlul: „Poezie simbolistă-instrumentalistă". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, fără subtitlu; *Excelsior,* 1895, p. 66, datat „1890", fără subtitlu; *Excelsior,* 1897, p. 156, aceeaşi dată, fără subtitlu.

Textul definitiv înms. autograf, 3.407, f. 28 r.—29 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dată şi subtitlu.

Reprodusă din ms. definitiv.

În *Literatorul,* poezia este însoţită de următorul *Comentariu:*

„Aceste versuri, întîia cercare simbolistă în româneşte, mi-au fost inspirate de citirea unei poezii franceze a d-lui Lemoyne. Ele nu sunt nici traducerea, nici imitarea ei: se află într-o simplă analogie.

întrucît priveşte forma, fiecare vers are tendinţe către «instrumentalism ». Versul:

Dar privighetoarea cîntă, dar privighetoarea cîntă este o schimbare ritmică înadins alcătuită.

Versul:

Pentru ce e armonia *o* mînie *fără scop*

şi versul:

^4wrora-ntîrziată *nu* s-arată *sub frunziş* sunt curat instrumentaliste."

împreună cu *Bătrîna stîncă, Prietenie apusă* şi *Pe sînurile tale macre (Literatorul,* XI, 3, 1890, p. 39—40), *în arcane de pădure* face parte dintr-un grup de poezii compuse şi publicate în 1890, an în care — după toate indiciile — Macedonski descoperă noua direcţie literară a simbolismului european, în primul rînd în varianta „instrumentalistă" a lui Rene Ghil, din *Trăite du verbe* (1886, 1888). în acest spirit, poetul compune, sau numai încadrează prin subsumare, poezii care nu corespund propriu-zis conceptului în genere admis azi de „simbolism", dar care reluau printr-o nouă justificare teoretică preocupările sale mai vechi de „armonie imitativă", aliteraţii, sonorităţi acustice studiate etc. De altfel, versurile citate de Macedonski, ca demonstrative pentru noua estetică, relevă preocupări numai de această factură. După doi ani, în *Poezia viitorului (Literatorul,* nr. 2, 15 iulie 1892), poetul va da şi o formulare teoretică a încercărilor sale, în chip de manifest. Strict cronologic vorbind, aceste experienţe şi idei macedonskiene introduc efectiv, pentru întîia dată, principii de poetică simbolistă în literatura română, deşi poetica macedonskiană este departe de a se reduce numai la astfel de idei:

„Rolul de căpetenie în poezia modernă îl are poezia *simbolistă* complicată de *instrumentalism..."*

Metoda simbolistă prin excelenţă"este sugestia, „a ne sugera idei", fie prin „simboluri" — simbolism tradiţional, „clasic", am spune — fie pe cale muzicală, de unde importanţa „instrumentalismului", înţeles ca arta expresivităţii sunetelor, unele „triste şi întunecate", altele „sonore, dar solemne".

Fără a fi vorba cîtuşi de puţin de pledoarii „formaliste", fonetica modernă, pornind de la acelaşi principiu al expresivităţii sunetelor, stabileşte clasificări şi valori analoge pentru vocale (Maurice Gram-

mont, *Trăite de phonetique,* Paris, Delagrave, 1933, p. 384; cf. şi Adrian Marino, *Probleme de estetica limbii la Alexandru Macedonski* ia *Limba română,* XIV, 3, 1965, p. 386; *Studiul introductiv,* p. 235 — 236.

(p. 124) PĂDUREA

Publicată în *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 525—526, cu titlul *La pădurea de la Comana.* Republicată în *Literatorul,* XIV, 3, 15 august 1893, p. 10—12, cu titlul *La pădurea de la Comana; Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 163—168, cu titlul *Pădurea,* dedicată: „Lui Matei Gorbescu"; *Excelsior,* 1895, p. 167—170, acelaşi titlu şi dedicaţie ; *Excelsior,* 1897, p. 157—160, acelaşi titlu şi dedicaţie.

O copie neautografă, cu multe modificări, însă nesigură, dat fiind puţina certitudine pe care o inspiră acest text din ms. nr. 39/1964, caietul II, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii recente.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Matei Gorbescu figurează alături de Emil Costinescu şi Sava Şoimănescu pe o listă de „personalităţi distinse", cu preocupări de mecenat literar, elogiate de poet *(împrejurul unei cărţi,* in *Secolul XX,* III, 607, 23 mai 1902).

(p. 127) AMORUL

Publicată în *Literatorul,* VI, 1, 1885, p. 8. Republicată în *Revista literară,* 1,1885, p. 8 (indicaţia după tabla de materii, nr. 28—29, 1885, p. 699; la Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, numerele 1—7 lipsesc din colecţie); *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 169—170; *Excelsior,* 1S95, p. 171—172; *Excelsior,* 1897, p. 161—162.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 30 r. —31 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Reprodus din ms. definitiv.

în *Literatorul,* (1885), *Amorul* este însoţit de următoarea notă: „Publicăm această poezie a d-lui Macedonski fiind trimisă înaintea retragerii sale de la *Literatorul."*

(p. 128) URSITOARELE

Publicată în *Literatorul,* IV, 2, 1883, p. 65. Republicată in *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1395, p. 171—172; *Excelsior,* 1895, p. 173—174; *Excelsior,* 1897, p. 163—164.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

(p. 129) SUB MUNŢI

Publicată în *Literatorul,* IV, 4, aprilie 1883, p. 195—196. Republicată în *Biblioteca română,* 3, 26 martie 1895, p. 173—174; *Excelsior,* 1895, p. 175—176; *Excelsior,* 1897, p. 165—166.

Textul definitiv — numai primele două strofe, ms. autograf fiind incomplet — în ms. 3.406, f. 61 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, dedicat: „Lui Alex. Constantinescu,'—în literatură Alcon".

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 116, care urmează ms. definitiv (p. 426), nouă inaccesibil, confruntată pentru primele două strofe cu ms. 3.406, î. 61 r. Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.

Variante

2 Şi-a tors argintul luna în mii şi mii de raze *(ms. definitiv):* Coboară de la lună un şir de tainici raze *(toate republicările anterioare) ; 10—11* în somn, spre-o altă lume, purtat a fi se lasă,/Odihna-1 înfloreşte, căci grija nu-1 apasă *(ms. definitiv):* De vise aripate, purtat a fi se lasă.../ Citeşti din a lui faţă că grija nu-1 apasă *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 12* Şi-n cîntecul de frunze şi ape doarme dus *(ms. definitiv):* Că dor nu-1 chinuieşte,—şi doarme, doarme, dus! *(Literatorul, 1883):* Că dorul nu-1 trudeşte, şi doarme, doarme dus *(toate republicările anterioare); 14* Ce pulberi strălucite prin ceruri se întind... *(ms. definitiv):* Ce pulbere de aur în cerul azuriu... *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

(p. 130) ÎNTRE FRUNZE

Publicată în *Literatorul,* IV, 6, iunie 1883, p. 323, cu titlul *Sub frunze.* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 175—176, cu titlul *Sub frunze; Excelsior,* 1895, p. 177—178, acelaşi titlu; *Excelsior,* 1897, p. 167—168, acelaşi titlu.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 6 r.—7 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *între frunze.*

Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

4 Fior nedesluşit *(ms. definitiv):* Instinct nedescifrat *(toate republicările anterioare).*

(p. 131) LEUL

Publicată în *Revista independentă,* IX, noiembrie 1887, p. 12, datată: „1887". Republicată în *Streaja ţârei,* 4 iunie 1889[1]; *Literato-*

[1] **Număr inexistent)a Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. Cităm după *Remania, VI,* 139, 5-6 iunie 1889 („Informatii").**

rul, 11, 15 april 1893, p. 13, nedatată; *biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 177—178, dedicată: „Lui Alexandru Obedenaru", nedatată; *Excelsior,* 1895, p. 179—180, aceeaşi dedicaţie, nedatată; *Excelsior,* 1897, p. 169—170, aceeaşi dedicaţie, nedatată.

Textul definitiv în ms. autograf 3.406, f. 64 r—65 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, fără dedicaţie, nedatată.-

Reprodusă din ms. definitiv.

V a r i a n t e

2 Sub privirea lui de rege orice fiară tremura *(ms. definitiv):* Cu o singură privire fiarele cutremura *(toate republicările anterioare); 5*—6 Omul chiar — această fiară cea mai crudă printre fiare,/ Rămînea cu mîna moartă pe trăgaci sau pe cuţit *(ms. definitiv):* Omul chiar, această fiară suverană între fiare, / Rămînea cu mîna moartă pe a! armelor trăgaci *(toate republicările anterioare); 8* Şovăia pierzîndu-şi mintea de putere părăsit *(ms. definitiv):* îşi muţea fanfaronada zornăirei de răgaci *(Revista independentă, 1887):* Se simţea sleit de forţă, mizerabil, — nedibaci *(Literatorul, 1893, Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897); 10* Prăvălindu-se-n nesipul de căldură-nflăcărat *(ms. definitiv):* Iar cu visul grozăviei peste suflet surupat, *(toate republicările anterioare) ; 18* Căci de-a morţei zvîrcolire coamă lui cînd se zbîrli *(ms. definitiv):* Căci de spasmele finale coama lui cînd se zbîrli *(toate republicările anterioare).*

r în *Revista independentă,* 1887, în legătură cu versul 8: *îşi muţea ţfanfaronada zornăirei de răgaci,* următoarea notă în josul paginei:

„Pentru cei ce nu cunosc limba populară se lămureşte că *răgaci* pste nume de insectă. în Moldova, această insectă se numeşte *bondar."*

Alexandru Obedenaru, poet parnasian şi simbolist, discipol al lui Macedonski, face parte din cenaclul acestuia. Colaborează la revistele Sale, *Literatorul* şi *Revista literară.* A publicat utile amintiri despre maestrul său şi atmosfera literară a epocii *(Bătălia de la cafeneaua literară de la 1883,* în *Adevărul,* 15.277, 24 octombrie **1933;** *Cenaclul de la Fialkovski,* în *Adevărul,* 15.268, 13 octombrie 1933). Note biografice şi o prezentare a poeziei sale la N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană,* Buc, F.R., 1943, p. 69—85.

Versiunea franceză, cu titlul *Fauves,* este posterioară *(Le beau Danube bleu,* I, 4, 2 avrii 1905).. '

(p. 132) EPIGRAF

Publicată în *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 546. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, *Excelsior,* 1895, p. 181; *Excelsior,* 1897, p. 171.

Textul definitiv, incomplet (numai strofa I), în ms. 3.406, f. 60 Bibi. Acad. Republicii Socialiste România. Unele deosebiri, în copia, neautografă, în ms. 39/1964, caietul II, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii recente.

Reprodusă, prima strofă, din ms. 3.406, f. 60 r. şi — pentru rest — din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 119, care urmează ms, definitiv (p. 427), nouă inaccesibil în întregime.

V a r i a n t e

5-6 Cît e ţara noastră toată văd mulţimi fără simţiri,/Creieri stinşi de întuneric, inimi roase de-njosiri *(ms. definitiv):* Şi cunosc tot într-o vreme c-am destui îndatoraţi /Ca să n-am ş-acelaşi număr de duşmani neîmpăcaţi *(toate republicările anterioare).*

Violenţa generalizărilor satirice se explică prin faptul că acest *Epigraf* este compus de Macedonski — ca o ripostă mîndră — în plină polemică dezlănţuită de epigrama sa antieminesciană. Excesiv pesimist se relevă Macedonski şi cu privire la termenul pe care-1 prevede pentru recunoaşterea meritelor sale. Din 1920, n-aU trecut pînă azi „patru generaţii", ci doar, aproximativ, numai două. Posteritatea s-a arătat deci mai grăbită să restabilească adevărata perspectivă decît presupunea poetul.

(p. 133) FAUNUL

Publicată în *Literatorul,* 10, 15 martie 1893, p. 4—5. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 182; *Excelsior,* 1897, p. 172.

Reprodusă din *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 120, care urmează ms. definitiv (p. 428), nouă inaccesibil.

V a r i a n t e

2 Visează straşnica plăcere ce poţi s-o smulgi unui viol *(ms. definitiv):* Visează straniul deliciu al zdrobitorului viol *(toate republicările anterioare); 4* Şi-n fund de gingaşe potire ţîşneşte-n silă vitriol *(ms. definitiv):* Şi-n fund de fragede calicii distilă-n silă vitriol *(toate republicările anterioare) - 9—10* Şi e un Iad de foc ascuns ce, pînă nu tresare/

Gatifelează lin şi dulce cuvîntul său — suspin blajin *(ms. definitiv):* Şi e infern de chin lasciv ce pînă nu tresare/ Insinuează lin şi dulce cuvîntul său, — suspin blajin *(toate republicările anterioare).*

La scurt timp după apariţie, *Faunul* este reprodus de I.L. Garagiaie în *Moftul român* (I, 23, 18 aprilie 1893, p.4), cu următoarea notiţă ironică, nesemnată:

„Parnasul român

Simbolistul nostru nefiind astăzi în vervă, ne vedem siliţi a recurge la reproducţie, şi din fericire avem norocul să dăm peste ceva minunat. Trebuie să mărturisim cititorilor toată părerea de rău că noi nu am fi fost capabili să le dăm ceva original de un calibru aşa de puternic. Oricine va înţelege aceasta îndată ce vom spune că admirabila poezie de mai jos este opera şefului şcoalei simboliste române, d. A. Macedonski, lat-o..."

Notiţa face parte dintr-o serie de parodii „simbolisto-profetiste". „coloriste", „simbolist-instrumentaliste", însoţite de reproduceri şi comentarii ironice (cf. nota la poezia *Sub stele,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 275), care au alimentat, în 1893, coloanele *Moftului român* (I.L. Garagiaie, *Opere,* 3, ed. Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin, Buc, E. P. L., 1962, p. 792—802). Această campanie are darul — cum era şi de aşteptat — să jignească orgoliul lui Alexandru Macedonski, iritat mereu, dar mai cu seamă de persiflarea *Faunului,* de care-şi va aduce aminte cu sarcasm:

„Acest cap de operă cînd a fost tipărit în româneşte a fost batjocorit de gazetăria română" *(Literatorul,* XX, 3, 20 martie 1899, p. 5).

Deşi istoria literară reţine în genere, atunci cînd evocă relaţiile dintre i.L. Caragiale şi Macedonski, doar acest episod, din 1893, şi un altul, mult mai grav, din 1901, prilejuit de „afacerea Gaion", este cazul a evoca aici, fugitiv, şi fără omisiuni, întreaga curbă a legăturilor dintre cei doi mari scriitori, între care n-au existat nici un fel de afinităţi temperamentale, dar nici rivalităţi eterne şi ireductibile. Evitînd apologia într-o parte sau alta, faptele sînt următoarele :

Din motive care ţin de esenţa şi libertăţile imprescriptibile ale spiritului critic, Caragiale a ironizat personalitatea şi poezia lui Macedonski încă din tinereţe, în perioada cînd Macedonski făcea, la fel, primii paşi în literatură. în 1874, poetul este ironizat în *Ghimpele,* prin epigrame („Tînărul Aamsky—are darul/D-a scrie-n poezie/ —Dar... carte ceva ştie?/A-nvăţat Abecedarul", XV, 27,7 iulie 1874) cf. şi *Unui poetastru,* XV, 20, 19 mai 1874 şi „cronici literare" în

stil de zeflemea *(Voiţi cronica literară,* XV, 21, 26 mai 1874; *Cronică literară,* XV, 25, 23 iunie 1874; *Cronică,* XV, 2, 5 ianuarie 1875). O epigramă a lui Macedonski, pe tema *Maniei diplomelor (Familia,* XIV, 29 ianuarie/10 februarie 1878, p. 50), poate fi privită drept un răspuns tardiv (deşi „studiile" poetului au fost ironizate şi de alţii), în tot cazul, timp de aproape două decenii, Macedonski şi Caragiale nu întreţin relaţii ostile. Dimpotrivă, se constată chiar o apropiere, realizată după 1889, cînd Caragiale se căsătoreşte cu Alexandrina Burelly, fostă colegă de pension cu Ana Macedonski. în această perioadă cei doi scriitori îşi făceau chiar vizite, împreună cu soţiile. Erau văzuţi plimbîndu-se în Cişmigiu, se întîlneau în Gabroveni, la o berărie (Radu A, Sterescu, *De vorbă cu doamna Anna Macedonski,* în *Universul literar,* XLVII, 43, 10 decembrie 1938; Cincinat Pavelescu, *Mărturisiri,* în *Revista Fundaţiilor,* IX, 3, 1 martie 1945, p. 405). îşi spuneau pe nume („lancule", „Alecule") şi amintirile vorbesc chiar de o vizibilă familiaritate, întreţinută de tachinări amicale:

— „Alexandre, ce e cu marea ta ediţie a *Nopţilor?*

— Aş vrea s-o public la *Monitorul oficial* cu gravuri în lemn.

— Ce rău ţi-a făcut, Alecule *Monitorul oficia!* de vrei să-1 duci la faliment, or poate pîndeşti locul directorului?" (Cincinat Pavelescu, *Amintiri literare, Braşovul literar,* III, 19—20, august 1934, p. 106—109).

Aşadar, nimic nu prevestea crunta lor ceartă apropiată, despre care este de presupus un motiv de ordin personal, ce ne scapă. Se produce în 1893, campania antisimbolistâ, din coloanele *Moftului român,* cu destule aspecte jignitoare pentru Macedonski, care — nu ne-am aştepta! — face un gest de împăciuire, trecînd (sincer sau cu tact) cu buretele peste ofensele aduse, într-o scrisoare deschisă, în care deplînge soarta lui Caragiale, constrîns să-şi cîştige existenţa ca berar:

„Este normal — se întreba el — ca în ţara noastră, un fost director general ai teatrelor să fie nevoit să deschidă o berărie pentru a putea să trăiască?... Negreşit, nu sunt prietenul d-lui Ion L. Caragiale; am fost neîncetat lovit de domnia-sa prin diferitele sale ziare... Miniştrii au la dispoziţiunea lor 32 de posturi de prefecţi, au posturi de financiari etc, etc, posturi de directori de biblioteci, profesorate etc. şi un Caragiale este silit să vîndă bere pentru a-şi susţine familia! Ca om de litere, ca scriitor care însumi am bătut la toate uşile guvernamentale, cerînd să servesc statul fără ca să roi se deschidă nici una, ca tată a patru copii, protestez în contra unei astfel de nepăsări nedemnă de regatul român, de miniştrii români şi de epoca de lumină în care trăim" *(O scrisoare,* în *Românul,* 263, 29.noiembrie/17 noiembrie 1893).

Afectarea obiectivitătii se simte. Macedonski pleda în fond o cauză *pro domo.* Dar este un fapt incontestabil că poetul mai întinde o dată mîna lui Caragiale, în decembrie 1893, pe aceeaşi temă a berăriei infamante *(Cronica, Naţionalul,* IV, 1, 11 decembrie 1893). Acesta pare s-o fi primit, de unde un schimb de scrisori, cu fixarea unei întîlniri într^un local (I.L. Caragiale, *Opere,* VII, ed. Şerban Cioculescu, Buc, Ed. Fundaţiilor, 1942, p. 575). De va fi avut loc o explicaţie sinceră, directă, chiar brutală, cum credem, ea n-a dus la conciliere, ci, dimpotrivă, la ruperea legăturilor, urmată de acte de certă ostilitate de ambele părţi. După acest punct nodal al conflictului se produc nu puţine incidente reciproc regretabile. în 1895, Caragiale recenzează ironic, fără semnătură, volumul *Excelsior (Gazetapoporului,* 10 noiembrie 1895 ; *Opere,* 4, p. 199—200) şi toate semnele arată că relaţiile se strică — s-ar zice — pentru totdeauna, înrăutăţindu-se pe an ce trece.

Eroarea lui Macedonski va sta în aceea că, în focul polemicii, el nu-şi mai alege armele. La început, poetul încă se mai străduieşte să afecteze indiferenţa. De unde o încercare de bagatelizare: „Avînturile sale cele mai frumoase •— strecura Macedonski, sub pseudonim, despre Caragiale — şi le-a pierdut dînd replica lui Toni Metz la *Moftul român:* Ba sonete simboliste, ba instrumentaliste, dar scrieri artistice să ferească Dumnezeu". Dacă ar fi rămas la acest ton persiflant, poetul n-ar fi făcut altceva decît să răspundă cu aceeaşi monedă. însă, în acelaşi timp, el comite un lucru mai grav, căci insinuează cu acest prilej şi o acuzaţie de plagiat a *Năpastei* după *Puterea întunericului* de Tolstoi (Salustiu, *I.L.Caragiale şi opera sa, Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 3, 3 noiembrie 1896). Este propria sa născocire? Colportare a unor zvonuri de cafenea? Reproducere a unei afirmaţii iresponsabile a lui Caion? Cine poate şti? Cert este că acest Caion va relua public aceeaşi acuzaţie şi că Macedonski îl va susţine în chip compromiţător. Fireşte că nici Caragiale nu rămîne dator, opunîndu-se categoric, în 1897—4898, ca Macedonski să intre în redacţia ziarului *Epoca,* deşi directorul său, N. Filipescu, dorea acest lucru (Gala Galaction, *Opere alese,* ed. T. Vîrgolici, Buc, E. P.L., 1961, voi. II, p. 94). Şi în această perioadă, poetul, lipsit de orice venituri sigure, salarizate, trecea prin una din epocile sale cele mai negre, cu mobilă sechestrată şi vîndută în Piaţa Amzei I în aceste condiţii, ţinînd seama şi de psihologia egocentrică a lui Macedonski, era de aşteptat ca sentimentul de *vendetta* să crească, fapt care totuşi nu se constată cu consecvenţă, „berăria" lui Caragiale fiind din nou deplînsă *(O lecţie, Literatorul,* XX, 1, 20 februarie 1899, p. 5; *Mici note,* semnate Luciliu, *Literatorul,* XX, 2, 5 martie 1899, p. 8). Nu mult după aceasta izbucneşte

şi „afacerea Caion", care vine să-i dea lui Macedonski prilejul mult aşteptat de a-şi umili — în sfîrşit — adversarul.

Istoricul acestei penibile „afaceri" a fost făcut, cu desăvîrşită competenţă, de Şerban Cioculescu *(Viaţa lui I.L. Caragiale,* Buc, Ed. Fundaţiilor, 1940, p. 325—337), şi nouă nu ne rămîne decît a preciza stilul reacţiunilor macedonskiene, căci faptele sînt mult prea cunoscute. Dacă poetul a inspirat, „instigat" ori determinat decisiv pe Caion să treacă la dezgustătoarele sale atacuri, este greu de afirmat cu deplină certitudine. Dar că l-a susţinut în presă, după ce acuzaţia de plagiat a fost formulată, este sigur (Luciliu, *Caion, Caragiale şi alţii,* în *Forţa morală,* I, 7, 9 decembrie 1901). Insulta „celebritate de contrabandă" îi aparţine de asemenea *(Caragiale-Kemeny şi apărătorii săi, in Forţa morală,* II, 10, 6 ianuarie 1902). Cînd procesul izbucneşte, Macedonski se înscrie agresiv pe lista apărătorilor lui Caion, acoperind cu insulte pe Th. M. Stoenescu, discipolul său, care se desolidarizează *(Scrisoare,* în *Forţa morală,* I, 9, 23 decembrie 1901; *Notă, op. cit.,* 1,9, 23 decembrie 1901). în schimb, Caion este exaltat din ce în ce mai bombastic („erou", „fiinţă superioară"), în timp ce Caragiale este declarat... „plagiator vulgar" *(Caragiale-Kemeny,* în *Forţa morală,* I, 9, 23 decembrie 1901).

Lucrurile ajung deci la acest nivel, cu observarea că în momentele sale de mare exaltare, cînd devine de-a dreptul fantast, sufletul poetului pierde noţiunea binelui şi a răului, lunecînd în amoralitate, prin impulsivitate şi spirit vindicativ. Iată de ce Macedonski, scăpat pentru moment de cenzura conştiinţei morale, se iluzionează de valoarea acestor pretinse „demascări" *(Adevăruri,* în *Forţa morală,* II, 13, 27 ianuarie 1902) şi dă revistei sale o ţinută necontrolată. Momentul culminant al campaniei este conferinţa sa de la Ateneu despre *Teatru şi literatură* (15 februarie 1902), proiectată ca o filipică împotriva lui Caragiale, care însă eşuează, fiind întreruptă într-un vacarm general (Mac, *Conferinţa de la Ateneu şi manifestaţia din Piaţa Teatrului,* în *Universul,* XX, 45, 16 februarie 1902; *Scandalul de la Ateneu,* în *Epoca,* VII, 1946, 16 februarie 1902). Fireşte că *Forţa morală* reacţionează prin manşete incendiare: *Literatura română declarată vachs şi spanach de Karagiale-Kemeny. Huiduirea marelui poet Macedonski de kelnerii acestui mizerabil, pentru că a denunciat infamia de la tribuna Aiheneului.* Dar glasul său este acoperit de atacurile convergente ale presei, şi la 17 februarie 1902 revista sucombă.

A dat acest episod satisfacţie deplină lui Macedonski? Ne îndoim, deşi, partida pierdută, el încă îşi mai agită spada sfărîmată *(Aniversarea unui proces,* în *Românul,* 123, 8 iunie 1903, p. 138). Adevărul este

că nici Garagiaie nu-l cruţă, căci în loiul campaniei el publică noi parodii, în *Calendarul „Moftului român" şi Universul (Opere,* IV, ed. Şerban Gioculescu, Buc, Ed. Fundaţiilor, 1938, p. 283—284, 318—333, 361—364), la fel de grave, din punctul de vedere — atît de subiectiv — al poetului, ca şi cea mai pălmuitoare insultă. O relatare rnai mult decît ironică a unei „serate" literare macedonskiene se intitulează *Clavir şi sligleli (Moftul român,* 27 mai 1901; *Opere,* 4, p. 451—452).

Din fericire, apele se liniştesc curînd şi pentru totdeauna, Caragiale nu-şi mai atacă niciodată adversarul, iar acesta, fire impulsivă, dar nu şi etern răzbunătoare, revine treptat la sentimente mai bune. Ba, după consumarea acestui moment de mare tensiune, la Macedonski se constată opinii de-a dreptul echilibrate.

în 1908 (scrisoare din 21 decembrie, inedită, Bibi. Acad. [Republicii Socialiste România, S $\frac{42(5)}{VII}$), poetul mărturisea lui Mihail Dragomirescu: „Pentru Caragiale am avut totdeauna multă simpatie literară şi l-am preţuit. Numai exagerările de laude ce i s-au adus le-am combătut." în 1909, îi elogiază opiniile despre limbă *(Tot împrejurul unui discurs academic, Biruinţa,* II, 160, 14 iunie 1909). în 1912, într-un interviu, recunoaşte: „Caragiale •— un mare prozator desigur" (Mihail Cruceanu, *D. Macedonski despre literatura, română, Rampa,* I, 104, 24 februarie 1912), iar la moartea lui Caragiale, Macedonski publică în presă o scrisoare deschisă, care merită a fi citată în întregime:

„Laiz Sigmaringen, 1912, 28 iunie

Domnule director,

Destul de grav bolnav aici, unde am fost nevoit să-mi întrerup călătoria spre Bucureşti, aflu cu o nemărginită [durere 'moartea lui Caragiale. Ne loveam adesea pentru că ne iubeam mult. Pierd în el un rar prieten, şi ţara, un uriaş al condeiului. Unele din scrierile lui vor rămînea o vecinică podoabă a literaturii noastre.

Caragiale a respectat limba aşa cum nu se face de mulţi, şi stilul său este cu desăvîrşire admirabil. Humorist prin excelenţă — deşi inimă bună — el era poate mai superior lui Marc Twain. Ca om, era [un fermecător, iar instrucţiunea pe care şi-o însuşise, era din cele rnai vaste.

Recurg la organul dv. de publicitate spre a vă ruga să transmiteţi familiei, împreună cu condoleanţele mele, expresiunea acestor sentimente.

Cu cele mai bune salutări,
ss. A. Macedonski"

(Adevărul, XXV, 8.176, 20 iunie 1912.)

Acestea sînt, aşadar, după ştiinţa noastră, toate piesele dosarului Caragiale-Macedonski, aşezate în ordine cronologică. Examinarea lor aruncă o lumină mai exactă asupra unor împrejurări care trebuie privite în desfăşurarea lor reală şi în toată complexitatea condiţiilor morale specifice eroilor în cauză.

v. 9: *Djin,* spirit în mitologia arabă. Macedonski cunoştea *Les Orientales* de Victor Hugo.din care şi traduce *Le Derviche (Pleiada,* I, ii, 1904, p. 22—23). în această culegere, o poezie: *Les Djinns.*

(p, 134) NOAPTEA NEAGRĂ

Publicată in *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 547—548. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p. 181—182 ; *Excelsior,* 1895, p. 183—184; *Excelsior,* 1897, p. 173—174.

Textul în ms. autograf 3.407, f. 23 r. - 25 r., Bibi. Acad. Bepublicii Socialiste România.

Reprodusă din ms. 3.407.

Variante

o—*6* Zăresc un şir grozav de iasme /Ce sunt a iadurilor oaste *(ms. definitiv):* Zăresc pe valuri de-ntuneric /Fantasme călărind misteric *(toate republicările anterioare)* ; *8—9* Şi parcă m-ar privi cu jale, /Şi parc-ar rîde cîteodată... *(ms. definitiv):* Şi toate mă privesc cu jale,/ Şi-n mii de feluri se preschimbă *(toate republicările anterioare); 11—12* Sunt ghiana ce o port în gînduri, /Sunt mintea mea întunecată *(ms. definitiv):* Sunt însăşi groaznicele ginduri /Ce-n al meu creiere se plimbă *(toate republicările anterioare); 15* Hip! Hip ! — curg iazmele într-una *(ins. definitiv):* Hip! Hip! într-una defilează *(toate republicările anterioare); 17—18* Atunci, odaia, pe-ntrecute, /Mi-o umplu, una cîte una *(ms. definitiv):* Descăleca şi-n cinci minute /Fereastra mi-o escaladează *(toate republicările anterioare).*

O variantă datată: „1883", a primei strofe, în ms. 3.411, f. 76 r.—77 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România:

Noptoşi nori mereu s-adună
Şi nu mai e nici cer, nici lunar
Dar din fereastra mea, sub creste ,
Zăresc fantasme-n goana mare
Pe-ntunecimi venind călare, —
Galop cu zăngăniri de oaste.

22

Hop! Hop! prin noapte trec la vale
Şi mă privesc cu lungă jale
Sau se apropie-ndîrjite,
Căci neguroasele lor rînduri
Sunt însuşi groaznicele gînduri
De-a mea răstrişte zămislite.

In zori de zi cocoşul cîntă,
Dar al său glas nu le spăimîntă...
Hip! Hip! într-una defilează,
Şi dacă las perdeaua iute,
Descăleca şi-n cinci minute
Fereastra mi-o escaladează.

Cavalcadele macabre, fantastice sînt specifice literaturii romantice, gustată de Macedonski mai ales în tinereţe. Acum el citeşte *Lenore* de Biirger, *(Poezii,* Buc, 1882, p. 392), pe care o „localizează din amintire" *Balada,* de Biirger, *Vestea,* II, 26 ianuarie 1878 ; *Dorobanţul,* „imitaţie după *Leonore* de Biirger", *Poezii,* p. 118 —124). O sugestie şi mai directă putea veni poetului din *Faust* de Ooethe (pe care începe să-1 traducă, în *Forţa morală,* I, 6, 2 decembrie 1901, p. 73). Atmosfera din *Walpurgisnacht* aminteşte şi prin titlu *Noaptea neagră.*

(p. 135) NEPĂSARE

Publicată în *Literatorul,* IV, 8, august 1883, p. 471, cu titlul *The spleen.* Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, cu titlul *Nepăsare; Excelsior,* 1895, p. 185, cu acelaşi titlu; *Excelsior,* 1897, p. 175, cu acelaşi titlu.
Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

Variante

2 Searbăd, trist, mă uit la toate *(Excelsior, 1897, publicările anterioare):* Sunt nepăsător la toate *(Literatorul, 1883); 4* Intr-a gîndului oroare *(Excelsior, 1897, publicările anterioare):* Singur printre-âcea oroare *(Literatorul, 1883); 8* Pe al vieţei rîu ce seacă *(Excelsior, 1897, publicările anterioare):* Pe cînd viaţa mi se *seacă (Literatorul, 1883); 10* Morţei crude-n a mea preajmă *(Excelsior, 1897, publicările anterioare):* Morţii rînjitoare-n preajmă *(Literatorul, 1883).*

Folosirea titlului *The spleen,* pentru o poezie a marasmului sufletesc, arată că Macedonski, avea, s-ar zice, unele contacte cu poezia baudelairiană şi simbolistă încă din 1883.

(p. 136) STIITU.

Publicată în *Literatorul,* V, 1, 1884, p. 31. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 3,26 martie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 186; *Excelsior,* 1897, p. 176.
Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

(p. 137) CÎND ARIPI...

Publicată în *Biblioteca română,* nr. 3, 26 martie 1895, p.185—186, cu titlul *Cînd aripe la suflet.* Republicată în *Excelsior,* 1895, p. 187—188, cu titlul *Cind aripe la suflet; Excelsior,* 1897, p. 177—178, acelaşi titlu.
Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 20 r.—21 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *Cind aripi...,* cu dedicaţia „Lui Ion C-. Duca" tăiată.
Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

v. 5—15, respectiv strofele II şi III, aveau în toate republicările din timpul vieţii poetului forma următoare:

Cîntarea mi-era clară ca vocea dimineţei
Şi cugetele, roze; — O stea mă farmecă,
Un vis mă fereca
în pragul vieţei...

Cînd aripe la suflet aveam.

Subită, veselia trecea pe-a mea junie,
Pe florile ei roze: zîmbeam copilăros,
Voios şi generos,
Străin de ironie...
Cînd aripe la suflet aveam.

(p. 138) URĂ

Publicată în *Literatorul,* IV, 3, martie 1883, p. 152—153. Republicată în *Familia,* XXXIV, 35, 28/9 septembrie 1888, p. 398—399; *Lumina,* 1,1,6 aprilie 1894; *Excelsior,* 1895, p. 191; *Simbolul;nr.* 2, 15 noiembrie 1912; *Noi pagini literare,* II, 5, 5 aprilie 1914.
Textul definitiv în ms. autograf 3.411, f. 12 r.—13 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

Cum a arătat *G.* Călinescu: *Mici jocuri de istorie literară, m Revista Fundaţiilor,* VII, 8, 1 august 1940, p. 396, *Ură* este o parafrază —• magistrală de altfel — după o poezie pe o temă identică a poetului italian medieval Cecco Angiolieri: *S'i' fosse foco, arderei'l mondo,* cu eliminarea strofei finale. După el, şi A(l). P.(iru): *Asupra unui motiv macedonskian,* în *Viaţa românească,* XI, 3, martie 1958, p. 163—165. în ediţii, poezia apare cu titlul: *XCIII, Quel che vorrebbe pare, se... (Sonetti burlesnhi e realistici dei primi due secoli,* a cura di Alde-Francesco Massera, nuova ed. riveduta e aggiornata da Luigi Russo, Bari, Laterza, 1940, p. 112).

Versiunea germană—ulterioară—a lui Richard Dehmel, *Fromme Wunsche,* „Nach Cecco Angiolieri" *(Aber die Liebe,* Berlin, S. Fischer, Verlag, p. 67), pare mai uscată.

(p. 139) VEI CREDE

Publicată in *Literatorul,* IV, 7, iulie 1883, p. 412. Republicată ir *Excelsior,* 1895, p. 192.

Reprodusă din *Excelsior,* 1895.

(p. 140) NOAPTEA DE IULIE

Publicată în *Literatorul,* III, 5, mai 18£2, p. 272—273. Republicată în *Biblioteca familiei,* III, 11, 13 iulie 1892, p. 155'—156; *Lumina,* I, 43, 29—30 mai 1894; *Excelsior,* 1895, p. *193 —I9i; Literatorul,* XXVI, 16,12 octombrie 1918, p. 1, dedicată: „Prea scumpului meu discipol şi strălucitului poet Alexandru Teodor Stamatiad, prinos al unei prietenii sacre".

Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Variante

15 Prin fereastră mă fixează luna rece şi spectrală *(Literatorul, 1918, Lumina, 1894, Excelsior, 1895):* E destul că mă priveşte prin fereastră luna plină *(Literatorul, 1882, Biblioteca familiei, 1892); 17* A! desigur, masca blondă avea altfel de privire *(Literatorul, 1918, Lumina, 1894, Excelsior, 1885):* A! desigur altădată că avea altă privire *(Literatorul, 1882, Biblioteca familiei, 1892) ; 20* Vis mai lung decît un secol în coprinsul unui an *(Literatorul, 1918, Biblioteca familiei, 1892. Lumina, 1894, Excelsior, 1895):* Vis care-a ţinut un secol ş-a ţinut un singur an *(Literatorul, 1882); 22* E-nsemnată cu roşeaţa simţimintelor dinţii *(Literatorul, 1918):* Este scrisă cu carminul sentimentelor dintîi *(toate republicările anterioare); 26* Dar fiindcă simt şi astăzi cărămas-am'tot al tău *(Literatorul, 1918, Excelsior, 1895):* Dar fiindcă ai dreptate şi fiindcă sunt al tău *(toate republicările anterioare); 28* Roag-o calea să-şi urmeze, voi să scap de ochiul său *(Literatorul, 1918, Excelsior, 1895):* Roag-o să-şi urmeze calea, scapă-mă de ochiul său *(toate republicările anterioare),*

între v. 28-29, textul din „Literatorul", 1882 şi „Biblioteca familiei"', 1892, cuprinde 12 versuri (trei strofe), suprimate **în** *„Lumina" 1894, „Excelsior", 1895 şi „Literatorul", 1918. Reproducem strofele suprimate după „Biblioteca familiei", 1892:*

Uite-se, dacă voieşte, prin mansarde sau palate...
Oare alţii n-o aşteaptă de lumina ei lipsiţi?
Lase paturi c-ale mele între umbre cufundate...
Sunt atîtea mii de inimi şi atîţia fericiţi!

Lumineze dacă-i place scările cele-agăţate
De balcoanele de piatră de prin munţii castilani,
Ele sprijinesc amorul unor suflete-nfocate
Necivilizate încă de atîtea mii de ani.

Lumineze căpătîiul din odaia nupţială,
Ce aude-atîtea şoapte şi atîtea sărutări,
Martoră 1-atîtea valuri de uimiri şi de sfială,
încercîndu-se a-nvinge neînvinse cutezări.

29 Zi-i să meargă pe oriunde e suavă fericire *(Literatorul, 1918, Excelsior, 1895):* Ducă-se peste tot locul unde este fericire *(toate republicările anterioare); 31* Să zîmbească voluptăţei ce se naşte din iubire *(Literatorul, 1918, Excelsior, 1895):* Poleiască voluptatea ce se naşte din iubire *(toate republicările anterioare); 32* Dar să uite pe oricine a uitat că este om *(Literatorul, 1918, Excelsior, 1895):* Ca să cînte serafimii într-o inimă de om! *(Literatorul, 1882):* însă uite pe oricine a uitat că este' om *(Biblioteca, familiei, 1892, Lumina, 1894).*

în două memoriale inedite *(A lexandru Macedonski, Acte şi documente,* in interior: *Un episod literar,* Muzeul literaturii române, nr. 1.903 şi *Alexandru Macedonski, Acte şi documente,* Buc, 1951, 3 caiete, Biblioteca centrală de stat, ms. rom. 2.005, I-III), ALT. Stamatiad a refăcut, în amănunte, etapele legăturii saie cu Macedonski, începută în 1903, cînd îl cunoaşte la cafeneaua Kiibler. Atras în cenaclu, Al. T. Stamatiad se bucură de afecţiunea magistrului, care-i citeşte, in ms., *Cartea de foc (Le calvairedefeu):„kx(iTĂmas,* fermecat" (Alexandru T. Stamatiade, *Triumful unui poet român,* în *Cronica,* V, 3,3 noiem-

brie 1905). Este un fidel al lui Macedonski, căruia-i dedică poezii: *Spleen,* (în *Mărgăritare negre,* Buc, 1918). Acesta-i scrie afectuos din țară și străinătate. Cînd *Literatorul* reapare, în 1918, Al. T. Stamatiad devine prim-redactor și colectează într-o serie de *Note și documente pentru a serei la o monografie a lui Macedonski (Literatorul,* 14 iulie — 19 octombrie 1918), întreaga arhivă a poetului, tăieturi de presă, corespondență străină elogioasă. La rîndul său, maestrul îl unge „un foarte mare poet" *(Pe drumul Damascului* de ALT. Stamatiade, în *Literatorul,* XXVI, 1, 29 iunie 1918), dar relațiile se răcesc brusc în urma nefericitului articol despre *Feld-mareșalul Mackensen (Literatorul,* XXXVI, 3, 14 iulie 1918). Al.T. Stamatiad și Tudor Vianu, care s-au opus publicării, se retrag, cu care prilej Macedonski trimite celui dintîi o scrisoare patetică: „Sub trăsnet, yoi să rămîn numai eu" (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Buc, F.R., 1940, p.906). Reapropierea se produce înainte de moartea lui Macedonski, și Al. T. Stamatiad îi va cultiva amintirea în mod fervent și repetat, prin articole și însemnări cu caracter memorialistic. Stilul întreg al personalității acestui discipol era, dealtfel, un reflex fidel al magistrului său.

(p. 142) EPIGRAMĂ

Publicată în *Literatorul,* IV, 4, aprilie 1883, p. 194, cu subtitlul: „La un amic". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895 același subtitlu; *Excelsior,* 1895; p. 195, același subtitlu; *Excelsior,* 1897, p. 181, același subtitlu.

Texte autografe, identice, în mss. autografe 3.406, f. 79 r. și 3.407, f. 63 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu titlul *Epigramă.*
Reprodusă din ms. 3.407.

(p. 143) RĂSMELIȚA MORȚILOR

Publicată în *Literatorul,* IV, 9, septembrie 1883, p. 513. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895, p.192-193 ; *Excelsior,* 1895, p. 196-197; *Excelsior,* 1897, p. 182-183.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 14 r.—15 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

10 Purtate de schelete în grab're întocmite *(ms. definitiv):* Să-și strîngă orice oase din cele rătăcite *(toate republicările anterioare).*

Atmosfera macabră este în stilul Maurice Rollinat, cf. nota la *Noaptea de noiembrie,* în ediția de față vo] II, p. 273-274.

(p. 144) NOAPTEA ALBĂ

Publicată în *Literatorul,* IV, 8, august 1883, p. 449. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895, p. 194—195; *Excelsior,* 1895, p. 198—199; *Excelsior,* 1897, p. 184-185; *Noi pagini literare,* I, 1, 1 ianuarie 1913.

Textul definitiv în ms. autograf 3.407, f. 11 r.—12 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu dedicația: „Lui Iotza", ștearsă.
Reprodusă din ms. definitiv.

(p. 145) TUTUNUL

Publicată în *Literatorul,* V, 1, 1884, p. 24. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895, p. 199; *Excelsior,* 1895, p. 203; *Excelsior,* 1897, p. 189.

Textul definitiv în ms. autograf 3. 407, f. 51 r., cu o dedicație ștearsă, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România.
Reprodusă din ms. definitiv.

Variante

2—4 Știința socotește că e primejdioasă / Dar ea prinos înaltă spre cer același fum/ Și-ncarcă cu extazuri molaticu-i parfum *(ms. definitiv):* Că-n versuri nu se află la locu-i nicidecum/ Dar pot s-o las afară cînd e și parfumată/ Și cînd îmi stă condeiul pe loc ce nu m-afum? *(toate republicările anterioare); 7* Ciudata ei aromă îmbată cugetarea *(ms. definitiv):* Aroma ei bizară îmbată cugetarea *(toate republicările anterioare).*

Semnificația temei necesită o mențiune specială. Sugestia „beției", „uitării", „nouă viață" aparține, în mod evident, poeziei stupefiantelor, a cărui intuiție Macedonski o are, într-un dublu sens: al stimulării imaginației și al euforiei, care calmează durerea morală. Deocamdată, acestea sînt „ideile" de bază, reluate și în alte compuneri de tinerețe. în *Palatul fermecat (Literatorul,*

II, 2, 15 februarie 1881, p. 576) se aduc elogii „pachetului de tutun... atît de trebuincios acelora cari visează şi scriu". într-o altă poezie, *în sunetul muzicii (Literatorul,* III, 8, 1882, p. 484), •accentul cade pe anesteziantul psihologic:

„Să facem o ţigare
Şi înc-o poezie
Ca să-mi fumez orice durere
Şi orice bucurie!"

La această fază, încă neevoluată spre „viciu", poezia- fumatului-stupefiant nu depăşeşte interpretarea romantică tradiţională: Byron *(The Island,* II, 19), Th. Şantier *(Le Fumee, Poesiens nouvelles),* inclusiv aceea a lui C.A.Rosetti *Influenţa ţigaretei asupra mea (Ceasuri de mulţumire,* Buc, 1843). Ea va evolua la Macedonski spre marea beţie olfactivă de parfumuri, metodă de extaz şi cunoaştere, cultivată mai ales în *Rondelul crinilor* şi *Rondelurile Rozelor.*

(p. 146) VISUL FATAL

Publicată in *Literatorul,* IV, 7 iulie 1883, p. 412. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895; *Excelsior,* 1895, p. 204; *Excelsior,* 1897, p. 190.

Textul definitiv in ms. autograf incomplet 3.407, f. 9r.— 10r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România (lipsă ultimele trei versuri).

Reprodusă din ms. definitiv şi, pentru completare, *Opere,* 1, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 127, care urmează ms. definitiv (p. 430).

Variante

£ Şi-n zadar se-ncearcă unii din priviri să mi-1 citească *(ms. definiţie):* Şi în stare nu e nimeni paginile să-i citească *(toate republicările anterioare).*

{p. 147) CiNTECUL ŞI POETUL

Publicată în *Literatorul,* V, 4, 1884, p. 192—193. Republicată în *Biblioteca română,* nr, 4, 2 aprilie 1895, p. 201 — 202; *Excelsior,* 1895, p. 205—206; *Excelsior,* 1897, p. 191 — 192.

Reprodusă din *Excelsior,* 1895, exemplarul poetului, în posesia noastră, cu corectură autografă la v. 22, unde suprimă cuvintul *mai.*

Variante

22 Iată cintecul. — Poetul pentru ce-1 vibrează insă? *(Excelsior^ 1895, exemplarul poetului):* Iată cîntecul. — Poetul pentru ce-1 mai scoate însă? *(Literatorul, 1884):* Iată cintecul. — Poetul pentru ce-**1** mai vibrează însă? *(Biblioteca română, 1895, Excelsior, 1895, 1897).*

(p. 149) CĂTRE VIITORIME

Publicată in *Literatorul,* V,1, 1884, p. 30. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1894, p. 242 — 244; *Excelsior,* 1895, p. 246 —248 ; *Excelsior,* 1897, p. 233-235.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

(p. 151) GÎNDULUI

Publicată în *Literatorul,* III, 8, august•1882,p.502-503. Republicată în *Biblioteca română,* nr. 4, 2 aprilie 1895, p. 245-247 ; *Excelsior,* 1895, p. 249-251; *Excelsior,* 1897, p. 236-238.

Reprodusă din *Excelsior,* 1897.

(p. 153) EPIGRAMĂ
(Lui V. Alecsandri)

Publicată în *Literatorul,* V, 2, 1884, p. 104. Republicată în *Biblioteca română,* 2 aprilie 1895, p. 248 — 249; *Excelsior,* 1895, p. 250; *Excelsior,* 1897, p. 248—249.

Textul în ms. autograf, Bibi. centrală de stat, nr. 10.597 şi Bibi, Acad. Republicii Socialiste România, achiziţii noi, 61/1966, datat, „1889, august".

Reprodusă din ms. autograf 61/1966.

Ca răspuns la atacurile lui Macedonski în jurul premierii de către Academie (cf. nota la *Noaptea de noiembrie,* in ediţia de faţă, voi II, p. 259 — 262), Alecsandri încearcă să-şi stigmatizeze adversarul sub masca personajului Zoii din piesa *Fintina [Blanduziei.* Epigrama lui Macedonski constituie deci o ripostă, şi ea apare în *Excelsior* (p. 252-253), însoţită de următoarea notă explicativă:

„Alecsandri, în *Fint.(îna) Blanduziei,* pune*în scenă pe Horaţiu şi pe un invidios al său, pe care îl numeşte, conform tradiţionalului

obicei, *Zoii. Flnt. Blând.,* fiind scrisă de poet în urma unei analize ce făcusem doinelor sale[1] — analiză ale cărei vederi fură adoptate de toţi şi ce determină, din nenorocire, în contra marelui poet, un curent ce nu voisem a-i provoca — se atribui de public lui Alecsandri intenţiunea de a fi voit să mă caracterizeze în Zoii. Bunul şi nobilul meu prieten V.A. Urechia, fu influenţat el însuşi de această opiniune ce domnea în public, căci în curînd scrise, spre a mă răzbuna, piesa sa *Marţial*[2], opunînd poetului curtean al lui August pe inflexibilul satirist ce prefera exilul laurilor cuceriţi prin linguşire şi prin pierderea demnităţei."

Aceeaşi explicaţie şi în ms. autograf al epigramei:

„O parte oarecare de public a atribuit un moment lui Alecsandri intenţiunea de a fi căutat să mă izbească prin crearea personajului *Zoii."*

Se simte în această versiune preocuparea lui Macedonski de a micşora importanţa loviturii primite din partea lui Alecsandri şi, implicit, a ecoului ei în opinia publică. Semnificaţia polemică ascuţită a aluziilor din *Fintina Blanduziei* şi, deci, a epigramei, poetul este dispus s-o atribuie acum, din motive tactice, mai mult ecourilor exagerate ale publicului decît intenţiilor reale ale lui Alecsandri. Faţă de acesta din urmă, Macedonski revenise în perioada republicării epigramei la sentimente mult mai moderate (cf. nota la *Noaptea de noiembrie,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 261).

(p. 154) TARA TAINICA

Publicată în *Literatorul,* XV, 1, 1895, p. 11—12, datată: „1895, februarie7". Republicată în *Biblioteca română,* nr. 2, 2 aprilie 1895, p.249—250 (primele două strofe); *Excelsior,* 1895, p. 254-255; *Excelsior,* 1897, p. 250 (ultimele două strofe).

Reprodusă din *Excelsior,* 1895.

Cum indică şi epigraful (transcris greşit de Macedonski: *Kănst du das Land...), Ţara tainică* este o parafrazare satirică a cîntecului lui Mignon de Goethe *(Wilhelm Meisters Lehrjahre,* III, 1).

[1] **Al. A. Macedonski, *Analiza critică: Alecsandri, Literatorul,* 8, 1882, p. 449—463; 9, p. 537-540; 10, p. 591—602.**

[2] **V.A. Ureche, *Marţial,* în *Literatorul,* VII, aprilie-mai 1887, p. 2—18, 81-95, 161-167.**

(p. 158) FLORI SACRE

CĂRŢILE ALBE

Florisacref poezii/de/ Alexandru Macedonski/ Bucureşti / Minerva/ 1912.

Volumul se deschide cu următoarea:

„Scrisoare
domnilor Horia Furtună şi Ion Pillat

Scumpi poeţi,

Voi, care sunteţi România cea nouă, m-aţi tîrît în entuziasmul vostru şi m-aţi hotărît să vă încredinţez, spre a fi date în vileag, versurile ce urmează. Ele erau flori sacre pentru mine fiindcă au răsărit din restriştea unei vieţi ce a stat sub trăsnet şi urgie, şi tot ce pot să facacum este să le păstrez acest nume. Ele însă pot să aibă însemnătate şi pentru alţii: Pot să arate celor care sufăr că în mijlocul necazurilor şi mizeriilor vieţei — oricît de îngrozitoare ar fi ele — tot se află culmi pe care să te poţi refugia: ale poeziei şi ale artei bunăoară. Este mai de dorit, socotesc, să cauţi să urci pe ele decît să mori sau să înnebuneşti.

Vă strîng mîna cu dragoste, şi ca un frate mai vîrstnic sunt al vostru.

Alexandru Macedonski"

*n*Z - Nici una din lucrările coprinse în acest volum n-ajo£ tipftăîn vreo altă culegere de versuri a d-lm Macedonskţ - atoa ***Tcastelul*** - din care, de altfel, poetul dă ac. o ***varianta*** cu desavuşire ***nouă*** şi ***definitivă."***

Asupra împrejurărilor in care *Flori sacre* văd lumina tiparului sînt de reținut amintirile celor doi poeți în cauză și, în primul rînd, ale lui Horia Furtună *(Amintiri despre Ion Pillat,* în *Universul literar,* LIV, 14-15, 20 mai 1945):

„în vara anului 1912 eram cu Pillat la Predeal. Am rugat pe prietenul Traian Lăzărescu să-mi trimită *Noaptea de decemvrie* a lui Alexandru Macedonski. Vreau să-i arăt lui Pillat cit de mare e poetul acesta, de care cafeneaua literară, susținută de Ranetti, își bate joc. Pillat a fost entuziasmat de poemul lui Macedonski și i-a făgăduit să-i editeze viitorul volum de versuri. Iată împrejurările în care *Flori sacre* ne-a fost dedicat de marele poet nedreptățit".

Ion Pillat confirmă, în esență, aceste fapte (I. Valerian, *De vorbă cu d-l Ion Pillat,* in *Viața literară,* 1, 10, 24 aprilie 1926; Ion Pillat, *Tradiție ți literatură,* Buc, Casașcoalelor, 1943, p. 233), și astfelMace-donski reapare cu un volum de poezii după o întrerupere de 15 ani, >ed. a Il-a din *Excelsior* datînd din 1397.

Gttprinzînd poezii scrise între 1894-1902, manuscrisul *Florilor sacre* era încheiat cu mult înainte de apariție, deoarece Macedonski făcea cerere, la 4 octombrie 1907, ministrului Spiru Haretsă i se acorde 600 de lei pentru tipărirea volumului, oferind în schimb exemplare în valoare de 1.000 de lei. Deși Spiru Haret fusese elogiat anterior, în corespondență, de Macedonski (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Corespondență Spiru Haret, nr. 85.912, octombrie 1901; nr. 85.913, 15 ianuarie 1902; nr. 85.914, 1 iulie 1902, inedite), constrîns probabil de dispoziții legale, pune rezoluția: „Nu se aprobă" (Arhivele Statului, Fond M.I.C.P., Dosar nr. 2.605/1907). Sprijinul îi va veni mai tîrziu, din altă parte, cum s-a văzut mai sus, și presa fu în măsură să -anunțe apariția *Florilor sacre* abia la începutul lunii octombrie 1912 *(Mișcarea artistică-lilerară, Viitorul,* V, 1.675, 6 octombrie 1912).

Legăturile lui Macedonski cu Ion Pillat, cunoscut de poet la Paris, datează din 1912. Ele s-au stabilit prin intermediul lui HoriaFurtună *(Amintiri despre Ion Pillat,* în *Universul literar,* LIV, 14—15, 20 mai 1945) și au jucat un rol destul de însemnat în biografia poetului. Grație lor, Macedonski reapare la suprafață, își poate publica *Florile sacre,* este îmbrățișat și oarecum „lansat" la *Flacăra,* revistă de mare tiraj a -epocii. Despre toate acestea vorbesc și amintirile lui Ion Pillat însuși *(Tradiție și literatură,* Buc, Casa școalelor, 1943, p. 231-234). Tînărul poet Ion Pillat descopere în Alexandru Macedonski un magistru: poezia sa „c'est du marbre vivant", „Vă rog să credeți în desăvîrșita mea admirație" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste

România, Fondul Macedonski, S $\frac{82}{XXX}$, scrisoare inedită, Paris., 4 novembre 1912, st.p.), in timp ce poetul cîștigă încă un discipol, de real talent și, în plus, cu relații și posibilități sociale deosebite,. Grație lor, Macedonski pătrunde la bătrînețe în anume sfere, cu ajutorul cărora el încearcă să-și rezolve din problemele existenței materiale, plină de tribulații. Corespondența sa cu Ion Pillat, unde se elogiază „l'ineffable charme et la consolante douceur de la tres noble-muse qui est vous", stă mărturie acestor aspecte (Adrian Marino,. *Din corespondența lui Alexandru Macedonski, Revista Fundațiilor,* XIII, serie nouă, nr. 6, iunie 1946, p. 414—421). La înmormîntarea poetului, Ion Pillat va ține o emoționantă cuvintare funebră *(Izbinda,* II, 674, 1 decembrie 1920).

Despre expresia sentimentelor lui Macedonski față de Ion Pillat,. in afară de dedicația *Florilor sacre,* acidului de rondeluri, *Rondelurile-rozelor* și de articolele *Printre constelații și pleiade,* în *Rampa,* I, 277,. 22 septembrie 1912, și *Epoca de [intermezzo,* în *Dreptatea,* II, 59 și 60, 3 și 4 martie 1914, vorbesc și următoarele două dedicații,, comunicate nouă de Dinu Pillat. Pe un exemplar din *Le calvaire-de feu,* Macedonski a scris cu o peniță moale, apăsată, oblic, pe toată pagina:

„A Jean Pillat,

J'ignore ce que Dieu vous reserve, mais moi je vois en vous, mon cher jeune ami, le tres grand poete que la Roumanie attendait, et je suiș heureux de vous offrir l'hommage cordial de mon *Calvaire de feu,*

A. Macedonski
Aofit 1912
Rue Polonă, no. 136"

Iată și dedicația pe un exemplar din *Flori sacre,* în aceeași grafie;:

„—Lui Ion Pillat —
poet prea iubit—lui — care *este* și pe cind sunt eu — și care va fi și când mă voi duce... Cu toată iubirea, cu tot entuziasmul—cu toată frăția.

A. Macedonski
1912, 8 oct»
Polonă 136"

Aceleași dedicații. împreună cu două din scrisorile adresate de Macedonski lui Ion Pillat, publicate de noi, figurează și în articolul Iui Horia Furtună, *Alături de Ion Pillat,* în *Mărturii despre om și.*

operă, Buc, Publicom, p. 16—20, apărut simultan (iunie 1946) cu articolul nostru din *Revista Fundațiilor.*

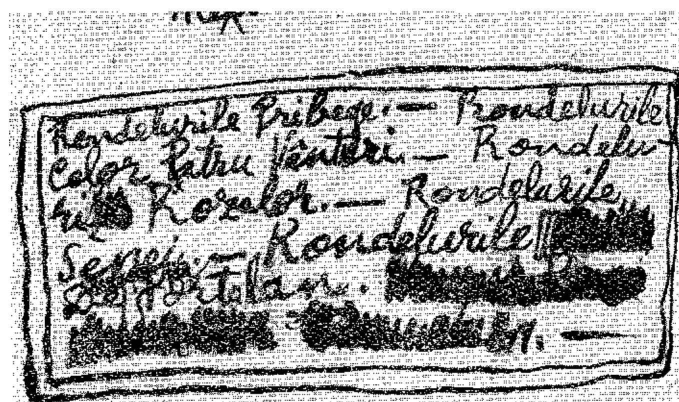
Membru al cenaclului aproximativ din 1912, Horia Furtună, plin de entuziasm, vedea de pe atunci în Alexandru Macedonski „cel mai mare poet al nostru" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski S ^ ^/XXX). împreună cu Ion Pillat, în împrejurări pe care ulterior le va povesti *(Amintiri despre Ion Pillat,* în *Universul literar,* LIV, 14—15,20 mai 1945), poetul HoriaFurtună sprijină editarea *F lorilor sacre* (mai apoi reapariția poetului *laFlacăra),* şi Macedonski mulțumeşte celor doi discipoli prin scrisoarea tipărită în fruntea volumului. Cînd pleacă la Paris, Horia Furtună rămîne în corespondență strînsă cu magistrul, căruia-i comunică: „Mi-e dor de suflul marei poezii" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, S 82/XXX, scrisoare inedită, din 4 novembre 1912, st. p.). Si mai tîrziu îi va transmite mesaje „din această Chaldee" (idem, S ^ ^/XXX, carte poștală inedită, din 8 mars 1915), printr-un mimetism după dedicația: „A la France, cette Chaldee", din ie *calvaire de feu.* Din prizonierat, din Stralsund, 30 noiembrie 1917, Horia Furtună scrie de asemenea, afectuos, iui Macedonski (idem, S 25 (5)/XXX). Acest devotament lămureşte întru totul dedicația *Florilor sacre,* a *Rondelurilor pribege* cît şi elogiile aduse anterior de poet lui Horia Furtună în articolul *Printre constelații şi pleiade,* în *Rampa,* I, 277, 22 septembrie 1912.

La înmormîntarea lui Macedonski, Horia Furtună se numără printre poeții care iau — mişcați — cuvîntuî *(Universul literar,* XXXVI, nr. 45, 19 decembrie 1920). împreună cu Ion Pillat, va recita versuri la „Festivalul A1. Macedonski" *(Renaşterea română,* III, 625, 23 martie 1921). Va continua să pledeze cauza lui Macedonski şi după această dată, în cercurile oficiale *[Lîngă I.I.C. Brătianu, în Mişcarea,* XXIV (serie nouă), nr. 2, 25 noiembrie 1930].

(p. 159) AVATAR

Publicată sub titlul *Sonet antic,* cu subtitlul: „Floare de odinioară", *în Românul literar,* nr. 3, 6—7 (18^-19) octombrie 1896, datată: „1896". Republicată în *Forța morală,* I, 4, 18 noiembrie 1901, p. 2, cu titlul

t / V

Poema rondelurilor, foaia de titlu, ms. G.095.

Avatar şi cu subtitlul: „Sonet"; *Romanul,* 47, 111/ (2), 16 martie 1903, p. 41, acelaşi titlu, cu subtitlu: „Sonet tradus de autor din volumul său *Bronzes"; Flori sacre,* 1912, p. 11 — 12, acelaşi titlu şi subtitlu, dedicată: „Lui Alexandru Bogdan-Piteşti".

„într-un ms. păstrat poezia este datată din 23 aprilie 1896" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p.432). Acest ms. nu ne-a fost accesibil. Reprodusă din *Flori sacre.*

V a r i a n t e

1 Domnea în Roma August, — era sub cer de mai,— *(Flori sacre, 1912, Forţa morală, 1901, Românul, 1903):* Octaviu în Roma domnea, — era în mai *(Românul literar, 1896); 10* Ninseseră din piersici suave flori roz-albe... *(Flori sacre, 1912):* Şi florile din piersici ninseseră roz-albe *(Românul literar, 1896):* Ninseseră din piersici petalele roz-albe *(Forţa morală, 1901, Românul, 1903).*

Pe Alexandru Bogdan-Piteşti (1871 —1924) Macedonski 1 -a cunoscut în 1894, după expulzarea acestuia din Franţa, unde circulase în mediile literare, dar mai ales anarhiste, fapt care-1 şi semnalează autorităţilor franceze. La Bucureşti, Bogdan-Piteşti începe să ducă o existenţă de estet fastuos, colecţionar de artă, organizator de expoziţii (primul salon al „independenţilor") şi de conferinţe, cu invitaţi de marcă, precum Peladan, sub patronajul societăţii „Ileana", pe care o înfiinţează (Th. Cornel, *Figuri contemporane din România,* Buc, 1919, p. 340—351). Este faza cînd între acest aventurier, interesant—desigur—dar din ce în ce mai dubios, şi Macedonski, se stabilesc anume legături literare şi sociale care-şi au explicaţiile lor. Revenit în ţară, Bogdan-Piteşti se apropie de cercul lui Macedonski şi începe să publice în revistele apropiate (de ex. Alex. de Piteşti, *Pense'e de nuit, Revista literară,* XVI, 30, 30 noiembrie 1895, p. 471: „Din *Sensations intimes,* volum ce se aflâ sub presă"). Mircea Demetriad îi închină versuri *(Ziua de slnge,* „Camaradului Alex. Bogdan-Piteşti", *Revista literară,* XVI, 29, 20 noiembrie 1895, p. 457; *Nativitate,* „Lui AI. Bogdan-Piteşti", idem, XIX, 2, 10 ianuarie 1898, p. 23) şi la fel va face şi Macedonski, pentru motive îndreptăţite din punctul său de vedere.

Dincolo de gesturile de mecenat şi protector al artelor pe care le afişa Bogdan-Piteşti la Bucureşti, acesta se proclamase campion al culturii franceze şi deci adversar al influenţei germane. Pentru Mace-

donski, care milita în acelaşi sens, intrarea în arenă a lui Bogdan-Piteşti constituia deci, mai presus de orice, apariţia unui aliat de preţ. în acelaşi timp, Bogdan-Piteşti trece la atacuri antidinastice, nou motiv de apropiere între el şi poet, care apreciază ca oportună, din toate aceste cauze, prefaţarea volumului *Bronzes* de către un personaj mai mult sau mai puţin *en oue,* exponent în tot cazul al unei direcţii ideologice identice. Conţinutul prefeţei nu lasă nici o îndoială asupra identităţii celor două poziţii, apropiate şi într-un alt punct de esenţă.

La un diapazon şi mai ridicat decît Macedonski, Bogdan-Piteşti făcea la Bucureşti frondă antifilistină, sfidînd pe faţă moravurile burgheze şi chiar orice fel de moravuri. îndoielnic sub multe aspecte, Bogdan-Piteşti are neplăceri nu numai cu poliţia franceză, dar şi cu cea română. Este implicat în diverse afaceri tenebroase, cu iz de escrocherie, de unde o nouă arestare, cu ecouri zgomotoase de presă *(Adevărul,* 8 mai, 16 iunie, 20 iunie 1899 etc). în acest moment, Macedonski intervine public în favoarea sa *(Alex. Bogdan-Piteşti, Literatorul,* XX, 4,1899, p. 4—5), desigur nu pentru a se solidariza cu ilegalităţile comise, ci exclusiv cu spiritul polemic antiburghez al lui Bogdan-Piteşti, prezentat mai puţin ca un patron al artelor, cît un mare adversar al prejudecăţilor şi convenţiilor filistine, atitudine care se bucură de toată simpatia de principiu a lui Macedonski. în rest, poetul nu-şi făcea nici un fel de iluzii, căci asupra calităţii substanţei morale a lui Bogdan-Piteşti edificarea îi era deplină *(Măsttrărea antropometrică,* în *Forţa morală,* II, 14, 3 februarie 1902).

Sub acest aspect, între Macedonski, om de viaţă familială ireproşabilă, şi Bogdan-Piteşti, boem, aventurier, cu existenţă cel puţin descusută şi mai mult decît echivocă, afinităţi nu puteau să existe şi raporturi ulterioare strînse nu se mai constată. Cu atît mai mult cu cît Bogdan-Piteşti trece la organizarea unui cenaclu rival, în care captează unii discipoli ai poetului (Cincinat Pavelescu, între alţii), seduşi şi de fondurile noului „mecena", net superioare indigenţei lui Macedonski. La acest capitol amintirile vorbesc chiar de „rivalitate" (Adrian Marino, *Efemeride macedonskiene, Convorbire cu d. V.S. T'aleolog,* în *Universul literar,* LIV', 16—17,27 mai 1945). Spre bătrîneţe n-a mai rămas decît reminiscenţa anecdotelor despre gesturile de mare benior ale lui Bogdan-Piteşti, care trimite lui Macedonski, printr-un valet înmănuşat un curcan fript, pe tavă de argint, în care cususe...20 napoleoni de aur *(Curcanul de Crăciun sau cincizeci de curcani într-unul, Bampa,* II, 379, 24 ianuarie 1913). Despre alte anecdote referitoare la aceeaşi temă, K.H. Zambaccian, *Pagini despre artă,* culegere de texte şi prefaţă de Marin Mihalache, Buc. Ed. Meridiane, 1965,

p. 286—287. O judecată echilibrată despre personalitatea foarte controversată, dar oricum pitorească a lui Bogdan-Piteşti, în special la E. Lovinescu, *Critice,* V, ed. definitivă, Buc, Ancora, 1938, p. 161 — 168. Despre rolul său de animator şi critic artistic, de consultat un substanţial studiu de Tudor Enescu: *Luchian şi primele manifestări de artă independentă în Bomânia —- Eseu asupra gustului artistic la sfîrşitul secolului al XlX-lea,* în *Studii şi^cercetări de istoria artei,* III, 3—4, iulie—decembrie 1956 (extras) şi Petre Oprea, *„Ileana", Societate pentru răspîndirea gustului artistic în România,* Ioc. cit., VII, 2,1960, p. 202-207.

O poezie, cu acelaşi titlu, *Avatar,* publică şi discipolul poetului, Al. Obedenaru, în *Masca,* I, 2, 14 august 1916.

(p. 160) NOAPTEA DE DECEMVRIE

Publicată în *Forţa morală,* II, 10, 6 ianuarie 1902, datată: „1901, decemvrie 27, Bucureşti". Republicată în *Analele literare, politice şi ştiinţifice,* 1,1, 1 ianuarie 1904, p. 68—73;Th. Speranţa, *Poetica,* Buc, 1906, p. 279—286 ; Mihail Dragomirescu şi Gh. Adamescu, *Manual de limba română pentru clasa VIII* a liceelor de băieţi şi a şcolilor secundare de fete, conform programului din 1908, Buc, Socec, ed. a Vl-a, p. 243—246 (versurile 47-227); *Flori sacre,* 1912, p. 15—66; *Literatorul,* XXVI, 22-23, 1/14 decembrie 1918, p. 4—6. Reprodusă din *Literatorul,* 1918.

Variante

36. în slava-nvierei îneacă oftarea... *(Literatorul, 1918):* Alungă plînsoarea, — alungă oftarea *(Forţa morală, 1902, Analele..., 1904, Floi i sacre, 1912).*

După v. 84, în „Forţa morală", 1902, „Analele"..., 1904, urmează această strofă:

Şi dulce e vieaţa în verdea grădină
Prin care gazii superbi, înfloresc...
Din galbenii nasturi parfumul suspină,
Dau rara extază de cîntec ceresc,
Gazii, gazii din verdea grădină.

Punctul de plecare *al Nopţii de decemvrie* trebuie căutat într-o legendă în proză, *Meka şi Meka,* publicată în *Românul,* XXXIV, 13 ianuarie (1 ian. st.v.) 1890, datată „1889, decembrie", cu o Erată în nr. din 16 ianuarie 1889, reprodusă *în Literatorul,* XI,1, iunie 1890, p. 7 — 10, aceeaşi dată. Macedonski a dat şi o versiune franceză legendei sale,

cu începutul puțin modificat, intitulată *Les deux Mecques,* în *La revue internaționale,* 15 juin 1893, reprodusă cu subtitlul *Soirs de the, în Literatorul,* XIV, 2, 15 iulie 1893, p. 2—5, datată „1893". Textul legendei este următorul:

„Meka şi Meka

întristarea întîiei zăpezi pătrundea în casă ca o umbră. Dar cu cît înserarea întuneca odaia, flăcările albastre ale focului de surcele ce pîlpîia în soba proaspăt tencuită se jucau mai vii pe văruiala proaspătă a pereților. La gura sobei, cu ochii țintă asupra vîlvorării, scriitorul cerca să-njghebeze o poveste. însă, furate de flăcările roşii şi albastre, gîndurile lui şovăiau ca flăcările. E că o mînie năbuşită de multă vreme se umfla, creştea şi sufla vijelios în sufletul scriitorului. E că treptat îşi revedea viața cinstită ridicîndu-se din prăpastia zădărniciilor omeneşti. Dar cu cîte năluciri nu începuse el această viață? Se revedea, pornind de la leagăn la mormînt, cu o întreagă caravană de bogății sufleteşti. Prietenia, dragostea, frumoasele simțiri, nobilele avînturi îl însuflețiseră cu prisos. Cu toate aceste, dînsul, măcar că surcelele urmau să pîlpîiască în soba proaspăt tencuită, măcar că flăcările jucau vii pe văruiala pereților, se simțea tot mai singur, tot mai pustiu de gînduri. E că întristarea întîiei zăpezi ce pătrundea în sufletul lui ca o umbră îl înconjura cu dezolarea ce coprinde pe învinşi. Subiectul urmărit fugea astfel, sprinten ca un cerb ce-şi simte pe urme goana vînătorului. Fugea astfel, ca nesipul de sub picioarele unui uriaş. Subiectul urmărit era astfel năluca strălucită a unui ideal glorios.

Ce rău, ce rău făcuse el, însă, acestei lumi, — acestei lumi ce de moarte-i rănise frumoşii efebi, — prietenia, dragostea, frumoasele simțiri şi nobilele avînturi? Frumoasele simțiri şi nobilele avînturi cu care, odinioară,se visase intrînd pe sub poarta triumfală a izbîndei din urmă, peregrinare pornită printre aceleaşi pustii şi către aceeaşi Mekă de toți îndrăgostiții frumoşi ai idealului.

Cărarea cea dreaptă, pînă în mijlocul vieții, fusese fără abatere călcată de dînsul. în artă, cu neputința nu s-apucase o singură dată să stea la tocmeală. Nici limba schimbase în gerg[1], nici arta în speculă de industrie. Mersese vecinie nainte şi vecinie cu ochii săi țintă pe ideal.

[1] **Jargon, de la it. *gergo.* Macedonski, care va folosi acest cuvînt şi altădată *(Cestiuni ortografice, literare şi politice,* în *Literatorul,* XI, 2, 1890) l-a împrumutat — desigur — de la Eliade, unde acest sens se întîlneşte frecvent *(Biblioteca portativă, Literatura, Critica,* I, Buc, 1860, p. 225, 277, etc).**

Şi sărmanul scriitor simțea întristarea întîiei zăpezi, şi întristarea întîiei zăpezi apăsa ca o umbră pe sufletul lui.

Dar flăcările pîlpîiau tot mai vii şi se încolăceau supte pe coşul sobei în sus.

Şi fu o clipă cînd umbra nu mai apăsă pe inima sărmanului scriitor, căci o limbă de foc, limbă albastră şi roşie, statornici gîndurile lui întunecate şi împopulă pustietatea din sufletul lui.

Iar Duhul Sfînt cu limbă de foc vorbi:

«Scrie că a fost odată la Bagdat, — măcar că povestea nu e trasă din *Halima,* nici din altă carte, ci cu totul nespusă şi curat născocită de mine, — scrie că a fost odată la Bagdat un anume Mohamed-ben-Hasan-ben-Ali, iar fără să mai desprețuieşti izbînzile lumeşti, tipăreşte-o mai întîi în româneşte şi franțuzeşte-o pe urmă în necazul duşmanilor tăi.»[1]

Scriitorul, fără întîrziere, scrise că a fost odată la Bagdat un anume Mohamed-ben-Hasan-ben-Ali.

Iar Duhul Sfînt, în chip de limbă de foc, grăi de iznoavă şi astfel:

«Că Mohamed-ben-Hasan-ben-Ali trăgea să moară. Chemă la sine pre fătul său, pre Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan:

Fii cu luare-aminte şi ascultă la zisele mele, rosti, cum trăgea să moară, bătrînul. Averi nenumărate îți las: seizi şi robi cu sutele, pistoale ghintuite cu înfiorări de argint, cuțite şi frîne cu împietriri de diamante. Mătăsăriile de Egipet, albe ca zăpadă, sau cu vergi sîngerii şi albastre pe fundurile portocalii, cepkene[2] de catifea havaiie[3] înstelate cu mărgăritare umplu lăzile, şi chiar, pentru hanima[4] dragă inimii tale, în chichița lădiței de chiparos lucrată în sidefuri ca-n raze de curcubeu, în chichița lădiței de chiparos, vei găsi o sută douăzeci coți tulpan de „daca". Chitiți împreună, atît de subțire le e țesătura, trec printr-un inel. I-am cumpărat din India, de la Benares, şi i-am păstrat anume pentru tine. Pentru draga inimii tale, va fi un dar de o jumătate «baltă rupii»[6]. în hasna, saci cu mahmudele[8] nu vei putea să-i

[1] **Autorul a colaborat la mai multe publicațiuni literare franceze precum *Revue francaise,* la *Revue contemporaine,* etc. în iunie trecut, a avut distinsa onoare de a vedea că *La Nouvelle revue,* care împreună cu *Revue des deux mondes,* este cea mai însemnată revistă din Paris, ii tipăreşte versiunea franceză a poemei sale *Noaptea de martie* (nota lui A.M.).**

[2] ***Cepchto,* haină boierească scurtă, cu mînecile despicate, care se purta pe umeri.**

[3] ***Havaiu,-ie,* albastru ca cerul, azuriu (turcism).**

[4] ***Hanimă,* femeie din vechea aristocrație turcă (turcism).**

[5] **O sută douăzecicinci mii lei. Vezi .Tacolliot, *Voyage au pays des Fakirs charmeurs,* p. 15 (nota lui A.M.).**

[6] ***Mahmudea,* monedă turcească de aur care a circulat şi în țările româneşti.**

pridideşti la numărătoare, ci va trebui să le masori coprinsul cu baniţa[1]. Grădina o cunoşti: un sfert colinzi printr-însa, şi nu-i dai de fund. Apele gîlgîietoare-n havuzuri de porfir roşu, în havuzuri de matostat[2] şi marmură scoase din vechile săpături de la Păros, de astăzi încolo pentru tine vor cînta. Pîrîiele ce-o şerpuiesc, domoale sub sălcii pletoase, [jalnice sub negrii chiparoşi, pîrîiele ce-o şerpuiesc, guralive şi vesele de-a lungul poienei verzi smălţată cu flori pembe, cu flori liliachii şi albe, de-a lungul poienei verzi, aşternută ca un covor de Persia, de astăzi încolo, pîrîiele ce-o şerpuiesc numai pentru tine |vor schinteia în soare cu solzii de aur ai peştilor, cu nesipul de aur al fundului, cu solzii de argint ai peştilor, cu nesipul de argint al fundului. Dar hergheliile mele, caii mei arăpeşti, armăsarii mei de pustie! Şelele lor de catifea, frînele lor de aur nu sunt decît giuvaiere, nu sunt decît catifea atuncia cînd nu sunt aur! Şi iată acum pe de rostul, că ştii o parte aproape din tot ce-mi rămîne în urmă. Dar fătul meu, fătul meu, e un lucru pe care tu încă nu-1 ştii. Nu ştii c-această avere n-am agonisit-o umblînd în calea cea dreaptă.»

Şi vocea bătrînului, slabă, se făcea tot mai slabă.

«Făgăduieşte-mi, apucă să mai zică, făgăduieşte-mi că tu nu vei face ca mine!...din calea cea dreaptă că nu te vei abate.»

Fiul căzu în genunchie şi plîngînd se legă către tatăl său!

Şi vocea bătrînului, slabă, se făcea mereu tot mai slabă, dar tot apucă să mai zică:

«Mor de acuma mulţumit căci sufletul meu răscumpărat se va urca treptat către raiul prorocului.»

Şi Mohamed-ben-Hasan-ben-Ali, crucindu-şi braţele-n paee, închise ochii de veci!

Şi anii trecură de-atuncea, dar vorbele lui rămaseră în mintea fiului său.

Şi el pe calea cea dreaptă urmă.

Şi sufletul bătrînului, răscumpărat, urca treptat către raiul prorocului.

[1] In ediţia sa (Opere, I, *Poezii,* p. 434), Tudor Vianu da următoarea notă: „Poema în versuri adaugă acestei descrieri, în versul 54, amănuntul: *Si jaruri de pietre* cu *flăcări de sori,* unde cuvîntul jaruri este un neologism, de la fr. *jarre* — vas mare de gresie în care se ţine apă. Termenul, care în franţuzeşte derivă din arabul *djarra,* a fost adoptat de Macedonski pentru a spori coloarea ocali. Explicaţia o dădea poetul însuşi". Tudor Vianu reţinuse — desigur — mărturia însăşi a lui Macedonski.

[2] Matostat, jasp (mineral).

Pe tînăr însă îl muncea o dorinţă: Ar fi vrut şi el să se ducă la Meka, să treacă şi el pe sub poarta sfintei cetăţi. Dar pînă acolo calea era lungă, şi ca să nu se primejduiască s-ar fi căzut să ocolească pustia. S-ar fi căzut să ocolească pustia, şi dacă ar fi ocolit-o şi-ar fi călcat jurămîntul cu care se legase către tatăl său: că numai calea cea dreaptă o va păstra, de toate cele piezişe lepădîndu-se.

Dar pe cît era îngrijit să-şi croiască drumul spre Meka pe mijlocul pustiei, pe atît dorinţa sa îl muncea mai mult. Pe atît îl muncea mai mult dorinţa sa să ajungă să treacă şi el peste poarta strălucită a sfintei cetăţi.

Şi Ali-ben-Mahomed-ben-IIasan îşi înarma într-o zi seizii;

şi strînse trei sute cămile;

şi porunci să i se aleagă din herghelie două sute cai;

şi urmat de trei sute robi, înconjurat de două sute seizi, ieşi din porţile Bagdatului;

dar cînd ieşi din porţile Bagdatului se opri să privească o clipă zidurile albe ale oraşului, minaretele de pe care hogii vesteau răsăritul soarelui;

iar pînă să se dezmeticească din amintirile ce-1 năvăliseră, văzu de pe cămila lui cea înaltă şi de sub cortul lui de mătase stacojie, văzu că soarele răsărise şi că-şi prăfuia aurul peste oraşul prea iubit;

şi cînd îşi luă rămas bun de la oraşul prea iubit două lacrimi mari îi umplură ochii;

şi ceru să i se aducă un sahan plin cu apă de la fîntîna din vale, adăpostită de curmalul sub care se jucase copil;

şi sahanul i se aduse plin cu apă.

La urmă, Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan porunci ceauşului să rînduiască pornirea cea de isnoavă;

dar un drumeţ, zdrenţos şi plin de praf, răsări în albăstrimea dimineţii, ivindu-se de pe o potecă lăturalnică drumului mare;

şi drumeţul se opri la fîntîna din vale şi se odihni o clipă sub curmalul unde Aii se jucase copil;

atunci, de sub cortul lui de mătase stacojie şi de pe cămila lui cea înaltă, strălucitul călător voi să afle cine este drumeţul zdrenţos, cine drumeţul plin de praf;

şi-şi apropia cămila de curmalul unde se jucase copil:

— Mă numesc Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan şi mă duc la Meka. Tu cine eşti? Tu unde te duci?

— Mă numesc Pocitan-ben-Pehlivan şi ca tine mă duc la Meka.

Iar auzind aceste, strălucitului călător mare milă i se făcu şi zise:

- Dar bine, cum ai să ajungi tu, Pocitan-ben-Pehlivan, la Meka, cînd eu şi nu ştiu dacă voi fi destoinic să desăvîrşesc aşa călătorie? Iată însă că-mi este milă de tine.

Şi-l pofti să încalece unul din armăsarii lui şi să-i fie lui oaspe pre tot timpul cît va ţine drumul.

Dar drumeţul răspunse:

— Păstrează-ţi armăsarii, căci poate să ai nevoie de ei. Cît despre mine, grijă să n-ai, că fiecare umblă cît poate şi pe drumul pe care şi-l alege.

Apoi, drumeţul zdrenţos şi plin de praf se sculă de sub curmal;

şi-i aruncă o căutătură ciudată;

şi apucînd-o în stînga, se făcu nevăzut la cotitura potecii lăturalnice.

Urmă strălucitul călător zile, urmă nopţi, croindu-şi cărarea de-a dreptul pe mijlocul pustiei;

şi-l înconjurau seizi;

şi pustia gemea sub povara celor trei sute cămile;

şi cînd sosea la un ostrov de verdeaţă, era slujit de tot atîţi robi;

dar una cîte una, foalele cu apă se goleau, dar una cîte una, traistele cu merinde se deşertau.

Şi pustia se răzlăţea tot mai departe, şi Meka, Meka, cetatea sfîntă, tot nu se zărea.

Iar una cîte una muriră cămilele; iar unul cîte unul muriră caii; iar numai oamenii mureau cîte doi-doi şi cîte trei.

Şi nesipul era semănat cu oase şi cu leşuri;

şi paseri de pradă întunecau văzduhul;

iar pustia se răzlăţea tot mai departe, şi Meka, Meka, cetatea cea sfîntă, tot nu se zărea.

Şi într-o zi, cînd soarele dogoritor prăfuia străluciri orbitoare, Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan rămase singur sub cortul lui de mătase stacojie şi pe cămila lui cea înaltă;

dar cînd rămase singur, iată că i se arătă şi Meka, Meka, cetatea cea sfîntă, ce licărea la marginile pustiei;

şi degeaba îi era îngustat gîtlejul de sete;

şi degeaba îi era strîmtat pîntecul de foame:

coperişurile poleite ale geamiilor, brîul alb şi rîzător al zidurilor Mekei licăreau la marginile pustiei;

şi nu mai simţea nici setea, nici foamea;

şi striga: «Alah, il-Alah, nu este decît Alah»;

şi-şi repezea cămila înainte;

şi cămila despica depărtarea ca gîndul;

dar Meka, Meka, cetatea cea sfîntă, tot nu se apropia;

şi pe cît dînsul înainta, pe atît coperişurile poleite ale geamiilor se trăgeau înapoi;

şi de brîul alb şi rîzător al zidurilor nu-l apropia nici goana cămilei, nici zborul ghidului;

dar în vremea aceasta soarele cobora, cobora;

dar în vremea aceasta cămila se împleticea, se împleticea;

dar în vremea aceasta «Alah il-Alah» era un strigăt ce scădea, ce scădea;

iar în aceeaşi vreme, ochii lui Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan vedeau în zarea depărtărei pe drumeţul zdrenţos şi plin de praf trecînd pe sub poarta strălucită a Mekei pămînteşti;

însă tot în aceeaşi vreme, ochii i se umpleau şi de o altă vedenie, şi cămila ce cădea îl rostogolea pe nesipul arzător al pustiei;

iar Ali-ben-Mohamed-ben-Hasan trecea şi el pe sub o poartă, — pe sub poarta triumfală a Mekei cereşti."

Asupra izvoarelor acestei *Nopţi* s-au făcut unele presupuneri, de reţinut, în primul rînd, cu titlul de ipoteze. Astfel, dincolo de impulsul însuşi de a compune *Nopţi,* nu este exclus, ca în ţesătura poemei să fi intrat şi o reminiscenţă din *Rolla* de Alfred de Musset. Aici există imaginea calului sălbatic, care se rătăceşte în pustie, în timp ce caravanele ating Bagdadul, privit ca simbol al speranţei, dar şi al vieţii pierdute (Al. Giorănescu, *Literatură comparată,* Buc, Casa şcoalelor, 1944, p. 194).

Fireşte că privirile trebuie îndreptate şi" spre literatura orientală, în *Gulistan* de Saadi, poet cunoscut lui Macedonski (v. notele la *Rondelurile rozelor,* ediţia de faţă, voi. II, p. 388—392), povestirea *Hagiului şugubăţ* prezintă analogii cu drama emirului macedonskian. Bogatul sfidează deşertul, încearcă să-l străbată fără ocoluri. Dar cu toată trufia sa, se prăbuşeşte în pustie şi nu intră în Meka, în timp ce hagiul desculţ, umil, călare pe asin, izbuteşte să ajungă în cetate (Tudor Vianu, *Saadi in româneşte,* în *Jurnal,* Buc, E.P.L. 1961,p. 242—243),

Totuşi, dincolo de aceste analogii, mai mult de ordin epic, deosebirile rămîn esenţiale. în timp ce povestea persană este de fapt o fabulă, pe tema mîndriei pedepsite, *Noaptea de decemvrie* capătă la Macedonski cu totul alte proporţii. Ea simbolizează drama geniului, într-o evocare de mari incandescenţe, reprezentativă pentru întreaga concepţie a poetului şi, poate, şi mai mult, pentru drama propriei sale existenţe, fascinată de vis, himeră şi ideal, irealizabil ca orice absolut, cum de altfel şi mărturiseşte la sfîrşitul vieţii:

„M-am luptat cu omul şi cu viaţa •— cu aceşti doi monştri cumpliţi, care nu m-au învins, nu mi-au ştirbit personalitatea, nu mi-au frînat

caracterul, nu mi-au secat simţirea şi mi-au lăsat tot nedomolită setea de-a alerga, şi acum şi oricînd, tot numai spre Meka, spre sfîntă cetate a idealului neîncetat urmărit — adîncimi de vis şi de cer—ce fug dinaintea noastră, dar pe care, noi tot le credem aproape..." *(Zaher-lina In continuare,* Buc, 1918, p. 8).

In acest sens mult mai apropiată de viziunea lui Macedonski este o baladă de Jean Richepin, *Le baiser de la chimire* (din volumul ***Im** Bombarde,* 1899) construită pe o idee poetică riguros identică: fascinarea vocaţiei ideale, fuga în deşert cu himera „în spate", vagi licăriri de speranţe, iluzii, urmate de prăbuşire şi moarte. Analogia de situaţii este mai mult decît izbitoare.

Pentru Macedonski, *Noaptea de decemvrie* nu constituie numai o profesiune de credinţă, ci şi o nouă dovadă a vitalităţii sale creatoare, în plină campanie de denigrare. Discipolilor, poetul le mărturiseşte: „Băieţi, asta am scris-o pe cînd murisem..." (Al. Gherghel, *în preajma lui Macedonski,* în *Cronica literară,* caietul IV, octombrie 1937, p. 16).

La republicarea sa în *Analele literare.,.,* revistă amorfă, neinteresantă, *Noaptea de decemvrie* atrage atenţia, dovadă această notiţă ditirambică din *Paloda literară,* I, 2, 28 februarie 1904, p. 8 *(Literare):*

„ în revista *Analele* s-a publicat o prea frumoasă poezie a d-lui Al. Macedonski: *Noapte de decembre.* E inepuizabil literatul acesta, din ce în ce mai viguros, mai perfect. Te întrebi dacă ultima sa producţie n-a ajuns culmea puterei sale... Aşa a fost cu *Lewki...* Dar nu trece un an, şi o altă piatră mai strălucitoare îşi aşează la diadema sa. Oricît de urît ar fi de contimporanii săi, cînd patimile vor înceta (Macedonski are multă patimă fiindcă are mult geniu), vasta sa lucrare va fi judecată cu mai multă obiectivitate. Macedonski va constitui atunci una din erorile criticei curente de azi."

Ceva mai mult, fapt şi mai important pentru ostracizatul care continuă să fie poetul, *Noaptea de decemvrie* prilejuieşte lui Macedonski prima consacrare critică, oarecum „oficială". Poezia începe să fie menţionată în manualele didactice receptive literaturii noi, precum ale lui Mihail Dragomirescu şi Gh. Adamescu *(Literatura română modernă,* Buc, Steinberg, 1910, ed.III.p. 463-464): „Este literatura poeţilor cu forma corectă şi muzicală, dar fără concepţiune poetică, ai căror reprezentanţi azi sunt Alexandru Macedonski, a cărui poemă simbolică *Noaptea de decembre* are o mare valoare..." Aceiaşi autori reproduc poezia la capitolul *Literatura modernă, poezia filozofică.*

Tot atît de important apare faptul că Mihail Dragomirescu este primul critic „oficial" care, stimulat de colaboratorii săi tineri Al. T. Sta- i-matiad şi I. Minulescu *(De la. misticism la raţionalism,'*Buc, 1934„ p. 392—393), se decide să analizeze, fără prejudecăţi, frumoasa poemă. Rezultatul este consemnat într-o notă despre *Noaptea de decembrie (Analele literare, politice şi ştiinţifice,* 1 ian. 1904, în *Convorbiri critice,* IV, 12, 25 decembrie 1910, p. 820—822):

„Este cea mai de valoare operă a acestui cel mai însemnat poet al şcoalei franceze din epoca eminesciană, şi în acelaşi timp, cu tot. relativul abuz de mijloace exterioare pentru mărirea efectului poetic, — o *capodoperă a poeziei lirice româneşti.* într-însa, acest scriitor, pe care valul vremii l-a înăbuşit mai mult decît s-ar fi căzut, întrupează cu o deosebită putere de imaginaţie aspiraţiunea sa către ideal, care, chiar cînd nu e ajuns, rămîne singura mîngîiere a sufletelor mari...

Noaptea de decembrie poate face onoare oricărui mare poet şi merită să facă parte din orice antologie a poeziei româneşti. O recomand tineretului, care de la un timp încoace a început să se deprinză a deosebi personalitatea omenească de cea artistică a poeţilor. Şi, lăsînd la o parte persoana poetului pe care împrejurările au făcut-o multora antipatică, să caute să-i guste şi să-i slăvească cel puţin această operă!"

în Arhiva Alexandru Macedonski (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, I, ms. 1, p. Ir.—10v.) se păstrează,»în ms., versiunea germană a acestei *Nopţi, Eine Dezembernacht,* „Ubertragen von Dr. A. Flachs, Brăila, 23, IV, 1920".

Transcrisă pe curat şi păstrată în cenaclu la loc de cinste, sub forma unui „sul mare" (cf. C.R., *Amintiri de la Macedonski,* în *Veselia,* XXVI, 5, 19 februarie 1921), *Noaptea de decemvrie* a fost citită pentru întîia oară de poet, în public, în cadrul conferinţei sale de la Ateneu, din 1902, pe tema *Teatru şi literatură* (ms. la Muzeul literaturii române, nr. 9.182, p. 89).

(p. 167) MAI

Publicată în *Revista modernă,* I, 38, 18 noiembrie 1901, p. 1. Repu» blicată în *Flori sacre,* 1912, p. 29— 30.

Textul se păstrează în două transcrieri:

1. Ms. autograf 3.411, f. 74 r. —v. Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1896. apr. 24".

2. Facsimil, în cadrul articolului *Destinul lui Macedonski de* D. Karnabatt, *Vremea,* X, 507, 3 octombrie 1937, p. 7, iscălit: „Alexandru Macedonski", aceeaşi dată.

Reprodusă din ms. 3.411.

V a r i a n t e

4 Ş-a traiului uitare,—un chin de care mor *(ms. 3.411, Revista modernă, 1902, Florisacre, 1912):* Ş-a traiului uitare, — chin vechi de care mor *(facsimil).*

Versiunea franceză a acestei poezii *(Mai,* în *Literatorul,* XIV, 9, februarie 1894, p. 13) este anterioară.

fp. 168) IMN LA SATAN

Publicată în *Forţa morală,* I, 8, 16 decembrie 1901, datată: „1901 octomvrie". Republicată în *Flacăra,* I, 43, 11 august 1912, fără dată; *Viitorul,* V, 1.624, 16 august 1912, cu o notiţă elogioasă anunţînd reapariţia poetului: „O nouă poezie de Alexandru Macedonski"; *Florisacre,* 1912, p. 43—45, fără dată.

Reprodusă din *Flori sacre.*

V a r i a n t e

20 Lipseşte din „Forţa morală", 1901; între v. 21—22, în aceeaşi revistă era intercalat refrenul: „—Satan, Oh! iartă-mi neghiobia".

In *Forţa morală,* 1901, în numărul unde se tipăreşte *Imn la Satan,* următoarea notă la rubrica *Efemeride* ţp. 7):

„Imnul la Satana ce se publică în numărul acesta este un fragment din o mare operă cu totul religioasă, pe care o pregăteşte iubitul poet Macedonski. Se lămureşte aceasta pentru a tăia scurt numeroşilor duşmani ai acestui maestru al literaturii române care nu caută decît prilejul să afle un cal de bătaie în cartea sa, — după cum au făcut bunăoară, în cestiunea faimoasei epigrame...

Macedonski a fost şi rămine un suflet absolut religios şi închinat binelui."

Deşi titlul poate sugera apropierea de *Litanies de Satan* de Baudelaire, poet cunoscut lui Macedonski (Aristarch, *Charles Baudelaire, Lumina,* 1,2,6 aprilie 1894), totuşi, *Imn la Satan* n-are decît puţine înrudiri substanţiale cu *Litaniile* baudelairiene. Aici, poziţia ultimă este de umilitate, Satan fiind invocat ca o mîntuire:

„O, Satan, prends pitie de ma longue misere!",

în timp ce Macedonski, vital şi euforic, închină lui Satan un adevărat imn de admiraţie şi recunoştinţă:

„Te-ador, Satan, fiindcă tu eşti zîmbet, rază şi coloare."

Mult mai apropiată, în schimb, este poezia lui Macedonski de *Apologie du Diable,* din volumul *Les Blasphemcs,* de Jean Richepin., tradusă în parte de Cincinat Pavelescu, republicată în mai multe rînduri *(Apologia dracului,* în *Literatorul,* nr. 1, 15 iunie 1893, p.4-7; *Lumina,* I, 44, 29—30 mai 1894; *Ţara,* 24 iunie 1895). Ca şi Richepin, Macedonski vede în Satan un fel de Prometeu luciferic, creator, propulsor al vieţii, slujitor al omului, căruia-i dă speranţă, plăcere, ştiinţă, artă, nota originală macedonskiană constînd dintr-un accent apăsat pus pe insuflarea vitalităţii explozive. La Carducci, *A Satana,* aceeaşi imagine. Prin aceasta, poetul depăşeşte „satanismul" romantic curent, unde ideea centrală este aceea de fatalitate, de damnare, de perversiune care contaminează (cf. Mário Praz, *La carne, la morte, e il diavolo nella letteratura romantica,* Milano-Roma, Soc. editrice La Cultura, 1930, p. 55—75).

Cît priveşte afirmaţia, evident *pro domo,* că Macedonski ar fi un „suflet absolut religios", nici un document biografic nu sprijină această afirmaţie. Analiza ideilor operei relevă, dimpotrivă, o tendinţă destul de accentuată spre un anume clasicism păgîn. *Psalmii,* prin orgoliul lor, sînt tot ce poate fi mai areligios şi anticreştin. Cele cîteva poezii religioase compuse înainte de moarte, sînt reflexul unei psihologii avide' de compensaţii şi de consolări de orice fel. Structura sufletească macedonskiană, egocentrică, egolatră, este prin definiţie refractară misticii.

Despre titlul poeziei, o menţiune în jurnalul poetului:

„...Un tînăr, tinerel de tot, uitînd sau neştiind că I. Heliade Rădulescu a intitulat o poezie a lui *Odă la Schiller,* socotea că greşit am pus *Imn la Satan* şi că ar fi trebuit să pun *lui Satan.* Aşa ar fi dacă pe Heliade şi pe mine ne-arfi chemat Popescu" (Adrian Marino, *Jurnalul lui Macedonski, Steaua,* XVI, 3, mai 1965, p. 77).

Dintre poeziile publicate de Alexandru Macedonski Ia „reintrarea" sa în presa literară, *Imn la Satan* atrage, poate, cel mai mult atenţia. A doua zi chiar după apariţia în *Flacăra, Viitorul* declară poezia „adevărată minune" (V, 1.621, 13 august 1912, *Mişcarea artisticăliterară).* Bunele oficii ale lui Ion Pillat vor fi fost, şi în această împrejurare, decisive.

(p. 170) CASTELUL

Publicată în *Literatorul,* I, 23, 21 iulie 1880, p. 353—355. Republicată în *Poezii,* 1882, p. 59—63; *Flori sacre,* 1912, p. 49—52.

Reprodusă din *Flori sacre,* unde nota pusă în fruntea volumului precizează:

„Nici una din lucrările cdprinse în acest volum n-a fost tipărită în vreo altă culegere de versuri a d-lui Macedonski — afară de *Castelul* •— din care, de altfel, poetul dă «.ci o *variantă* cu desăvîrşire *nouă* şi *definitivă".*

Variante

In prima sa versiune, publicată în „Literatorul", 1880, şi „Poezii", 1882, „Castelul" are patru strofe în plus şi numeroase deosebiri de detaliu:

Castelul în ruine să-nalţă pe colină,
Ciontitele lui turnuri pe şanţuri se înclină
Şi armăria vechie sculptată pe fronton
S-a înnegrit la vînturi, iar picături de apă
Scăpînd din nori într-una o şterge şi o crapă:
Un leu a rămas încă şi coiful de baron!

Sub bolţile deşerte păianjenul îşi ţese
Subţirea lui dantelă din fire lungi şi dese;
Căminul de faienţă e rece... — Pe păreţi
Abia se ţin ici-colo, din cuie să nu cadă,
Portretele antice din timpi de cruciadă,
Uitîndu-se prin sală cu ochii lor semeţi!

Un biet vătaf de curte, bătrîn ca vremea vechie,
Legende curioase îţi spune la urechie:
El a slujit strămoşii baronilor de azi...
El a văzut castelul în plina lui splendoare:
Trăit în alte zile, l-a încălzit alt soare!...
Răchitele de astăzi p-atuncea erau brazi!

De-ar fi să-1 crezi, adesea cînd luna prin fereastră
Imbracă-n aur zidul cu raza ei măiastră,
Şi-n bronz bate-orologiu de douăsprezece ori,
în ultima bătaie a miezului de noapte,
Prin săli, pe scări, prin curte, s-aud confuze şoapte,
Şi scutieri în mînă, ţin cai rînchiezători!

I s-a-ntîmplat asemeni, în sala de sărbare,
Să vadă sub cămine că arde focul mare,
Şi nobilele chipuri, din cadre coborînd,
Să-şi scuture dantela manşetelor, de praful
Pe care l-a pus timpul şi l-a lăsat vătaful,
Să vie să se uite în ochii lui pe rînd!

Ca să-i împace-ndată ştia să facă scuze
Şi-i mulţumeau stăpînii mişcînd încet din buze;
Apoi sub polecandrul din mijloc s-aşezau,
Şi împrejurul mesei ciocneau cupele goale;
Băieţii cei de casă le dau mereu ocoale
Cu umbre de bucate din care nu mîncau!

Vătaful spune multe, şi sunt două portrete
în care s-ascund două ş-aceleaşi mari secrete...
Cînd el ţi le arată, îl vezi înduioşat,
într-unui, e un tînăr cu visătoare faţă,
Frumos ca Poezia, sub blonda lui mustaţă,
Şi înfocat sub ochiu-i alene aplecat!

Ca Romeo el poartă mantaua consacrată,
Din umeri, căzînd scurtă, pe talia-i bogată,
Şi strîns lipit pe pulpe tricoul cenuşiu
îi arcuieşte muşchii energicelor forme:
Ai crede că zugravul a vrut ca să-1 transforme
Pe pînza fără suflet, din înger, în om viu!

Alături se arată pe fundul cadrei sale
O feie ale cărei conture ideale
Sub valuri de dantelă dispar ca sub un nor,
Şi dacă sub pleoape, o rază amoroasă
N-ar fi ca să se joace pe faţa-i vaporoasă,
Ai crede, o nălucă, — un vis amăgitor.

Legenda povesteşte că-n nopţile mai sumbre
Se-nsufleţesc pe pînză, ş-acele două umbre
Şi chiar vătaful spune că este cunoscut,
Din sala cea tăcută, că-n taină-mbrăţişate,
Străbat prin coridoare şi ies pe-nfurişate,
în curte-ncălecîndu-şi fugarul nevăzut!

Născute-n alte timpuri, nutrind altă iubire,
Apar ca o schinteie şi trec ca o zîmbire,
Şi cînd în zori de ziuă să reîntorc, — le vezi
Mai palide ca luna, că-şi iau în cadre locul;
Pe buze li să stinge şi zîmbetul şi focul
Şi-n revărsat de soare legenda n-o mai crezi 1

Castelul are multe poveşti ce te minună
Dar castelanul de-astăzi le crede o minciună
Şi cînd îl văd strămoşii în catifea-mbrăcaţi,
Roşesc din înălţimea portretelor auguste,
De redengota neagră cu mînece înguste
A celui care-şi zice nepot de cruciaţi I

Iar timpul care vecinie clădirile le sapă
Apasă peste turnuri, le-nclină şi Ie crapă
Şi-ntinde pe creneluri, pe ziduri şi pe porţi
Din muşchiul de paragini o ţesătură fină
Sub care se ascunde trecutul în ruină
Precum s-ascunde-n frunze locaşul celor morţi!

(p. 172) VASUL

Publicată în *Forța morală,* I, 9, 23 decembrie 1901, p. 3, datată: „28 sept., Buc, 1900", cu următorul moto: „«Dacă viața e peste tot, viața e și în fundul Senei», Constant Cantilli, scrisoare din Paris". Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 55—56, dedicată: „Doamnei Măria Pillat, născută I.C. Brătianu".

Textul în „ms. păstrat" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 438), nouă inaccesibil, poartă aceeași dată: „28 septembrie 1900".

Reprodusă din *Flori sacre.*

Asupra relațiilor de ordin social ale lui Macedonski cu Măria Pillat, mama poetului Ion Pillat, stă mărturie corespondența purtată între 1913—1915 (Adrian Marino, *Din corespondența lui Alexandru Macedonski,* în *Revista Fundațiilor,* XIII, serie nouă, nr. 6, iunie 1946, p. 418—421).

<(p. 173) CORABIA

Publicată în *Forța morală,* II, 11, 13 ianuarie 1902. Republicată în *Românul,* 47, 117(8), 27 aprilie 1903, p. 90. Sub ea, o notă: „Amintirea dulce a d-lor Gobl și Rasidescu merită toată lauda și arată cît de frumoase sentimente animă pe acești mari industriași"; *Flori sacre,* 1912, p. 63—64.

Textul în ms. autograf 3.411, f. 25 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1892".

Reprodusă din ms. 3.411.

In *Forța morală* și *Românul,* următoarea notă, pe linia preocupărilor de „armonie imitativă" ale poetului:

„Ritmul și silabismul sunt înadins întocmite așa cum se prezintă pentru a reda legănarea mărei. A.M.".

în *Opere,* I, *Poezii* (p. 439), ed. Tudor Vianu, următoarea notă: „Poezia reia o veche impresie din Sulina, după cum ne arată numele acestui oraș însemnat la finele ei, în ms. păstrat."

<p. 174) MĂNĂSTIREA

Publicată în *Forța morală,* I, 2, 4 noiembrie 1901, p. 2, datată: „14 iunie 1900", dedicată: „Lui I. Nicolescu, vechi director al liceului din Ploiești". Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 67—69.

Reprodusă din *Flori sacre.*

într-un ms. datat: „1900" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 439), poezia are însemnarea „impresiuni din Căldărușani". La această mănăstire de lîngă București, unde fusese depus mitropolitul primat Ghenadie Petrescu, Macedonski se ducea adesea, mai ales în 1896, în timpul acelei zgomotoase „afaceri", cînd poetul scotea și ziarul *Liga ortodoxă.* Despre întregul episod, cf. nota la *Psalmi moderni* în ediția de față, voi. II, p. 247—249. O pictură în ulei de Macedonski, din 1901, reprodusă în *Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, are ca temă aceeași mănăstire.

Cu ajutorul lui I. Nicolescu, Macedonski dăduse la Ploiești, la 12 decembrie 1899, o serbare „în folosul elevilor săraci" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski, S 61 » XXX scrisoare din 7 dec. 1899, inedită; *Literatorul,* XXI, 1, ianuarie 1900, p. 3—4). Va rămîne cu acest profesor ploieștean în bune relații, deoarece, în 1910, adresîndu-i-se cu „Preascumpul, bunul și vechiul meu amic", poetul îi solicită, pentru o cunoștință, protecția la un examen. Sfîrșitul scrisorii merită citat:

„Știu că ești în comisie și vorba d-tale bună pentru ea către colegi va cîntări mult, iar eu mă voi simți enorm de mulțumit că am putut prin d-ta să fiu folositor vreunui copil al unui amic dispărut, cu atît mai mult că a lăsat o familie grea: 10, — zece copii.

Și astfel cresc țările, și România noastră va ajunge la lumină peste 100 ani, căci vom fi atunci 30 milioane români.

Al d-tale etc."

(Scrisoare inedită, originalul în colecția Șerban Cioculescu.)

(p. 176) CAMEE (I, II, III)

Publicate în *Literatorul,* XV, 2, 1895, p. 16. Republicate în *Țara,* III, 592, 21 mai 1895, datate: „1895, mai"; *Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 4, 1896, nedatate; *Florisacre,* 1912, p. 73—75, nedatate.

Reproduse din *Flori sacre.*

Titlul acestui ciclu cheamă în memorie volumele lui Theophile Gautier, *Emaux et camees,* și Theodore de Banville, *Les camees parisiens.* Ambii poeți au fost citiți de Macedonski.

(p. 178) CÎNTECUL PLOAIEI

Publicată în *Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 1, 20 octombrie 1896. în subtitlu, indicația: „Imitație". Republicată în *Românul,* 47, 135 (26), 2 octombrie 1903; *Florisacre,* 1912, p. 83—84.

Reprodusă din *Flori sacre.*

Temă tipică poeziei simboliste (Verlaine, Laforgue, Rodenbach), Macedonski este — pare-se —• primul poet care o introduce în literatura română, deschizînd calea lui Minulescu şi Bacovia. De notat că discipolii săi reiau ideea, la oarecare distanţă: *Simfonia ploaiei,* de Cincinat Pavelescu, apare în *Viaţa literară* în 1906 (I, 42). în 1908, Mircea Demetriad traduce celebra *Chanson d'automne,* a lui Verlaine: „Cum plouă pe şes/ Şi-n inimă plouă" *(Din poezia noastră parnasiană,* Buc, F.R., 1943, p. 53) etc

(p. 179) RIMELE CÎNTĂ PE HARPĂ

Publicată în *Literatorul,* XV, 1, 1895, p. 15, datată: „1893". Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 95—96, nedatată.
în „ms. păstrat" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 440), nouă inaccesibil, aceeaşi dată: „1893".
Reprodusă din *Flori sacre.*

(p. 180) DOR ZADARNIC

Publicată în *Liga ortodoxă, supliment literar,* I, 1, 20 octombrie 1896, datată: „1896". Republicată în *Florisacre,* 1912, p. 99—100, nedatată; *Ţara Românească,* I, 3, 15 mai 1916, nedatată.
„într-un ms. păstrat, poezia este datată din 25 aprilie 1896" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 440). Acest ms. nu ne-a fost accesibil.
Reprodusă din *Ţara Românească,* 1916.

Versiunea franceză,*Leurre,* este anterioară *(Literatorul,* 6, 15 noiembrie 1892, p. 14).

(p. 181) LUI CETALO POL

Publicată în *Forţa morală,* I, 7, 9 decembrie 1901, datată: „1901, noiembrie". Republicată în *Florisacre,* 1912, p.103—104, nedatată.
Textul în ms. autograf 3.411, f.26 r.—26 v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datată: „1901, noiemvrie".
Reprodusă din ms. 3.411.
Versiunea românească ulterioară a poeziei cu acelaşi titlu, *Â Cetalo Pol,* inclusă în *Bronzes* (1897), p. 217—218, unde este datată: „1897, ce 20 juin".
După amintirile poetului Mihail Celarianu, Cetalo Pol se numea în realitate Cetalopo], discipol al lui Macedorski, stins de tînăr.

<p. 182) LEWKI

Publicată în *Forţa morală,* I, 1, 28 octombrie 1901, titlul cu caractere eline: AsyxT], dedicată: „D-lui G. Arion, f. ministru al instr. •(ucţiei) publice şi cultelor". Republicată în *Florisacre,* 1912, p. 107—111, fără dedicaţie; *Literatorul,* XXVI, 25, 17 februarie 1919, p. 6—7, fără dedicaţie.
Reprodusă din *Literatorul,* 1919.
Versiunea franceză, cu acelaşi titlu, este anterioară: *Literatorul,* XXI, 1, ianuarie 1900, p. 1—2.

Pentru poezia *Leivki,* care evocă în formă concentrată, sculpturală, parnasiană, natura Insulei Şerpilor, care-1 obsedează, abundent descrisă şi în *Le calvaire de feu,* apoi în *Thalassa,* Macedonski nutrea o afecţiune particulară. După opinia sa:
„Această poemă, nepublicată pînă azi în nici un ziar din ţară, este poate cea mat de căpetenie între poeziile sale" *(De la o săptămină la alta, Forţa morală,* I, 1, 28 octombrie 1901).

Despre legăturile poetului cu C.G. Arion, cf. nota la *Noaptea de ianuarie,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 309.

(p. 185) DOINA SĂRĂCIEI

Publicată în *Pelişorul,* I, 2, septembrie 1905, p. 26. în subtitlu „originală". Republicată în *Florisacre,* 1912, p. 119—120, din ciclul *Mărgele de Olt,* III.
Reprodusă din *Flori sacre.*

Face parte dintr-un ciclu de trei poezii de inspiraţie populară (I, *Hora de Paşti,* II *Doina ciobanului,* III, *Doina sărăciei),* prezentă cu mari intermitenţe în opera poetului, cu rezultate artistice minime. Totuşi, Macedonski a cultivat şi acest „gen", s-ar zice mai mult din virtuozitate, încă din perioada începuturilor sale literare, la *Oltul* (de ex. *Cîntec,* II, 61, 10 noiembrie 1874) şi *Literatorul (Secerişul,* în *Literatorul,* 1,2, 27 ianuarie 1880, p. 21). Dacă n-a perseverat este semn că Macedonski şi-a dat seama că sensibilitatea sa poetică, predominant „citadină", era puţin receptivă la astfel de emoţii. Totuşi, unele reveniri se constată de-a lungul întregii sale cariere literare. Astfel, o *Doină nouă,* patriotică, în ritm popular apare, în *Lumina* (I, 44, 31 mai 1894). *Excelsior,* 1895 şi 1897, conţine bucăţi ca- *Hora* orii *Soldăţeasca* (incluse în materialele respective ale ediţiei), precum şi o altă *Horă,* devenită în ms. 3.407, f. 57 r. — 58 r., Bibi,

Acad. Republicii Socialiste România: *Hora căprarului,* după opinia noastră, prea facilă, neizbutită. *Doina fetei,* cu subtitlul: „versuri în caracterul național" (pe care Macedonski intenționa s-o republice refăcută, sub titlul *Răspunsurile Tranei,* ms. 3.407, f. 1, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, este publicată în *Povestea vieții,* I, 1, 13 februarie 1900. (Aici *Doina fetei* este datată: „1899, noiembrie".) De notat că tot în această revistă, *Povestea vieții* (I, 2, 27 februarie 1900, p. 8), la rubrica „Știri literare" se anunță că va apărea în „curînd" volumul *Mărgele,* „versuri în caracter național de Al. Macedonski". Aceeași știre și în *Viața națională* (I, 4, 30 iunie 1901, p. 39), odată cu republicarea întregului ciclu: *Hora de Paști, Doina fetei* și *Doina Ciobanului.* Așadar, acest ciclu din *Flori sacre* corespunde unor preocupări mai vechi, continuate și în faza cînd poetul își încheia opera, selecționînd-o și transcriind-o în vederea ediției „definitive". Dovadă și *Doina românului,* datată: „1919, dec", păstrată în ms. autograf 3.411, f. 3r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România: publicată postum în *Universul literar, LXV,* 37, 1 septembrie 1928, p. 572: *Munții noștri...:*

DOINA ROMANULUI

Oltul nostru aur poartă...
Noi cerșim din poartă-n poartă.[1]

Pomii noștri-s plini de poame,
Și cu toți murim de foame.

Prin păduri abia poți trece,
Și-nghețăm sub vatra rece.

Cîmpii rod dau cît se poate,
Dar străinii le iau toate.

Suntem prada soartei rele...
înlemnim cu ochii-n stele.

De remarcat în această *Doină,* mai mult chiar decît în *Doina sărăciei,* puternicul accent de critică socială, în care Macedonski — ca totdeauna — pune și ceva din propria sa condiție de „declasat", apropiată, în perioada de mare indigență, de aceea a „proletarului intelectual", în care poetul, uneori, se întrevede (cf. nota la poezia *Cîntec de renaștere,* în ediția de față, voi. I, p. 413—415).

Ana Macedonski a transcris (ms. 9.186, p. 143—157, Muzeul literaturii române) întreg acest ciclu, sub titlul *Mărgele de Olt,* poate în baza unui ms. autograf „definitiv" al poetului.

[1] **„Aceste două versuri mi-au fost spuse de un ardelean. Ele aparțin, probabil, *folklorului* de dincolo de Carpați. A.M." (nota poetului, ms. 3.411, f.5 *v.,* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România).**

(p. 186) DIALOGUL MORȚILOR

Publicată în *Forța morală,* I, 5, 25 noiembrie 1901, datată: „București, 1901, noiembrie în 19". Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 123—130, fără dată.

Textul autograf în ms. 3.409, f. 1 r.—5 v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România datată: „1901, noiemvrie 19, București".

Reprodusă din ms. 3.409.

La rubrica „Efemeride", *Forța morală* (I, 6, 2 decembrie 1901), se indică două variante neînsemnate, incluse ulterior în textul din *Flori sacre.*

în compunerea acestui dialog satiric, *Dialogurile morților* ale lui Lucian au servit de bună seamă de model, ca și în cazul bucății anterioare *Dialogul morților,* în *Tarara,* I, 12, 23 martie 1880 (de notat că o traducere din Lucian, *Menip, Din dialoagele morților,* apăruse și in *Albina Pindului,* 1 ianuar 1870, p. 8—9). Entuziasmat, Macedonski vede în Lucian „cel mai gigantic poet elin" *(Litere și arte, Forța morală,* 1,5, 25 noiembrie 1901). De unde îndemnul de a-l imita, filiație recunoscută [și de presă *(Revista revistelor, Revista modernă,* I, 40, 2 decembrie 1901, p. 7). Unele aluzii par a privi pe Titu Maiorescu: „E marele filozof și critic renumit etc."

(p. 191) NĂLUCA UNEI NOPȚI

Publicată in *Revista modernă,* I, 35, 21 octombrie 1901 ; *Flori sacre,* 1912, p. 133—135.

„Datată în ms. din 1901" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 440).

Reprodusă din *Flori sacre.*

Conform unei informații transmisă poetului de Al. P. Vasilescu, discipolul său, *Năluca unei nopți* a fost elogiată în *Mercure de France* de Marcel Montandon, deținătorul rubricii „Lettres roumaines" (1 janvier *1912): „Lespectre d'une nuit,* bi-syllabe d. Al. Macedonski, est un tour de force de grand artiste" (Scrisoare inedită, B.C.S., ms. 14.204.).

(p. 193) O UMBRĂ DE DINCOLO DE STYX

Publicată în *Revista modernă,* I, 34, 14 octombrie 1901, p.l. Republicată în *Forța morală,* I, 3,11 noiembrie 1901, dedicată: „Lui Mircea Demetriade", datată: „1900, august 18" ; *Flori sacre,* 1912, p. 139—140, fără dedicație și dată; *Rampa,* II, 355, 23 decembrie 1912, aceeași dedicație, fără dată.

„într-un ms. păstrat, poezia este datată din 18 august 1900" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 441). Acest ms. ne-a fost inaccesiblil.

Reprodusă din *Rampa,* 1912.

în legătură cu publicarea acestei poezii, următoarea notă, scrisă — desigur — de Macedonski:

„O umbră de dincolo de Styx, ce-a apărut zilele acestea în *Revista modernă* de la 14 octombre, este scrisă în anul 1900 şi n-ar fi văzut lumina dacă suavul poet Nanu nu ar fi copiat-o din carnetul său, cerîndu-i voie a o tipări împreună cu altele în revistele ce va crede de cuviinţă". *(De la o săptămînă la alta, Forţa morală,* I, 1, 28 octombrie 1901).

Versiunea franceză, *Ricardo,* este anterioară *(Literatorul,* XX. 1, 1899, p. 6, datată: „1898, dec").

Ambele poezii au fost inspirate lui Macedonski de moartea prietenului său, marchizul italian Ricardo Bergamasco, cunoscut în 1872la Florenţa, de care s-a simţit foarte apropiat. O însemnare pe un caiet de poezii din tinereţe (Muzeul literaturii române, ms. 9.791) consemnează această pierdere: „1873, 23 mai. Mon unique ami Ricardo Bergamasco-est mort â Francfort sur le Mâine". Alte cîteva notări, pe fugă, nu suficient de clare, par să reţină deplasările amicului său: „14 d'avriî 1872, vientdenov. âPrato, de Prato ă Florence. Vient jusqu'au 18... resta... partit... est Francfort." Un nume şi o adresă: „Giuseppina Bergamasco, Piemonte, Casai beltrame, Provinzzia (sic) di Navara", par să indice pe soţia (sau mama) prietenului său, a cărui amintirea va mişca mereu pe Macedonski. Dovadă şi această poezie din tinereţe. *Umbrei amicului meu Ricardo Bergamasco (Oltul,* II, 17, 28 februarie 1874), datată: „Bucureşti, 23 ianuarie 1874":

„O I inimă zdrobită, de tu mai poţi a plînge,
Mai lasă două lacrimi să pice pe pămînt,
Să-mi uşurez durerea, ce-n faţă-mi să resfrînge:
Amicu-mi nu mai estel... Ricardo e-n mormînt!...
Era în astă viaţă ce-i raza matinală
A soarelui d-aprile. — Era!... şi astăzi, vai,
înscris e al său nume pe-o piatră mormîntalâ!...
De disperare cruntă gîndind la ea tresai.
Muri în floarea vieţii... de zile plin se stinse,
Muri... dar suveniru-i trăieşte-n pieptul meu!...
Ol Doamne, moartea, care cu buzele-i l-atinse,
Ce nu veni la mine în locu-i să mor eu?...

De cîte ori cu dînsul pe nopţile senine
Urmam fluviul Arno[1] în cursu-i zgomotos,

[1] **Fluviul Arno, fluviu ce trece'prin Florenţa (n. a.).**

Visînd visuri de au, de poezie pline,
Ca şi Toscana teră, ca şi ceru-i frumos!...
De cîte ori prin selbea Cascinele[1] numită,
Din zori pînă în seară cu el n-am rătăcit,
Vorbindu-mi, el, de dulcea-i şi palida iubită,
Vorbindu-i, eu, d-un angel, femeie ce-am slăvit!
Iar cînd pe a mea frunte trecea vreo întristare,
De cîte ori cuvîntu-i venea consolator,
Ca să-mi alunge-ndată durerea-n depărtare
Şi să-mi redea speranţă din nou în viitor!

I-am zis, mi-aduc aminte, l-a noastră despărţire,
Mişcat de întristare, i-am zis: «Amicul meu,
Eu plec spre-a mă rentoarce, dar am o presimţire
De moarte pentru mine, ce mă turmenta greu!»
Şi azi eu trăiesc încă, iar dînsul nu mai este!...
Destin fără-ndurare, ce crud e braţul tău!
Ai smuls crinul cel falnic şi cel uscat trăieşte,
Mereu bătut de vînturi, de soare ars mereu!

în ţara ta frumoasă, amice, mă voi duce,
Şi-n cimitir mormîntu-ţi căta-voi, ca să plîng,
Să plîng pe rămăşiţa amicului cel dulce,
Ce angelii în ceruri acum în braţe strîng!"

(p. 194)

OH! SUFLET ORB

Publicată în *Pleiada,* I, 2, 1904, p. 24. Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 143—144; *Viitorul ţărei,* IV, 5, mai 1916, p. 5.

Textul autograf în ms. 3.411, p. 39 r.—39 v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1901, sept. în 4".

Reprodusă din ms. 3.411.

(p. 195)

PERIHELIE

Publicată în *Revista literară,* VII, 4, aprilie 1886, p. 307. Republicată în *Flori sacre,* 1912, p. 147—148.

„Datată înms. păstrat, din 1886" *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. 442).

Reprodusă din *Flori sacre.*

[1] **Cascinele, pădure de-a lungul fluviului Arno la Florenţa, principalul loc de preumblare al Florentinilor (n.a.).**

Variante

11—12 Oh! lăsați pe-oricare suflet în a lui perihelie,/Feriçiți-1 cînd pămîntul pentru dînsul a murit *(Flori sacre, 1912, ms.):* Lăsați suflete-n pace în a lor perihelie,/ Feriçiți-le cînd lumea pentru ele a murit *(Revista literară, 1886); 14* îl răpesc în adîncimea unui vis nețărmurit *(Flori sacre, 1912, ms.):* Le răpeşte-n limpezimea spațiului aurit *(Revista literară, 1886).*

în 1891, Macedonski intenționa să scoată un volum de poezii cu acest titlu, conform unor ştiri care nu se confirmă:

„D-1A1. Macedonski a pus sub presă al II-lea volum de poezii, sub titlul de *Perihelie.* Volumul va coprinde minimun 450 de pagini. Prețul 10 lei." *(Ştiri literare, Românul literar,* I, 4, 4 februarie, p. 30).

Acelaşi anunț în *Foaia ilustrată,* I, 6, 10/22 februarie 1891, p. 46, şi în *Familia,* XXVII, 6, 10/22 februarie 1891, p. 68.

Perilielie, periheliu, termen astronomic, punctul cel mai apropiat de soare de pe orbita unei planete; momentul în care planeta trece prin acest punct.

Macedonski, obsedat, ca orice romantic, de elevație, de absorbție în „ideal", de contemplativitatea (atitudine care alternează în opera sa cu o acută conştiință a realului şi a himerei urmăririi „idealului" inaccesibil), face din „perihelie" un adevărat simbol al desprinderii din corporalitate a propriului său spirit. La poet, noțiunea este în esență sinonimă cu aceea de *ideal* şi de *excelsior.*

(p. 198) POEMA RONDELURILOR

Alexandru Macedonski/ *Poema rondelurilor!* 1916—1920/Editura literară a Casei Şcoalelor/ 1927.

Apărută fragmentar în cursul vieții poetului şi editată în volum, ca operă postumă, cu titlul de mai sus. Această ediție cuprinde toate rondelurile lui Macedonski, mai puțin două: *Rondelul Franței burgheze* şi *Rondelul ticăloşiilor,* din ciclul *Rondelurile Senei.* Ele n-au fost publicate decît tîrziu, în 1955, de Mihu Dragomir *(Rondeluri inedite ale lui Macedonski,* în *Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955). în forma sa completă *Rondelul ticăloşiilor* se tipăreşte abia în ediția de față.

Alexandru Macedonski a pregătit în ultimul an al vieții, în 1919—1920, cînd şi-a transcris mare parte din operă în vederea editării „definitive", două manuscrise ale *Poemei rondelurilor,* ambele autografe. Cel dintîi (I), a fost folosit pentru ediția din 1927 de la Casa şcoalelor şi, pînă la dovada contrară, poate fi considerat ca pierdut. Cel de al doilea (II), pare a constitui o primă redactare (ştersături, lipituri etc). Incomplet (nu conține *Rondelul cercetaşilor* şi *Rondel stîngaci,* prima versiune a *Rondelului meu),* cu caracter de dublet, acest ms. (II) a aparținut în timpul din urmă poetului Mihu Dragomir, care i-a făcut şi o prezentare *(op. cit., Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955). Acelaşi ms. (II), a fost cunoscut anterior şi de Tudor Vianu, care-1 citează în ediția sa *(Opere,* I, *Poezii,* p. 443), împreună cu alte mss. de rondeluri, scrise pe foi volante, dintre care n-au mai rămas decît foarte puține copii, existente la Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Secția manuscrise, şi la Muzeul literaturii române. Ulterior, acest ms. (II) a intrat în colecțiile Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, nr. 6.095 (format caiet, 64 p., legat defectuos: ordinea *Rondelurilor de porțelan* schimbată; pe ultima pagină

sumarul ciclurilor; ms. se păstrează şi în copio foto, nr. 39), şi el a fost folosit de noi ca text de bază. Titlul său este:

Poema rondelurilor de Alexandru Macedonski. Rondelurile pribege—Rondelurile celor patru vlnluri—Rondelurile rozelor—Rondelurile Senei. Rondelurile de porțelan.

După datele care însoțesc, în manuscrise şi publicații, fiecare rondel in parte, rezultă că Macedonski a compus *Poema rondelurilor* în două perioade: în 1916, cînd publică în trei serii *Rondelurile pribege,* şi 1919—aprilie 1920, cînd compune celelalte cinci cicluri: *Rondelurile celor patru vînturi, Rondelurile rozelor, Rondelurile rozelor de azi şi de ieri, Rondelurile Senei, Rondelurile de porțelan.* Poetul denumea aceste cicluri *Poema noilor rondeluri (Zaherlina în continuare,* p. 6). Un recitativ, în stil de rondel, şi în *Moartea lui Dante Alighieri* (II, 4) compusă aproape concomitent cu primele cicluri de rondeluri.

Sugestia de a compune rondeluri poate să fi venit de timpuriu lui Macedonski din lectura lui Maurice Rollinat, poet foarte apreciat, precum şi din aceea a lui Theodore de Banville (autor şi el de *Rondels* „composes â la maniere de Charles d'Orleans, poete et prince francais"), bine cunoscut şi acesta de Macedonski, încă din prima fază a *Literatorului.* Despre cel dintîi poetul scria:

„Rollinat în rondele a ajuns la o perfecțiune neîntrecută. El ştie să cristalizeze cugetarea cea mai adîncă într-o formă fixă şi trăitoare. Repetițiile de la urmă sunt naturale şi necăutate" (Aristarch, *Maurice Rollinat, Lumina,* I, 35, 19 mai 1894).

Ipoteza nu ni se pare de loc improbabilă. După o lungă perioadă de concepere, la bătrînețe, cînd în poezia lui Macedonski totul devine diafan şi redus la esențe, o serie de idei poetice, care fac parte organică din universul poetului, s-au putut cristaliza în mod firesc în forma fixă, muzicală şi riguros ritmică a rondelului.

în compunerea *Rondelelor,* Macedonski are antecedenți şi în literatura română, în propria sa sferă literară: Tr. G. Djuvara, în *Coarde sparte,* Buc, 1884; Cincinat Pavelescu, *Rondel (Literatorul,* 3, 15 aug. 1892), *Cadavrul,* rondel (idem, 10, 15 martie 1893); Al. Obedenaru, în *Românul literar,* 1893, 1896; cf. şi Tudor Vianu, *Studii de literatură română,* Buc, E.D.P., 1965, p. 409.

Editarea, fie şi tardivă a *Poemei rondelurilor,* se datorează fără îndoială insistențelor depuse de Ana Macedonski pe lîngă administrația Casei şcoalelor, solicitată prin repetate cereri de ajutor (23 noiembrie, 7 decembrie), continuate prin oferta „să ia în editura sa *Poema rondelelor* deoarece nu am alte resurse de existență" (9 decembrie 1926). Dînd curs rezoluției ministrului I. Petrovici („Se înaintează comisiunei literare a Casei şcoalelor"), Mihail Dragomirescu, directorul Editurii Casei şcoalelor, încheie la 14 ianuarie 1927 un proces-verbal favorabil, în baza a două referate, ambele pozitive, chiar elogioase, semnate de Eugen Lovinescu şi Mircea Dem. Rădulescu (Arhivele Statului, Fond „Casa şcoalelor", dos. nr. 887/1926,- p. 204, 210, 213, 216—217, 220). Textul referatului (inedit) al lui E. Lovinescu este următorul (p. 217):

„Raport

Cum opera lui Alexandru Macedonski este din acele ce cinstesc literatura noastră, mi se pare neîndoios că trebuie acceptată. Cum însă biblioteca noastră a mai publicat două volume ale lui Macedonski, aşa că, pe baza propunerii făcute, s-ar putea întîmpla să nu intre în ordinea de publicație a anului acesta, ținînd seama şi de dorința legitimă a petiționarei, sînt de părere ca să se acorde d-nei Macedonski prima rată a onorariului de autor, rămînînd ca la publicarea operei, în alt an, să i se acorde şi a doua rată.

4. ian. 1927 ss. E. Lovinescu"

(p. 199) RONDELURILE PRIBEGE

Textul în ms. 6.095, p. 3r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, cu dedicația adăugată ulterior: „Lui Horia Furtună". Pe p. 3 v., sumarul *Rondelurilor pribege.*

Despre legăturile lui Macedonski cu Horia Furtună, cf. nota la volumul *Florisacre,* în ediția de față, voi. II, p. 349, 352.

(p, 199) **RONDELUL LUCRURILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 4, r.-v. Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, mai în 19".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 24, 12 iunie 1916, p. 3, cu supratitlul *Poema rondelurilor,* seria I, 'numerotat II, datat: „1916, mai în 19". Republicat în *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 6, în cadrul seriei *Poema rondelelor,* dedicată: „Lui Horia Furtună", datat: „1916, mai 19"; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 9—10, datat „1916, mai 19".

(p. 199) **RONDELUL ORAŞULUI MIC**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 5 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, mai în 20".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 24, 12 iunie 1916, p. 3, cu supratitlul *Poema rondelurilor,* seria I, numerotat III, datat: „1916, mai în 20", cu titlul inițial *Rondelul provinciei.* Republicat în *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 6, acelaşi supratitlu, cu titlul *Rondelul provinciei,* datat: „1916, mai 20". Republicat cu titlul definitiv,

Rondelul orașului mic, existent și în ms. 6.095, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România; *Universul literar,* XXXVI, 38, 31 octombrie 1920, p. 595, datat: „1919, mai 20", același titlu; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 11—12, datat: „1919, mai 20".

Tudor Vianu ne-a declarat că acest rondel a fost inspirat lui Alexandru Macedonski de vizita pe care poetul a făcut-o părinților săi, la Giurgiu. O mențiune în acest sens există de altfel și în jurnalul intim al lui Macedonski, *Războiul țării,* sub data de 15 august 1916:

„întîlnesc pe un tînăr poet, student în filozofie și drept, Tudor Vianu. Am multă simpatie pentru el și l-am supranumit — sper că nu mă voi fi înșelat — poetul energiei.

Tatăl său e medic primar al orașului Giurgiu. Fiul e foarte înciudățit de a nu ști ce s-a petrecut la Giurgiu. Doctorul Vianu își are acolo casa — cîtă liniște și cîtă ordine în ea.

încăpătoare cum e, îmi închipuiesc cîtă veselie a trebuit să ciripească în ea cînd trăia mama celor cinci copii, dintre care patru și-a luat zborul...

Melancolice insă, nespus de dulci sunt unele sorti tihnite de provincie." (s.n.).

(Adrian Marino, *Jurnalul lui Macedonski,* în *Steaua,* XVI, 3, martie 1965, p. 70.)

(p. 200) **RONDELUL DE AUR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 6 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1 iunie 1916".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 29, 17 iulie 1916, p. 5, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria III, numerotat VI, datat: „1916, 1 iunie". Republicat în *Flacăra,* V, 42, 30 iulie 1916, p. 503, cu același supratitlu; *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 6—7, cu același supratitlu, datat: „1916, 1 iunie"; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 13—14, datat: „Iunie 1916".

(p. 200) **RONDELUL LUNEI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 7 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, mai 31".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 29, 17 iulie 1916, p. 5, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria II, numerotat V, datat: „1916, 31 mai". Republicat în *Flacăra,* V, 42, 30 iulie 1916, p. 503, același supratitlu; *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 7, același supratitlu, datat: „1916, 31 mai"; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 15—16, datat: „1916, mai 31".

(p, 201) **RONDELUL CRINILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 8 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, iunie în 3".

Publicat în *Universul literar,* XXII, 29, 17 iulie 1916, p. 5, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria II, numerotat VII, datat: „1916, 3 iunie". Republicat în *Flacăra,* V, 42, 30 iulie 1916, p. 503, același supratitlu ; *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 7, același supratitlu, datat: „1916, 3 iunie"; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 17—18, datat: „1916, iunie 3".

(p. 201) **RONDELUL ȚIGANILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 9 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, iunie în 4", dedicat: „în memoria lui Mircea Demetriad".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 32, 7 august 1916, p. 5, fără dedicație, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria III, numerotat IX, datat: „1916, iunie 9", însoțit de nota: „z\cest rondel este o variantă a două strofe ale mele din *Excelsior".* Republicat în *Flacăra,* V, 44,13 august 1916, p. 523, același supratitlu, fără dedicație; *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 7, același supratitlu, aceeași dedicație, însoțit de nota: „O variantă a acestui rondel se află în *Excelsior"; Poema rondelurilor,* 1927, p. 19—20, datat: „1916, iunie".

O notă a ms., reprodusă în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 19, precizează: „Acest rondel e o variantă a unei poezii a mea din *Excelsior".* Poezia în cauză este *Țiganii,* dedicată „lăutarilor noștri", publicată în *Literatorul,* XI, 3, 1890, reprodusă în *Lumina,* I, 5, 9 aprilie 1894, și de aici în *Biblioteca română,* 12 martie 1895, *Excelsior,* 1895 și 1897, unde este dedicată: „Lui Mircea Demetriade", datată: „1890". Față de versiunea din *Excelsior* și *Ilustrația neamului nostru,* I, 2-3, april-mai 1915, p. 2, ulterioară, cu aceeași dedicație, pe care o reproducem mai jos (redusă la două versuri și un refren, în total 9 versuri):

Țiganii merg fără-ncetare,
Nu știu nici ei cînd au plecat,
Dar lumea largă o străbat,
împinși de-o vecinică chemare.

De cînd se știu, s-au pomenit
Cu galbeni ochi pierduți în zare
Și s-au tot dus cu mic cu mare,
Ș-au tot născut ș-au tot murit;

Țiganii merg fără-ncetare,

textul din *Literatorul,* 1890, avea 4 versuri in plus, care constituiau prima strofă a poeziei:

Tot orizontul e coprins
De-o albicioasă încetare
Şi-ncet se cerne-o burniţare,
Din cerul trist, de soare stins.

O temă identică la Albert Glatigny: *Les bohimiens;* Baudelaire: *-Bokimiens en voyoge* etc.

Despre Mircea^jDemetriad, discipol statornic, Macedonski s-a exprimat în repetate rînduri într-un stil deosebit de admirativ. Este *Un poet mare (Forţa morală,* I, 2, 4 noiembrie 1901, p. 8), un boem pitoresc în tot cazul, evocat într-un portret citabil:

„Fiu al unui artist dramatic de înaltă valoare şi de un entuziasm superb: barbă neagră, creaţă şi scurtă. Uneori o rade, şi ar întineri dacă ar putea să întinerească mai mult. Ochi negri, mici, dar vii. Brun ca un grec insular. Şi poet, — poet adevărat. Dar cît a luptat cu versul, cu limba, cu concepţiunea, cu exprimarea concepţiunii în o formă estetică. Şi cît luptă încă. Mai presus cu totul de mulţime; totuşi, complăcîndu-se în mijlocul ei. Mircea Demetriade în cafeneaua Kiibler e fermecător. Vocea i s-aude; din stradă. Glumeşte, rîde, e acerb, e vehement, paradoxal cum sunt foarte rari, entuziast, dar şi *blagueur* — cum zice francezul— sau *moftangiu* — cum zice românul. Rău la suflet nu e, deşi sfîşie pe adversari, şi cîteodată pe prieteni. îi plaee sa născocească atîtea cîte sunt în lună şi în stele, şi apoi să rîdă în socoteala celor care îl cred. Ziua lui începe de la 3 după amiază. Pînă atunci, doarme. Se cam codeşte |de poliţie, deşi e revoluţionar mare. în fondul fondului, însă, nu-i e frică de nimic.

Ga instrucţiune nu pot să stea alături cu el decît prea puţini. E aproape un erudit. A citit pe clasici şi pe moderni, iar în ştiinţă, ce n-a citit ghiceşte prin geniul său. Poezia sa e înaltă. Banalul e cu îngrijire evitat. Uneori, forma lui e prea încîlcită, dar cu cît trece, cu atît dispare şi acest defect. Versurile lui coprind pietre scumpe. E un poet al coloarei şi al pasiunei. Contemporanii, în genere, nu-1 înţeleg, nu-1 preţuiesc. Deci e pe culme şi dintre cei mari.

Stradivarius"

Lui Mircea Demetriad, Macedonski îi închină şi un studiu, rămas neterminat *(Forţa morală,* II, 10—12, 6—20 ianuarie 1902), fiind poetul său român „preferat" (ancheta revistei *Litere şi arte,* I, 5, 14 mai 1903). în sprijinul pieselor discipolului său, poetul va dezlănţui o campanie întreagă: *Stagiunea cea mare (Rampa,* I, 292, 10 octombrie

1912) etc. La rîndul său, Mircea Demetriad face elogiul maestrului într-un stil ca acesta: „personalitate zdrobitoare", „păgîn rătăcit într-o societate de sclavi", „vrăşmaşul legii piticilor" etc. *(Oprefaţă,* în *Observatorul,* I, 129, 16 aprilie 1903).

(p^ 202) **RONDELUL CERCETAŞILOR**

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 22, 29 mai 1916. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 21—22, nedatat.

Reprodus din *Poema rondelurilor;* ms. 6.095, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, nu conţine acest rondel.

(p 202) **RONDELUL PLECĂREI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 10 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, iulie în 4".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 32, 7 august 1916, p. 5, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria III, X, datat: „1916, iulie 2". Republicat *în Flacăra,* V, 44,13 august 1916, p. 523, acelaşi supratitlu, nedatat; *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 7, acelaşi supratitlu, datat: „1916, 4 iulie"; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 23—24, datat: „1916, iulie 4".

Este posibil ca Macedonski să-şi fi amintit, compunînd acest rondel, do celebrul *Rondel de Vadieu* de E. Haraucourt, poet bine cunoscut (Aristarch, *Haraucourt, Lumina,* I, 36, 20 mai 1894): „Partir, c'est mourir un peu".

(p. 203) RONDELUL ORAŞULUI DIN INDII

Textul de bază în ms. 6.095, p. 11 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1918, octombrie (supt ocupaţiune)", cu titlul *Rondelul oraşului din Indii.*

Publicat în *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 7, cu titlul *Rondel asupra unui oraş din Indii,* datat: „1918, oct.". Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 25—26, datat: „1918, octomvrie", cu titlul definitiv *Rondelul oraşului din Indii.*

Reprodus din ms., unde la cuvîntul „spart", v. 1, există următoarea notă a poetului, reprodusă şi în volumul *Poema rondelurilor,* p. 25:

„Pentru cei care nu sunt pătrunşi de geniul limbei noastre se lămureşte că forma: «spart a fost oraşul » e curat populară. Astfel: «spart a fost tîrgul»; ai venit la «spartul tîrgului», etc."

Din împrejurarea că a fost scris „supt ocupaţiune", Mihu Dragomir descoperă în tema rondelului un sens predominant ideologic, care ar exprima revolta poetului împotriva ocupaţiei germane *(op. cit., Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955). în realitate, *Rondelul oraşului din Indii,* a cărui concepere ar putea fi stimulată — este adevărat —• şi de priveliştea unui oraş părăsit, ruinat în oarecare măsură, cum arătau Bucureştii sub ocupaţia germană, evocă mai curînd o temă existentă în literatura parnasiană şi simbolistă pe care Macedonski •o frecventează.

în Villiers de l'Isle-Adam *(Souvenirs occultes, Contes cruels),* autor din care Macedonski citează şi chiar traduce *(De pe culmea vieţii: Chinul prin speranţă,* în *Literatorul,* nr. 1,15 decembrie 1892, p. 11—12, cf. *La torture par l'esperance, Nouveaux contes cruels),* găsim aceeaşi privelişte a unei „cetăţi moarte": ruine — „porfiruri" la Macedonski — copleşite de vegetaţie luxuriantă, sub un soare orbitor, „într-a soarelui magie", cum spune şi poetul. O poezie *La citi morte,* în volumul *Âme nue* (1885), citit de Macedonski, are şi Edouard Haraucourt (Aristarch, *Haraucourt, Lumina,* I, **36,** 20 mai 1894). O *Viile morte,* Ia Albert Samain *(Du jardin de Vinfante).* Cf. şi Jacques Bousquet, *Les Themes dureve dans la litteraturc romantique,* Paris, Marcel Didier, 1964, p. 301—303.

(p. 203) **RONDELUL MORII**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 12 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, iunie în 6".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 32, 7 august 1916, p. 5, cu supratitlul *Poema rondelelor,* seria III, numerotat VIII, datat: „1916, iunie 6". Republicat în *Flacăra,* V, 44, 13 august 1916, p. 523, acelaşi supratitlu, nedatat; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 27—28, datat: „1916, iunie 6".

Imaginea morii părăsite este evocată de Macedonski şi în poezia *Prietenie apusă* din volumul *Excelsior* (v. ediţia de faţă, voi. II, p. 70-71).

{p. 204) **RONDELUL CONTIMPORANILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 13 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „22 aprilie 1919".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 29—30, datat: „22 aprilie, 1919".

Textul acestui rondel se păstrează şi într-un alt ms. autograf, Muzeul literaturii române, nr. 5.389, datat: „22 apr[ilie]/4 mai 1919".

Un *Sonet contimpuranilor mei,* exprimînd un dezgust analog, a scris şi I.L. Caragiale *(Ghimpele,* XVII, 25, 20 iunie 1876; *Opere,* 3, Buc, E.P.L., 1962, p. 434, 786).

arîea Hesten^

P O E 2 i î

cu o prefsp

it **O. SALACTION**

BUCUREŞTI

1923

J> 3 *ffi* 3

Cartea nestematelor, 1923, coperta.

(p. 204) **RONDELUL MEU**

Publicat în *Țara românească,* I, 4, 1 iunie 1916, cu titlul *Rondel stingaci,* datat: „1916, 16 mai". Republicat sub titlul *Rondelul meu* în *Cartea nestematelor,* 1922, p. 21—22, aceeaşi dată; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 31—32, datat: „1916, mai 16".

Reprodus după *Poema rondelurilor,* 1927; ms. 6.093, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, nu cuprinde acest rondel.

(p. 206) RONDELURILE CELOR PATRU VÎNTURI

în ms. 6.095, p. 14 r. (pe v. sumarul *Rondelurilor celor patru vînturi),* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, acest titlu este urmat (p. 15 r.) de dedicația:

„Ion G. Duca a zis într-un interviu:

Adevăratul nostru viitor stă in strălucirea dezvoltării noastre artistice, literare şi ştiințifice. Gîndva am numit acest viitor un vis. Azi, după înfăptuirea României mari, el e o realitate *(Izbinda,* de Ia 20 apr. 1919).

Aceste cuvinte ale mtîiuiui ministru al instrucțiunei publice pe care 1-a avut România mare trebuiesc să fie îndrumătoare ale viitorilor capi ai acestui departament.

Lui Ion G. Duca,

închin acest sir de rondeluri noui.

A.M."

O explicație a acestei dedicații putem găsi şi in faptul că, în calitate de ministru al instrucțiunii publice, I.G. Duca arătase oarecare interes pentru Macedonski, pe care-1 ajută. Poetul ofertase „Casei şcoalelor" un *Tratat de versificare* („Cu adînc respect ofer proprietatea totală şi definitivă a acestei lucrări cu lei 5.000"), din care I.G. Duca aprobă 1.000 lei la 9. V. 1915, 500 lei la 4. VII. 1915 şi 600 lei la 12. V. 1916 (Arhivele Statului, Fond „Casa şcoalelor", dosar nr. 179/1915, p. 126, 146; dosar 898/1916, p. 75). Desigur că este vorba de reluarea vechilor sale studii din *Vestea* (1878) şi *Literatorul* (1880—1882), despre *Arta versurilor.*

(p. 206) **RONDELUL CUPEI DE MURANO**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 16 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste Romînia, datat: „1919, aprilie în 21".

Publicat în *Po?ma rondelurilor,* 1927, p. 33—34, datat: „1919, aprilie în 24". Republicat în *Cartea nestematelor,* 1922, p. 13—14, aceeaşi dată, dedicat: „Lui Ion G. Duca"; *Roata norocului,* nr. 2,

1 iulie 1928, însoţit de dedicaţia: „Lui Ion G. Duca închin acestrondel", datat: „1919, aprilie 24".

(p. 206) **RONDELUL PRIVIGHIETOAREI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 17 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, aprilie în 24".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 35—36, datat: „1919, aprilie în 24".

(p. 207) **RONDELUL TRECUTULUI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 18 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, martie în 26".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 37—38, nedatat.

Atît în ms. 6.095 cît şi în voi. *Poema rondelurilor,* p. 37, următoarea notă: „Moşii ale mamei poetului (Dolj), unde el şi-a petrecut copilăria".

Acest peisaj natal obsedează, cu o notă de idilic, memoria afectivă a lui Alexandru Macedonski. De aici şi evocările repetate: *Reîntoarcerea, Oltul,* 1,12, 24 decembrie 1873, p. 93; *Mîngîierea dezmoştenitii, Literatorul,* I, 25, 10 august 1880, p. 385—3S7 (v. nota în ediţia de faţă, voi. I, p. 412—413); *Egloga,* I, dintr-un proiectat ciclu de *Amărâzene,* ulterior abandonat *(Opere,* I, *Poezii,* ed. Tudor Vianu, p. XXIX).

(p. 207) **RONDELUL OGLINDEI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 19 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, apr. 5".

Publicat în *Universul literar,* XXXVI, 36, 17 octombrie 1920, p. 563, datat: „1919, apr. 5". Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 39—40, datat: „1919, aprilie 5".

(p. 208) **RONDELUL DOMNIŢEI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 20 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, aprilie în 6".

Publicat în *Universul literar,* XXXVI, 6, 15 februarie 1920, p. 86. însoţit de un „desen de pictorul Solaro", datat: „1919, aprilie 6". Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 41—42, datat: „1919, aprilie 6".

In ms. 6.095, acest rondel este însoţit de următoarea notă, reprodusă şi în *Poema rondelurilor* (p. 41):

„Balta Craioviţa este lîngă Craiova. Legenda spune că unde se află această baltă a fost întîiul oraş cu numele de Craiova. Şi tot dupe legendă, în noaptea Paştilor, se aud clopotele sunînd în fundul apei etc".

în *Universul literar* (1920) nota are o redactare puţin modificată.

Pe aceeaşi pagină a ms. 6.095, stînga sus, desen în peniţă de Solaro, soţia lui Alexis Macedonski, în stil de frescă, decupat din *Universul literar* (1920).

(p. 208) **RONDELUL ORAŞULUI DE ALTĂDATĂ**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 21 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, aprilie în 20".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 43—44, datat: „1919, aprilie în 20".

înrudit ca temă şi atmosferă cu *Rondelul oraşului mic, Rondelul oraşului de altădată* trădează una din obsesiile spiritului poetului: regresiunea spre un liman fericit, asociată adesea imaginii copilăriei inocente, cadru idealizat în spirit afectiv-romantic. Această imagine se conturează, din ce în ce mai precis şi mai insistent, pe măsură ce împrejurările existenţei, tot mai agitate şi cu perioade de mari lipsuri, determină la Macedonski — prin contrast şi ca o compensaţie — o întoarcere spre trecutul vieţii sale, fericită şi neştiutoare de griji, din copilărie. Pentru fiul de oameni bogaţi, boieri cu moşii, ulterior săracit, care a fost poetul, o astfel de optică este foarte explicabilă. Dar ea are efectul de a-i altera şi, în cele din urmă, chiar a-i falsifica viziunea socială, Macedonski făcîndu-şi despre societatea românească din perioada copilăriei o concepţie cu totul idealizată: armonie socială, bunăstare şi fericire generală în toate clasele.

[p. 209) **RONDELUL ORELOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 22 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, apr. în 24", cu un moto:„Omnia vulnerant, ultima necat".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 45—46, acelaşi moto, datat: „1919, aprilie în 24".

O notă a ms. 6.095 reprodusă şi în *Poema rondelurilor* (p. 45), lămureşte şi traduce motoul rondelului: „Inscripţie medievală împrejurul unui cadran de ceasornic: «Toate rănesc, ultima omoară»".

Este un dicton care a preocupat şi anterior pe Macedonski, dovadă acest:

Epigraf

Inscripţie pentru un orologiu
Vulnerant omnia, ultima necat

De ore n-ai scăpare
Cît viaţa te-nfăşoară, —
Rănesc fiecare,
Iar ultima omoară.
(Pleiada, nr. 1, 1904, p. 10).

(p. 209) **RONDELUL AJUNGERII LA CER**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 23 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, mai 1".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 47—48, datat: „1919, mai 1".

(p. 210) **RONDELUL CTITORILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 24 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, mai 25".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 49—50, datat din eroare: „1919, mai în 5". Republicat în *Viaţa românească,* XXIX, 4—5, april-mai 1937, p. 87: *Două rondeluri necunoscute ale poetului Macedonski,* reprodus, în revistă, după registrul M-rei Ţigăneşti, unde Macedonski pare să-1 fi compus şi transcris cu prilejul ultimei sale vizite.

Atît ms. 6.095, cît şi textul din volumul *Poema rondelurilor* (p. 49) au următoarea notă la cuvîntul „ruje":

„Ruje e termen oltenesc: «are două ruje în obraz». E egal cu două roze şi egal cu franţuzescul: *rouge."* De fapt, cuvîntul de origină slavă, înseamnă floare roşie de măcieş.

(p. 210) **RONDELUL COROANELOR NEPIERITOARE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 25 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iulie în 23".

Publicat în *Ilustraţia neamului nostru,* V, 7, ianuarie 1920, p. 4, datat: „1919,10/23 iulie". Republicat în *Poema rondelurilor,* p.51 — 52, datat: „1919, iulie în 28".

(p. 212) RONDELURILE ROZELOR

în ms. 6.095, p. 26 r. (pe v. sumarul *Rondelurilor rozelor)*, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, întregul ciclu este dedicat: „Lui Ion Pillat".

Asupra legăturilor poetului cu Ion Pillat, v. nota la volumul *Flori sacre,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 349 — 351.

(P- 212) **RONDELUL ROZELOR CE MOR"**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 27 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1916, mai în 18".

Publicat în *Universul literar,* XXXII, 24, 12 iunie 1916, p. 3, cu titlul *Rondelul rozelor,* supratitlu *Poema rondelelor,* serial, numerotat I, datat: „1916, mai în 18". Republicat în *Literatorul,* XXVI, 26, martie 1919, p. 6, cu titlul *Rondelul rozelor,* datat: „1916, mai 18", acelaşi supratitlu; *Poezii alese,* 1921, p. 113—114, dedicat: „Lui Horia Furtună" ; *Poema rondelurilor,* 1927, p. 53-54, datat: „1916, mai în 18".

(P- 212) **RONDELUL LUI SADI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 28 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, martie în 23".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 55—56, datat: „1919, martie în 23".

în ms. 6.095, următoarea notă, reprodusă si în *Poema rondelurilor* (p. 55)

„Saadi, mare poet persan. Autor al poemei *Gulistan."*

Probabil că Macedonski a citit această „poemă" fie în traducerea N. Semelet, *Gulistan ou le Parterre-de-fleurs* (Paris, 1834), fie în aceea a lui Ch. Defremery: *Gulistan ou le Parterre de roses* (Paris, 1858). Ca şi N. Semelet, Macedonski ortografiază numele poetului persan „Sadi".

(p. 213) **RONDELUL ROZELOR DIN CIŞMEGÎ**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 29 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iunie în 16".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, cu titlul *Rondelul rozelor din Cişmigiu* (dat probabil de editor), p. 57—58, datat: „1919, iunie în 16". Aici în loc de *pembe* (v. 1.) apare cuvîntul *lila.*

în ms. 6.095, care păstrează forma *Cişmegi,* următoarea notă reprodusă şi în volumul *Poema rondelurilor* (p. 57):

„Admirabilul maestru-grădinar, care a dat Cişmegiului noul său desen şi a făcut plantaţiunile de roze, ce l-au schimbat într-o minune fără seamăn în Europa, se numeşte Repon, e german de origină şi, în urma evenimentelor din 1916, a fost înlăturat. Ar trebui readus cu onoare în capul serviciului său — A.M.—"

După Tudor Vianu *(Opere,* I, *Poezii,* p. 446), Macedonski „transcrie greşit numele Rebhuhn".

v. 1: *pembe* — roşu-deschis (turcism).

în legătură cu acest cuvînt, pentru care Macedonski are o afecțiune? specială, următoarea precizare anterioară, unde se arată de ce *pembe*-este de preferat lui *trandafiriu* şi *rose:*

„Părerea noastră este că expresiunea *pembe,* pe lingă faptul că nu este nume de floare, ci nume de nuanţă, este prea armonioasă pentru a fi meritat pe drept să fie gonită din limbă.

Prin grecescul *trandafiriu,* cît şi prin franţuzescul *rose,* nu s-a făcut decît a se aduce o confuziune de care putem fi scutiţi...

Să nu se spună că pentru a înlocui pe *pembe* putem să luăm pe *roz* de la latinescul *rosa,* deoarece rosa nu se aplică de loc în latineşte ca determinant al nuanţei trandafirului" *(Studii asupra limbei,* I,. *Trandafiriu,* în *Literatorul,* nr. 1, 1884, p. 12—13).

Ulterior, Macedonski va înlocui pe *pembe* prin cuvîntul *lila,* cart-apare în *Poema rondelurilor* (1927).

(p. 213) **RONDELUL MARILOR ROZE**

Textul de bază in ms. 6.095, p. 30 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iunie în 14".

Publicat în *Universul literar,* XXXVI, 6, 15 februarie 1920, p. 86, datat: „6 aprilie 1919". Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927,. p. 59—60, datat: „1919, iunie în 14".

(p. 214) **RONDELUL BEAT DE ROZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 31 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iunie în 18".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 61—62, datat: „1918, iunie în 18".

Ca şi în cazul rondelelor anterioare, care evocă silueta poetizată a poetului persan Saadi, şi acest rondel trădează anume reminiscenţe (dacă nu chiar obsesii) din *Gulistan.* Aici, în *Rondelul beat de roze,* întîlnim chiar o imagine identică: „Lorsque je fus arrive, l'odeur des roses m'enivra tellement, que le pan de ma robe m'echappe de la main" *(Gulistan ou le Parterre-de-fleurs* de Cheich Moslih-Eddirt Sadi de Chiraz traduit litteralement sur l'edition autographique du texte publie en 1828, par N. Semelet, Paris, 1834, p. 30). Cu „beţia de roze", poezia română se întîlnise şi mai înainte de Macedonski, prin Al. Depărăţeanu *(Doruri şi amoruri,* XLIV):

„în darn, îmi surîd rozele, din care cu beţie,
Poetul odaliscelor, Hafiz, bea poezie..."

(p. 214) **RONDELUL CASCADELOR DE ROZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 32 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iunie 17".

Publicat în *Cele trei Crişuri,* I, 10, 15 octombrie 1920. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 63—64, datat: „1919, iunie în 17"; *Viaţa românească,* XXIX, 4—5, april — mai 1937, p. 87: *Două rondeluri necunoscute ale poetului Macedonski,* reprodus, în revistă, după registrul M-rei Ţigăneşti, unde poetul l-a transcris cu prilejul ultimei sale vizite.

(p. 215) **RONDELUL PRIVIGHIBTOAREI ÎNTRE ROZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 33 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, aug. în 14".

Publicat în *Universul literar,* XXXVI, nr. 32, 19 septembrie 1920, p. 499, datat: „1919, aug. în 14", cu menţiunea „inedit". Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 65—66, datat: „1919, august în 14".

Un alt ms. autograf, scris cu creionul, cu aceeaşi dată (1/14 august 1919), în păstrarea poetului Mihail Celarianu, are ca număr de ordine al ciclului respectiv: VIII. Text identic cu ms. 6.095; neînsemnate deosebiri de punctuaţie.

(p. 215) **RONDELUL ROZELOR DE AUGUST**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 34 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iulie în 23".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 67—68, datat: „1919. iulie în 23".

Faţă de ms. 6.095, într-o variantă semnalată de Mihu Dragomir tot după ms. *Poemei rondelurilor* (II), fost în posesia sa *(op. cit., Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955), primele două versuri ale ultimei strofe apar într-o altă redactare:

Zadarnic tăcutul mormînt
Pîndeste simţirile mele.

(p. 216) **RONDELUL ROZEI CE ÎNFLOREŞTE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 35 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. în 27".

•Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 69—70, datat: „1919, decembrie în 27".

(p. 216) **RONDELUL LUI SADI IEŞIND DINTRE ROZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 36 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. în 28".

Publicat în *Cartea nestematelor,* 1922, p, 19—20. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 71—72, datat: „1919, decembrie în 28".

în ms., notă reprodusă şi în volumul *Poema rondelurilor,* p. 71, unde se precizează că *Gulistanul* este „cea mai celebră poemă a lui (Saadi): *Grădina rozelor".* Şi aici o imagine identică: Saadi, adormit în grădină, se trezeşte într-o profuzie de flori. Meditînd Ia deşteptare despre efemeritatea vieţii florale, i se naşte ideea de a scrie *Grădina florilor,* operă durabilă, din care vîntul toamnei nu va smulge-o foaie (Saadi, *op. cit.,* p. 35).

De notat, ca simplă coincidenţă, că Marceline Desbordes-Valmore (1785—'1859) are şi ea o poezie: *Les roses de Saadi.*

(p. 218) RONDELURILE ROZELOR DE AZI ŞI DE IERI

Suprimarea acestui ciclu din *Poema rondelurilor* şi includerea sa în ciclul precedent *Rondelurile rozelor* (Tudor Vianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 443) nu se justifică nici prin raportare la ms. I al *Poemei rondelurilor,* reprodus în ediţia din 1927 a *Poemei rondelurilor,* care păstrează aceeaşi compartimentare, nici prin conţinutul ms. original, existent (II) pe care-1 reproducem (cf. nota la *Poema rondelurilor,* în ediţia de faţă, voi. II, p. 377 — 378). Aici, *Rondelurile rozelor de azi şi de ieri* figurează, la fel, ca un ciclu aparte, cu subtitlul *Noile rând.(ele) ale rozelor,* şi trebuia să cuprindă mai mult decît cele două rondeluri păstrate, deoarece atît pe verso foii de titlu (p. 37 v.) cît şi în text (p. 40 r.) este lăsat loc gol pentru rondelul nr. 3, prevăzut şi în numerotare, care insă n-a mai fost compus.

(p. 218) **RONDELUL ROZELOR DE AZI ŞI DE IERI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 38 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, 18/5 aprilie".

Publicat în *Flacăra,* VII, 8, 20 ianuarie 1922, p. 113. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 73—74, datat: „1920, aprilie 18/5".

(P- ²¹⁸) RONDELUL NOPŢEI ARGINTATE

Textul de bază în ms. 6.095, p. 39 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „20 apr. 1920".

Publicat in *Flacăra,* VII, 11, 18 februarie 1922, p. 161. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 75—76, datat: „1920, aprilie 20".

(p. 220) RONDELURILE SENEI

în ms. 6.095, p. 41 r. (pe verso sumarul *Rondelelor Senei),* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, întregul ciclu este dedicat: „Lui Ion Foti".

Ion Foti, poet minor, de inspiraţie clasică şi orientală (E. Lovinescu, *Ist. Ut. rom. cont.,* III, *Evoluţia poeziei lirice,* Buc, Ancora, 1927, p. 165—167; Ion Pillat şi Perpessicius, *Antologia poeţilor de azi,* Buc, Cartea românească, 1925, I, p. 215—220), este unul din discipolii de ultimă oră ai lui Macedonski, colaborator la *Literatorul,* seria 1918.

Un articol al său, *Un mare nedreptăţit, Alexandru Macedonski (Universul literar,* XXXII, 29, 17 iulie 1916), va fi mîngîiat cu certitudine sufletul ulcerat al poetului. Mişcat şi de devotamentul arătat ulterior, Macedonski îşi manifestă — probabil — recunoştinţa prin această dedicaţie. Sinceritatea discipolului se va traduce şi după moartea maestrului prin diferite articole elogioase.

(p. 220) RONDELUL ÎNECAŢILOR

Textul de bază în ms. 6.095, p. 42 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, mai în 28".

Publicat în *Ilustraţiunea neamului nostru,* V, 2—3, august—septembrie 1919, p. 1, datat: „15/28 mai 1919", cu menţiunea, în notă, „Din *Rondelurile Senei".* Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 77—78, datat: „1919, mai în 28".

în ms. 6.095, la cuvîntuî *moar* (v. 4), următoarea notă, reprodusă, în parte, şi în volumul *Poema rondelurilor* (p. 77):

„De la franţuzescul *moire.* în româneşte nefiind un termen pentru a numi acest fel de mătase, românizarea se impune; de altminteri, *taffetas,* din care noi am făcut *tafta,* a fost luat şi el de francezi de la persani".

Imaginea Senei, purtătoare de cadavrele sinucigaşilor, fusese evocată, mai înainte, şi de Charles-Adolphe Cantacuzene în *Villes (Les sourires glace's,* Paris, Perrin, 1896):

„J'aime Paris pour sa cynique turbulence
D'ou l'on peut â jamais disparaître sans bruit;
Oii la Seine charrie ennui le brouillard dense
Les cadavres de ceux que le lux seduit."

Mai înainte, la Paul Verlaine *(Nocturne parisien, Poemes Saturniens,* 1866), aceeaşi imagine a Senei:

„...emportant vers tes havres
Tes cargaisons de bois, de houille et de cadavres!"

care va fi reluată şi de Ion Minulescu în *Romanţe pentru mai lîrziu, Pe Dunăre,* cu moto chiar din Verlaine.

în *Ilustraţia neamului nostru* (1919), *Rondelul înecaţilor* este însoţit de o notă redacţională:

„Unii critici şi detractori susţin că d-l Alexandru Macedonski ar fi mort de mai bine de 30 ani. Noi însă l-am găsit încă în plină vigoare sufletească şi producţie literară; ca urmare, e că are acum de dat la iveală, pe lîngă atîtea opere nemuritoare produse, un volum: *Rondelele Senei.* ;

Revista noastră îşi face cinstea, ţinînd seamă de personalitatea artistică a maestrului, ca o dată cu portretul d-sale să-i publice şi unul din cele mai frumoase dintre rondele: *Rondelul înecaţilor,*. vădita probă a prodigioasei munci a poetului român, care a făcut faima atît la noi, cît şi prin revistele şi ziarele franceze, cu frumoase pagini din *Bronzes* şi *Calvaire de feu* etc, etc."

(p. 220) **RONDELUL FLORILOR DE LUNĂ**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 43 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, mai în 29".

Publicat în *România nouă literară şi artistică,* II, 30, 28 august 1921. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 79—80, datat: „1919, mai în 29".

(p. 221) **RONDELUL PARISULUI IAD**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 44 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, mai în 17".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 81—82, datat: „1919, mai în 17".

Alt ms. autograf, cu supratitlul *Rondelurile Senei,* III, semnat, datat: „1919, 31/17 mai", cuprinzînd un text identic, la Muzeul literaturii române, nr. 5.390.

(p. 221) **RONDELUL DEZASTRULUI MONDIAL**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 45 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, iunie în 27".

Publicat în *România nouă literară şi artistică,* II, 26, 31 iulie 1922. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 83—84, datat: „1919, iunie în 27".

Titlul iniţial al acestui rondel (cf. şi Mihu Dragomir, *op. cit., Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955) este *Rondelul norilor de la orizont.*

(p. 222) **RONDELUL URIAŞULUI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 46 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, sept. în 18".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 85—86, datat: „1919, septembrie în 18".

(p. 222) **RONDELUL TICĂLOŞIILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 47 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. în 30".

Publicat în *Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955, de Mihu Dragomir: *Rondeluri inedite ale lui Macedonski* (primele două strofe).

în întregime se publică, după ms. 6.095, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, pentru întîia dată, în ediţia de faţă.

Pe lista rondelurilor lui Macedonski, transcrisă de Ana Macedonski în vederea ediţiei definitive (Muzeul literaturii române, achiziţii recente, necatalogate), *Rondelul ticăloşiilor* lipseşte.

Ţinuta evident satirică a acestui rondel trebuie raportată la repulsia pe care anume moravuri pariziene a insuflat-o poetului cu prilejul şederii sale în capitala Franţei, în perioada 1911—1913. De aici Macedonski pleacă cu un dezgust iremediabil pentru Franţa „burgheză", „a stăpînilor de baruri şi de case de toleranţă din Paris" *(In faţa războiului,* în *Universul literar,* 17 august 1914). *Rondelul ticăloşiilor* traduce tocmai această indignare de ordin social şi etic.

(p. 223) **RONDELUL ÎNĂLŢIMILOR**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 48 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec în 30".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 87—88, datat: „1919, decembrie în 30".

(p. 223) **RONDELUL FRANŢEI BURGHEZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 49 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „4 ianuarie 1920".

Publicat în *Gazeta literară,* II, 7, 17 februarie 1955, de Mihu Dragomir, în cadrul articolului *Rondeluri inedite ale lui Macedonski.*

Departe de a conţine „invective care sună straniu", aşa cum au considerat editorii anteriori, care au ezitat chiar să-1 tipărească (Tudor Vianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 443), *Rondelul Franţei burgheze* reflectă poziţia de totdeauna a lui Macedonski faţă de burghezie, neîntrerupt şi violent ostilă. Această atitudine constituie la poet una din orien-

țările sale ideologice fundamentale, firul roșu al întregii sale satire și critici sociale, relevate încă din prima fază a *Literatorului:*

„în curînd a nu fi abonat la *Literatorul* (trebuie) să devie ceva ridicol și un semn de *burtă-verdism" (Cronica,* în *Literatorul,* I, 13, 13 aprilie 1880).

Este o reacție tipic „artistă", exprimînd neaderența unei întregi categorii de scriitori, străini și români, la valorile și ierarhia lumii burgheze, curentă în a doua jumătate a secolului al XlX-lea. în cazul lui Macedonski, ea se va dubla de un dezgust neacoperit pentru ascensiunea burgheziei române, pe ruinele unei părți din boierime, care sărăcește și decade, asemenea familiei sale și lui personal.

După 1913, această ostilitate, mereu exprimată, sporește, și ea are ca obiect în special Franța „burgheză", în societatea căreia poetul vede, prin experiență directă, nu fără unele elemente subiective, mai ales decadență, corupție, devirilizare, aspecte negative, bine disociate totuși de valorile permanente ale culturii franceze. în perioada neutralității, el va face de aceea declarații în care se simte o sinceră indignare afectivă:

„Sunt filo-francez, dar al unei alte Franțe, iar nicidecum al celei de azi, — o Franță a pîntecului burghezimei" *(în fața războiului,* în *Universul literar,* 17 august 1914).

Poetul dă expresie acestor convingeri, cu și mai multă putere, în publicația sa *Cuvlntul meu* (1915). Cît privește jurnalul său intim, *Războiul țării* (august 1916), publicat de noi *(Steaua,* XVI, 3, martie 1965, p. 67—80), textul trădează la tot pasul repulsia lui Macedonski față de burghezia franceză, care nu se va reabilita în ochii săi nici prin victoria din 1918.

După război el continuă să deteste plutocrația și pseudodemocrația franceză *(Noul suflet,* ms. autograf inedit, Muzeul literaturii române, nr. 9.183), și această stare de spirit prezidează și la compunerea *Rondelului Franței burgheze,* care exprimă poziția sa definitivă.

A interpreta această ostilitate, oricît de egocentric ar fi fost Macedonski, numai prin faptul că n-a obținut succesul literar parizian visat și că Sarah Bernard nu i-a jucat *Le fou?,* înseamnă a ignora întreaga sa orientare ideologică, structural antiburgheză. Cu mentalitatea, ierarhia și valorile acestei clase, el nu s-a putut acomoda niciodată și, într-un sens, drama existenței sale este tocmai faptul că:

„M-am născut în niște zile cînd tîmpita burghezime,
Din tejghea făcînd tribună, legiune de coțcari,
Pune-o talpă noroioasă pe popor și boierime,
Zile cînd se-mparte țara în călăi și în victime
Și cînd steagul libertății e purtat de cîrciumari."

Despre *Noaptea de ianuarie,* unde figurează aceste versuri, cf. nota în ediția de față, voi. II, p. 306-309.

(p. 224) **RONDELUL DUMINICILOR DE LA BELLEVUE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 50 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, ian. în 9".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 89—90, datat: „1920, ianuarie în 9".

în ms. 6.095, următoarea notă, parțial reprodusă și în volumul *Poema rondelurilor* (p. 89):

„Bellevue, pe Sena, lîngă Paris. Pozițiune foarte pitorească. Maluri înalte. Funicular. în general, țărmii Senei pană la Sevres sunt o minune. Insule de toată frumusețea. O mică Elveție."

(p. 224) **RONDELUL SFIRȘITULUI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 51 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, ian. 17".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 91—92, datat: „1920, ianuarie în 17".

Citarea lui Dante, obsesia imaginilor de infern îndreptățesc raportarea întregului ciclu al *Rondelurilor Senei* la „infernul dantesc" (G. Călinescu, *Istoria literaturii române, compendiu,* Buc, 1946, ed. a Il-a, p.206).Macedonski este cunoscător al operei lui Dante, citită în original în ediția Eugenio Camerini *(La Divina Commedia di Dante Alighieri,* con note tratte dai migliori commenti per cura di..., Edizione stereotipa, Milano, Sanzogno, 1890), după cum ne informează notele extrase în faza de pregătire a piesei *Moartea lui Dante Alighieri,* copiate de Ana Macedonski, în posesia noastră (Adrian Marino, *Cind Macedonski citea pe Dante* *Viața Românească,* XVIII, 11, noiembrie 1965, p. 84—87). Dar și înainte de această perioadă, citatele din Dante sînt destul de frecvente, încă din prima serie a *Literatorului,* îndeosebi în articole: *Curs de analiză critică* (1881) și *Arta versurilor* (1878—1882). Aici ele servesc drept demonstrație estetică. Ulterior, cînd psihoza de persecuție invadează pe Macedonski, el va contempla tot mai mult personalitatea lui Dante, simbolică pentru soarta geniului, imagine cu care în cele din] urmă poetul se identifică (v. și nota la poezia *Ocnele,* în ediția de față, voi. I, p. 409).

înms. 6.095, p. 52 r. (pe v. sumarul *Rondelurilor de porţelan),* Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, întregul ciclu este dedicat: „Lui D. Nanu".

Macedonski, care-şi cultivă discipolii prin dedicaţii afective, nu uită la bătrîneţe nici pe D. Nanu, vechi admirator al său. Recenzent elogios al volumului *Bronzes (Viaţa nouă,* I, 5, 3 aprilie 1898), D. Nanu este simpatizat pînă acolo încît poetul are intenţia să-i traducă în franţuzeşte versuri, proiect care scoate discipolului strigăte de entuziasm. Acesta nu-şi poate imagina ce va deveni poezia sa „forjată în noul tipar ce-l modelează piramidalul autor al *Bronzurilor.* Un vultur... a avut fantezia să ridice în imperiul spaţiului său pe un biet colibri." Dar afinităţi reale între poezia clasicizantă a lui D. Nanu şi spiritul poeziei macedonskiene nu existau, de unde şi aceste îndoieli:

„Tot cuget şi nu-mi pot închipui cît de mari trebuie să fie dificultăţile ca să transformaţi rigidul meu vers de fier în subtilul aliaj al aurului simbolist."

(Scrisoarea lui D. Nanu, din 4 iunie 1898, inedită, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Fondul Macedonski S———).

XXX

Rondelurile de porţelan pun, prin ineditul exotic al inspiraţiei, problema izvoarelor lui Macedonski, cu neputinţă de rezolvat definitiv în lipsa indicaţiilor precise. Totuşi, ţinînd seamă de orientarea lecturilor poetului şi de curentele epocii, se pot face anume ipoteze, cu un coeficient destul de mare de probabilitate.

Esenţa întregului ciclu este parnasiană, şi în această direcţie trebuie căutate sugestiile hotărîtoare, începînd cu precursorul curentului Theophile Gautier, poet pe care Macedonski îl cunoaşte bine şi despre care şi scrie (Aristarch, *Thâophile Gautier,* în *Lumina,* 1,16, 26 aprilie 1894). La acestea, „japonezeriile" şi „chinezeriile" sînt destul de frecvente, în. .stil minuţios, miniatural, de bibelou, aşa cum vor fi şi „păpuşile" lui Macedonski aşezate în vitrinele cartierului Ioshiwara. Iată un *Sonnet* în care domină albeaţa şi transparenţa porţelanului:

„Pour veiner de son front la pâleur delicate,
Le Japon a donne son plus limpide azur;
La blanche porcelaine est d'un blanc bien moins pur
Que son col transparent et ses tempes d'agate.

Dans sa prunelle humide un doux rayon eclate;
Le chant du rossignol pres de sa voix est dur,
Et, quand elle se leve â notre ciel obscur,
On dirait de la lune en sa robe d'ouate.

Ses yeux d'argent bruni roulent moelleusement;
Le caprice a taille son petit nez charmant;
Sa bouche a des rougeurs de peche et de framboise.

Ses mouvements sont pleins d'une grâce chinoise
Et pres d'elle on respire autour de sa beaute
Quelque chose de doux comme l'odeur du the."

O *Chinoiserie* strecoară de asemenea fineţea porţelanului:

„Celle que j'aime â present, est en Chine;
Elle demeure avec ses vieux parents
Dans une tour de porcelaine fine
Au fleuve Jaune, oii sont les cormorans."

Este imaginea convenţională, estetizată, a Extremului Orient, văzută cu ochi „artişti" de poeţii europeni ai senzaţiilor vizuale, fastuoase, sau minuţios descriptive, de bijutier, gen Heredia, căruia Macedonski îi dedică o poezie din *Bronzes, L'onde rose,* „temoignage de haute admiration" (p. 73). Volumul acestuia, *Les Trophâes,* este bine cunoscut de Macedonski *(Bestituiri ale valorilor literare,* în *Universul literar, nr* 23,5 iunie 1916), şi aici Japonia nu lipseşte *(Le samourai, Le daîmio).* în Theodore de Banville *(La Viile enchanUe, Odes funambulesques)* eroina extrem-orientală, evocată pictural, într-o profuziune de pietre scumpe, este din nou prezentă. Macedonski cunoştea şi acest poet (Aristarch, *Charles Baudelaire, Lumina,* I, 2, 6 aprilie 1894).

Prin antologii măcar, dacă nu direct în volume, Macedonski (anticipat fugitiv de V. Alecsandri: *Mandarinul, Pastel chinez)* putea întîlni şi alţi poeţi, de viziune şi tehnică parnasiană, evocatori în stil pictural ai Extremului Orient, cu pavilioane de porţelan, cu mandarini înveşmîntaţi în mătase brodată, care fumează opiu, cu împărătese-păpuşi, înveşmîntate în rochii de satin, urcînd visătoare pe trepte de jad. Iată, la Louis Bouilhet *(Festons et astragales),* silueta hieratică a literatului *Tou-Tsong:*

„Cest Tou-Tsong le lettre! Tou-Tsong le mandarin!
Le peuple, â son aspect, se recueille en silence,
Quand, sous le parasol qu'une esclave balance,
11 marche gravement au son du tambourin.

D'un tissu bigarre son corps est revetu;
Son soulier brode d'or semble un croissant de lune
Dans sa barbe effilee îl passe sa main brune,
Et sourit doucement sous son bonnet pointu."

Prin văzduh trece pasărea *Tang-Whang-Fung:*

„La fleur Ing-wha, petite et pourtant des plus belles,
N'ouvre qu'â Ghing-tu-fu son calice odorant;
Et l'oiseau Tung-whang-fung est tout juste assez grand
Pour couvrir cette fleur en tendant ses deux ailes."

La Emile Blemont *(Poemes de Chine)* o figurină aeriană, aproape o umbră:

„Sa robe de satin traîne et, tres doucement,
Effleure chaque marche en long baisers qui tremblent;
Le jade et le leger satin blanc se ressemblent.
L'imperatrice rentre en son appartement."

Studiile de mare succes consacrate de E. de Goncourt artei japoneze: *Outamaro* (1891), *Hokusaî* (1896), vor fi contribuit poate şi ele cu ceva prin curentul pe care-l determină, la mirajul mecadonskian[1], stimulat de bună seamă şi prin lectura romanelor „japoneze" ale lui Pierre Loti *M-me Chrysanteme,* 1887, *Japoneseries d'automne,* 1889, aşa cum s-a şi presupus (Tudor Vianu, *Opere,* I, *Poezii,* p. 446). Loti se numără, de altfel, printre admiraţiile literare ale lui Macedonski. Este citat în repetate rînduri, i se consacră articole *(Pierre Loti,* în *V lndipendance roumaine, supplement litteraire,* XVI-e annee, 3~ serie, 30 avril—12 mai 1890). O poezie în *Bronzes* (p. 63) îi este dedicată *(Mai).*

La toate acestea ar fi de adăugat anume studii şi lucrări cu caracter evocator-documentar, de specia lucrării *Le Japon* de Judith Gautier (Paris, Les arts graphiques, 1912) şi mai ales celor ale lui Lafcadio Hearn, nume care circulă şi în publicaţiile noastre *(Absolutio,* 1, 1, 1913). Volumele sale englezeşti *Glimpses of Unfamiliar Japan, Kokoro* nu credem că i-au fost cunoscute direct, dar o traducere *(Le Japon,* Paris, Mercure de France, 1914) nu este de loc exclus să fi atras atenţia lui Macedonski. Gu atît mai mult cu cît Lafcadio Hearn, foarte cunoscut prin cărţile sale despre Japonia, făcea la acea epocă autoritate. La acest autor Macedonski putea găsi informaţii despre „gheişe", despre „muzmee" *(Kimiko,* cap. XV, *Kokoro)* şi în genere despre întreaga atmosferă a *Rondelurilor de porţelan.* De notat că la pasiunea sa japoneză Macedonski îşi converteşte şi fiii, care au, cu toţii, veleităţi literare. Nikita Macedonski, de pildă, scrie poezii *Hai Kai,* „inovaţie a poeţilor japonezi" (Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, Arhiva Alexandru Macedonski, I, ms. 5).

Despre întreaga problemă este de consultat — ca orientare — şi articolul *Cartierul Ioshiwara* de G. Gălinescu *(Vremea,* XV, 723, 1 noiembrie 1943). Se observă aici cu privire la conduita gheişelor că Macedonski „n-a studiat bine chestiunea", în sensul că, în cartierul Ioshiwara, refugiu al plăcerilor distinse, chiar spiritualizate (muzică, teatru), gheişele n-ar aţine calea trecătorilor. La care cineva ar putea răspunde că acest lucru nu reiese numaidecît din rondelul în chestiune, şi apoi o poezie nici nu este un documentar etnografic. Pe Macedonski îl sedusese doar ideea asimilării „muzmeei" cu o figurină de porţelan japonez, de aşezat în vitrină. De unde şi asociaţia, confuzia de planuri, curentă în poezie.

t In salonul poetului existau „câteva pînze japoneze, cu picturi convenţionale: Fuji-Yama, musmee şi peisaje" (N. Eudurescu, *Amintiri despre Macedonshi,* in Gazeta *literară,* XIII, 46, 11 noiembrie 1965).

(P- 226) **RONDELUL LUI TSING-LY-TSI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 53 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. în 6",

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 93—94, datat: „1919, decembrie în 6".

v. 4: *ghiorlan, gherlan* — şoarece mare, şobolan, chiţcan.

(P- 226) **RONDELUL PODULUI DE ONIX**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 54 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. in 7".

Publicat în *Adevărul literar şi artistic,* V, 175, 13 aprilie 1924. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 95—96, datat: „1919, dec. în 7".

(P- 227) **RONDELUL PAGODEI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 55 r.-v,, Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1919, dec. în 8".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 97—98, datat: „1919, decembre 8".

{p. 227) **RONDELUL APEI DIN OGRADA JAPONEZULUI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 56 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, febr. 1".

Publicat în *Universul literar,* XXXVI, nr. 40, 14 noiembrie 1920, p. 623, datat: „1920, februarie", cu supratitlul *Rondelurile de porţelan.* Republicat in *Poema rondelurilor,* 1927, p. 99—100, datat: „1920, februarie 1".

Ultima poezie publicată de Alexandru Macedonski în timpul vieţii.

(P- 228) **RONDELUL MUZMEIEI**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 57 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, febr. 2".

Publicat în *România nouă literară şi artistică,* II, 25, 17 iulie 1921. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 101—102, datat: „1920,. februarie 2".

în ms. 6.095, rondelul este însoţit de următoarele note, reproduse şi la retipăriri:

Muzmeie: „1. Numele ce se dă fetelor uşoare din Japonia."

Jinkirişa: „2. *Jin* = om; *driki* = putere; *şa* = trăsură. *Jinkirişa* e o trăsurică de paie dusă de un japonez în fugă de cal."

Kimono: „3. îmbrăcăminte femeiască japoneză, foarte luxoasă prin. broderiile de aur, argint şi de mătăsuri în colori. De obicei, se poartă dimineaţa, croiala ei e specială şi e fără cusătură."

(p. 228) **RONDELUL OPIUMULUI**

Textul de bază în "ms. 6.095, p. 62 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „12 martie 1920".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 103—104, datat: „12 martie, 1920".

Priveliştea este evocată în poezia parnasiană a epocii, de pildă, de Louis Bouilhet *(Tou-Tsong,* în *Festons et astragales):*

„Le long du fleuve Jaune, on ferait bien des lieues
Avânt de rencontrer un mandarin pareil.
II fume l'opium, au coucher du soleil,
Sur sa porte en treillis, dans sa pipe â fleurs bleues."

(p. 229) **RONDELUL MĂREI JAPONEZE**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 63 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, martie 15".

Publicat în *Adevărul literar şi artistic,* V, 175, 13 aprilie 1924. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 105—106, datat: „1920, martie 15".

în ms. 6.095, următoarea notă, reprodusă — în parte — şi in volumul *Poema rondelurilor* (p. 105):

„Pe tema cîtorva versuri ale mele din primul *Excelsior,* ce nu vor mai fi retipăfrite]."

Versurile în cauză sînt, desigur, poezia *Japonul* (v. în ediţia de faţă, voi. II,p. 300), pe care Macedonski o refăcuse, aşa cum rezultă şi din versiunea autografă, pe un exemplar din *Excelsior,* 1895.

(P- 229) **RONDELUL CRIZANTEMEI**

Textul de bază în" ms. 6.095, p. 58 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, 31 martie".

Publicat în *Hiena,* II, 30, 30 martie 1921. Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 107—108, datat: „1920, martie 31".

(P- 230) **RONDELUL JOSHIWAREI**

Textul de bază în ms. 6.G95, p. 59 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „1920, 1 aprilie".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 109—110, datat: „1920, aprilie 1".

în ms. 6.095, reprodusă şi în volumul *Poema rondelurilor,* următoarea notă explicativă la cuvîntul Joshiwara: „Cartierul caselor de toleranţă la *Yedo".*

Yedo este numele vechi al oraşului Tokio, capitala Japoniei.

Macedonski va fi scos informaţii despre „muzmee", poate, din lectura lui Pierre Loti, eventual şi din Lafcadio Hearn: *Of a Dancing-Cirl,* în *Glimpses of Unfamiliar Japan* (first series), Leipzig, Tauchnitz, 1907, p. 220—248, aici informaţii chiar despre Yedo; *Kimiko,'ln Kokoro,* Leipzig, Tauchnitz, 1907, p.[227—240, autor citit probabil în traducere *(Le Japon,* Paris, Mercure de France, 1S14). Lucrarea, fără a da informaţii specifice, de felul celor reţinute de fMacedonski în rondel, constituia totuşi o bună „introducere" în atmosfera japoneză.

O evocare a acestei atmosfere, cu raportări şi la Macedonski, în articolul *Cartierul Joshiwara* de G. Călinescu *(loc. cit.).*

(p. 230) **RONDELUL CHINEZILOR DIN PARIS**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 60 r.-v., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „2 apr. 1920", cu titlul *Rondelul chinezilor din Paris.*

Publicat în *Adevărul literar şi artistic,* V, 175, 13 aprilie 1924, cu titlul *Rondelul japonezilor din Paris.* Republicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 111—112, datat: „2 aprilie 1920", cu titlul *Rondelul chinezilor din Paris.*

(P- 231) **EPIGRAF FINAL**

Textul de bază în ms. 6.095, p. 61 r., Bibi. Acad. Republicii Socialiste România, datat: „aprilie 1920".

Publicat în *Poema rondelurilor,* 1927, p. 113, datat: „1920, aprilie".

în ms. 6.095, p. 61 r. după *Rondelul chinezilor din Paris,* următoarea notă a poetului:

„Se va pune la sfîrşitul volumului meu complet de versuri ce va coprinde si aceste rondeluri sub titlul *Poema rondelurilor."*

După care urmează textul *Epigrafului final,* destinat să figureze la sfîrşitul întregii reeditări a operei poetice, retipărită, pe volume şi cicluri.

^

TABLA ILUSTRAŢIILOR

CUPRINS

Redactor responsabil : ELISABETA BRINCUŞ
Tehnoredactor : MINA CANTEMIR

Dat *lo cules 01.0i.1966. Bun de* tipar 13.10.1966. Apărut 1966. Tiraj 10 *180 ex.* Vi *legate. Hirtie tipar înalt tip A. de* 63 *glm'. Format 540 X 840Iĭ6. Coli ed. 18,98. Coli tipar* 26. Planşe 17 tipo. A. nr. 2433/1966. C. Z. *pentru* bibliotecile *mari SR. C. Z. pentru bibliotecile* miei SR—O.

Tiparul executat sub comanaa nr. 60233 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Sclnteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România